

هیئت معارف جنگ
شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

نویسنده: سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی

سرشناسه	: حسینی، یعقوب، ۱۳۱۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان/ نویسنده سید یعقوب حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: ایران سبز، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۳۹-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- خوزستان -- نبردها
موضوع	: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- اسناد و مدارک
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ح۵/خ۹/۱۶۱۰ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۶۱۸۵۶

نویسنده: سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی

نوبت/ سال چاپ: اول/ ۱۳۹۲

شماره شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۳۹-۱

شمارگان: ۲۰۰۰

ناشر: انتشارات ایران سبز - تهران

مرکز پخش: تلفن ۲۲۴۸۸۷۵۶ نمابر ۲۲۴۸۸۶۵۰ - صندوق پستی ۱۷۱ - ۱۹۵۶۵

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

حق چاپ برای هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» محفوظ است

از همه نگارندگان حوادث جنگ و همه کسانی که توان
انجام وظیفه در این مهم را دارند، درخواست می‌کنم از ثبت
و ضبط جزئیات این دوران غفلت نکنند و این گنجینه تمام
نشدنی را برای آیندگان به ودیعه بگذارند.

امام خمینی (ره)

می‌خواهم بگویم که این جنگ، یک گنج است. آیا
خواهیم توانست از این گنج استفاده کنیم؟ آن هشت سال
جنگ بایستی تاریخ ما را تغذیه بکند.

مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

همکاران

سر تیپ ستاد ناصر آراسته

بررسی اولیه و نهایی کتاب

سر تیپ ستاد سید حسام هاشمی

بررسی نهایی کتاب

سر تیپ ستاد سید ناصر حسینی

بررسی نهایی کتاب

سر تیپ ۲ ستاد نجاتعلی صادقی گویا

بازبینی و مرتب سازی، ویرایش، امور فنی، نشر

سر تیپ ۲ توپخانه حمید شکیبا

بررسی و اصلاحات نهایی

حامد خدمتی

حروف نگاری و صفحه آرایی

حمیدرضا خزاعی

طرح جلد

پیشگفتار

کتابی که ملاحظه می‌فرمایید از سلسله کتاب‌هایی است که جناب سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی در سالهای دفاع مقدس به رشته تحریر در آورد. پس از پایان جنگ تحمیلی تعدادی از این کتابها با عنوان «ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس» توسط سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، انتشار یافت و در زمره کتاب‌های معتبر دفاع مقدس محسوب و تا کنون مورد استفاده بسیاری از نویسندگان و پژوهشگران این عرصه قرار گرفته است.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» با استفاده از بایگانی موجود، کتاب حاضر را توسط سرتیپ ۲ صادقی‌گویا، مجدداً بررسی و با حذف اضافات و انجام تصحیحات لازم در مرحله انتشار قرار داد. امید است برای روشن شدن حقایق بخشی از تاریخ نظامی این کشور، اقدامی مفید و ماندگار انجام شده باشد.

در ماه‌های پایانی سال ۱۳۸۸، متأسفانه اطلاع یافتیم که نویسنده محترم در تاریخ ۸۸/۱۰/۱۴ وفات یافته‌اند.

ایشان دوران پر افتخار و زندگی سالم و آبرومندانه را در کسوت نظامی و سال‌های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به ویژه در ابتدای جنگ تحمیلی طی نمودند. پس از بازنشستگی نیز، تاریخ نظامی دفاع مقدس را در چند جلد تدوین و خدمت بزرگی در عرصه علمی نظامی کشور از خود به یادگار گذارده‌اند. آرزو داریم خداوند متعال، ایشان را با مجاهدان فی سبیل‌اله محشور و به بازماندگان آن مرحوم نیز سلامتی و سعادت دنیوی و اخروی نصیب فرماید.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»

معارف جنگ

«معارف جنگ» مجموعه‌ای از یافته‌ها، ذخایر و دست آوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاری‌ها، ایثارگری‌ها و برکت خون شهدای والامقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده و از سینه‌های جوشان آنها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌گردد.

سازمان افتخاری «هیئت معارف جنگ» از پاییز سال ۱۳۷۳، با تصویب حضرت امام خامنه‌ای و بنیانگذاری امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» و حمایت‌های مادی و معنوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا، این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته و مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خداوند متعال مبنی بر «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، با صداقت و تلاش دسته جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخار آمیز را که با گرایش «پژوهشی - فرهنگی - عملیاتی و آموزشی» شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خداوند متعال دارد.

شیوه کار هیئت معارف جنگ در گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد بدین ترتیب بوده است که براساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را برعهده داشته‌اند به منطقه عملیات عزیمت نموده و با یادآوری خاطرات خود در صحنه نبرد و برداشتهای تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیت‌های تلخ و شیرین را گردآوری نموده و در نهایت بعد از تطبیق آنها با مدارک و اسناد جبهه‌های نبرد در مسیر تدوین قرار داده‌اند.

آموزش معارف جنگ نیز از سال ۱۳۷۴ به صورت نظری و میدانی برای هر دوره از دانشجویان سال ۳ دانشگاه افسری امام علی (ع) نیروی زمینی و از سال ۱۳۸۲ برای کلیه دانشجویان افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران به اجرا در آمده و تا زمان نگارش این کتاب بیش از ۲۰ هزار نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های مزبور را در دو مرحله نظری و میدانی مورد آموزش قرار داده است.

هیئت معارف جنگ همچنین از سال ۱۳۸۸ آموزش کارکنان وظیفه در مقاطع تحصیلی فوق‌دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا در مراکز آموزش وظیفه را پی‌ریزی نمود و این عزیزان در زمان آموزش مقدماتی و قبل از عزیمت به یگان‌های سازمانی خود به مدت ۱۶ ساعت آموزش معارف جنگ را در ساعات فوق برنامه طی نموده که تا زمان چاپ این کتاب بیش از ۱۲۰ هزار نفر از کارکنان وظیفه که فارغ‌التحصیل دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور می‌باشند، آموزش نظری معارف جنگ را فرا گرفته‌اند.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»

فهرست

۱۳	معرفی نویسنده
۱۵	سخن ویراستار
۱۹	مقدمه
۲۳	قسمت یکم: کلیات
۲۵	۱- مشخصات کلی
۲۵	۲- مأموریت
۲۵	۳- مشخصات کلی منطقه عملیات
۲۵	۴- یگان‌های عمده خودی
۲۶	۵- یگان‌های عمده دشمن
۲۹	دستورالعمل تشکیل قرارگاه تاکتیکی مقدم نزاجا
۳۱	قسمت دوم: برآوردهای ستادی
۳۳	واگذاری موشک‌های کاتیوشا
۳۳	پدافند هوایی پل شوستر
۳۴	بررسی شماره ۸
۳۹	برآورد وضعیت عملیاتی، آذر ۱۳۵۹
۵۱	برآورد وضعیت عملیاتی، اسفند ۱۳۵۹
۵۵	قسمت سوم: طرح‌ها و دستورات عملیاتی
۵۷	دستور جزء به جزء شماره ۵
۶۱	دستور عملیاتی نامنظم مالک اشتر
۶۵	دستورالعمل شماره ۸ (طرح کلی دفاعی خوزستان)
۷۱	طرح عملیاتی بدر
۱۰۱	دستور جزء به جزء شماره ۱۰
۱۰۳	دستور عملیاتی خندق (دستور پدافندی)

۱۱۱	طرح عملیاتی آفندی ضربت
۱۱۷	قسمت چهارم: پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات (به فهرست مربوطه در صفحات بعدی مراجعه شود)
۱۷۹	قسمت پنجم: بررسی و تجزیه و تحلیل
۱۸۱	۱- کلیات
۱۸۱	۲- خلاصه وضعیت عملیات قبل از مهر ۵۹
۱۸۳	۳- هدایت عملیات جنوب بعد از آغاز جنگ تا تشکیل قرارگاه مقدم
۱۸۷	۴- هدایت عملیات جنوب به وسیله قرارگاه مقدم نزاچا
۱۸۸	۵- عملیات و حوادث مهم مهر ۱۳۵۹
۱۹۱	۶- عملیات و حوادث مهم آبان ۱۳۵۹
۱۹۴	۷- عملیات و حوادث مهم آذر ۱۳۵۹
۱۹۷	۸- عملیات و حوادث مهم دی ۱۳۵۹
۱۹۹	۹- عملیات و حوادث مهم بهمن ۱۳۵۹
۲۰۲	۱۰- عملیات و حوادث مهم اسفند ۱۳۵۹
۲۰۳	۱۱- عملیات و حوادث مهم فروردین ۱۳۶۰
۲۰۵	۱۲- عملیات و حوادث مهم اردیبهشت ۱۳۶۰
۲۰۷	۱۳- عملیات و حوادث مهم خرداد ۱۳۶۰
۲۱۰	۱۴- عملیات و حوادث مهم تیر ۱۳۶۰
۲۱۱	۱۵- عملیات و حوادث مهم مرداد ۱۳۶۰
۲۱۱	۱۶- عملیات و حوادث مهم شهریور ۱۳۶۰
۲۱۳	نمایه
۲۲۳	نقشه

فهرست پیام‌ها، دستورات، طرح‌ها و هدایت عملیات

- ۱۱۹ اعزام یک گروهان رزمی؛ از نزاجا - ۵۹/۷/۱۸
- ۱۱۹ اعزام آتشبار توپخانه ۱۰۵ م م به خرمشهر؛ از ف نزاجا - ۵۹/۷/۱۸
- ۱۲۰ نیازمندی‌های تیپ ۸۴؛ از تیپ ۸۴ - ۵۹/۷/۲۲
- ۱۲۱ دشمن در ۲ راهی آبادان - ماهشهر؛ از اهواز - ۵۹/۷/۲۱
- ۱۲۱ دشمن در ۳ محور سرپل ذهاب و گیلانغرب؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۱ بازدید فرماندهی کل؛ از ابوذر - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۲ نیازمندی پشتیبانی هوایی؛ از معاونت اطلاعات و عملیات نزاجا - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۲ شهر سوسنگرد زیر آتش دشمن؛ از قرارگاه نزاجا در جنوب - ۵۹/۷/۲۷
- ۱۲۳ نارسایی در تحویل مهمات؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۳ گزارش نارسایی در تحویل مهمات؛ از ف نزاجا - ۵۹/۷/۲۱
- ۱۲۳ آرایش یک خط پدافندی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا در خوزستان - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۴ تعیین تکلیف عملیات؛ از لشکر ۲۱ - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۴ وضعیت شهر دهلران؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۵۹/۷/۲۴
- ۱۲۴ گردان‌های مورد نیاز؛ از اهواز - ۵۹/۷/۲۴
- ۱۲۵ گردان ۱۴۸ زیر امر لشکر ۹۲؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۸/۴
- ۱۲۵ تعویض یگان‌ها؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب -
- ۱۲۵ امکانات پشتیبانی یگان‌های مستقر در آبادان و خرمشهر؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۸/۴
- ۱۲۶ فعالیت‌های عمده یگان‌های تابعه؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا -
- ۱۲۷ اعزام آتشبار کاتیوشا؛ از نزاجا - ۵۹/۷/۲۲
- ۱۲۷ پدافند زمین به هوای دشمن؛ از سماجا ۳ - ۵۹/۷/۲۳
- ۱۲۸ خلاصه وضعیت نیروها؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۵۹/۷/۲۵
- ۱۲۹ نکات عملیاتی و آموزشی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۷/۲۵
- ۱۳۱ چگونگی مصرف مهمات؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۷/۲۶
- ۱۳۱ گسترش یگان‌های دشمن؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۷/۲۶
- ۱۳۲ اقدامات عملی و تهاجمی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا - ۵۹/۷/۲۷
- ۱۳۳ وضعیت یگان‌های ژاجا؛ از مد عملیات - ۵۹/۷/۲۷

۱۰ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

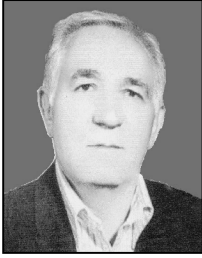
- ۱۳۳ گردان ۱۳۵ پیاده هوا بر د؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۷/۲۸
- ۱۳۴ ۲ قبضه هویتزر گردان ۳۲۰ توپخانه؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۷/۲۸
- ۱۳۴ جاده حمیدیه - سوسنگرد؛ از لشکر ۹۲ اهواز - ۵۹/۷/۲۷
- ۱۳۴ تعویض گروهان ۲ گردان ۱۹۱؛ از ستون عملیاتی فارس - ۵۹/۷/۲۹
- ۱۳۵ جنگ افزار ۲۳ م م پدافند هوایی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۳
- ۱۳۵ وسایل تست موشک پی ام پی ۱؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۳
- ۱۳۵ کاربرد تانک ها؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۱
- ۱۳۶ دشمن در منطقه دارخوین؛ از لشکر ۹۲ - ۵۹/۸/۱
- ۱۳۶ اعزام باقیمانده لشکر ۱۶؛ از دزفول - ۵۹/۸/۳
- ۱۳۶ مرکز تطبیق آتش های پشتیبانی؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزا جا - ۵۹/۸/۵
- ۱۳۷ باز نمودن دریچه سد؛ از سماجا ۲ مرکز فرماندهی - ۵۹/۸/۱۰
- ۱۳۷ اعزام گروه رزمی به حوالی شوش؛ از لشکر ۱۶ رکن سوم -
- ۱۳۸ متخصص جنگ روانی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۳
- ۱۳۸ پدافند هوایی؛ از قرارگاه تاکتیکی لشکر ۱۶ رکن سوم - ۵۹/۹/۱۶
- ۱۳۹ وضعیت روز جاری؛ از لشکر ۹۲ رکن دوم - ۵۹/۹/۱۵
- ۱۳۹ محدودیت شدید مهمات کاتبوشا؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۱۴
- ۱۳۹ اظهارات اسرای عراقی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۱۴
- ۱۴۰ خلاصه وضعیت عملیاتی منطقه دزفول؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۱۹
- ۱۴۱ اعزام مربی سمیلاتور مالیوتکا؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۱۹
- ۱۴۱ آسیب ها و ضعف های دشمن؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۲۲
- ۱۴۲ متخصص جنگ روانی؛ از نزا جا معاونت عملیات و اطلاعات - ۵۹/۹/۲۸
- ۱۴۲ عملیات تعرضی قرارگاه غرب؛ از قرارگاه مقدم نزا جا - ۵۹/۸/۲۴
- ۱۴۳ اعلام آخرین وضعیت؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۸/۲۵
- ۱۴۳ طرح شماره ۲ قرارگاه مقدم (کرمانشاه)؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزا جا - ۵۹/۹/۶
- ۱۴۴ حملات هوایی دشمن؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۹/۵
- ۱۴۴ اعزام گردان ۱۳۵ هوا بر د به دزفول؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۹/۲
- ۱۴۵ دستور العمل فرماندهی اروند؛ از قرارگاه تاکتیکی نزا جا - ۵۹/۹/۸

- ۱۵۲ حرکت کلیه یگان‌های تیپ ۵۵ هوآبرد؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۹/۱۱
- ۱۵۲ تعویض گردان ۱۳۹ از پاهو؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۹/۹
- ۱۵۲ تشکیل یک گردان پیاده؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۹/۱۱
- ۱۵۳ تغییر مکان یگان‌های تیپ ۸۴؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۹/۱۳
- ۱۵۳ گزارشات اثرات آتش توپخانه خودی؛ از سماجا ۲ - ۵۹/۹/۲۴
- ۱۵۴ دستورالعمل شناسایی با رزم؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۹/۲۸
- ۱۵۵ احضار فرماندهان برای شناسایی؛ از لشکر ۱۶ - ۵۹/۹/۲۷
- ۱۵۵ گزارش اثرات ضد تانک خودی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۹/۲۸
- ۱۵۶ رهایی گردان ۱۸۲ (-)؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۰/۳
- ۱۵۶ ورود اشیاء مشکوک از هواپیماهای دشمن؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۰/۲
- ۱۵۶ برنامه‌های نظامی آمریکا علیه ایران؛ از سماجا ۳ عملیات - ۵۹/۱۰/۴
- ۱۵۷ اقدامات نظامی و فریبنده عراقی‌ها؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۰/۳
- ۱۵۸ مسیر نفوذی هواپیماهای عراقی؛ از سماجا ۳ عملیات - ۵۹/۱۰/۲
- ۱۵۸ منطقه مسئولیت لشکر ۸۱ و تیپ ۸۴؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۵
- ۱۵۹ نیازمندی‌های پرسنلی فرماندهی عملیات ارونند؛ از فرماندهی ارونند رکن دوم - ۵۹/۱۰/۳
- ۱۵۹ آتشبار ۱۳۰ م؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۰/۶
- ۱۶۰ منطقه مسئولیت تیپ ۸۴؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۰/۸
- ۱۶۰ تعویض گردان ۱۸۲؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۴
- ۱۶۰ دفع تک دشمن؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۴
- ۱۶۱ عدم امکان واگذاری گردان‌های درخواستی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۱۷
- ۱۶۱ اظهارات اسیر جنگی؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۱۷
- ۱۶۱ کاربرد یگان‌های ژاندارمری؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۰/۱۷
- ۱۶۲ چگونگی ابلاغ دستورات به یگان‌های ژاندارمری؛ از سماجا ۳ عملیات - ۵۹/۱۱/۱
- ۱۶۲ امکانات پروازی هوانیروز؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاچا - ۵۹/۱۱/۱۰
- ۱۶۴ آمادگی هلی‌کوپترها؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا - ۵۹/۱۱/۱۹
- ۱۶۴ وضعیت منطقه مهران؛ از ژاچا - ۵۹/۱۱/۲۳
- ۱۶۶ میل به جنگ و مبارزه جویی تا نابودی دشمن؛ از قرارگاه مقدم نزاچا - ۶۰/۳/۷

۱۱۲ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

- ۱۶۷ سقوط هواپیما؛ از قرارگاه مقدم نزاجا - ۶۰/۳/۷
- ۱۶۸ نامه ستاد مشترک به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی - ۶۰/۳/۷
- ۱۶۹ عزیمت سرهنگ ستاد حسینی؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۶۰/۲/۱۳
- ۱۷۰ مسافرت وزرای خارجی کشورهای غیر متعهد؛ از سماجا ۲ مد تشریفات - ۶۰/۱/۲۲
- ۱۷۰ جلوگیری از گلوله باران شدن شهرها؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۶۰/۱/۲۱
- ۱۷۱ قسمت جنگ‌های نامنظم؛ از قرارگاه تاکتیکی نزاجا رکن یکم - ۶۰/۱/۲۸
- ۱۷۱ یگان‌های ژاندارمری در کنترل عملیاتی؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۶۰/۱/۲۶
- ۱۷۱ پیش‌بینی حملات دشمن؛ از سماجا ۳ عملیات - ۶۰/۱/۲۹
- ۱۷۲ دستورات تأییدی و تأکیدی؛ از معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا - ۶۰/۱/۲۹
- ۱۷۳ مهمات؛ از قرارگاه مقدم نزاجا رکن چهارم - ۶۰/۶/۱۴
- ۱۷۴ مشکلات کمبود مهمات و راه حل‌ها؛ از قرارگاه مقدم نزاجا رکن سوم - ۶۰/۶/۲۷
- ۱۷۴ مهمات؛ از قرارگاه مقدم نزاجا رکن سوم - ۶۰/۴/۱۳

معرفی نویسنده

سرهنگ زرهی ستاد، سید یعقوب حسینی در سال ۱۳۱۱ در خانواده‌ای مذهبی در ابهر به دنیا آمد. تحصیلات خود را در ابهر و سپس در تهران ادامه داد و در سال ۱۳۳۱ وارد دانشکده افسری و سال ۱۳۳۴ با درجه ستوان دومی فارغ‌التحصیل شد. پس از پایان دوره آموزش رسته زرهی، در لشکر اصفهان مشغول به خدمت شد. در سال ۱۳۴۶ پس از طی دوره دانشکده فرماندهی و ستاد به

لشکر ۹۲ اهواز منتقل شد که آن زمان مصادف با آغاز اختلافات مرزی ایران و عراق و صف‌آرایی نظامی طرفین بود. وی در سمت افسر عملیات و طراح طرح‌های عملیاتی مربوطه در لشکر تا سال ۱۳۵۴ و عقد قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر فعال بود. از سال ۱۳۵۶، فرماندهی تیپ سوم لشکر ۹۲ زرهی را عهده‌دار بوده و پس از پیروزی انقلاب اسلامی در مدیریت آمادگی رزمی معاونت عملیات و اطلاعات ستاد نیروی زمینی خدمت کرد. با آغاز جنگ تحمیلی در سال ۱۳۵۹ در سمت جانشین عملیاتی نزاجا به خوزستان اعزام شد. در سال ۱۳۶۰ با درخواست شخصی، بازنشسته شد.

پس از بازنشستگی در دانشکده فرماندهی و ستاد نیروی زمینی و سازمان عقیدتی - سیاسی ارتش، مشغول تهیه و تنظیم تاریخ جنگ شد. با حمایت فرمانده وقت نزاجا - سرهنگ صیاد شیرازی - توانست تعداد قابل توجهی کتاب، درباره عملیات‌های هشت سال جنگ تدوین کند که تاکنون تعدادی از آنها در مرحله انتشار قرار گرفته و بقیه نیز در مراکز دانشگاهی و پژوهشی آجا مورد استفاده می‌باشد.

در دی ماه سال ۱۳۸۸ به دیار ابدی پیوستند. روحشان شاد.

سخن ویراستار

در مرکز اسناد هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» کپی نسخه‌ای از این کتاب را در کنار سایر کتاب‌هایی که به قلم نویسنده محترم آن، مرحوم جناب سرهنگ سید یعقوب حسینی در زمان خود تهیه شده است، مشاهده، مطالعه و بررسی نمودم.

با مطالعه و بررسی مطالب این کتاب و دیگر کتاب‌ها به قلم ایشان، متوجه شدم که چه کار بزرگ و بی‌نظیری توسط نویسنده، در زمان جنگ انجام گرفته است. شاید اگر چنین همت عالی از سوی نویسنده و حمایت از طرف فرمانده وقت نزاجا، دافوس و رئیس عقیدتی - سیاسی آجا که از سال ۶۱ به بعد به اجرا درآمد، وجود نداشت، امروز با نیرویی چندبرابر آن زمان، هرگز نمی‌توانستیم به چنین مدارک و نگارشی دست یابیم. بدین ترتیب تاریخ نظامی این کشور از چگونگی رویدادها، درگیری‌ها، محدودیت‌ها، اقدامات و عملیات‌ها محروم می‌ماند. همین کمبودها سبب تحریف‌ها و دورشدن از بیان واقعیت‌ها می‌گردید. همچنان که بسیاری از حوادث جنگ تحمیلی، به سبب آن که از جزئیات و اطلاعات کمی و کیفی آن، مدارکی باقی نمانده و یا به موقع در اختیار پژوهشگران قرار داده نشده است، امکان تدوین و تحلیل دقیق آن وجود ندارد.

یادم می‌آید در سال ۱۳۶۲ که مشغول طی دوره دافوس بودم، در یکی از روزها که فرمانده وقت نزاجا - جناب سرهنگ صیاد شیرازی - جهت سخنرانی برای دانشجویان و اساتید به سالن اجتماعات دانشکده تشریف آورده بودند، در مسیر خروج ایشان از سالن، جناب سرهنگ حسینی که در آن زمان بازنشسته و با لباس شخصی بودند و در آن جمع به غیر از فرمانده وقت دافوس - جناب سرهنگ غلامحسین فاضل - که هم‌دوره ایشان نیز بودند و از همه مسن‌تر بودند، تعدادی از کتاب‌های مجلد شده را درباره دفاع مقدس در روی میزی به صورت تایپ شده، به حضور فرمانده نیروی زمینی ارائه و توضیح دادند. از آن صحبت‌ها، این طور یادم می‌آید که این دیدار و اقدامات، سابقه قبلی داشته و قبلاً فرمانده نیرو دستوراتی درباره پشتیبانی از اقدام ایشان و در اختیار گذاردن مدارک و نیروی انسانی موردنیاز صادر نموده بودند. در آن جلسه، در پی گزارش جناب سرهنگ حسینی، دستورات تکمیلی دیگری به فرمانده دافوس و همراهان ابلاغ نمودند.

سال‌ها از زمان این خاطره گذشت، تا آن که ۲۴ سال بعد، در سال ۱۳۸۴ به واسطه مسئولیت مدیریتی که در مجموعه هیئت معارف جنگ داشتم، با ملاحظه نسخه‌های

کتاب‌های تایپ شده موجود به قلم ایشان در مرکز اسناد و نیز به سبب آن که مأموریت تهیه، تنظیم و انتشار کتاب‌های مورد نظر هیئت معارف جنگ را داشتیم، درصدد برآمدیم که با ایشان تماس و راجع به انتشار این کتاب‌ها، نظرشان را جویا شوم. بالأخره بعد از مدتی جستجو، موفق به تماس تلفنی شده و درخواست نمودم که به هیئت معارف جنگ تشریف بیاورند و حضوری مذاکره نمایم. محبت نمودند و در روز تعیین شده - ۸۴/۴/۲۱ - از کرج به تهران تشریف آوردند. خلاصه نظرشان این بود که «من هر چه در توانم بود، در زمان خود به نگارش درآوردم و در اختیار دافوس و عقیدتی - سیاسی اجا قرار دادم، اکنون دیگر توان ادامه و اقدامات تکمیلی در مورد این موضوعات را ندارم. شما آن چه که به صلاح و مفید برای تاریخ نظامی این کشور می‌دانید انجام دهید»

یک جلسه دیگر نیز برای مصاحبه - ۸۴/۵/۱۸ - به همراه یکی از همکاران افتخاری به منزل جناب سرهنگ حسینی رفتیم. ای کاش این مصاحبه‌ها ادامه می‌یافت، که متأسفانه از طرف آن همکار محترم، چنین امکانی حاصل نشد.

بعد از آن جلسه، هیئت معارف جنگ توانست سه عنوان کتاب «تاریخ نظامی جنگ تحمیلی ج ۱ و ۲ و جبهه جنوب در شهریور ۵۹» به قلم ایشان منتشر و تعدادی به منزل نویسنده محترم ارسال نماید. احتمالاً آنها را ملاحظه کردند. تا آن که در سال ۱۳۸۸ خبر ناگوار فوت ایشان دریافت شد ...

۲ عنوان دیگر نیز به نام «عملیات والفجر مقدماتی و نبردهای سال ۱۳۶۲ تا پایان سال ۱۳۶۶» بعد از فوت نویسنده محترم انتشار یافت که در مقدمه کتاب‌ها به شرح موضوع اشاره شده است.

ریاست محترم هیئت معارف جنگ، امیر سرتیپ آراسته، همیشه اصرار دارند تا فرصت‌ها از دست نرفته و پیشکسوتان دفاع مقدس در حیات هستند، کلیه مطالب و مدارک جمع‌آوری شده، تنظیم، تدوین و انتشار یابند، تا نسل کنونی و آیندگان بتوانند از مجموعه افتخارات دفاعی کشور خود بهره‌برداری نمایند.

براساس این تدبیر، تاکنون - سال ۹۱ - بیش از ۸۰ عنوان کتاب‌های مستند درباره دفاع مقدس توسط این هیئت انتشار یافته و در فهرست منابع بسیاری از کتاب‌های مستند درباره جنگ تحمیلی قرار گرفته‌اند. مسلماً اگر حمایت و تشویق ریاست هیئت نبود، چنین دستاوردی حاصل نمی‌شد. بر خود لازم می‌دانم به این جهت سپاسگزاری خود را از ایشان اعلام نمایم.

همان طور که خوانندگان محترم ملاحظه می‌فرمایند، مدارک، مکاتبات، خاطرات و اظهارنظرهایی که در کتاب‌های این نویسنده محترم آمده است، بیانگر چگونگی بخش مهمی از فعالیت‌ها، اقدامات ستادی، اجرایی یگان‌های نظامی میدان رزم، در آن زمان است که از بایگانی‌های دور از دسترس دیگران خارج گشته و به ملت ایران برای ماندگاری در تاریخ و بهره‌برداری‌های متنوع ارائه شده است. مسلماً اگر آن روز این کار انجام نمی‌شد، امروز دیگر به هیچ وجه، چنین مدارکی یافت نمی‌شد.

انتظار نیست که این نوع کتاب‌ها که صرفاً بیان رسمی و نظامی دارند، مورد استفاده و علاقه عموم قرار گیرند، بلکه این کتاب‌ها با هدف‌های پژوهشی، تاریخی نظامی برای پژوهشگران، علاقمندان، کارشناسان، افسران، مدیران مراکز و دانشگاه‌های نظامی تدوین و انتشار می‌یابند. این نوع کتاب‌ها تعریف و کاربرد خاص خود را دارند و نگارش آنها نیز فقط از صاحبان دانش و تخصص نظامی که استعداد قلم‌نگاری هم داشته باشند برمی‌آید. انصافاً، نویسنده این کتاب که از بزرگان این فن بودند، به خوبی از عهده این تعریف‌ها و هدف‌های خاص مورد نظر برآمده‌اند.

همان طور که اهل فن ملاحظه می‌فرمایند، کلیه پیام‌ها و اسناد آورده شده در این کتاب جای توضیح، تفسیر، بحث و اظهار نظر کارشناسی دارد. برای دریافت نکات آموزشی، تاریخی، نظامی و بالأخره درس‌هایی که از این حوادث و تجارب برای حال و آینده می‌توان کسب نمود، جای چنین مباحثی خالی است.

در این مرحله از تدوین و تنظیم و نشر کتاب، تصمیم گرفته شد، وقت و توان خود را بیشتر صرف انتشار آثار باقی‌مانده با شکل موجود نمائیم، تا در حدی که خداوند توفیق زندگی دنیوی به ما می‌دهد، این خدمت را انجام داده و این آثار و اسناد تاریخی - نظامی کشور را از قفسه‌های بایگانی خارج کنیم و با انتشار آنها به شکل مناسب، در انظار و دسترس عموم قرار دهیم.

اقدامات تکمیلی و بهره‌برداری کارشناسانه از این کتاب‌ها را اگر ما هم فرصت نیابیم، مسلماً دیگران با در اختیار داشتن این کتاب‌ها انجام خواهند داد. آن قسمت از خواسته‌هایی ما نیز به این ترتیب به خواست خداوند برآورده خواهد شد.

ضمناً باید توجه داشت که با توجه به اهمیت و حیاتی بودن موضوع مورد نگارش، نویسنده محترم آن چه که به نظرش مثبت و یا منفی رسیده، بیان نموده است. با همین نگرش، اسناد منفی نیز ارائه گردیده است. اما متأسفانه مشکلی که افراد بشر دارند، آن است که ذهن آنان قادر

به اندازه‌گیری دقیق از دیده‌ها و شنیده‌ها که بطور نمونه ارائه می‌شوند نمی‌باشد. ممکن است با دیدن، شنیدن و خواندن یک نمونه از موضوعی، آن نمونه را خارج از اندازه واقعی در کل موضوع تعریف و نتیجه‌گیری مثبت یا منفی نمایند، درحالی که هیچ وقت این نوع قضاوت و نتیجه‌گیری درست نیست. قضاوتی می‌تواند درست باشد که دقیقاً تمام جزئیات و ابعاد کمی و کیفی و شرایط زمان، مکان و اوضاع و احوال اجتماعی آن مشخص باشد. درباره این بحث، هر شخص مثال‌های زیادی در ذهن خود دارد. مثلاً چقدر شنیدید که همه ... این‌طورند، یا همه ... چنین‌اند و یا ... گوینده با محور قرار دادن یک نمونه، آن را به کل موضوع تطبیق می‌دهد. با توجه به چنین آسیبی که مطالب یا اسناد منفی در خوانندگان ایجاد می‌کنند، معمولاً در کتاب‌ها از ارائه آن‌ها خودداری می‌کنند.

رسانه‌ها هم در دنیای امروز، وقتی نظر خاصی را می‌خواهند به مخاطبان خود، به غلط یا درست، باور دهند، با استفاده از همین ضعف اندازه‌گیری ذهنی افراد بشر، با ارائه چند نمونه محدود مثبت یا منفی، نتیجه‌گیری مثبت یا منفی به مخاطبان القاء می‌کنند. این توضیحات به جهت آن بود که خوانندگان محترم با مطالعه اسناد و مطالب مثبت یا منفی این کتاب، از نتیجه‌گیری غلط اجتناب نمایند و یا با برداشت ناقص از متن کتاب به بیراهه کشانده نشوند.

ما نیز همان‌طور که نویسنده محترم ارائه داده، امانت‌داری نموده و در کتاب آوردیم. هرچند که ممکن است بعضی از مباحث ارائه شده نیاز به نقد کارشناسان و اهل فن دیگری هم باشد. این برداشت نیز طبیعی و منطقی است. نویسنده محترم نیز خود به این نکته توجه و در پایان مقدمه کتاب‌های خود به آن اشاره نموده‌اند.

نکته آموزنده دیگری که مسلماً خوانندگان محترم توجه خواهند نمود، آن است که در آن شرایط و زمان سخت، چگونه یگان‌ها و رده‌های مختلف فرماندهی، با بالادست و زیردست خود، صادقانه و مؤدبانه، مکاتبه کرده و به دور از رعایت ملاحظات خوش‌آیندی و یا بدآیندی رده‌ها، به بیان واقعیت‌های موجود و مدیریت بحران پرداخته‌اند.

امید است که در جهت ادامه راه شهدا و شرح بخشی از حماسه تاریخی ملت بزرگ ایران در دفاع مقدس موفق بوده باشیم. ثواب این کار را نیز برای نویسنده محترم اهدا می‌نمائیم.

با سلام و احترام

سرتیپ ۲ ستاد نجاتعلی صادقی گویا

مقدمه

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِ

بگوا در روی زمین بگردید و ببینید پایان کار پیشینیان چگونه بوده است.

(سوره روم آیه ۴۲)

پیشگفتار (مدارک تاریخی جنگ تحمیلی)

یادآوری مهم:

از بررسی کنندگان، خوانندگان و استفاده کنندگان این مدارک درخواست می شود قبل از بررسی به نکات زیر توجه فرمایند:

۱. دستورالعمل تهیه مدارک:

این مدارک در اجرای امریه ۶۰/۰۲/۱/۸۵ - ۶۱/۴/۳۰ معاونت آموزشی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران گردآوری، تنظیم و تدوین شده است.

۲. هدف‌های اصلی: هدف‌های اصلی تهیه این مدارک طبق دستورالعمل یادشده بالا به

شرح زیر بوده است:

الف) تجزیه و تحلیل هریک از نبردهای عمده و بررسی علل پیروزی یا شکست آنها.

ب) ایجاد زمینه مطلوب برای تهیه مسائل آموزشی مراکز فرهنگی نیروی زمینی

ارتش جمهوری اسلامی ایران.

ج) بهره‌برداری آموزشی از تجربیات به دست آمده از جنگ تحمیلی.

۳. اسناد اصلی بهره‌برداری شده برای تهیه این مدارک:

الف) برآوردهای ستادی، طرح‌ها و دستورهای عملیاتی تهیه شده در ستاد مشترک،

نیروی زمینی و لشکرها و تیپ‌های اجرا کننده عملیات که در پرونده‌های عملیاتی و

اطلاعاتی نیروی زمینی و رده‌های پایین‌تر ثبت شده بود.

۲۰ / عملیات کلی نیروهای مسلح ج.ا.ا در خوزستان، سال اول جنگ تحمیلی

ب) پیام‌ها، دستورات و گزارش‌های مبادله شده بین قرارگاه‌ها، شامل ستاد مشترک، نیروی زمینی، لشکرها و تیپ‌های اجرا کننده عملیات که در پرونده‌های عملیاتی و اطلاعاتی این قرارگاه‌ها ثبت شده بود.

ج) خاطرات شخصی معدودی از فرماندهان و افسران ستاد که شخصاً در طرح‌ریزی و هدایت عملیات شرکت یا حضور داشتند.

د) مدارک مورد نظر تا رده قرارگاه، لشکرها و تیپ‌های مستقل بوده است و پیام‌ها و دستوراتی که بین قرارگاه تیپ‌ها، گردان‌ها و رده‌های پایین‌تر مبادله شده در بیشتر این مدارک منظور نشده است.

۴. درخواست اسناد از سازمان‌های خارج از نزاچا:

از سازمان‌های خارج از رده نیروی زمینی درخواست شد برای تکمیل این مدارک، اسناد و مدارک عملیاتی مربوط به نبردهای جنگ تحمیلی را در اختیار نیروی زمینی قرار دهند، ولی تا تکمیل این مجموعه مدارک خواسته شده را ارسال نکردند. این سازمان‌ها عبارتند از:
الف) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران که نقش فعال و سهمی بسیار در عملیات داشتند.

ب) ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران که در طرح‌ریزی و هدایت جنبه‌های سیاسی و اقتصادی جنگ تحمیلی نقش اصلی را داشته است.

ج) ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران که قسمت عمده یگان‌های آن دوش به دوش برادران سرباز خود در یگان‌های نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در نبردها شرکت داشتند.

د) نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که در پشتیبانی نزدیک هوایی و ترابری یگان‌های نیروی زمینی عامل مهمی بود.

ه) نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که در منطقه آبادان و خرمشهر قسمتی از تلاش‌های پدافندی و آفندی در این منطقه را عهده‌دار بود.

توجه: به تهیه‌کنندگان تاریخ کامل جنگ تحمیلی توصیه می‌شود ضمن بررسی این مجموعه، همکاری سازمان‌های یادشده بالا را نیز درخواست کنند و مدارک عملیاتی آن سازمان‌ها را دریافت و در جریان حوادث جنگ تحمیلی منظور کنند.

۵. روش گردآوری مدارک مورد نیاز:

الف) عین پرونده‌های عملیاتی و دستورات و طرح‌های عملیاتی قرارگاه‌های شرکت‌کننده در عملیات درخواست و دریافت شد و تمام برگ‌های این اسناد و مدارک مورد بررسی قرار گرفت.

ب) از کلیه طرح‌ها و دستورات عملیاتی و برآوردهای ستادی و دستورات جزء به جزء نسخه‌برداری شد و عیناً در کتاب مربوطه آورده شد.

ج) پرونده‌های ستادی معاونت عملیات و اطلاعات نیروی زمینی، قرارگاه مقدم نیروی زمینی در جنوب و لشکرهای ۱۶ و ۲۱ و ۷۷ و ۹۲ و تیپ‌های ۵۵ هوابرد و ۸۴ پیاده که در اختیار گروه بررسی قرار گرفت، همگی مطالعه شد و پیام‌ها و دستوراتی که بین قرارگاه‌های شرکت‌کننده در عملیات (تا رده تیپ داخل) مبادله شده بود و تأثیر قابل ملاحظه‌ای در هدایت نبردها داشت، عیناً نسخه‌برداری شد و در کتاب‌ها آورده شد. ذکر این نکته لازم است که فقط پیام‌هایی نسخه‌برداری شد که از نظر افسر بررسی‌کننده حایز اهمیت تشخیص داده شد و ممکن است پیام‌هایی وجود داشته باشند که از نظر افسران دیگر مهم بوده‌اند، ولی در کتاب منظور نشده‌اند.

د) طی امریه‌ای از طریق ستاد نیروی زمینی، از کلیه افسران، درجه‌داران، سربازان و غیرنظامیان شرکت‌کننده در جنگ تحمیلی درخواست شد خاطرات خود را بنویسند و برای گروه بررسی ارسال کنند تا به نام خود آنان ثبت شود، ولی پاسخ مثبتی به این خواسته گروه بررسی داده نشد.

۶. نکته قابل توجه خوانندگان

نکته مهمی که لازم است مورد توجه قرار گیرد، مطالب مربوط به استنباط و نظریات و مشاهدات و خاطرات شخصی افسر بررسی‌کننده از جریان حوادث با توجه به مدارک

گردآوری شده و ارتباط دادن حوادث با یکدیگر است. از این رو به صورت یک نتیجه قطعی و کامل نباید تلقی شود. بلکه ممکن است بررسی کنندگان بعدی مدارک دیگری از هر عملیات به دست آورند یا شخصاً در عملیاتی حضور داشته‌اند و شاهد عینی جریان حوادث نبردها بوده‌اند که در ارتباط حوادث، نتیجه‌گیری دیگری از هر عملیات بکنند و نظریات کامل‌تری ارائه کنند. مسلماً مدارک گردآوری شده در این کتاب، ثبت و ضبط همه جریانات نیست و چه بسا اسناد و مدارک عملیاتی در پرونده‌های عملیاتی تیپ‌ها، گردان‌ها، گروهان‌ها و سایر سازمان‌ها وجود داشته باشند که می‌تواند جریان وقایع را روشن‌تر ارائه کند. این‌گونه مدارک در هنگام تدوین این کتاب در اختیار افسر بررسی‌کننده نبود. امید است در آینده بررسی‌کنندگان و محققان دیگر تاریخ جنگ تحمیلی برای تکمیل این مدرک گردآوری شده اقدام کنند، تا تاریخ نظامی و در صورت امکان تاریخ سیاسی این جنگ تحمیلی که قسمتی از تاریخ میهن اسلامی ما برای نسل‌های آینده ملت ایران عزیز خواهد بود، هر چه کامل‌تر تهیه و تدوین شود.

که هستی را نمی‌بینم بقایی

غرض نقشی است کز ما باز ماند

افسر تهیه کننده:

سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی

فروردین سال ۱۳۶۲

قسمت یکم

کلیات

۱- مشخصات کلی

منظور از این مجموعه گردآوری مدارک کلی جریان جنگ تحمیلی در صحنه عملیات خوزستان از مهر ۵۹ تا مهر ۶۰ می‌باشد. نظر به اینکه شرح وقایع نیروهای عمده این صحنه عملیات هر یک جداگانه و به طور مشروح گردآوری و تدوین گردیده است، در این کتاب از ذکر آن‌ها خودداری شده و فقط به حوادث کلی اشاره گردیده است، لذا این اسناد و مدارک، شرح عملیات مخصوص نیست، بلکه در حقیقت کلیات چگونگی هدایت عملیات در صحنه نبرد خوزستان می‌باشد. برای بررسی چگونگی هر یک از نیروها بایستی به کتاب مربوطه مراجعه شود.

۲- مأموریت

مأموریت کلی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، پس از آغاز جنگ به وسیله ارتش متجاوز بعث عراق، سد کردن پیشروی نیروهای متجاوز، در مناسب‌ترین مواضع پدافندی نزدیک به مرز و تثبیت نیروهای متجاوز در جلو خط مقدم دفاع در غرب رودخانه کرخه و کارون و اجرای تمرکزات و تغییر مکان نیروهای داخل کشور به صحنه عملیات و اجرای تعرض متقابل و بیرون راندن نیروهای متجاوز از کشور جمهوری اسلامی ایران و ترمیم خط مرز و در صورت ادامه جنگ، کشاندن نبرد به داخل خاک عراق بود.

۳- مشخصات کلی منطقه عملیات

نظر به این‌که جزئیات مشخصات منطقه عملیات در بررسی نبردهای عمده بیان گردیده است، برای آشنا شدن به وضعیت منطقه عملیات خوزستان به کتاب‌های نبردهای عمده مراجعه شود.

۴- یگان‌های عمده شرکت کننده خودی در صحنه عملیات خوزستان

- قرارگاه مقدم نیروی زمینی
- لشکر ۱۶ زرهی
- لشکر ۲۱ پیاده

۲۶ / عملیات کلی نیروهای مسلح ج.ا.ا در خوزستان، سال اول جنگ تحمیلی

- لشکر ۷۷ پیاده
- لشکر ۹۲ زرهی
- تیپ ۳۷ مرکز زرهی
- تیپ ۵۵ پیاده هوابرد
- تیپ ۸۴ پیاده
- عناصری از گروه‌های ۱۱، ۲۲، ۳۳، ۴۴ و ۵۵ توپخانه
- فرماندهی هوانیروز
- گروه ۴۱۱ مهندسی رزمی
- گروه ۰۱ مخابرات
- نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران
- نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران
- ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران
- شهربانی آبادان و خرمشهر
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- کمیته‌های انقلاب
- نیروهای بسیج مردمی در گروه‌های مختلف
- فدائیان اسلام

۵- یگان‌های عمده نیروهای متجاوز که در نبردهای صحنه عملیات خوزستان شرکت داشتند

- قرارگاه سپاه ۳
- لشکر ۱ مکانیزه
- عناصری از لشکر ۳ زرهی
- لشکر ۵ مکانیزه
- لشکر ۹ زرهی
- لشکر ۱۰ زرهی
- لشکر ۱۲ زرهی

- عناصری از لشکر ۱۱ پیاده
- تیپ ۱۰ مستقل زرهی
- عناصری از نیروی دریایی ارتش متجاوز عراق
- ارتش خلقی
- نیروی هوایی
- گردان‌های موشکی زمین به زمین

دستورالعمل تشکیل قرارگاه تاکتیکی مقدم شماره ۲ نزا

۳-۳۰۰۱

۵۹۷/۱۵

۱- منظور: تشکیل یک قرارگاه تاکتیکی نزا در منطقه خوزستان

۲- هدف: فرماندهی، هم‌آهنگی، هدایت و کنترل عملیات یگان‌های مستقر در منطقه علیه تجاوز نیروی مزدور بعث عراق در منطقه

۳- اجرا:

الف- تدبیر: یک قرارگاه تاکتیکی شامل عناصر عملیاتی، اطلاعاتی، پرسنلی و لجستیکی و دیگر عناصر مورد نیاز از ساعت ۰۸۰۰ روز ۱۳۵۹/۷/۱۶ در منطقه خوزستان به شرح زیر افتتاح و فعالیت خود را به منظور فرماندهی، هدایت، هم‌آهنگی و کنترل کلیه یگان‌های مستقر در خوزستان علیه نیروی متجاوز آغاز می‌نماید.

ب- عناصر متشکله قرارگاه

(۱) سرهنگ زرهی ستاد یعقوب حسینی جانشین فرمانده نزا در امور عملیات و هم-آهنگ کننده.

(۲) سرهنگ توپخانه ستاد منصور امین جانشین فرمانده نزا در امور اطلاعات

(۳) سرهنگ زرهی ستاد فریدون شهلائی جانشین فرمانده نزا در امور پرسنلی

(۴) سرهنگ زرهی ستاد رسول حشمت دهکردی جانشین فرماندهی نزا در امور لجستیکی

پ: گروهان قرارگاه لشکر ۷۷ اعزامی از مشهد با عناصری از قرارگاه نزا، امور اداری قرارگاه تاکتیکی را اداره خواهد نمود.

۴- اداری و لجستیکی

کلیه امور آمادی قرارگاه متشکله به وسیله آمادگاه دزفول انجام می‌گیرد.

۵- فرماندهی و مخابرات

الف: مخابرات: امور برقراری ارتباط برابر دستور کار ثابت مخابراتی و روش جاری انجام می‌گیرد و تغییرات ابلاغ خواهد شد.

ب: فرماندهی: محل قراگاه تاکتیکی در منطقه خوزستان سیار خواهد بود. یگان‌ها محل خود را کتباً و به وسیله پیک به مرکز پیام تیپ ۲ دزفول اعلام نمایند.

۶- متفرقه: اجرای دستورات ابلاغی از طرف قراگاه به وسیله یگان‌های تابعه نزاجا و یگان‌های مستقر در منطقه الزامی بوده و هیچ‌گونه تخلف از دستورات ابلاغی پذیرفته نخواهد بود.
فرمانده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران: سرتیپ ظهیرنژاد

قسمت دوم

برآوردهای ستادی

از: منطقه عملیات دزفول

به: مد عملیات

تاریخ: ۵۹/۷/۲۲

[واگذاری موشک‌های کاتیوشا]

دستور فرمایید برابر مذاکره تلفنی موشک‌های کاتیوشا را به شرح زیر واگذار نمایند.

الف- اهواز ۳ هزار موشک

ب- دزفول ۳ هزار موشک

پ- کرمانشاه ۲ هزار موشک

از اعزام دیگر کاتیوشا به منطقه فعلاً خودداری شود.

از آتشبار ۱۵۵ مم خودکشی و ۲۰۳ مم خودکشی، با نظر فرماندهان منطقه غرب و لشکر ۹۲ زرهی اختصاص دهند.

***

از: نزاجا - مد عملیات

شماره: ۵۶-۶-۰۸-۲۰۱

به: قرارگاه تاکتیکی جنوب (دزفول)

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

آگهی به: ل ۹۲

[پدافند هوایی پل شوشتر]

نظر به این‌که پل رودخانه کارون در شهرستان شوشتر راه منحصر به فرد ارتباطی می‌باشد، لشکر ۹۲ فاقد یگان پدافند هوایی برای حفاظت پل مورد نظر می‌باشد. در صورت امکان از یگان‌های پدافند هوایی زیر امر آن قرارگاه، برای حفاظت پل مذکور استفاده شود.

ج ف نزاجا سرتیپ خزاعی

شماره: ۷۰-۱-۶-۲۰۱-۹

از: سماجا ۲ (مرکز فرماندهی)

تاریخ: ۵۹/۷/۲۲

به: گیرندگان مراجعه شود

بررسی شماره ۸

به بررسی‌های قبلی مراجعه شود.

۱- وضعیت دشمن

الف- دشمن در چند روز گذشته در منطقه خوزستان (به ویژه خرمشهر و آبادان) و در محور بستان سوسنگرد در عملیات زمینی موفق بوده و در منطقه ایلام (مهران، دهلران و موسیان) به نیروهای خودی فشار وارد آورده است.

ب- حملات هوایی در اکثر نقاط کشور (آبادان، اهواز، دزفول، خارک، مسجد سلیمان، بستان، کرمانشاه، ارومیه، کردستان، تبریز، خرم آباد، اصفهان و ...) گزارش گردیده است.

ت- در منطقه دب حردان نیروهای دشمن به حالت پدافندی با استفاده از سنگرهای عمیق تجمع نموده‌اند.

ث- از جنگ‌های روانی در پشتیبانی عملیات منظم استفاده نموده است.

ج- دشمن در هفته گذشته از موشک‌های زمین به زمین در منطقه خوزستان استفاده نموده است.

چ- کمبود مهمات سنگین دشمن گزارش گردیده است.

ح- حملات گسترده هوایی (به صورت انتقام‌جویی به ویژه روی تأسیسات نفتی فرودگاه‌ها پیش‌بینی می‌گردد).

خ- فعالیت‌های عناصر ضدانقلاب در استان‌های آذربایجان غربی و کردستان در هفته گذشته وجود داشته و درگیری‌هایی گزارش گردیده است.

د- با این‌که دشمن تا کنون در شب مبادرت به عملیات شبانه ننموده، پیش‌بینی می‌گردد که در شب جاری به منظور بهره‌برداری از موقعیت به دست آمده در روز، عملیات شبانه اجرا نمایند.

۲- نقاط ضعف و برجسته دشمن: (به بررسی‌های شماره ۴، ۶ و ۷ مراجعه شود)

۳- راه‌های کار دشمن

الف- راه‌کار یکم

قطع راه‌های ارتباطی خرمشهر - اهواز، آبادان - اهواز و آبادان - بندر امام خمینی - اهواز و محاصره جزیره آبادان (خرمشهر و آبادان) با استفاده از عقب‌نشینی یک تیپ زرهی از جاده اهواز خرمشهر و نیروهایی که از رودخانه عبور داده، به منظور محاصره خرمشهر و آبادان، وارد آوردن فشار در محور بستان، سوسنگرد - حمیدیه، محور موسیان - عین-خوش، تأمین بندر امام خمینی با حملات گسترده هوایی در سایر نقاط کشور و درگیر نمودن محدود یگان‌های نیروی زمینی در سایر مناطق.

ب- راه‌کار دوم

قطع راه ارتباطی خرمشهر - اهواز، آبادان، اهواز و آبادان - بندر امام خمینی - اهواز، اشغال و تصرف جزیره آبادان با استفاده از نیروی مندرج در راه‌کار یکم، پیشروی از شلمچه به طرف خرمشهر، تأمین بندر امام خمینی با حملات گسترده هوایی در سایر نقاط کشور و درگیر نمودن محدود یگان‌های نیروی زمینی در سایر مناطق.

پ- راه‌کار احتمالی دشمن

راه‌کار یکم می‌باشد.

۴- راه‌های کار خودی

الف- راه‌کار یکم:

دفاع از جزیره آبادان (خرمشهر و آبادان) با تقویت یگان‌های منطقه از نیروهای موجود (لااقل یک گروه رزمی) تأمین پشتیبانی توپخانه، تضعیف نیروهای دشمن در مناطق اهواز و دزفول با اجرای حملات محدود با پشتیبانی هوایی و هوانیروز، عملیات چریکی شبانه، پشتیبانی یگان‌های توپخانه، قطع خطوط مواصلاتی در عقب به وسیله هواپیماها.

ب- راه‌کار دوم:

دفاع در جزیره خرمشهر و آبادان با نیروهای موجود با پشتیبانی توپخانه، قطع مواصلاتی، اجرای عملیات چریکی در شب، حمله محدود در محور بستان - سوسنگرد -

حسینییه اهواز، ممانعت از پیشروی دشمن از شلمچه به خرمشهر با استفاده از پشتیبانی هوایی و هوانیروز و سرگرم نمودن نیروهای دشمن در سایر مناطق.
۵- متفرقه (دستورات)

الف- نزاجا

- (۱) موارد مندرج در بررسی‌های قبلی
- (۲) اعزام هرچه سریع‌تر یک گروه رزمی تانک به خرمشهر و آبادان
- (۳) اعزام یک یگان به استعداد یک گروهان (ترجیحاً سوار زرهی) در محور اهواز - بندر امام خمینی - آبادان.
- (۴) اعزام یک گردان توپخانه مختلط (۱۵۵ م م و ۱۳۰ م م) به منطقه خرمشهر و آبادان.
- (۵) حداکثر استفاده از پشتیبانی هلی‌کوپترها.
- (۶) مین‌گذاری مناطق و استفاده از مین ضدتانک.
- (۷) تأمین توپخانه پدافند هوایی در منطقه خرمشهر و آبادان.
- (۸) تدارک نمودن یگان‌ها به ویژه (تدارک مهمات).
- (۹) برقراری حفاظت و تأمین انبارهای مهمات.
- (۱۰) اعزام تیم‌های تعمیر و نگهداری به یگان‌ها.
- (۱۱) برقراری نقاط آمادی.
- (۱۲) افزایش فعالیت تلاش جمع‌آوری اخبار.
- (۱۳) حداکثر استفاده از یگان‌های توپخانه در پشتیبانی عملیات.
- (۱۴) درخواست پشتیبانی هوایی از طریق دسک‌ها.
- (۱۵) حداکثر استفاده از توپخانه پدافند هوایی برای دفاع هوایی منطقه (به ویژه اهواز، دزفول) مناطق نفتی و توپخانه‌های سنگین.
- (۱۶) حداکثر استفاده از نیروهای غیر نظامی (به ویژه نیروهای محلی) و هماهنگی در عملیات آن‌ها به منظور پشتیبانی عملیات منظم.
- (۱۷) حداکثر استفاده از موشک‌های سه‌سپند ۳.
- (۱۸) پیش‌بینی طرح لازم برای تدارک از راه هوا برای خرمشهر و آبادان با همکاری نهاجا، نداجا و ژاجا.

ب- نهاجا

- (۱) اجرای مأموریت ویژه برابر طرح‌های نیرو (قطع خطوط مواصلاتی عقب و منابع تدارکاتی دشمن)
- (۲) آمادگی برای دفع حملات هوایی نیروی هوایی دشمن به ویژه روی تأسیسات نفتی، فرودگاه‌ها و شهرهای استان خوزستان و دفع حملات هوایی به تهران.
- (۳) توجه کامل به آمادگی رادارها و توپخانه هوایی و موشک‌ها.
- (۴) پشتیبانی هوایی نیروی زمینی و نیروی دریایی و ژاندارمری.
- (۵) ترابری یگان‌ها، تدارکات، شهدا و مجروحین با استفاده از هواپیماهای حمل و نقل.
- (۶) استفاده از موشک‌های سه‌سهند ۳.

پ- نداجا:

- (۱) آمادگی برای رزم دریایی.
- (۲) شرکت در پدافند خرمشهر و آبادان.
- (۳) آمادگی برای پدافند از جزایر سه گانه و سایر جزایر و بنادر.
- (۴) آمادگی برای دفاع هوایی مناطق محوله به ویژه خارک، سیری و لاوان.
- (۵) استفاده از موشک سه‌سهند ۳.

ت- ژاندارمری

- (۱) شرکت در پدافند خرمشهر و آبادان.
- (۲) تقویت نیروهای مستقر در خرمشهر و آبادان.
- (۳) درخواست پشتیبانی هوایی از طریق دسک اهواز.
- (۴) تأمین و استقرار امنیت داخلی با همکاری سپاه پاسداران انقلاب.

ث- اداره دوم

- (۱) افزایش تلاش جمع‌آوری اخبار در کلیه مناطق.
  - (۲) خنثی نمودن فعالیت عناصر طرفدار دشمن در منطقه (به ویژه در بندر امام خمینی).
- جانشین ر سماجا: سرتیپ ولی فلاحی

ف. عملیات ارونند

ماهشهر ( )

۲۵ آذر ۱۳۵۹

برآورد وضعیت عملیاتی

مدرک: نقشه ۱:۵۰۰۰۰ ماهشهر آبادان.

۱- **مأموریت:** فرماندهی عملیات ارونند، مأموریت دارد در منطقه دفاع نموده و آماده می‌شود که عملیات تعرضی را به منظور انهدام دشمن در منطقه اجرا نموده و خونین شهر را آزاد و تک را به منظور ترمیم خط مرزی از شلمچه تا کیلومتر ۲۵ ادامه دهد.

۲- وضعیت و راه‌های کار:

الف- ملاحظات موثر در راه‌های کار ممکن:

(۱) مشخصات منطقه عملیات

• جو:

اثر جو بر عملیات دشمن: وضعیت جوی در ۴۸ ساعت آینده به متجاوز این امکان را می‌دهد که دید خوبی روی معبرهای وصولی منتهی به مواضعش داشته و تحرک نسبتاً خوبی برای او فراهم نماید. بارندگی در تحرک دشمن موثر بوده و عبور و مرور را منحصر به جاده‌ها خواهد نمود. کاربرد نیروی هوایی و توپخانه توسط متجاوز در وضعیت هوایی صاف و مساعد خواهد بود. سمت باد به نفع متجاوز از نظر استعمال جنگ‌افزارهای شیمیایی و دود انگیز می‌باشد (در دو سمت ماهشهر و مارد)

• زمین

تأثیر زمین بر عملیات دشمن: زمینی که در اختیار متجاوز است به علت آماده نمودن مواضع و ایجاد موانع مین در اطراف آن، برای پدافند او مناسب می‌باشد. دارای دید عالی در منطقه به واسطه دکل‌های برق متعدد بوده و بهترین معبر وصولی او خرمشهر و آبادان است، تا زمانی که متجاوز سرپل

گذرگاه ماردا را در دست دارد، می‌تواند با آوردن تقویت‌ها به مداومت پدافند عملیات ادامه دهد.

انتر زمین بر عملیات خودی: زمین برای تک ما مناسب نیست، زیرا متجاوز روی تمام جبهه‌ها و معابری که به منطقه‌اش ختم می‌شود، دارای دید عالی می‌باشد و اختفاء و پوشش در منطقه صاف و نبودن رستنی‌ها جز در حاشیه درخت-زارهای خرما در اطراف بهمنشیر و کارون وجود ندارد.

- وضعیت خودی:

استعداد: استعداد یگان‌های خودی بین ۸۵ تا ۹۰ درصد می‌باشد.
گسترش: پیوست ب کالک وضعیت.

پشتیبانی خدمات رزمی: میزان مهمات برای توپخانه کاتیوشا محدودیت دارد و در سایر موارد محدودیتی وجود ندارد.

روحیه یگان‌ها خوب می‌باشد.

کارایی رزمی یگان‌ها از متوسط تا خوب.

- تقویت‌ها

توان رزمی نسبی

برآورد می‌شود نیروهای دشمن از نظر تعداد یگان‌های زرهی و پیاده مکانیزه بر نیروهای خودی برتری دارد، ولی یگان‌های خودی از نظر قدرت آتش و امکان مانور از موقعیت بهتری برخوردار می‌باشد. ضمناً دشمن با اشغال زمین و آرایش آن و داشتن دید و تیر در همه قسمت‌ها از امتیاز نسبی برخوردار است.

ب- توانایی‌های دشمن

(۱) برشماری توانایی‌های دشمن متجاوز

- هم اکنون با ۹ گردان مانوری (۶ گردان تانک و ۳ گردان پیاده مکانیزه) که به وسیله تمام توپخانه و نیروی هوایی پشتیبانی می‌گردد، در طول تمام جبهه‌ها تک نماید.
- هم اکنون با ۹ گردان (۶ گردان تانک و ۳ گردان مکانیزه) که به وسیله تمام توپخانه و هوایی پشتیبانی می‌گردد، در طول تمام جبهه پدافند نماید.

- تک یا پدافند خود را با تمام یا قسمتی از یگان‌های زیرین در زمان و مکان‌های داده شده تقویت نماید.
  - تیپ ۱۵ زرهی در حفار غربی (۳۷-۷۵) ۵/۵ ساعت.
  - تیپ ۴۹ پیاده در خونین‌شهر (۳۰-۷۰) ۴ ساعت.
  - تیپ ۴۴ پیاده مرزی خونین‌شهر (۳۰-۷۰) ۴ ساعت.
  - تیپ ۴۴ پیاده شلمچه (۱۵-۷۵) ۸ ساعت.
  - گردان ۲۶ زرهی (۱۵-۷۵) ۶ ساعت.
- قادر است در مواضع کنونی به طرف غرب رودخانه کارون تأخیر نماید.
- قادر است در هر زمان به سوی منطقه مارد و خونین‌شهر عقب‌نشینی نماید.
- (۲) راه‌کار احتمالی: دفاع در مواضع کنونی به منظور وارد کردن نیروهای خودی به حمله و به دام انداختن آن‌ها و سپس اجرای حمله به آبادان و اشغال آن.
- (۳) آسیب‌پذیری‌ها:
  - در مقابل تک چریکی.
  - کسری قابل ملاحظه پرسنل آموزش دیده توپخانه و تانک.
  - کمبود مهمات توپخانه.

پ- راه‌های کار خودی

- (۱) حمله به مواضع دشمن به صورت لاک‌پشتی در سمت سلمانیه مارد به منظور انهدام دشمن.
- (۲) حمله به مواضع دشمن به صورت لاک‌پشتی در سمت جاده ماهشهر - آبادان از مختصات (۲۶-۷۵) و (۴۸-۷۰) به منظور انهدام دشمن.
- (۳) حمله به مواضع دشمن به صورت لاک‌پشتی در سمت پارس گاز (۶۴-۴۱) و (۴۳-۶۵) به منظور انهدام دشمن.

۳- تجزیه و تحلیل راه‌های کار طرفین

الف -

(۱) توانایی‌های عمل تأخیری و عقب‌نشینی دشمن در راه‌های کار انتخابی ما اثری ندارند.

(۲) گسترش نیروهای ما در ۳ جبهه مختلف و آتش در سمت‌های ۳ گانه طوری است که چنانچه دشمن قبل از تک ما تک نماید، با توجه به گسترش نیروهای خودی، اثری در وضعیت ما نداشته، بلکه دشمن را به واسطه کشف شدن، در معرض خطر جدی قرار خواهد داد.

ب- راه‌کار ۱ (تک سلمانیه - مارد)

در مقابل یگان‌های خودی، عناصری شامل ۲ گردان مکانیزه از تیپ ۸ پیاده قرار گرفته و در اجرای این تک، تغییر عمده‌ای در گسترش یگان‌های خودی لازم نیست. چون تک اصلی از سلمانیه و مارد خواهد گذشت، وجود ۲ گردان مانوری در معبری که در مارد بسیار باریک خواهد شد، امکان مانور یگان‌های خودی را کاهش خواهد داد. به یگان‌های خودی اجازه مانور و استفاده از قدرت آتش یگان‌های زرهی را به خوبی نمی‌دهد. متجاوز امکان خواهد داشت با استفاده از موانع طبیعی و مصنوعی، یگان‌های خودی را متوقف و با اجرای آتش مستقیم از پهلو راست حداکثر تلفات را به خودی وارد نماید.

پ- راه‌کار ۲ (حمله به مواضع دشمن به صورت لاک‌پستی در سمت جاده ماهشهر -

آبادان به منظور انهدام دشمن)

تک از محور ماهشهر - آبادان، به علت اینکه یگان‌های زرهی می‌توانند به علت وسعت جبهه و امکان استفاده از حداکثر آتش مستقیم و غیر مستقیم، به سرعت به پیشروی ادامه دهند. چون فاصله این یگان‌ها از دو راهی جاده آبادان ماهشهر و اهواز کم بوده، به علت الحاق با یگان‌های داخل آبادان، باعث باز شدن جاده آبادان ماهشهر و در نتیجه تسهیل تدارکات شده و با الحاق این نیروها به نیروهای آبادان و در یک جهت قرار دادن تلاش‌ها، امکان انهدام نیروی دشمن در منطقه را افزایش خواهد داد.

ت- راه کار ۳ (حمله به مواضع دشمن به صورت لاک پشتی در سمت پارس گاز به منظور انهدام دشمن)

تک اصلی در این سمت دشمن را در یک جبهه وسیع درگیر می‌نماید، ولی به علت این که توپخانه دشمن قادر است از ۳ سمت مختلف، یگان‌های خودی را درگیر و در نتیجه موجب تلفات زیاد یگان‌ها گردد. چون امکانات زرهی این یگان‌های تک‌ور بسیار ضعیف است، به علت شرایط زمین آسیب‌پذیری یگان تک‌کننده و از بین رفتن دور تک محتمل است. در نتیجه امکان دارد ورود متجاوز را به آبادان تسهیل نماید. ضمناً نیروهای موجود در آبادان دارای قدرتی نیستند که هم بتوان تک اصلی را از این محور اجرا و هم تأمین و حفاظت راه‌های ورودی دشمن را از پشت سر عهده‌دار گردند.

۴- مقایسه راه‌های کار

الف- راه کار ۱

(۱) محاسن

- پهلولی راست یگان متکی به مانع طبیعی رودخانه کارون است.
- دسترسی به منطقه حساس مارد و پل آن به علت نزدیکی سریعتر انجام می‌شود.

(۲) معایب

- در مقابل آتش مستقیم و غیر مستقیم از پهلولی راست آسیب‌پذیر است.
- به علت وجود شعبات رودخانه شادگان امکان مانور محدود می‌شود.
- به میدان مین و مقاومت زیاد دشمن برخورد می‌نماید.

ب- راه کار ۲

(۱) محاسن

- دشمن در جبهه وسیع درگیر می‌شود.
- کمک به باز شدن جاده آبادان می‌نماید.
- امکان مانور و استفاده از حداکثر آتش‌های مستقیم و پشتیبانی وجود دارد.

- کوتاه‌ترین راه برای آزاد نمودن جاده آبادان و در نتیجه محاصره نیروهای دشمن.
  - دشمن را می‌توان در ۲ سمت تحت فشار قرار داد.
  - زمین برای مانور یگان‌های زرهی مناسب‌تر است.
- (۲) معایب
- امکان دسترسی به مارد وجود ندارد.
  - نیروهای دشمن دارای عمق و استحکامات بیشتری می‌باشد.
  - جناحین، متکی به مواضع طبیعی نیست.

پ- راه‌کار ۳

(۱) محاسن

- دشمن در جبهه وسیعی درگیر می‌شود.
  - در صورت موفقیت امکان الحاق به نیروهای بالا وجود دارد.
- (۲) معایب
- نیروهای خودی از ۲ سمت تحت فشار دشمن می‌باشند.
  - دشمن از ۳ سمت یگان‌های خودی را زیر آتش قرار می‌دهد.
  - به علت عدم وجود یگان‌های زرهی کافی نمی‌توان به سرعت به نقاط حیاتی دشمن دست یافت.
  - تدارک نیروها مشکل‌تر می‌باشد.

(۳) با مقایسه راه‌های کار و گسترش نیروها، راه‌کار ۲ که عبارتست از: حمله به مواضع دشمن به صورت لاک‌پشتی در سمت جاده ماهشهر - آبادان به منظور انهدام نیروهای دشمن، پیشنهاد می‌گردد.

۵- راه‌کار پیشنهادی

تک با تیپ ۳۷ و گروه رزمی ۲۴۶ و یگان‌های آبادان در ساعت (س) روز (ر) به صورت لاک‌پشتی، تیپ ۳۷ در سمت شمالی جاده ماهشهر - آبادان به منظور تصرف هدف (الف) و الحاق به نیروهای آبادان (تلاش اصلی) و گروه رزمی ۲۴۶ از سمت سلمانیه مارد برای تصرف هدف با نیروهای آبادان پدافند در منطقه و اجرای حملات

موضعی به یگان‌های دشمن با کمک یگان چیفتن مستقر در آبادان (تلاش پشتیبانی)، احتیاط یگان‌های در خط و یگان نامنظم پوشش اطراف رودخانه کارون، از رحمانی جدید تا سلمانیه با کمک سپاه پاسداران، پرده پوشش و تمایل بین یگان‌های تیپ ۳۷ و گروه رزمی ۲۴۶ را برقرار می‌نماید. احتیاط ستاد ارونند همان احتیاط یگان‌های در خط خواهد بود. دیگر این‌که از رده بالا نیروی جدیدی واگذار گردد.

پیوست الف: ترتیب نیروهای دشمن

منطقه لشکر ۹۲:

۱- لشکر ۳ زرهی از تکریت به منطقه لشکر ۹۲ به شرح زیر استقرار دارد:

الف- قرارگاه لشکر (مقدم) در قره صالح

ب- تی ۸ مکانیزه در محور شلمچه

پ- تی ۱۲ زرهی در منطقه شلمچه

ت- تی ۶ زرهی احتمالاً شلمچه - خرمشهر.

۲- لشکر ۵ مکانیزه

الف- قرارگاه لشکر (رده مقدم) هویزه

ب- تی ۱۵ هویزه (مکانیزه)

پ- تی ۲۰ مکانیزه محور اهواز

ت- تی ۲۶ زرهی خرمشهر - بهمنشیر

۳- لشکر ۹ زرهی

الف- قرارگاه لشکر (رده مقدم) فکه

ب- تی ۱۴ عماره

پ- تی ۴۲ محور کرخه - دزفول

ت- تی ۴۳ زرهی محور بستان

۴- لشکر ۱ مکانیزه

الف- قرارگاه لشکر (رده مقدم) عماره

ب- تی ۱ مکانیزه عماره

پ- تی ۲۷ مکانیزه خوزستان - فکه - دزفول

ت- تی ۳۴ زرهی - خوزستان - فکه - بستان

۵- لشکر ۱۰ زرهی

الف- قرارگاه لشکر (رده مقدم) علی غربی

۴۸ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

- ب- تی ۲۴ مکانیزه عماره
- پ- تی ۱۰ زرهی سلمان پاک (حدود بغداد)
- ت- تی ۱۷ زرهی منطقه فکه - دزفول

منطقه تیپ ۸۴:

- ۱- تی ۳۶ کوهستانی در منطقه بدره
- ۲- گد تانک العماد منطقه مهران
- ۳- ۲ گردان مکانیزه منطقه مهران

سومار: یا نفت خانه

- ۱- تیپ ۵ کوهستانی لشکر ۴ (یک گردان)
بقیه تیپ در چهل باغ اسلان
- ۲- تیپ ۱۶ زرهی قصر شیرین
- ۳- تیپ ۲۵ مکانیزه تنگاب کهنه
- ۴- تیپ ۲۲ کوهستانی لشکر ۸ اطراف قصر شیرین
- ۵- تیپ ۳ کوهستانی لشکر ۸ اطراف باخ و سلمان
- ۶- یگان‌هایی از تیپ ۳۱ نیرو مخصوص در منطقه قصر شیرین

منطقه پنجوبین

- ۱- تیپ ۱۱۶ گارد مرزی
- ۲- تیپ ۳۸ کوهستانی لشکر ۷
- ۳- گردان تانک تقویت شده
- ۴- حدود ۲ گردان توپخانه

یگان‌های باقیمانده

- ۱- بصره: تیپ ۷۷ نیروی مخصوص و تیپ ۱۱۳ گارد مرزی

- ۲- کوت: تیپ ۴۴ مکانیزه لشکر ۱۲ گارد مرزی
- ۳- صویره: لشکر ۱۲ مکانیزه (قبلاً گارد مرزی بوده)
- ۴- بغداد: تیپ ۱ زرهی لشکر ۱۰ و تیپ گارد جمهوری
- ۵- یک روز: تیپ ۴۶ مکانیزه لشکر ۱۲ (قبلاً گارد مرزی بوده)

در منطقه کرخه

- ۱- لشکر ۱۰ زرهی شامل:
  - تیپ ۴۲ زرهی در خط
  - تیپ ۱۷ زرهی در خط
  - تیپ ۲۷ مکانیزه احتیاط
- ۲- لشکر ۱ مکانیزه شامل:
  - تیپ ۱ مکانیزه در خط
  - تیپ ۳۴ زرهی در خط
  - تیپ ۲۷ مکانیزه احتیاط
- ۳- ضمناً تیپ ۱۴ (-) مکانیزه از لشکر ۹ در منطقه لشکر ۱۰ تیپ زرهی وابسته به ستاد کل در فکه

سوسنگرد - بستان

- ۱- گردان ۲ نیروی مخصوص از تیپ ۱
- ۲- ۱ گروه رزمی از تیپ ۱۰ زرهی
- ۳- تیپ ۱۲ زرهی از لشکر ۳

کرخه کور و دب حردان

- ۱- تیپ ۴۳ زرهی از ل ۹
- ۲- تیپ ۳۵ زرهی از ل ۹

۵۰ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

- ۳- تیپ ۳۱ (-) نیروی مخصوص
- ۴- تیپ ۸ مکانیزه از ل ۳
- ۵- تیپ ۲۰ مکانیزه از ل ۵ در جفیر

آبادان و خرمشهر

- ۱- تیپ ۱۵ مکانیزه از لشکر ۵
- ۲- تیپ ۲۶ زرهی از لشکر ۵
- ۳- تیپ ۳۳ (-) از نیروی مخصوص
- ۴- تیپ ۴۹ پیاده از لشکر ۱۱
- ۵- تیپ ۴۴ کک از لشکر ۱۲
- ۶- تیپ ۶ زرهی از لشکر ۳

دهانه فاو

- ۱- گردان ۷ نیروی مخصوص از تی ۳۳
- ۲- در ام‌القصر تیپ ۷ پیاده دریایی

قرارگاه تاکتیکی جنوب (ر ۳)

دزفول ۴ اسفند ۱۳۵۹

برآورد وضعیت عملیاتی

مدرك: نقشه ۵۰۰۰۰:۱

۱- مأموریت

نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران مأموریت دارد با واحدهای موجود در منطقه در ساعت (س) روز (ر) تک نموده و سد خاکی دشمن را اشغال و با شکافتن سد مزبور، جریان آب، دشمن را تحت فشار گذاشته و عقب براند.

۲- وضعیت و راه‌های کار:

الف- ملاحظات موثر در راه‌های کار ممکن

(۱) مشخصات منطقه: اوضاع فعلی جو و زمین به نفع مدافع در پشت سد (دشمن) می‌باشد.

(۲) وضعیت دشمن: دشمن از نظر نیرو و آتش‌های مستقیم ضد زره و پشتیبانی برتری قابل ملاحظه‌ای دارد.

(۳) وضعیت خودی: لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی که در جریان عملیات آسیب فراوان دیده‌اند، ضمن تأمین خطوط دفاعی مربوطه نیروی کمتری برای اجرای مأموریت در اختیار دارند.

(۴) توان رزمی نسبی طرفین: برتری نیروهای دشمن از نظر قدرت و مانور و آتش‌های پشتیبانی در حدود ۲ بر ۱ می‌باشد.

(۵) راه‌های کار خودی:

- راه کار ۱: تک جبهه‌ای به خاکریزی.
- راه کار ۲: تک از جناحین خاکریزی.
- راه کار ۳: تک در منطقه فارسیات و مانور از پشت سر دشمن.

۳- تجزیه و تحلیل راه‌های کار خودی:

الف- راه کار ۱

به علت آب‌گرفتگی منطقه، داخل عمل شدن وسایل زرهی مکانیزه غیر ممکن و احتمال آسیب‌پذیری ۱۰۰ درصد خواهد بود.

تک به وسیله پیاده و نیروهای نا منظم با پشتیبانی مداوم توپخانه و هوایی در محل‌هایی که عبور مقدور باشد، به کندی صورت گرفته و در اکثر قسمت‌های آب-گرفتگی غیرممکن خواهد بود. چنانچه تعدادی پرسنل موفق به وصول به هدف گردند در اثر عدم توانایی، قادر به نگهداری مناطق اشغالی نخواهند بود.

تک به وسیله قایق‌های هجومی تحت پشتیبانی مداوم توپخانه و هوایی به واسطه مهم بودن عمق آب در قسمت‌های مختلف آب‌گرفتگی صرف نظر از آتش‌های توپخانه و مستقیم دشمن احتمال وصول قایق‌ها به هدف از ۵۰ درصد تجاوز نخواهد کرد. با احتساب آتش مستقیم تانک‌ها و سایر ادوات مستقر در خطر جبهه دشمن و آتش‌های پشتیبانی احتمال وصول قایق‌ها به هدف به صفر تقلیل خواهد یافت.

ب- راه کار ۲:

در اثر آب‌گرفتگی طرفین خاکریزی و دفاع دشمن در جناحین این راه‌کار نیز حالت راه‌کار ۱ را پیدا خواهد کرد.

پ- راه کار ۳:

تک در منطقه فارسیات که ظاهراً مقاومت دشمن در منطقه مقابل کمتر می‌باشد، به دلایل زیر بی اثر شده و حتی احتمال انهدام نیروهای حمله‌ور می‌رود.

۱- استقرار واحدهای متعدد زرهی و مکانیزه دشمن در طرفین محور.

۲- آب‌گرفتگی طرفین.

۳- وجود مانع آبی بزرگ (رودخانه کارون) در پشت سر.

۴- با توجه به حداکثر مقدمات و استعداد واحدهای تک‌کننده خودی به

نسبت پیشروی خودی، برتری نسبی دشمن در طرفین محور به طور قابل ملاحظه‌ای ازدیاد پیدا می‌کند.

۴- مقایسه راه‌های کار:

نظر به اینکه در ماده ۳ ماهیت راه‌های کار روشن گردید، از مقایسه صرف نظر می‌گردد.

۵- نتیجه:

با توجه به تجزیه و تحلیل فوق، اجرای مأموریت در جهت حمله برای نیروهای خودی امکان پذیر نبوده، فقط می‌توان با استفاده از پیشرفت آب‌گرفتگی و گسترش تدریجی حملات محلی و عملیات نامنظم در بعضی نقاط، ابتکار عمل را در دست گرفت. در حال حاضر بایستی نقاط ضعف پدافندی خود را ترمیم نموده و حداکثر تلاش را در جهت بازسازی یگان‌های آسیب‌دیده مصروف و با استقرار یگان‌های پیاده و پاسدار مجهز به جنگ‌افزارهای ضد زره و آتش‌های پشتیبانی در مواضع پدافندی واحدهای زرهی را رها نموده و در مناطق تجمع مناسب بازسازی و آماده عملیات آفندی در آینده نموده در صورتی که مسأله شکافتن سد خاکی حیاتی باشد، انتخاب هر کدام از راهکارها احتیاج به بررسی مجدد دارد.

رئیس رکن سوم قرارگاه تاکتیکی جنوب - سرهنگ زرهی ستاد منظوری

قسمت سوم

طرح‌ها و دستورات عملیاتی

قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب

دزفول

۲۹ مهر ۱۳۵۹

ق-ح - ۴۷

دستور جزء به جزء شماره ۵

مدرک: نقشه ۱:۵۰۰۰۰ دزفول

۱- وضعیت:

الف- به دستور جزء به جزء شماره ۲ و ۴ مراجعه شود.
ب- کلیه یگان‌ها در حال حاضر به حالت توقف در منطقه هستند، لذا بایستی برابر اصول عملیات رزمی هر یگان در هر محلی که مستقر است حالت پدافندی بگیرد و آماده پدافند علیه تهدیدات زمینی و هوایی و هوابرد و هلی‌برن دشمن باشد.

۲- شرح وظایف:

الف- لشکر ۲۱ پیاده.

- ۱- برابر دستور جزء به جزء شماره ۲ در منطقه پدافند کنید.
- ۲- معابر نفوذی و گذارهای موجود در کرانه شرقی رودخانه را مین‌گذاری کنید.
- ۳- مواضع سدکننده مناسب در منطقه بین شوش تا سه راهی دهلران شناسایی و انتخاب و ترتیب تقدمی که لشکر تعیین می‌کند اشغال نمایید.
- ۴- مواضع سدکننده در عمق را شناسایی کنید و یگان اشغال‌کننده آن را مشخص سازید.

۵- احتیاط لشکر را از یگان‌های متحرک به نحوی سازمان دهید که بتواند در حداقل مدت زمان ممکن عکس‌العمل مناسب در مقابل رخنه احتمالی دشمن نشان دهد.

ب- تیپ ۲ زرهی:

- ۱- اقدامات بند الف بالا را در منطقه مربوطه انجام دهید.

۲- مواضع کنونی در سر پل را به نحوی سازمان دهید که پیش روی احتمالی دشمن در همین مواضع سد شود.

۳- مواضع سد کننده فرعی در کرانه غربی و شرقی در رودخانه شناسایی و انتخاب و آرایش دهید ولی اشغال آن فقط بنا به دستور این قرارگاه خواهد بود.

۴- با همکاری یگان مهندسی زیر امر پیش‌بینی‌های لازم برای نگهداری و ترمیم پل فلزی و پل شناور و همچنین تخریب پل فلزی و جمع‌آوری پل شناور (در صورت لزوم و صدور دستور) به عمل آورید.

پ- لشکر ۱۶ زرهی

۱- تیپ ۳ زرهی آن لشکر مواضع سد کننده مناسب در طرفین سه راهی دهلران- اندیمشک شناسایی انتخاب و حداقل دو موضع تیم گروهبانی اشغال نمایید.

۲- آماده باشید با تیپ ۳ زرهی هرگونه رخنه احتمالی دشمن را در حوالی پای پل کرخه سد نمایید.

۳- آماده باشید با تیپ ۱ و ۲ زرهی به منطقه رخنه احتمالی پاتک کنید و نیروهای متجاوز را به عقب برانید و کرانه شرقی رودخانه را ترمیم نمایید.

۴- آماده باشید با کلیه عناصر لشکر از خط تیپ ۲ زرهی لشکر ۹۲ زرهی عبور کنید و نیروهای دشمن را در منطقه سه راهی دهلران رادار نابود سازید.

ت- گروه ۵۵ توپخانه:

۱- کلیه یگان‌های توپخانه با آرایش آتشباری طوری گسترش یابند که در تمام جبهه منطقه دزفول آتش پشتیبان کافی برای لشکر ۲۱ و تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی منظور شده باشد.

۲- تقدم پشتیبانی آتش ابتدا برای تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی، لشکر ۲۱ پیاده سپس تیپ ۳ لشکر ۱۶ زرهی و سایر عناصر لشکر ۱۶ زرهی در صورت وارد شدن آن لشکر.

۳- دستورات هماهنگی:

در آرایش مواضع پدافندی به نکات زیر ضمن رعایت کلیه اصول دفاع توجه شود.

الف- گسترش یگان‌ها بر مبنای برد جنگ‌افزارهای در دسترس طوری سازمان یابد که هر جنگ‌افزار قادر باشد در حداکثر برد مفید خود، دشمن را زیر آتش بگیرد.

ب- جنگ‌افزارهای ضد تانک طوری گسترش یابد که به صورت تار عنکبوتی عناصر زرهی دشمن را به دام اندازد و از ۲ یا ۳ طرف با جنگ‌افزارهای ضد تانک آن‌ها را نابود سازد.
پ- اصول دفاع در عمق- دفاع دورادور استفاده صحیح از زمین مورد توجه خاص باشد.
ت- برای کلیه عناصر زیر امر حتی آشپزخانه‌ها تکلیف مشخص گردد که در کجا باید مستقر بشوند، چگونه باید حفاظت شوند و در صورتی که دشمن موفق به پیشروی شد یک جا باید تغییر مکان کنند.

ث- در آرایش دفاعی یگان‌های رزمی و پشتیبانی رزمی در جلو و یگان‌های لجستیکی و قرارگاه‌های غیرفعال در عقب باشند، هیچ خودرو رزمی در منطقه مقدم دفاعی نباشد، مگر کامیون‌های حامل مهمات که آن‌ها هم حداقل از برد توپخانه دشمن دور باشند.

ج- انتخاب موضع دفاعی هر یگان و هر جنگ‌افزار به ویژه ضد تانک و تیربار و حتی نفر حساب شده و بررسی شده باشد. مأموریت مشخص باشد. مواضع اصلی و فرعی و یدکی و راه ارتباط مهمات رسانی و تغذیه و آب و تغییر موضع به عقب و محل بعدی کاملاً مشخص باشد.

چ- صرفه‌جویی در مصرف مهمات و انضباط و کنترل آتش آموزش داده شود.

خ- روح سلحشوری و مقاومت و دفاع از حیثیت ملی و فردی در مقابل دشمن تجاوز کار تقویت شود به نحوی که هر نفر تا آخرین حد توانایی خود از موضع خود دفاع کند و فقط بنا به دستور فرمانده مستقیم خود، موضع خود را به هر محلی که دستور داده می‌شود تغییر دهد.

ف نازجا - سرتیپ ظهیرنژاد

گیرندگان:

ف ل ۲۱

ف ل ۱۶

ف تی ۲ زرهی

ف گروه ۵۵

ف عملیات دزفول

طرحها و دستورات عملیاتی ۶۱/

نسخه ۱ از ۱ نسخه
قرارگاه عملیات نامنظم
(دزفول)
۱۸۰۰ روز ۵/۸/۵۹

دستور عملیاتی نامنظم مالک اشتر

مدرک نقشه ۱/۵۰۰۰۰ دزفول اندیمشک

سازمان رزمی

تیم ۱

- خدمه آرپی جی ۷ پنج نفر
- خدمه تیربار ۷/۶۲ ده نفر
- تیرانداز تفنگ سی و پنج نفر

تیم ۲

- خدمه آرپی جی ۷ پنج نفر
- خدمه تیربار ۷/۶۲ ده نفر
- تیرانداز تفنگ سی و دو نفر

تیم ۳

- خدمه آرپی جی ۷ هشت نفر
- خدمه تیربار ۷/۶۲ پنج نفر
- تیرانداز تفنگ هشت نفر

تیم ۴

- خدمه آرپی جی ۷ هفت نفر
- خدمه تیربار ۷/۶۲ هشت نفر
- تیرانداز تفنگ هفت نفر

۱- وضعیت

الف- دشمن: یک گروه رزمی در منطقه صالح داود مستقر می‌باشد.
ب- خودی: نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران در منطقه کرخه سر پلی را در اختیار دارند.
جدا شده و زیر امر

۲- مأموریت:

یگان عملیات نامنظم مأموریت دارد در ساعت (س) روز ۵۹/۸/۶ تک نموده تلفات و ضایعات به دشمن وارد و به پایگاه خود مراجعت نماید.

۳- اجراء:

الف- تدبیر: (پیوست الف) (کالک عملیات نامنظم)
یگان عملیات نامنظم با چهار تیم در ساعت (س) روز ۵۹/۸/۶ تک شبانه نموده، یگان‌های مستقر در هدف (الف) را نابود و سپس به پایگاه خود مراجعت می‌نمایند.
- تیم ۱ و ۲ از ضلع جنوبی به هدف (الف) حمله می‌نمایند.
ب- آتش: آتش پشتیبانی بنا به درخواست از توپخانه ل ۲۱ و گروه ۵۵ توپخانه
پ- تیم ۱ از رودخانه کرخه عبور کنید بنا به دستور هدف (الف) را از ضلع جنوب غربی مورد تک قرار داده تا آنجا که مقدور است افراد و وسایل دشمن را نابود نمایید.
ت- تیم ۲ از رودخانه کرخه عبور کنید بنا به دستور هدف (الف) را از ضلع جنوب شرقی مورد تک قرار داده تا آنجا که مقدور است افراد و وسایل دشمن را نابود کنید.
ث- تیم ۳ با استفاده از تراده و قایق از رودخانه کرخه عبور کنید جناح شرقی دشمن را مورد تک قرار داده، هرچقدر ممکن است افراد و وسایل دشمن را نابود کنید.
ج- تیم ۴ از پل رودخانه کرخه عبور کنید، هدف (الف) را از شمال مورد تک قرار داده، هرچقدر ممکن است افراد و وسایل دشمن را نابود و اصل غافلگیری را برای سایر تیم‌ها فراهم سازید.

چ- دستورات هماهنگی

- (۱) ساعت (س) در محل ابلاغ خواهد شد.
  - (۲) استقرار خود را در محل با کد (پیروز) اعلام دارید.
  - (۳) قبل از شروع عملیات انضباط آتش را کاملاً رعایت نمایید.
  - (۴) در صورتی که هر تیم به هر علت قادر به پیشروی نبود توقف خود را (استپ) اعلام دارد تا دستور لازم داده شود.
  - (۵) مراجعت از روی هدف با کد مهدی خواهد بود.
  - (۶) انضباط عملیات شبانه از نظر سر و صدا و انضباط روشنایی کاملاً رعایت شود.
  - (۷) در مراجعت هر تیم از پرسنل خود دقیقاً آمار گرفته، پس از جمع‌آوری افراد خود مراجعت نماید.
  - (۸) پایان عملیات با کد (شاداب) اعلام می‌گردد.
  - (۹) حداکثر استفاده از جان پناه و زمین‌های پوشیده به عمل آید.
- ح- تیم‌های ۱ و ۲ هر یک نیروی لازم برای پوشش عقب‌نشینی در نظر بگیرید.
- خ- تیم ۳ هم‌آهنگی لازم را با پرسنل مستقر در داخل شیار چیچالی به عمل آورید.

۴- اداری و لجستیکی

- الف- جیره عملیاتی روز ۵۹/۸/۶ را همراه داشته باشید.
- ب- برابر سازمان رزمی جنگ‌افزار همراه داشته باشید.
- پ- مهمات بار مبنای هر جنگ‌افزار را همراه داشته باشید.
- ت- کلیه قمقمه‌ها پر از آب باشد.
- ث- تخلیه مجروحین با استفاده از نفرات پشتیبان انجام شود.
- ج- وسایل ترابری را در محل استتار کنید.

۵- فرماندهی و مخابرات

- الف- مخابرات: وسیله ارتباطی هر تیم دو دستگاه بی‌سیم پی‌آرسی-۷۷ می‌باشد.
- پیوست (ب) دستور کار مخابرات.

۱۶۴ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

ب- فرماندهی. محل پاسگاه فرماندهی در شیار شرقی (الف) می‌باشد. هرگونه تغییر متعاقباً ابلاغ می‌گردد.

ف عملیات نامنظم - سرهنگ ستاد عباس میرانی

پیوست‌ها

الف: پیوست (الف) کالک عملیاتی

ب- پیوست (ب) دستور کار مخابرات

قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب

دزفول

۲۱ آبان ماه ۱۳۵۹

ق - ت - ۱۵

دستورالعمل شماره ۸ (طرح کلی دفاعی خوزستان)

مدرک: نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰ منطقه خوزستان

۱- کلیات

الف- این دستورالعمل به منظور دفاع از قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران در خوزستان و انهدام نیروهای متجاوز بعثی عراق در این منطقه و تعیین وظایف و مسئولیت‌های سرزمین فرماندهی‌های عمل کننده در خوزستان تهیه و صادر می‌گردد.

ب- قرارگاه‌ها و سازمان‌های اصلی عمل کننده در خوزستان به شرح زیر می‌باشد:

(۱) قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب مستقر در منطقه دزفول

(۲) قرارگاه و یگان‌های لشکر ۲۱ پیاده در منطقه دزفول

(۳) قرارگاه و یگان‌های لشکر ۹۲ زرهی در منطقه اهواز

(۴) قرارگاه و یگان‌های لشکر ۷۷ پیاده (به جای فرماندهی اروند) در ماهشهر و

آبادان و خرمشهر.

(۵) قرارگاه و یگان‌های لشکر ۱۶ زرهی در منطقه دزفول، احتیاط نیروی زمینی در

خوزستان

(۶) سپاه پاسداران انقلاب و سایر نیروهای مسلح مردمی در مناطق عملیاتی

شهرستان مربوطه.

(۷) گروه ۲۲ توپخانه در اهواز و ماهشهر

(۸) تیپ ۸۴ پیاده در منطقه دهلران آبدانان

(۹) گروه ۵۵ توپخانه در منطقه دزفول

۲- سازمان فرماندهی مناطق

منطقه عملیاتی خوزستان به سه منطقه عمومی تقسیم و در هر منطقه یک فرماندهی عملیاتی به شرح زیر عملیات را طرح‌ریزی و اجراء و هدایت می‌نماید.

الف- فرماندهی اکبر در منطقه درفول به فرماندهی فرمانده لشکر ۲۱ پیاده (سرهنگ پیاده ستاد ورشوساز)

ب- فرماندهی ابوتراب در منطقه اهواز به فرماندهی فرمانده لشکر ۹۲ زرهی (سرهنگ زرهی ستاد قاسمی)

پ- فرماندهی جلال در منطقه آبادان و ماهشهر به فرماندهی فرمانده لشکر ۷۷ پیاده (سرهنگ پیاده ستاد جوادی)

ت- فرماندهی دلیر احتیاط نیروی زمینی محل استقرار فعلی در منطقه دزفول به فرماندهی فرمانده لشکر ۱۶ زرهی (سرهنگ زرهی ستاد لطفی)

ث- منطقه مسئولیت فرماندهی‌ها برابر کالک عملیاتی (پیوست الف)
ج- تیپ ۸۴ پیاده در منطقه دهلران

۳- وظایف و مسئولیت‌ها

الف- فرماندهی اکبر (دزفول)

(۱) دفاع در خط رودخانه کرخه در منطقه مربوطه (کالک پیوست)

(۲) خنثی کردن حملات هوایرد دشمن در صورت فرود

(۳) هدایت عملیات تعرضی محدود و عملیات نامنظم چریکی به منظور وارد کردن تلفات و خسارات به دشمن و تصرف عوارض حساس.

(۴) آماده شدن برای اجرای حمله در منطقه مربوطه و نابود کردن دشمن بنا به دستور.

(۵) کمک به عبور لشکر ۱۶ زرهی از خط لشکر ۲۱ پیاده و تشکیل احتیاط نیروی زمینی بنا به دستور.

ب- فرماندهی ابوتراب (اهواز):

(۱) دفاع در مواضع موجود در خط تماس (کالک عملیاتی)

(۲) دفاع در کرانه شرقی رودخانه کارون و جلوگیری از رخنه دشمن در شرق رودخانه

(۳) خنثی کردن حمله احتمالی هوابرد دشمن به محض اطلاع

(۴) هدایت عملیات تعرضی محدود و عملیات نامنظم چریکی به منظور عقب راندن دشمن تا برد توپخانه وی از شهر اهواز و وارد کردن تلفات و خسارات به دشمن.

(۵) آماده شدن برای حمله و تعقیب دشمن بنا به دستور تا ترمیم خط مرز.

(۶) کمک به عبور لشکر ۱۶ زرهی (احتیاط نیروی زمینی) از خط لشکر ۹۲ زرهی در اجرای حمله و تشکیل مجدد نیروی زمینی (بنا به دستور)
پ- فرماندهی جلال (ماهشهر)

(۱) دفاع از جزیره آبادان در کرانه رودخانه بهمن شیر و اروند رود.

(۲) دفاع در خط تماس موجود در شمال جزیره آبادان (کالک عملیاتی)

(۳) حمله به خط سرپل دشمن در شرق رودخانه کارون در شمال آبادان و تأمین کرانه شرق رودخانه کارون (بنا به دستور)

(۴) حمله به خرمشهر و عقب راندن یا منهدم کردن نیروهای متجاوز و آزاد کردن شهر خرمشهر و دفاع در آن شهر.

(۵) هدایت عملیات تعرضی محدود منظم و چریکی برای وارد کردن تلفات و خسارات به دشمن.

(۶) پذیرش یگان‌های تقویتی واگذار شده و هدایت عملیات آنان (بنا به دستور)

(۷) هدایت حمله برای بیرون راندن دشمن از خط مرز و ترمیم خط مرز

(۸) خنثی کردن حمله احتمالی هوابرد دشمن در منطقه مربوطه به محض اطلاع

(۹) کمک به عبور یگان احتیاط نیروی زمینی (بنا به دستور) و تشکیل احتیاط مجدد

ت- فرماندهی دلیر (احتیاط نیروی زمینی)

(۱) انتخاب و آرایش مواضع سد کننده مناسب در شرق رودخانه کرخه در پای پل کرخه

به منظور رخنه احتمالی دشمن در این منطقه و اشغال مواضع یاد شده بنا به دستور.

(۲) آماده شدن برای سد کردن هر نوع رخنه احتمالی در خط دفاعی فرماندهی اکبر

(۳) آماده شدن برای عبور از خط لشکر ۲۱ پیاده و اجرای تک در غرب پای پل کرخه بنا به دستور.

(۴) آماده شدن برای اعزام یک تیپ زرهی (با ۲ گردان تانک و یک گردان مکانیزه) به منطقه فرماندهی بوتراب یا جلال بنا به دستور.

(۵) آماده شدن برای تغییر مکان به منطقه اهواز و عبور از خط لشکر ۹۲ زرهی در غرب رودخانه کارون و بیرون راندن دشمن از خط مرز بنا به دستور.

ث- سپاه پاسداران انقلاب و سایر نیروهای مسلح مردمی:

(۱) با هماهنگی فرماندهی‌های مناطق (اکبر- بوتراب - جلال) و با توجه به مقدرات و محدودیت‌های موجود در هر منطقه وظایف و مسئولیت‌های زیر را در صورت هماهنگی اجرا می‌نماید.

(۲) افراد سپاه پاسداران و سایر نیروهای مسلح مردمی به صورت انفرادی در مشاغل مورد نیاز یگان‌های نظامی جایگزین کمبودهای پرسنلی یگان‌ها می‌شوند.

(۳) با تشکیل یگان‌های پیاده به شکل سازمان‌های نظامی (دسته و گروهان) زیر امر فرماندهی فرماندهان نظامی قرار می‌گیرند و برابر طرح‌ها و دستورات فرماندهان نظامی مسئولیت اجراء قسمتی از عملیات زیر امر گیرنده را عهده‌دار می‌شوند.

(۴) با هماهنگی فرماندهان نظامی مناطق عملیاتی مسئولیت برقراری پوشش و تأمین و مراقبت، قسمتی از خط پدافندی را در کرانه رودخانه کرخه و کارون (به نسبت استعداد رزمی مقدور) عهده‌دار می‌شوند.

(۵) عملیات چریکی و نامنظم را باهم‌آهنگی فرماندهان نظامی مناطق عملیاتی طرح‌ریزی و اجرا می‌نماید.

(۶) در صورت عدم امکان هماهنگی برای همکاری عملیات مشترک هرگونه پیشنهادات به ستاد نیروی زمینی و ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب گزارش می‌کرد. ج- گروه ۲۲ توپخانه:

طبق روش جاری توپخانه لشکر ۹۲ زرهی و فرماندهی جلال را تقویت و پشتیبانی می‌نماید.

چ- گروه ۵۵ توپخانه:

طبق روش جاری توپخانه لشکر ۲۱ پیاده و سپس لشکر ۱۶ زرهی را (در هنگام وارد عمل شدن تقویت و پشتیبانی می‌کند)
ح- تیپ ۸۴ پیاده طی دستورالعمل جداگانه وظایف و مسئولیت‌ها ابلاغ می‌گردد.

۴- پشتیبانی لجستیکی

الف- هر فرماندهی نیازمندی لجستیکی یگان‌های سازمانی و زیر امر خود را برابر روش‌های جاری تدارکاتی تأمین می‌نماید.

ب- یگان‌هایی که از سازمان‌های دیگر (نهاجا - نداجا - ژاجا) در کنترل عملیاتی فرماندهی‌های عملیاتی نیروی زمینی قرار می‌گیرند، به وسیله نیروی مربوطه پشتیبانی می‌شوند.

پ- در شرایطی که وضعیت ایجاب نماید و زمان حساس باشد طبقات تدارکات مشابه مورد نیاز یگان‌های یاد شده در بند ب بالا به وسیله فرماندهی‌های عملیاتی نیروی زمینی تأمین می‌شود و پس از ایجاد وضعیت عادی تسویه حساب می‌گردد ولی نیازمندی‌های مخصوص هر نیرو از یگان اصلی مربوطه تأمین می‌شود (مانند مهمات جنگ‌افزارهای مخصوص هر نیرو)

ت- فرماندهی لجستیکی و کنترلر نیروی زمینی بودجه و اعتبارات و سهمیه‌های لجستیکی زیر امر هر فرماندهی را از فرماندهی‌های سازمانی کسر و در محل عملیات در اختیار فرماندهی‌های عملیاتی قرار می‌دهد.

ث- فرماندهی لجستیکی نقاط آمادی مناسب برای تدارکات فرماندهی‌های عملیاتی یاد شده در این دستورالعمل برقرار و اداره می‌نماید.

۵- پشتیبانی پرسنلی

الف- هر فرماندهی نیازمندی‌های پرسنلی خود را طبق روش جاری از منابع تهیه پرسنلی نیروی زمینی دریافت می‌نماید.

ب- هر فرماندهی برای استراحت و تجدید سازمان و تجدید آموزش پرسنل یگان‌های سازمانی و زیر امر خود، اردوگاه استراحت تعیین و آماده پذیرش می‌سازد.

پ- در شرایط موجود تا دستور ثانوی مدت زمان برای تجدید سازمان و استراحت و تجدید آموزش ۱۵ روز تعیین می‌گردد.

ت- هر فرماندهی امور پستی و رفاه روحیه و تبلیغات روانی و کنترل غیر نظامیان و کنترل عبور و مرور را در منطقه مربوطه طرح‌ریزی و هدایت می‌نماید.

۶- متفرقه

الف- هر فرماندهی برای حداکثر بهره‌برداری از کلیه امکانات رزمی کشور جمهوری اسلامی ایران در مقابل نیروهای متجاوز بعث عراق همکاری و هماهنگی‌های لازم با سپاه پاسداران و نیروهای مسلح مردمی به عمل می‌آورد و از این نیروهای رزمنده به نحو مؤثر و مطلوب استفاده می‌شود.

ب- طرح‌ریزی و هدایت عملیات نامنظم کلیه سازمان‌های نظامی و شبه نظامی با هماهنگی فرماندهی‌های عملیاتی انجام می‌شود تا از اتفاقات ناگوار جلوگیری شود. در صورتی که عملیات نامنظم به وسیله سازمان‌های غیرنظامی و بدون هماهنگی اجراء شود، نیروی زمینی مسئول اتفاقات سوء احتمالی نخواهد بود.

پ- طرح‌ریزی و هدایت عملیات نامنظم در سطح وسیع و در عمق منطقه به وسیله ستاد عملیات نامنظم هر فرماندهی تهیه و پس از تصویب قرارگاه تاکتیکی نیروی زمینی در جنوب اجراء گردد.

ت- هر فرماندهی عملیاتی طرح‌های عملیاتی منظم و نامنظم را بر مبنای این دستورالعمل تهیه و حداکثر ۷۲ ساعت پس از دریافت برای تصویب به قرارگاه تاکتیکی نزاجا ارسال نماید.

ث- در تهیه و اجرای طرح‌های عملیاتی پدافندی حفظ خط تماس موجود و عقب راندن دشمن تا برد توپخانه وی از شهرهای دزفول، اهواز، آبادان و خرمشهر و اجرای عملیاتی ایذائی برای وارد کردن تلفات و خسارات به دشمن و تضعیف تدریجی آن مورد توجه ویژه قرار بگیرد.

ج- وظایف و مسئولیت‌های تیپ ۸۴ پیاده طی دستورالعمل جداگانه ابلاغ می‌گردد.

فرمانده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران- سرتیپ ظهیرنژاد

پیوست الف- کالک عملیاتی

طرح‌ها و دستورات عملیاتی ۷۱/

نسخه از نسخه
قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا در جنوب
دزفول
۳۰ آبان ماه ۱۳۵۹
ق-خ-۳۴

طرح عملیاتی بدر

مدرک: نقشه ۱:۵۰۰۰۰ دزفول، دچه، عین خوش، شوش، دوسلک

سازمان رزمی

لشکر ۹۲ زرهی
لشکر ۲۱ پیاده
لشکر ۱۶ زرهی
تیپ ۸۴ پیاده
قرارگاه رده مقدم نزاچا در غرب
فرماندهی مخصوص غرب در کردستان
لشکر ۶۴ پیاده
گروه‌های توپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران
سپاهیان پاسدار مناطق خوزستان، ایلام، کرمانشاهان، آذربایجان غربی
نیروهای مردمی و عشایری با استعدادهای مختلف (سازمان نیافته)

۱- وضعیت

الف- دشمن. (پیوست اطلاعات)

ب- خودی

(۱) ارتش جمهوری اسلامی ایران ابتدا تجاوز ارتش مزدور بعثی عراق را به خاک
کشور جمهوری اسلامی ایران در مقدم‌ترین مواضع پدافندی ممکنه متوقف کرده و سد
می‌کند و سپس با هدایت عملیات نامنظم در جبهه و جناحین و عمق سازمان و
گسترش دشمن متجاوز را تضعیف کرده و در نهایت با اجرای عملیات آفندی نیروهای

وی را در منطقه منهدم و خط مرزی بین المللی را ترمیم و آماده می‌شود تعرض خود را برای سرنگون کردن رژیم منحط بعثی عراق به داخل خاک عراق هدایت نماید.

(۲) نیروهای هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران حملات هوایی خود را بر علیه هدف‌های نظامی و سیستم اقتصادی رژیم خصم ادامه داده و با برقراری پوشش هوایی سیستم تدارکاتی متجاوز را در منطقه اشغالی برهم زده و عملیات نیروی زمینی را در سراسر کشور همچنان پشتیبانی می‌نماید.

(۳) نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران خطوط مرزی آبی کشور را در خلیج فارس محافظت و تنگه هرمز را به منظور بستن راه دریایی به روی کشتی‌های تجارتی و نظامی خصم کنترل کرده و عملیات نیروهای زمینی را در بنادر خلیج فارس پشتیبانی می‌نماید.

(۴) ژاندرمری جمهوری اسلامی ایران ضمن انجام وظایف قانونی در داخله کشور یگان‌های مستقر در مناطق عملیات را در کنترل واحدهای عمده نیروی زمینی قرار داده و با این ترتیب در سرکوبی و انهدام نیروهای متجاوز شرکت می‌کند.

(۵) فرماندهی اروند به فرماندهی فرمانده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران با دریافت یگان‌های لازم از نیروی زمینی و عناصری از نیروی ژاندرمری همچنان دفاع خرمشهر آبادان و ماهشهر را ادامه می‌دهد.

پ- زیر امر و جدا شده. (سازمان رزمی)

ت- فرض‌ها:

(۱) تلفات و خسارات وارده به دشمن طی عملیات چریکی و هدایت عملیات رزمی محدود شبانه و روزانه، حملات آتش هوایی و توپخانه سازمان متجاوز را بر هم زده و نیروهای وی را در مقابل حملات نیروهای خودی مخصوصاً در ناحیه خوزستان آسیب-پذیر ساخته است.

(۲) استعداد نیروهای خودی در سراسر منطقه تغییرات عمده‌ای نکرده و در منطقه دزفول به حد کمتر از یک لشکر پیاده و یک لشکر زرهی تنزل نکرده است.

(۳) استعداد کلی دشمن در منطقه دزفول در مجموع در حدود یک لشکر کامل

است.

(۴) شرایط جوی برای اجرای پشتیبانی نزدیک هوایی و پشتیبانی توپخانه مناسب بوده و همچنین شرایط جوی اجازه مانور لشکر زرهی را در منطقه دزفول می‌دهد.

۲- مأموریت

نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران عملیات پدافند داخلی را همچنان در مناطق استان‌های ارومیه، کردستان و کرمانشاهان بر علیه عوامل مسلح مزورران داخلی ادامه داده و حملات نیروهای مزدور بعثی عراق را در مناطق کرمانشاه، ایلام و خوزستان متوقف کرده و در مقدم‌ترین مواضع دفاعی ممکنه آن‌را سد می‌کند و از هم اکنون با هدایت عملیات چریکی و اجرای عملیات رزمی محدود، دشمن را تضعیف کرده و سپس در ساعت (س) روز (ر) با هدایت عملیات آفندی در محورهای اندیمشک - عین‌خوش و اندیمشک- دوسلک نیروهای دشمن را در منطقه نابود کرده و با گسترش عملیات در سایر جبهه‌ها خط مرز بین‌المللی را ترمیم و آماده می‌شود. بنا به دستور عملیات را به منظور سرنگون کردن رژیم کافر صدام حسین به داخل خاک کشور عراق بکشاند.

۳- اجرا

الف- تدبیر عملیات

(۱) مانور.

(الف) این عملیات شامل ۲ قسمت کلی است:

((۱)) قسمت اول. هدایت عملیات پدافند داخلی در مناطق آذربایجان غربی، کردستان و کرمانشاهان به منظور پاکسازی منطقه از وجود کثیف عوامل مسلح مزدور دولت‌های جنایکار بین‌المللی که بر علیه انقلاب اسلامی ایران مجهز شده‌اند، به منظور استقرار کامل قانون و اقتدار حکومت جمهوری اسلامی ایران در مناطق اشاره شده، در این عملیات لشکر ۶۴ و فرماندهی مخصوص عملیات کردستان شامل لشکر ۲۸ تقویت شده و عناصری از تیپ ۲۳ نوهده و هوانیروز و یگان‌های دیگر و قسمتی از عناصر تیپ ۲۳ نوهده و هوانیروز و یگان‌های دیگر و قسمتی از عناصر لشکر ۸۱ زرهی هر کدام به همراهی سپاهیان پاسدار و نیروهای عشایر و نیروهای شبه نظامی مناطق شرکت داشته و خواهند داشت.

((۲)) قسمت دوم: هدایت عملیات منظم بر علیه ارتش مزدور و بعثی عراق با به کار بردن لشکرهای ۸۱ و ۹۲ و ۱۶ زرهی و ۲۱ پیاده تقویت شده با عناصری از لشکر ۷۷ پیاده و سایر یگان‌ها و نیروهای پاسدار و مردم. اساس این عملیات عبارت است از متوقف نمودن و سد کردن تعرض دشمن در مقدم‌ترین مواضع متناسب سپس وارد کردن تلفات و خسارات عمده و جزئی همه جانبه از جبهه، جناحین و عمق سازمان رزمی و تدارکاتی دشمن به منظور تضعیف او در منطقه و کاهش توانایی‌های رزمی متجاوز با هدایت عملیات چریکی حملات محدود شبانه و روزانه نظامی و حملات مداوم آتش توپخانه و هوایی و در نهایت هدایت عملیات تعرضی در دزفول (خطرناک‌ترین معبر وصولی دشمن) و توسعه آن در سایر مناطق به منظور انهدام و نابودی نیروهای دشمن در داخل خاک کشور و در نتیجه آزاد کردن مناطق اشغالی و ترمیم خط مرز بین‌المللی و تسهیل عملیات آفندی جهت سرنگون کردن رژیم صدام حسین کافر به داخل عراق.

(ب) عملیات آفندی در دزفول ابتدا در ۲ مرحله اجرا می‌شود (پیوست ب کالک عملیات)

((۱)) مرحله اول: لشکر ۲۱ همچنان در مواضع فعلی شامل سر پل و امتداد رودخانه کرخه دفاع نموده و عملیات رزمی محدود شبانه و روزانه را علیه مواضع دشمن طرح‌ریزی و هدایت می‌نماید و آماده می‌شود در ساعت (س) روز (ر) به بهره‌برداری از تاریکی شب سر پل را توسعه داده و مواضع مقدم دشمن را اشغال و خط شاهین را کنترل نماید.

((۲)) مرحله دوم: لشکر ۱۶ زرهی پس از موفقیت لشکر ۲۱ بلادرنگ (بنا به دستور) با بهره‌برداری از موقعیت لشکر ۲۱ از رودخانه و سر پل و خط لشکر ۲۱ عبور نموده، دشمن را در منطقه سرکوب و هدف‌های بهرام و پرویز را تصرف می‌نماید. لشکر ۱۶ سپس آماده می‌شود بنا به دستور حمله را به سمت غرب ادامه داده و هدف شمشیر را تصرف و خط خیز عقاب را تأمین نماید. به ترتیبی

که عملیات لشکر ۱۶ پیشرفت می‌نماید. لشکر ۲۱ باقیمانده عوامل متفرق دشمن را در پشت سر لشکر ۱۶ پاک می‌نماید.
(۲) آتش: پیوست پ طرح پشتیبانی آتش.

ب- لشکر ۶۴ زیر امر: سپاهیان پاسدار منطقه و نیروهای شبه نظامی موجود، کنترل عملیات ژاندارمری منطقه.

- (۱) عملیات پدافند داخلی را همچنان در منطقه طرح‌ریزی و هدایت نماید.
- (۲) معبر بازرگان، قطور و و سرو و تمرچین را کنترل کنید.
- (۳) از دسترسی عوامل مسلح ضد انقلاب به رودخانه ارس جلوگیری کنید.
- (۴) آزادی عبور و مرور را در معابر و راه‌های استان برقرار کنید.
- (۵) از تمامیت خط مرزی در منطقه علیه هجوم نیروهای خارجی دفاع کنید.

پ- فرماندهی مخصوص عملیات کردستان: زیر امر سپاهیان پاسدار منطقه و نیروهای شبه نظامی موجود، کنترل عملیاتی لشکر ۲۸ سنندج و عناصری از تیپ ۲۳ نوهده، هوانیروز و یگان‌های دیگر مستقر در منطقه.

- (۱) عملیات پدافند داخلی را همچنان در منطقه طرح‌ریزی و هدایت کنید.
- (۲) معابر وصولی ارتش عراق به داخل منطقه را کنترل کنید.
- (۳) آزادی عبور و مرور در معابر و راه‌های منطقه برقرار کنید.
- (۴) از تمامیت خط مرزی در منطقه علیه تعرض ارتش مزدور عراق دفاع کنید.

ت- قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا در غرب:

- زیر امر: عناصر شبه نظامی منطقه

- در کنترل عملیاتی: لشکر ۸۱ با عناصر تقویتی از لشکر ۷۷ و سایر یگان‌ها. سپاهیان پاسدار منطقه.

- (۱) تعرض ارتش مزدور بعثی عراق را در منطقه همچنان متوقف نمایید.
- (۲) با هدایت چریکی مداوم بر جبهه، جناحین و عمق سازمان دشمن و معابر تدارکاتی وی و وارد کردن تلفات و خسارات به نیروهای وی، دشمن را در منطقه تضعیف و توان رزمی او را کاهش دهید.

(۳) با هدایت عملیات تعرضی شبانه و روزانه محلی و محدود مداوم توسط نیروهای تحت امر از جبهه و جناحین و عمق گسترش و معابر تدارکاتی او و وارد کردن تلفات و خسارات توان رزمی وی را کاهش دهید.

(۴) با بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن مناطق کلیدی منطقه را با آتش کنترل کنید.

(۵) متناسب با توسعه ناتوانی‌های دشمن در منطقه نیروهای باقی‌مانده خصم را در منطقه نابود و خط مرز بین‌المللی را ترمیم کنید.

(۶) آماده باشید بنا به دستور حمله را جهت سرنگون کردن رژیم صدام حسین کافر به خاک کشور عراق ادامه دهید.

ث- قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا در جنوب

(۱) تیپ ۸۴ پیاده. در کنترل عملیاتی، سپاهیان پاسدار منطقه، نیروهای عشایر موجود تیم جنگ‌های چریکی.

(الف) معابر وصولی دشمن را به آبدانان از هرچقدر دورتر سد کنید.

(ب) عملیات چریکی و عملیات تعرضی محدود شبانه و روزانه را در جبهه، جناحین و عمق سازمان دشمن و معابر تقویتی و لجستیکی او جهت وارد کردن تلفات و خسارات عمده در منطقه طرح‌ریزی و هدایت کنید.

(پ) متناسب با تاتوان کردن دشمن در منطقه، دهلران را کنترل کنید.

(ت) از ارتفاعات شمالی دشت عباس همچنان مواضع عین‌خوش و علی‌گره‌زد را زیر آتش مداوم قرار داده و با هدایت عملیات کمین شبانه و روزانه راه لجستیکی و تقویتی عین‌خوش - علی‌گره‌زد را مسدود کنید.

(ث) آماده باشید بنا به دستور حمله را جهت تصرف عین‌خوش هدایت کنید

(ج) آماده باشید بنا به دستور حمله را جهت تصرف تپه‌های علی‌گره‌زد هدایت کنید.

(۲) لشکر ۲۱ پیاده:

(الف)- در جریان هدایت عملیات پدافندی مواضع مقدم و شناخته شده و تاسیسات لجستیکی دشمن را در معرض حملات آتش مستقیم و غیر مستقیم سلاح سنگین و اجتماعی قرار دهید.

- (ب) در هر فرصت ممکن سرپل موجود را از هر طرف توسعه دهید.
- (پ) عبور لشکر ۱۶ را از خط آن لشکر پشتیبانی کنید.
- (ت) پس از عبور لشکر ۱۶ احتیاط قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا را تشکیل دهید.
- (ث) آماده باشید متناسب با پیشرفت حمله لشکر ۱۶ بنا به دستور تپه‌های علی‌گره‌زد و رادار سرخه را اشغال نمائید.
- (۳) لشکر ۱۶:
- (الف) احتیاط نزاچا را در منطقه دزفول تشکیل داده و مناطق تجمعی را طوری اشغال کنید که قادر باشید:
- ((۱)) هرگونه رخنه دشمن را در منطقه کرخه و سرپل موجود بنا به دستور فوراً منهدم کنید.
- ((۲)) نیروهای احاطه احتمالی دشمن را در محور دزفول به اهواز، دزفول به خرم‌آباد و دزفول به شوشتر بنا به دستور فوراً منهدم کنید.
- ((۳)) هرگونه عملیات هوابرد دشمن را در منطقه به محض اطلاع منهدم کنید.
- (ب) آماده باشید برای پشتیبانی حمله لشکر ۲۱ پیاده در ساعت (س) روز(ر) و همچنین هدایت حمله و عبور از رودخانه در حدود ساعت (۶+س) روز (ر) به مناطق تجمع جلو تغییر مکان دهید.
- (پ) آماده باشید بنا به دستور مأموریت لشکر ۲۱ راه به عهده بگیرید.
- (ت) آماده باشید پس از تصرف هدف نهائی، مناطق متصرفی را به لشکر ۲۱ واگذار کرده و حمله را به سمت غرب ادامه دهید.
- (۴) لشکر ۹۲: زیر امر تیپ ۲ زرهی دزفول در ساعت ۱۶۰۸۰۰ آبان ماه ۵۹ و یگان‌های دیگر نیروی زمینی مستقر در منطقه و عناصر پاسدار منطقه و دیگر نیروهای شبه نظامی مردمی.
- (الف) - همچنان از مواضع فعلی مستقر در شرق ارتفاعات الله اکبر و دُب حردان دفاع کنید.

(ب) پدافند محور آبادان به اهواز را در عمق سازمان داده و حوالی کوت عبدالله را کنترل کنید.

(پ) با هدایت عملیات چریکی و اجرای عملیات رزمی مداوم شبانه و روزانه منظم محدود نظامی در جبهه، جناحین و عمق آرایشات دشمن، معابر تقویتی و لجستیکی دشمن با وارد کردن دائمی خسارات و تلفات به نیروهای وی، متجاوز را در منطقه تضعیف نموده و توان رزمی او را کاهش دهید.

(ت) دفاع از شهرها و تأسیسات صنعتی و اقتصادی منطقه را با امکانات موجود پیش بینی و بر حسب ضرورت برقرار نمائید.

(ث) به نسبتی که توان رزمی دشمن کاهش می‌یابد و به تدریجی که قدرت رزمی لشکر با تجدید سازمان مقرر افزایش می‌یابد، در هر موضع مناسب به دشمن ناتوان شده تک نموده و نیروهای ویرا منهدم کنید.

(ج) پدافند بر علیه عملیات هوابرد دشمن را در منطقه طرح‌ریزی و هدایت کنید.

(چ) آماده باشید در هر فرصت مناسب حمله را جهت آزاد کردن مناطق اشغالی و ترمیم خط مرز بین‌المللی به سمت غرب ادامه داده و نیروهای دشمن را در منطقه نابود کنید.

(ح) - آماده باشید بنا به دستور پس از ترمیم مرز بین‌المللی حمله را به منظور سرنگون کردن رژیم صدام حسین کافر به خاک کشور عراق ادامه دهید.

ج- دستورات هماهنگی

(۱) ساعت (س) توسط قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا در جنوب و یا قرارگاه اصلی نیروی زمینی در مرکز تعیین و اطلاع داده خواهد شد.

(۲) در صورت لزوم هر گونه تغییرات لازم برای تکمیل و یا اصلاح این طرح از طریق قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاچا در جنوب یا قرارگاه اصلی نزاچا در مرکز طی دستورات جزء به جزء ابلاغ خواهد شد.

(۳) فعالیت های شناسایی برای کسب اطلاع از استعداد و توانائی‌های دشمن و وضعیت زمین و محورهای پیشروی و قابلیت زمین برای مانور، گذارها و معابر رودخانه و نقاط مناسب برای پل زدن به‌طور مداوم هدایت گردد.

(۴) در هر زمان و مکان مناسب طرح به‌وسیله یگان‌های عمل کننده تمرین گردد و آموزش‌های مربوطه تکمیل شود.

(۵) ارتباط و مخابرات بین یگان‌ها و عناصر مربوطه از هم اکنون برقرار و آزمایش گردد.

(۶) هماهنگی‌های لازم بین فرماندهان و دیده‌بانان جلوی توپخانه و ناظرین مقدم هوائی قبل از عمل انجام گیرد. که در تمام عملیات یگان از پشتیبانی موثر توپخانه و هوایی بی‌بهره نماند.

(۷) اهمیت حیاتی این عملیات برای عموم پرسنل تفهیم گردد و بستگی سرنوشت ملت و مملکت و انقلاب اسلامی ایران با این رزم به‌طور مداوم طی سخنرانی‌های موثر به پرسنل گوشزد گردد و تلاش همه جانبه یک یک افراد خواسته شود و طی تمرینات و آموزش‌های روزانه افزایش میل جنگ‌جویی افراد ارزیابی و گزارش گردد.

(۸) هیچ یک از موارد این طرح با هیچ یک از وسایل مخابراتی جز تماس مستقیم و امربر مطمئن نباید بین مقامات مبادله شود.

(۹) استفاده از عوارض زمین، آماده کردن زمین برای سنگر و پناهگاه، استتار وسایل و سیم‌های تلفن، کنترل آتش و انضباط آتش تاکید می‌گردد.

۴- دستورات اداری و لجستیکی

الف- پرسنل، پیوست ت طرح اداری (قسمت پرسنلی)

ب- لجستیک

(۱) فرماندهی لجستیک نیروی زمینی مسئولیت هدایت عملیات لجستیکی را به‌عهده دارد.

(۲) آمادگاه دزفول، دوکوهه، خرم آباد زیر نظر فرماندهی پشتیبانی منطقه مربوطه مداومت عملیات لجستیکی را از هر لحاظ برقرار می‌سازند.

(۳) پیوست ت طرح اداری (قسمت لجستیکی)

۵- فرماندهی و مخابرات

الف- مخابرات:

- (۱) دستورات مخابراتی مطمئن برای این طرح قبلاً طرح‌ریزی و به محض ابلاغ ساعت (س) و یا بنا به دستور منتشر گردد.
- (۲) در رده یگان‌های حمله‌ور و در جریان رزم در هر جا که سرعت مبادله پیام ضرورت حیاتی داشته باشد از حفاظت چشم پوشی شود.
- (۳) در هر جا که امکان داشته باشد ارتباط دیدبانان و عوامل تأمینی ثابت دوبله (باسیم و بی سیم) برقرار گردد.

ب- فرماندهی:

- (۱) - پست فرماندهی اصلی قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاجا در جنوب در دزفول مستقر است.
  - (۲) - پست فرماندهی یدکی یا فرعی به محض تشکیل و افتتاح به موقع اطلاع داده می‌شود.
  - (۳) - محل پست‌های فرماندهی تا رده تیپ (داخل) به قرارگاه گزارش گردد.
- ف نزاجا- سرتیپ ظهیرنژاد

رسید اطلاع دهید.

گیرندگان: پیوست ث

(به کلی سری)

قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب

دزفول

۳۰ آبان ماه ۱۳۵۹

د - س - ۱۴

پیوست الف (اطلاعات) به دستور عملیاتی بدر

مدرک: نقشه‌های ۱:۲۵۰۰۰۰ دزفول، دهلران سری کا ۵۵۱

نقشه‌های ۱:۵۰۰۰۰ دزفول، دچه، چنانه، شوش، سری کا ۷۵۱ و ۷۵۳

ساعت منطقه ساعت رسمی کشور

۱- خلاصه وضعیت دشمن (ضمیمه ۱ کالک گسترش یگان‌های دشمن) کالک حذف شد. دشمن به استعداد ۲ لشکر در خط، لشکر ۱۰ زرهی با ۴ تیپ در جناح شمالی و مقابل سر پل کرخه و لشکر یک مکانیزه با ۳ تیپ در جناح جنوبی که احتمالاً در مقابل شوش مستقر است، تلاش‌های دشمن در روزهای ۹، ۱۰ و ۱۱ آبان ماه جاری برای تصرف سرپل به نتیجه نرسیده و با دادن تلفات زیاد به ناچار متوقف شده و در حال تجدید سازمان است. ضمناً دشمن در مقابل عملیات چریکی آسیب پذیر بوده و شرایط نامساعد هوا (بارندگی) حرکات را برای او مشکل می‌نماید.

۲- عناصر اصلی اخبار و سایر نیازمندی‌های اطلاعاتی

الف- عناصر اصلی اخبار:

(۱) آیا متجاوز قبل از ساعت (س) روز (ر) مبادرت به آفند می‌نماید. اگر چنین است

کی؟ کجا؟ و با چه استعدادی؟

(۲) آیا دشمن پیش از ساعت (س) روز (ر) مبادرت به تقویت نیروهای خود خواهد

نمود، اگر چنین است کی؟ کجا؟ و با چه استعدادی؟

(۳) محل مواضع توپخانه ضد تانک و مکانیزه مجهز به موشک‌های ضد تانک (توجه

مخصوص به مواضع مستقر در تپه‌های چشمه و کوت کاپن و شوش).

ب- سایر نیازمندی‌های اطلاعاتی:

- (۱) محل مواضع یگان‌های تانک، مکانیزه و توجه مخصوص به مواضع یگان‌های مستقر در جنوب جاده دهلران، ضرق تپه‌های علی‌گره‌زد و شوش).
- (۲) گسترش و استعداد یگان‌های مستقر در تپه‌های علی‌گره‌زد و ابوصلیبی خات.
- (۳) محل تهیه استحکامات صحرائی، شبکه‌های سیم خاردار، میدان مین مواضع ضد تانک.
- (۴) تعیین محل پاسگاه‌های فرماندهی تا رده تیپ.

۳- وظایف جمع‌آوری اطلاعات:

الف- دستور به یگان‌های تابعه

(۱) لشکر ۲۱

(الف) به محض دریافت گزارش شود.

- ((۱)) هرگونه حرکت و تغییر مکان یگان‌های تانک و مکانیزه به طرف مواضع مقابل سرپل.
- ((۲)) اجرای آتش‌های توپخانه به صورت انبوه.
- ((۳)) اشغال مواضع جدید در مقابل سرپل و منطقه شوش و کوت کاپن.
- ((۴)) ترکیب و استعداد یگان‌ها و یا عنصری که مبادرت به گشت‌زنی و شناسایی می‌نمایند.

((۵)) محل مواضع ضد تانک، میدان مین و سیم خاردار.

(ب) به محض دریافت گزارش منفی هر ۱۲ ساعت یکبار.

- ((۱)) حرکات یگان‌های تانک و مکانیزه در امتداد محور سه راهی قهوه‌خانه (رادار) تا پل نادری.
- ((۲)) حرکت یگان‌های تانک و مکانیزه در امتداد محور ابوصلیبی خات، شوش.
- ((۳)) حرکت یگان‌های تانک و مکانیزه در امتداد محور کوت کاپن، سرخه مشطط.
- ((۴)) محل مواضع توپخانه ضد تانک و یگان‌های مکانیزه مجهز به موشک ضد تانک.

((۵)) به مرکز تجهیزات عبور از رودخانه در سواحل غربی کرخه

(۲) لشکر ۲۱

(الف) به محض دریافت گزارش شود.

- ((۱)) مشاهده هر گونه یگان جدید در منطقه.
- ((۲)) اشغال مواضع جدید توسط یگان‌های تانک و مکانیزه.
- ((۳)) ترکیب و استعداد و مسیر حرکت گشتی‌های شناسایی.
- ((۴)) تمرکز یگان‌های تانک در مناطق نزدیک به شوش، کوت کاپن و تپه چشمه و شاوریه.

((۵)) محل مواضع ضد تانک، میدان‌های مین و سیم خاردار.

(ب) به محض دریافت گزارش شود، گزارش منفی هر ۱۲ ساعت یک‌بار.

- ((۱)) انجام شناسایی‌های هوایی با مرکز مسیر و زمان و تعداد هواپیما یا هلی‌کوپتر.

((۲)) مسیر حرکت گشتی‌های شناسایی و استعداد و تجهیزات آنها

- ((۳)) حرکات یگان‌های تانک و مکانیزه در امتداد محور ابوصلیبی خات، شوش سه راهی قهوه‌خانه، پل نادری، کوت کاپن، سرخه مشطط.

(۳) گروه ۵۵ توپخانه

(الف) به محض دریافت گزارش شود.

((۱)) محل استقرار یگان‌های توپخانه صحرائی.

((۲)) به شرح موارد خواسته شده از ل ۲۱ حمزه در ردیف (الف) (۱) بند

(الف) ماده ۲.

(ب) به محض دریافت گزارش شود گزارش منفی هر ۱۲ ساعت یک‌بار.

((۱)) ایجاد استحکامات صحرائی، میادین مین، مواضع ضد تانک و شبکه‌های

سیم خاردار.

((۲)) فعالیت‌های شناسایی هوایی دشمن بر روی مواضع خودی.

((۳)) ورود یگان‌های جدید به منطقه و استقرار آنها در امتداد محورهای سه

راهی قهوه‌خانه، پای پل، کوت کاپن، سرخه مشطط، ابوصلیبی خات و شوش.

(۴) خرم آباد تیپ ۸۴

به محض دریافت گزارش شود.

(الف) هرگونه حرکات یگان‌های زرهی و مکانیزه دشمن به طرف عین خوش و امامزاده عباس از جنوب به شمال با ذکر استعداد.

(ب) حرکت ستون‌های زرهی و مکانیزه و توپخانه دشمن از امامزاده عباس و ابوغریب به طرف شرق.

(پ) فعالیت‌های هوایی دشمن.

(ت) استعداد مسیر حرکت یگان‌های شناسایی دشمن.

(۵) پایگاه چهارم شکاری: به محض دریافت گزارش شود.

(الف) هرگونه حرکات یگان‌های تانک، مکانیزه و توپخانه دشمن از مناطق فکه و دهلران به طرف شمال شرقی و شرق با ذکر زمان و مسیر.

(ب) محل مواضع توپخانه تانک و مکانیزه دشمن.

(پ) محل مواضع توپخانه پدافند هوایی و پایگاه‌های پرتاب موشک‌های سام.

ب- در خواست از رده بالاتر و همجوار به محض دریافت اعلام شود

(۱) سماجا ۲- کلیه موارد خواسته شده در ماده ۲ پیوست.

(۲) نزاجا (مد اطلاعات) کلیه موارد خواسته شده در ماده ۲ پیوست

(۳) قرارگاه تاکتیکی غرب- هرگونه حرکات ستون‌های زرهی، مکانیزه و توپخانه از

ایلام و مهران به سمت شرق.

۴- روش جابجا کردن پرسنل، اسناد و ماتریل

الف- زندانیان جنگی، فراریان، آزاد شدگان، ساکنین منطقه و سایر اشخاص، زندانیان جنگی دشمن بدون فوت وقت به نقطه جمع‌آوری زندانیان جنگی تخلیه شوند و ضمن انجام بازجویی فوری اولیه مراتب به قرارگاه گزارش گردد.

ب- اسناد و مدارک، کلیه اسناد و مدارک اغتنامی، همراه تیم تخلیه اسرا به قرارگاه

نزاجا ارسال شوند.

پ- وسایل اغتنامی کشف کلیه وسایل اغتنامی مهم نظیر تجهیزات جنگ‌های الکترونیک، سلاح‌های ناشناخته بلافاصله به قرارگاه نذاجا گزارش شود.

۵- اسناد و ساز و برگ مورد نیاز

الف- نقشه‌ها، توزیع نقشه برابر روش جاری.

ب- عکس هوایی، برابر روش جاری اطلاعاتی طبق سهمیه واگذار شد.

پ- شناسایی هوایی، برابر روش جاری اطلاعاتی.

۶- حفاظت اطلاعات

الف- اتخاذ تدابیر حفاظت اسناد و مدارک و امنیت- مخابرات برابر روش‌های جاری.

ب- یگان‌ها از ترددهای غیر مجاز پرسنل نظامی قویاً جلوگیری نمایند.

۷- گزارشات:

کلیه گزارشات با سریع‌ترین وسیله ممکن رعایت ملاحظات حفاظتی به قرارگاه نذاجا (اطلاعات) گزارش گردد.

۸- متفرقه

رسید آگهی دهید.

جانشین اطلاعاتی ف نذاجا در جنوب- سرهنگ ستاد امین

ضمیمه‌ها:

(به کلی سری)

پیوست پ آتش پشتیبانی به دستور عملیاتی بدر

مدرک: نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰ دزفول، اندیمشک

۱- وضعیت

الف- نیروهای دشمن پیوست الف (اطلاعات) به دستور عملیاتی بدر مراجعه شود.

ب- نیروهای خودی

(۱) نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران در منطقه دزفول با لشکر ۲۱ حمزه و ۱۶ زرهی سمت غرب آفند می‌کند و خط خیز عقاب (پیوست الف کالک عملیاتی) را تامین می‌نماید.

(۲) نیروهای هوایی تاکتیکی پشتیبانی هوایی نزدیک را در ساعت (س) روز (ر) تامین خواهد نمود.

(۳) پشتیبانی توپخانه

(الف) گروه ۵۵ توپخانه شامل یک آتشبار کاتیوشا، یک آتشبار ۱۷۵ م م و ۲ گردان ۱۳۰ م عمل کلی نیروی زمینی، تقدم آتش با لشکر ۲۱ در مرحله یکم و سپس با لشکر ۱۶ در مرحله دوم خواهد بود.

(ب) توپخانه لشکر، لشکر ۲۱ پیاده. عمل کلی- تقویت توپخانه لشکر ۱۶.

۲- مأموریت

الف- توپخانه لشکری لشکر ۲۱ پیاده عملیات لشکر ۲۱ را پشتیبانی می‌نماید.

ب- گروه ۵۵ توپخانه ابتدا آتش توپخانه لشکر ۲۱ را تقویت سپس هنگام پیشروی لشکر ۱۶ آتش توپخانه لشکری لشکر ۱۶ را تقویت می‌نماید.

پ- توپخانه لشکری لشکر ۲۱ بنا به دستور آتش توپخانه لشکر ۱۶ را تقویت می‌نماید.

۳- اجراء

الف- تدبیر عملیات

(۱)- مانور، به دستور عملیاتی بدر مراجعه شود.

(۲) - آتش، آتش تهیه از ساعت ۱۰ (س) تا ساعت (۱۰+س) به مدت ۲۰ دقیقه
اجراء گردد.

ب- پشتیبانی نزدیک هوایی

(۱) نیروی هوایی در حالت آمادگی هوایی روی منطقه عملیات در پروازند و آماده‌اند
و مأموریت‌های تصویب شده توسط مرکز عملیات تاکتیکی نیرو را اجراء نمایند.
(۲) سهمیه‌ها تقدم آتش با لشکر ۱۶ خواهد بود.

(۳) ضمیمه ۱- آتش پشتیبانی هوایی

پ- پشتیبانی توپخانه

(۱) توپخانه:

(الف) توپخانه تک را با آتش تهیه به مدت ۲۰ دقیقه پشتیبانی می‌نماید.

(ب) سازمان برای رزم

((۱)) - توپخانه لشکر ۲۱

- گردان ۳۲۷ توپخانه ۱۰۵ مم کششی کمک مستقیم تیپ ۱

- گردان ۳۱۳ توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم تیپ ۲

- گردان ۳۵۰ توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم تیپ ۳

- گردان ۳۵۹ توپخانه ۲۰۳ مم خود کششی عمل کلی لشکر

- گردان ۳۴۷ توپخانه ۱۳۰ مم کششی عمل کلی لشکر

((۲)) - توپخانه لشکری لشکر ۱۶

گردان توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم تیپ ۱

گردان توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم تیپ ۲

گردان توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم تیپ ۳

گردان توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی کمک مستقیم عمل کلی لشکر

((۳)) - توپخانه تقویتی

گروه ۵۵ توپخانه:

گردان ۳۰۵ توپخانه ۱۳۰ مم

گردان ۳۴۳ توپخانه ۱۳۰ مم

گردان ۳۲۳ توپخانه ۱۵۵ مم خود کششی
آتشبار ۳۷۲ توپخانه کاتیوشا
آتشبار ۳۸۸ توپخانه ۱۷۵ مم

۴- خدمات پشتیبانی

الف- برای هیچ‌یک از جنگ‌افزارها محدودیتی نیست.
ب- موجودی کاتیوشا ۶۰۰ تیر

۵- فرماندهی و مخابرات

الف- مخابرات

(۱)- دستور کار مخابراتی

(۲)- پیوست مخابرات و الکترونیکی دستور عملیاتی بدر

ب- فرماندهی:

(۱)- عنصر پشتیبانی آتش پاسگاه فرماندهی لشکر ۱۶ زرهی

(به کلی سری)

نسخه از نسخه

قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نزاجا در جنوب

دزفول

ق - م خ - ۲۵

پیوست (ت) - اداری به طرح عملیاتی شماره ۱ بدر

نقشه: ۱:۲۵۰۰۰۰ منطقه خوزستان و جنوب شرقی اهواز

۱- وضعیت:

الف- نیروهای دشمن: به پیوست (الف) اطلاعات مراجعه شود.

ب- نیروهای خودی: به طرح عملیاتی شماره ۱ بدر مراجعه شود.

پ- جدا شده و زیر امر: به سازمان رزمی مراجعه شود.

۲- مأموریت:

نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران در ساعت (س) روز (ر) در منطقه دزفول آفند می‌کند و نیروهای متجاوز ارتش عراق در منطقه نابود می‌سازد و خط مرز را ترمیم می‌نماید.

۳- کلیات:

این طرح به منظور پشتیبانی لجستیکی یگان‌های نیروی زمینی شرکت کننده در عملیات در منطقه دزفول تهیه می‌گردد که یگان‌های لشکر ۱۶، لشکر ۲۱، گروه ۵۵ توپخانه در این منطقه وارد عمل می‌شوند.
پشتیبانی یگان‌های دیگر نزاجا در مناطق عملیاتی دیگر برابر طرح‌های مربوطه خواهد بود.

۴- آماد و خدمات

الف- آماد

(۱) طبقه ۱ یگان‌ها ۴۸ ساعت جیره عملیاتی خود را دریافت و در اختیار خواهند داشت و خواربار مصرفی را برای ۱۵ روز قبلاً از نقاط آمادی مربوطه دریافت دارند فاسد شدنی و سایر اقلام طبقه ۱ برابر روش جاری تقسیم به یگان خواهد شد.

(۲) طبقه ۲- یگان‌ها کلیه آماد طبقه ۲ را قبلاً همراه داشته باشند روش درخواست آماد طبقه ۲ برابر روش جاری می‌باشد.

(۳) طبقه ۳

(الف) کلیه باک‌ها و گالن‌ها و تانکرهای سوخت قبل از روز (ر) باید پر باشند.

(ب) نیازمندی تانکرهای سوخت را قبلاً به این قرارگاه گزارش نمایید.

(پ) سوخت تحویل به یگان‌ها در مقابل باک- گالن و تانکر خالی تحویل می‌گردد و پیوست (ت) اداری به طرح عملیاتی شماره ۱ بدر نیازی به صدور حواله در این مورد نمی‌باشد.

(ت) پشتیبانی منطقه ۲ و پشتیبانی لشکرهای در خط نقاط آمادی طبقه ۳ را تشکیل و محل دقیق آن را قبلاً به یگان‌های ذینفع و این قرارگاه اعلام دارند.

(ث) آماد طبقه ۴ الف (سوخت هلی کوپتر) در حال حاضر وسیله پایگاه وحدتی تامین می‌گردد پشتیبانی منطقه ۲ سوخت هلی کوپتر به مقدار لازم در تانکر و جلب در بسته پیش‌بینی و در یک نقطه متمرکز نموده بنا به دستور نقطه آماد سوخت (الف) را در منطقه‌ای که تعیین خواهد شد تشکیل دهید.

(ج) فرمانده هوانیروز حداقل سه نفر سوخت‌گیر جهت سوخت‌گیری وسایل پرنده با تجهیزات لازم به آمادگاه ۵۷۱ اعزام نماید.

(۴) آماد طبقه ۵ برابر روش جاری

(۵) آماد طبقه ۶

(الف) یگان‌ها بار مبنا و ذخیره عملیاتی خود را به طور کامل اعم از کالیبر کوچک و کالیبر بزرگ قبل از روز (ر) درخواست و با خوروهای سازمانی حمل نمایند.

(ب) نقطه آماد طبقه ۵ در حسینیه ۳۵ کیلومتری شمال اندیمشک و نقطه آماد مهمات فولی آباد در غرب اهواز هم اکنون فعال می‌باشند.

(پ) مهمات آر پی چی ۷ و موشک تاو محدود می‌باشد سایر آماد طبقه ۵ محدودیتی ندارد در عین حال در مصرف مهمات صرفه جویی لازم به عمل آید.

(۶) طبقه ۷

آماد طبقه ۶ وسیله مردم مومن به انقلاب تهیه و از طریق آمادگاه ۵۷۱ و سایر نقاط آمادی به یگان‌ها تحویل خواهد شد.

(۷) طبقه ۸ یگان‌ها اقلام آماد طبقه ۸ مورد نیاز خود را وسیله پیام از این قرارگاه درخواست نمایند.

(۸) طبقه ۹ هر یگان سهمیه دارویی (فارماکوپه) خود را وسیله پیام از این قرارگاه درخواست نمایند.

(۹) طبقه ۱۰ قطعات یدکی برابر روش جاری و بخشنامه‌های صادره مقدار روزهای تعیین شده همراه داشته باشند اقلام تند مصرف را در دسترس همیشه داشته باشید. درخواست قطعات یدکی از نقاط آمادی برابر روش جاری خواهد بود.

(۱۰) طبقه ۱۰ نیازمندی خود را در صورت ضرورت از این قرارگاه درخواست نمایند.

(۱۱) آماد آب

(الف) حتی‌المقدور از مصرف آب‌های جاری، راکد نامطمئن خودداری نمائید.

(ب) قرص هالوژن به مقدار کافی در دسترس افراد قرار دهید تا هنگام مصرف آب‌های محلی از آن استفاده گردد.

(پ) کلیه تانکرهای سازمانی و قمقمه‌های افراد و گالن‌های آب قبلاً پر باشد. گروه مهندسی رزمی اعزامی از بروجرد در ساعت (س+۳) یک منطقه آماد آب در ساحل غربی کرخه تشکیل و نسبت به تصفیه آب اقدام نماید.

محل دقیق آن‌را به یگان‌های ذینفع و این قرارگاه گزارش نمایند نیازمندی‌های تانکر خود را قبلاً گزارش نمائید.

(ت) ل ۹۲ با استفاده از گردان مهندسی لشکر نقطه آماد آب مورد نیاز لشکر را تاسیس و ساعت شروع فعالیت و محل دقیق آن را به یگان‌های ذینفع و این قرارگاه گزارش نماید.

(۱۲) آماد نقشه: نقشه مورد نیاز را یگان‌های قبلاً همراه آورده اند در صورت نیاز مجدداً از جانشین عملیات نزاچا در دزفول در خواست نمایند.

ب- خدمات:

تعمیر و نگهداری

(الف) تقدم تعمیر و نگهداری در منطقه دزفول با ل ۱۶ و در منطقه اهواز با لشکر ۹۲ می‌باشد.

(ب) باز یافتی: محل تحویل اقلام باز یافتی را ل ۱۶ و ل ۹۲ به این قرارگاه گزارش نمایند.

(پ) اغتنامی: محل جمع‌آوری اقلام اغتنامی در منطقه دزفول آمادگاه ۵۷۱ در منطقه اهواز به آن طرف ل ۹۲ تعیین خواهد شد.

(ت) خدمات گرمابه‌ای: یگان‌ها حمام‌های صحرائی خود را همراه داشته باشند و در زمان و مکان مناسب مورد استفاده قرار دهند.

۵- تخلیه و بستری کردن:

الف- واکسیناسیون: در حال حاضر به دلیل عدم مشاهده بیماری‌های واگیردار یا بیماری منطقه‌ای نیازی به امر واکسینه نبوده یگان‌ها به محض مشاهده علائم هر نوع بیماری واگیردار مراتب را بلافاصله اعلام که اقدامات لازم به عمل آید ضمن اینکه در مورد تهیه واکسن پیش‌بینی‌های لازم به عمل آمده است.

ب- تخلیه: برای تخلیه مجروحین و بیماران با حق تقدم بالا از راه زمین و در صورت اضطرار از طریق هوا اقدام گردد و برای معالجه بیماران بیمارستان‌های نظامی و غیر نظامی در منطقه آماده پذیرایی هستند.

۶- پرسنل:

الف- در طول دوره از روز (ر) تا روز (ر+۱) خلاصه آمار روزانه پرسنلی تا ساعت ۸ را طوری ارسال دارن که تا ساعت ۱۲ روز مزبور به این قرارگاه رسیده باشد.

ب- تهیه و جایگزینی- با یادآوری این نکته یگان‌ها از یگان جایگزینی سازمانی و جایگزینی پشتیبانی منطقه ۲ در دسترس و در صورت نیاز دیگر مناطق پشتیبانی یک یگان تهیه به استعداد ۳۰۰ نفر در آمادگاه دزفول پیش‌بینی که می‌تواند در صورت نیاز با استعداد مزبور یگان‌ها را پشتیبانی و این عمل را نیز حداقل در هر ۷۲ ساعت ادامه دهد.

ت- زندانیان جنگی در منطقه دزفول با گارد پاسوری می‌شوند تا رسیدن به نقطه جمع‌آوری زندانیان و تحویل تحت کنترل دژبان باقی خواهند ماند و در منطقه اهواز با لشکر ۹۲ خواهد بود نقطه جمع‌آوری زندانیان جنگی در اندیمشک ابتدای جاده در دبیرستان (شیرین‌نژاد)

ث- دفن اجساد در گورستان عمومی دزفول در محل مشخص شده به نام گورستان شهدا انجام خواهد گرفت.

ج- اجساد آلوده- جامانده- جدا شده را با وسایل ترابری جداگانه، به عقب فرستاده شود.
چ- استفاده از اماکن و غذا خوری‌های محلی ممنوع است.

۷- همکاری ارتش و مردم:

الف- روحیه عناصر چریکی بالا است زیرا مطمئن هستند در محلی که عمل می‌کنند از کمک برادران نظامی برخوردار هستند.

ب- عناصر چریکی از نظر آمادی خود کفا بوده و در صورت نیاز وسیله نقاط آمادی مستقر در منطقه پشتیبانی می‌شوند.

پ- مردم بومی دهکده‌ها با چریک‌ها موافقند و به‌هرحال به علت وجود همکاری و همگامی ارتش و عناصر شبه نظامی از نظر کلی نگرانی وجود ندارد.

ت- عملیات مردم یاری و همچنین عملیات روانی در طول عملیات تاکتیکی و انجام تبلیغات به‌وسیله گروه‌ها آموزش داده شده بر علیه دشمن متجاوز و کافر بعثی باید تداوم داشته باشد.

ث- عملیات روانی با پخش اعلامیه، سخن پراکنی رادیویی انجام گیرد.

ج- با تاسیس پایگاه عملیاتی امور غیر نظامی عملیات مردم یاری را بازرسی کنید.

چ- اقلام و مواد غذایی اغتنامی از دشمن تخلیه گردیده تحویل مقامات محلی شود.

ح- از ذخایر غذایی پنهانی دشمن که به‌چنگ می‌افتد استفاده نشود و منهدم گردد.

خ- تخلیه و مداوای اضطراری برای آن دسته از مردم محلی که در نتیجه عملیات صدمه دیده در صورتی که در اجرای مأموریت لطمه وارد نیورد، بلامانع خواهد بود.

د- پروژه‌های عملیات مردم یاری پیشنهادی را با هماهنگی مقامات محلی برای تصویب

به‌این قرارگاه ارسال دارید.

۸- متفرقه

الف- آماد راه اصلی شماره ۱ منطقه دزفول جاده آسفالته خرم آباد اندیمشک- سه راهی دهلران- پل کرخه- منطقه عملیات می باشند.

ب- آماد راه اصلی شماره ۲ شوشتر- دزفول- اندیمشک- سه راهی دهلران- پل کرخه منطقه عملیات می باشد.

پ- آماد راه منطقه اهواز جاده اسفالت شیراز و گنبدان اهواز می باشد.

ت- ساعت شروع به کار نقاط آمادی لشکری ها را به این قرارگاه گزارش نمائید.

ث- تامین هوائی و زمینی نقاط آمادی را با توجه به اصل تفرقه ضمن تامین کامل برقرار نمائید.

ج- خط روشنائی خط حد عقب منطقه عملیاتی می باشد.

چ- محل افسر امور دینی (دین یار) از ساعت ۱۲۰۰ روز (ر) در پاسگاه مقدم تاکتیکی قرارگاه نزاجا می باشد.

ح- با استفاده از یگان دژبان سازمانی نسبت به برقراری نقاط کنترل عبور مرور با توجه به کروکی کنترل عبور و مرور ضمیمه ۱ اقدام نمایند.

۹- فرماندهی و مخابرات:

الف- مخابرات

(۱) پیام های مهم را به صورت رمز مخابره نمائید.

(۲) روش کار مخابراتی برابر دستور کار مخابراتی ضمیمه دستور عملیاتی

(۳) از سیستم امربری حداکثر استفاده به عمل آید.

ب- فرماندهی

(۱) محل استقرار پاسگاه فرماندهی نزاجا در دزفول می باشد تغییرات بعدی ابلاغ خواهد شد.

(۲) محل پاسگاه فرماندهی خود را به موقع به این قرارگاه گزارش نمائید.

ف نزاجا- سرتیپ ظهیرنژاد

ضمیمه ۱ کروکی کنترل عبور مرور و خط گمشدگان

گیرندگان- الف

(به کلی سری)

نسخه از نسخه
قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب
دزفول
آبان‌ماه ۱۳۵۹
ق خ ۳۴

پیوست ث مخابرات دستور عملیاتی بدر

مدرک نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰

۱- وضعیت

الف- نیروی دشمن

(۱) به پیوست ب اطلاعات مراجعه شود

(۲) امکانات دشمن

(الف) دشمن قادر است از شبکه‌های رادیویی و خطوط با سیم استراق سمع

نماید.

(ب) دشمن قادر است روی شبکه‌های رادیویی پخش پارازیت نماید.

(پ) دشمن قادر است محل بی‌سیم‌ها را ردیابی نموده و برای انهدام آن‌ها

اقدام نماید.

(ت) دشمن قادر است به وسیله عناصر خود یا توسط گلوله‌های توپخانه خطوط

با سیم را قطع نماید.

ب نیروی خودی

(۱) به کالک عملیات مراجعه شود.

(۲) تسهیلات مخابراتی در منطقه

(الف) تسهیلات مخابراتی شرکت مخابرات در منطقه دزفول و اندیمشک وجود دارد.

(ب) از شبکه ثابت پادگانی تیپ ۲ جهت برقراری ارتباطات باسیم استفاده شود.

پ زیرامر و جدا شده

یک دسته از گروهان جلویی گردان مخابرات لشکر ۷۷ مشهد زیر امر گروه ۰۱ مخابرات در منطقه.

۲- مأموریت:

استقرار بهره‌برداری، نگهداری یک سیستم ارتباطی مطمئن به‌طوریکه بتواند عملیات را از نظر ارتباطی پشتیبانی نماید.

۳- اجراء:

الف- تدبیر عملیات: چون عملیات آفندی است لذا حداکثر استفاده از شبکه‌های رادیویی (بی‌سیم) و امر بر به‌عمل آید در صورت امکان می‌توان از سایر وسایل ارتباطی نیز استفاده نمود.

ب- گروه ۰۱ مخابرات در منطقه:

(۱) شبکه‌های بی‌سیم را برابر دستورات کار مخابرات صادره فهرست (۱-۱) مخابرات دایر نمائید.

(۲) از تسهیلات مخابراتی موجود در منطقه حداکثر بهره‌برداری را بنمائید.

(۳) شبکه آ-ام تلفنی فرماندهی را برابر ضمیمه ۱ پیوست دایر نمایید.

(۴) شبکه شماره ۶ تلگرافی تیپ‌ها را برابر ضمیمه ۲ پیوست دایر نمایید.

(۵) بقیه ارتباطات طبق روش جاری

پ- لشکر ۲۱ پیاده مکانیزه:

(۱) تیم شبکه اعلام خطر هوایی مجهز به بی‌سیم جی آر سی ۱۰۶ محمول را در پایگاه هوایی مصدق مستقر و شبکه را فعال نگه‌دارید.

(۲) یک‌دستگاه بی‌سیم اعزامی از لشکر ۱۶ زرهی را در پایگاه مصدق زیرامر بیگیرید.

(۳) هریک از تیپ‌های متبوعه را با یک‌دستگاه بی‌سیم وی آر سی ۳۴ وارد شبکه

شماره ۶ رادیو تلگرافی بسازید.

(۴) بقیه ارتباطات طبق روش جاری.

ت- لشکر ۱۶ زرهی:

(۱) یک‌دستگاه بی‌سیم جی آر سی ۱۰۶ محمول را در پایگاه هوایی مصدق مستقر و زیرامر تیم شبکه اعلام خطر هوایی لشکر ۲۱ قرار دهید.

(۲) هر یک از تیپ‌های متبوعه را با یک دستگاه بی‌سیم وارد شبکه شماره ۳ رادیو تلگرافی قرارگاه بسازید.

(۳) بقیه ارتباطات طبق روش جاری.

ث- گروه ۵۵ توپخانه

ارتباط برابر روش جاری

ج- دستورات هماهنگی:

(۱) دستورات کلی مخابرات

(الف) یگان‌های در تماس ارتباط رادیویی عادی را نگهداری می‌کنند دیگر عده‌ها س+۱۵ دقیقه سکوت را حفظ نموده به گوش باشید.

(ب) ارتباط را با یگان‌ها زیردست تا ۲ رده پایین‌تر برقرار نمایید.

(۲) مراکز مخابرات:

(الف) مراکز مخابرات فعال بوده و به فعالیت خود ادامه دهند.

(ب) محل اولیه مرکز مخابرات در قرارگاه‌های تابعه می‌باشد (برابر کالک

عملیات)

(۳) وسایل:

(الف) دیاگرام شبکه شماره (۳) تلگرافی (ضمیمه ۲)

(ب) دیاگرام مسیر امر بران (حذف شده)

(پ) دیاگرام شبکه با سیم (ضمیمه ۳)

۴- اداری و لجستیکی:

به‌دستور اداری شماره مراجعه شود.

۵- فرماندهی و مخابرات:

الف- مخابرات:

- (۱) فهرست (۱-۱) دستورات کار مخابرات صادره از قرارگاه قابل اجراء است.
  - (۲) فهرست (۱-۳) دستورات کار مخابرات صادره از نزاچا قابل اجراء است.
  - (۳) محل افسر مخابرات در قرارگاه مقدم نزاچا در جنوب می باشد.
- ب- فرماندهی:

- (۱) محل اصلی قرارگاه مقدم نزاچا در دزفول می باشد.
  - (۲) سایرین محل پاسگاه فرماندهی خود را گزارش نمایند.
- پ- محور تغییر مکان پاسگاههای فرماندهی (در صورت مشخص بودن).

رسید اطلاع دهید
ف نزاچا سرتیپ ظهیرنژاد
معتبر است ج ف نزاچا در امور عملیات - سرهنگ ستاد حسینی

(به کلی سری)

نسخه از نسخه
قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب
۲۲ آذر ماه ۱۳۵۹

دستور جزء به جزء شماره ۱۰

مدرک نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰ اهواز

۱- وضعیت:

الف- دشمن: نیروهای دشمن در منطقه خرمشهر و آبادان تقویت شده و در منطقه سرپل اشغالی عناصر یک لشکر تقویت شده به شرق رودخانه کارون تغییر مکان نموده و تلاش برای در هم شکستن خط دفاعی نیروی خودی و ورود به جزیره آبادان دارد و امکان دارد که در صورت عدم موفقیت در اشغال جزیره آبادان یگان‌های دشمن از محور جاده قدیم آبادان اهواز (شرق رودخانه کارون) به سمت اهواز حرکت کنند و شهر اهواز را از سمت شرق مورد تهدید قرار دهند.

ب- نیروهای خودی:

(۱) فرماندهی اروند با یگان‌های مستقر در جزیره آبادان و شادگان و دارخوین از توسعه سرپل دشمن در منطقه سلیمانیه - مارد جلوگیری می‌کنند و آماده می‌شود با اجرای تعرض متقابل نیروهای دشمن را در منطقه سرپل نابود سازد یا به غرب رودخانه کارون عقب براند و کرانه شرقی رودخانه را تامین نماید.

(۲) عناصری از لشکر ۹۲ زرهی در شرق رودخانه کارون مستقر هستند که پوشش کرانه شرقی رودخانه را برقرار کرده‌اند.

۲- شرح وظایف:

الف- فرماندهی اروند:

برابر طرح‌های عملیاتی مربوطه خط پدافندی سرپل را حفظ می‌کند و آماده برای اجرای آفند به منطقه سرپل و نابود کردن دشمن می‌گردد.

ب- لشکر ۹۲ زرهی:

- (۱) - با هماهنگی با سپاه پاسداران و فرماندهی اروند خط دفاعی را در حوالی دارخوین (کالک عملیاتی) تحکیم کنید.
- (۲) - از دارخوین تا کوت عبدالله را در محور قدیم آبادان اهواز شناسایی کنید و مواضع پدافندی و تاخیری مناسب انتخاب و آرایش کنید.
- (۳) - طرح عملیات تاخیری و پدافند در شرق اهواز را تهیه و آماده برای اجرای به محض تهدید دشمن از محور آبادان - اهواز باشید.
- (۴) شبکه تبادل اطلاعات مطمئن و مداوم با فرماندهی اروند و عناصر مستقیم در دارخوین برقرار سازید و از هرگونه حرکت دشمن در محور آبادان اهواز سریعاً آگاه شوید.
- (۵) با هماهنگی با سپاه پاسداران و نیروهای آقای دکتر چمران پوشش و تأمین کرانه شرقی رودخانه کارون را در منطقه لشکر همچنان حفظ نمایند.

۳- دستورات هم‌آهنگی

- الف- این دستور مکمل پدافند در منطقه اهواز می‌باشد و پدافند اصلی در غرب رودخانه کارون همچنان باید حفظ شود.
  - ب- به فرماندهی اروند توصیه می‌شود چنانچه در طرح آفندی آن فرماندهی در نظر است یگانی از محور دارخوین آبادان به خط سرپل دشمن آفند کند، از هم اکنون یگان آفند کننده را در دارخوین مستقر سازد تا ضمن سادگی کاربرد در شرایط بارندگی فصلی قبل از اجرای آفند از توسعه سرپل دشمن در محور آبادان اهواز جلوگیری نماید.
  - پ- با توجه به طول خط آبادان اهواز که حدود ۸۰ کیلومتر می‌باشد (از خط سرپل دشمن تا اهواز) پاسداران انقلاب و بسیج روستاها تقویت شوند و در صورت حرکت دشمن در این محور حداکثر تلفات را به دشمن وارد سازند.
  - ت- ارتباط مطمئن و مداوم با عناصر محلی به نحوی برقرار شود که به محض آغاز حرکت دشمن به سمت شمال از محور آبادان اهواز وضعیت اطلاع حاصل شود و طرح‌های پیش‌بینی شده سریعاً به مورد اجرا گذاشته شود.
- پیوست الف- کالک عملیاتی

ف نزاچا   سرتیپ ظهیرنژاد
از طرف   سرهنگ ستاد حسینی

طرح‌ها و دستورات عملیاتی / ۱۰۳

(به کلی سری)

صفحه ۱ از صفحه

نسخه ۱ از نسخه

قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب

دزفول

اردیبهشت ماه ۱۳۶۰

ی ح ۴۹۰

دستور عملیاتی خندق (دستور پدافندی)

مدرک: نقشه ۱:۵۰۰۰۰ منطقه خوزستان و تدبیر تیمسار فرماندهی نزاجا
لیست عده‌ها:

قرارگاه موقت نزاجا در جنوب

ل ۱۶ زرهی

ل ۲۱ پیاده

ل ۷۷ پیاده

ل ۹۲ زرهی

تی ۵۵ هوابرد

تی ۸۴ پیاده

تی زرهی قافلانکوه (تیپ ۲ ل ۱۶ زرهی)

گروه رزمی البرز

گروه ۲۲ توپخانه

گروه ۵۵ توپخانه

سپاه پاسداران و سایر نیروهای مسلح مردمی مستقر در خوزستان

۱- وضعیت:

الف- نیروهای دشمن

(۱) برابر گزارشات نوبه‌ای ۲۴ ساعت یکبار ابلاغ می‌گردد.

(۲) آخرین استعداد و گسترش دشمن در زمان تهیه این طرح این است که عناصر لشکر پیاده و مکانیزه در منطقه مقابل پای پل کرخه شوش عناصر لشکر ۹ زرهی در منطقه الله اکبر و غرب سوسنگرد عناصری از لشکر ۹ زرهی و لشکر ۵ مکانیزه در جنوب غربی اهواز و عناصر لشکر ۳ زرهی و لشکر ۱۱ پیاده کوهستانی در منطقه خرمشهر آبادان گسترش دارند قرارگاه، سپاه مستقر در عماره عملیات یگان‌های مستقر در خوزستان را هدایت می‌کند احتیاط سپاه ۳ شامل تیپ ۱۰ زرهی می‌باشد، عناصر دشمن از پشتیبانی نزدیک هوایی برخوردارند و در شرایط موجود دشمن در حالت پدافندی است، ولی اجرای تک‌های محدود به ترتیب تقدم در آبادان سوسنگرد دزفول و اهواز محتمل به نظر می‌رسد. مقدمات پشتیبانی توپخانه دشمن از نیروهای مانوری برتری قابل ملاحظه‌ای نسبت به نیروهای خودی ندارند. (پیوست الف، کالک گسترش دشمن)
ب- نیروهای خودی:

(۱) بر مبنای تدبیر تیمسار فرماندهی نیروی زمینی که طی ۴۶۰-۶-۰۸-۲۰۱ - عناصر دشمن را در مواضع تثبیت شده موجود سد می‌کند و با اجرای حملات محدود محلی و عملیات چریکی و حملات هوایی و هلی‌کوپتر و ضایعات مؤثر به نیروهای دشمن وارد می‌کند و نیروهای دشمن را تضعیف می‌نماید و با اجرای تبلیغات و عملیات روانی روحیه پرسنل دشمن را متزلزل می‌سازد و آماده می‌شود با اجرای عملیات آفندی نیروهای دشمن را نابود یا به خارج مرز عقب براند و خط مرز را ترمیم نماید. تدبیر اساسی نزاجا در حال حاضر عملیات تدافعی است و در منطقه خوزستان در شرایط موجود دفاع در محورهای عین خوش و دوسلک به پای پل کرخه و دزفول و دفاع از جزیره آبادان مورد توجه خاص نزاجا می‌باشد و خط دفاعی کرخه در منطقه دزفول به هر قیمتی باید حفظ شود و جزیره آبادان در دست نیروهای خودی باقی بماند.

(۲) قرارگاه مقدم نزاجا در کرمانشاه، با یگان‌های زیر امر خود در منطقه مربوطه پدافند می‌کند و تک‌های محدود و محلی را نیز طرح‌ریزی و اجراء می‌نماید.

(۳) در حال حاضر نزاجا فاقد احتیاط در دسترس برای اعزام به منطقه عملیات قرارگاه جنوب می‌باشد.

طرح‌ها و دستورات عملیاتی / ۱۰۵

(۴) نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران ضمن اجرای مأموریت‌های واگذاری از ستاد مشترک عملیات یگان‌های قرارگاه مقدم جنوب را در حدود مقدرات پشتیبانی می‌کند.

پ- زیر امر و جداشده

زیر امر برابر لیست عده‌ها

۲- مأموریت:

قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب به یگان‌های زیر امر (لیست عده‌ها) در مواضع پدافندی موجود (کالک عملیاتی پیوست) پدافند می‌کند با اجرای تک‌های محدود محلی و عملیات چریکی و عملیات روانی نیروهای دشمن را تضعیف می‌نماید و آماده می‌شوند بنا به دستور به سمت غرب آفند کند و نیروهای دشمن را نابود یا عقب براند و خط مرزی را ترمیم نماید.

۳- اجراء:

الف- تدبیر عملیاتی- پیوست ب کالک عملیاتی

(۱) مانور: قرارگاه نزاجا در جنوب با تیپ ۸۴ و لشکرهای ۲۱، ۱۶، ۹۲ و ۷۷ به ترتیب از شمال به جنوب در خط عمومی شمال دشت عباس، رودخانه کرخه، شرق تپه الله‌اکبر، غرب سوسنگرد، جنوب‌غربی اهواز، خط رودخانه بهمنشیر و ارون‌درو (جزیره آبادان) پدافند می‌کند و با اجرای تک‌های محدود و محلی با یگان‌هایی به استعداد گروهان و گردان ضربات موثر به دشمن وارد می‌سازد و نیروهای دشمن را تضعیف می‌نماید تقدم هدایت عملیات تقویت مواضع پدافندی موجود و نگهداری آن‌ها می‌باشد.

(۲) آتش:

طرح پشتیبانی آتش منطقه عملیات هر لشکر به وسیله قرارگاه لشکر مربوطه

تهیه می‌گردد.

ب- لشکر ۲۱ پیاده

(۱) در مواضع کنونی (کالک عملیاتی) پدافند کنید.

(۲) مواضع سد کننده مناسب در شرق رودخانه کرخه و سرپل پای پل کرخه انتخاب و آرایش و بنابر تقدم حفظ خط دفاعی موجود و سد کردن قطعی پیشروی احتمالی دشمن در کرانه غربی رودخانه کرخه اشغال نمایید.

(۳) عملیات پدافندی یگان‌های مستقر در غرب رودخانه کرخه در منطقه شوش را با تیپ زرهی قافلانکوه هماهنگ سازید.

(۴) آماده باشید بنا به دستور با توسعه سر پل لشکر در منطقه شوش خط پدافندی را به غرب رودخانه (کالک عملیاتی) منتقل نمایید.

(۵) برای اجرای تک محدود و محلی دریای پل کرخه بررسی کنید و طرح‌های مورد نیاز را تهیه و برای تصویب و هماهنگی به قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب ارسال نمایید.
پ- لشکر ۷۷ پیاده

(۱) در کرانه رودخانه بهمنشیر و اروندرود از جزیره آبادان دفاع کنید.

(۲) مواضع کنونی در محور ماهشهر آبادان و حوالی دارخوین حفظ کنید.

(۳) طرح پیشروی تدریجی به سمت سرپل دشمن در شرق رودخانه کارون تهیه کنید و آماده باشید بنا به دستور اجراء نمایید.

(۴) مواضع سد کننده در حوالی حمیدیه در محور حمیدیه اهواز را شناسایی و انتخاب و آرایش کنید و به یگان احتیاط لشکر اشغال نمایید.

(۵) آماده باشید بنا به دستور منطقه پدافندی را به تیپ ۵۵ هوابرد یا لشکر ۹۲ زرهی واگذار کنید و در منطقه فولی آباد در احتیاط قرارگاه مقدم جنوب قرار گیرید.
ت- لشکر ۹۲ زرهی:

(۱) در منطقه واگذاری پدافند کنید و طرح مصوبه در منطقه الله‌اکبر را اجرا نمایید.

(۲) آماده باشید مسئولیت منطقه پدافندی لشکر ۱۶ زرهی را به عهده بگیرید و لشکر ۱۶ زرهی را رها سازید.

(۳) طرح‌های تک محدود و محلی را در جنوب غربی اهواز تهیه و بنا به دستور اجرا نمایید.

ث- تیپ ۵۵ هوابرد:

(۱) یگان‌های تیپ تا دستور بعدی زیر امر لشکر ۱۶ و لشکر ۲۱ باقی بمانند.

(۲) آماده باشید بنا به دستور زیر امر لشکر ۹۲ زرهی قرار گیرید و مسئولیت پدافند محور الله‌اکبر را عهده دار شود.

ج- تیپ ۸۴ پیاده:

(۱) خط پدافندی را به نزدیک‌ترین ارتفاعات به محور عین خوش دزفول تغییر دهید و مواضع پدافندی مناسب در ارتفاعات شمال دشت عباس را اشغال نمایید.

(۲) طرح‌های تک محدود و محلی به عناصر دشمن در شمال محور عین خوش علی‌گروه‌زد را تهیه و بنا به دستور اجرا نمایید.

چ- تیپ زرهی قافلانکوه (تیپ ۲ ل ۱۶ زرهی):

(۱) در مواضع کنونی در شرق تپه رقابیه پدافند کنید.

(۲) مواضع سد کننده در پهلوی راست منطقه تیپ و در عمق انتخاب و آرایش کنید و بنا به دستور اشغال نمایید.

(۳) با گردان سوارزرهی لشکر ۲۱ پیاده در پهلوی راست تیپ هماهنگی برقرار سازید و تدابیر لازم برای خنثی کردن تلاش احتمالی دشمن جهت دور زدن مواضع تیپ از منطقه گردان سوارزرهی ل ۲۱ اتخاذ نمایید.

(۴) آماده باشید بنا به دستور با تک محدود به آبادی چنانچه در مسیر دوسلک حمله کنید و نیروهای دشمن مستقر در آن محل را از صحنه نبرد خارج سازید.

ح- گروه ۲۲ توپخانه:

در مأموریت جاری گروه تغییری داده نشده است.

خ- گروه ۵۵ توپخانه:

در مأموریت جاری گروه تغییری داده نشده است.

د- سپاه پاسداران انقلاب و سایر نیروهای مسلح غیر نظامی:

کلیه این عناصر رزمنده در منطقه هر لشکر و تیپ مستقل زیر امر لشکرها و تیپ‌ها قرار می‌گیرند.

ر- احتیاط قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب:

(۱) در شرایط موجود یک گروه رزمی از عناصر لشکر ۱۶ زرهی که در منطقه دزفول مستقر است. تقدم کاربرد آن در منطقه لشکر ۲۱ پیاده شرق رودخانه در پای پل برای سد کردن عبور دشمن به شرق رودخانه می‌باشد. برای اجرای این مأموریت با

هماهنگی لشکر ۲۱ پیاده مواضع سدکننده گروهانی در حوالی پای پل در شرق رودخانه انتخاب و آرایش کنید.

(۲) لشکر ۱۶ زرهی (منهای تیپ ۲)

الف: آماده باشید بنا به دستور مسئولیت پدافند منطقه محوله را به لشکر ۹۲ زرهی و تیپ ۵۵ هوابرد واگذار کنید و در فولی آباد مستقر شوید.

ب: آماده باشید به دارخوین تغییر مکان کنید و به سرپل دشمن در منطقه سلیمانیه و مارد تک کنید و کرانه شرقی رودخانه کارون را تأمین نمایید.

پ: آماده باشید به حوالی شوش تغییر مکان دهید. با زیر امر گرفتن مجدد تیپ ۲ زرهی قافلانکوه به تپه‌های ابوصلیبی خات و دوسلک تک کنید و نیروهای دشمن را نابود سازید.

(۳) تیپ ۵۵ هوابرد:

بنا به دستور از زیر امر لشکرها رها و در تپه‌های شرق اهواز مستقر شوید.

ز- دستورات هماهنگی:

(۱) مأموریت‌های پدافندی جاری داده شده در این دستور را به محض دریافت اجرا و مواضع پدافند در حدود مقدمات بیشتر از رزم موجود تقویت گردد.

(۲) مأموریت اصلی یگان‌ها پدافند در مواضع موجود می‌باشد، ولی با تهیه و اجرای تک محلی و محدود روح تهاجمی پرسنل را تقویت کنید و با وارد کردن تلفات و خسارات و تخریب روحیه پرسنل دشمن و توان رزمی او را تضعیف نمایید.

(۳) در اجرای عملیات تعرضی محدود نابودی دشمن مورد نظر باشد نه نگهداری زمین برای این منظور طرح‌های آفندی با تاکتیک شناسایی با رزم اجرا گردد. ضمن اینکه تلاش شود در صورت مقدور مواضع متصرفی نگهداری نیز بشود.

(۴) استعداد یگان اجرا کننده طرح‌های آفندی از یک گردان تجاوز نماید، چون عملیات آفندی در سطح وسیع‌تر بایستی با هماهنگی کامل نیروی هوایی و هوانیروز و سایر یگان‌ها طرح‌ریزی و اجرا شود.

طرح‌ها و دستورات عملیاتی / ۱۰۹

(۵) از هرگونه امکانات مناسب برای وارد کردن تلفات و خسارات به دشمن استفاده شود، مانند اعزام گشتی‌های رزمی، عملیات چریکی و نفوذ دیدبانی و اجرای آتش‌های پشتیبانی دقیق.

(۶) ضمن این‌که کلیه فرماندهان باید به فکر حفظ جان زیردستان خود باشند، ولی برای ارائه قاطعیت تصمیم به مبارزه و میل به جنگ با دشمن فقط با عملیات تعرضی ولو در سطح خیلی محدود امکان‌پذیر است. باید کلیه فرماندهان روح تعرضی را در یگان تقویت نمایند.

(۷) طرح پدافندی و همچنین طرح‌های آفندی (تک‌های محدود و محلی) هر لشکر و تیپ مستقل تا پایان اردیبهشت به قرارگاه مقدم نزاچا در جنوب ارسال گردد.

(۸) تدارک آماد طبقه ۱ و ۵ سپاه پاسداران و سایر نیروهای غیر نظامی زیر امر هر لشکر با همان لشکر خواهد بود.

۴- پشتیبانی خدمات رزمی

الف- تدارکات طبقه ۱ طبق روش جاری

ب- طبقه ۳ طبق روش جاری

پ- طبقه ۵ در مصرف مهمات حداکثر صرفه‌جویی به عمل آید و کلیه فرماندهان در سلسله مراتب فرماندهی وظیفه کنترل مصرف مهمات را یکی از وظایف اصلی ملی و نظامی خود بدانند.

ت- سایر امور لجستیکی طبق روش جاری موجود

۵- فرماندهی و مخابرات

الف- مخابرات طبق روش جاری موجود.

ب- فرماندهی.

پاسگاه فرماندهی قرارگاه مقدم نزاچا در جنوب در پادگان دزفول مستقر است. یگان‌های زیر امر محل دقیق پاسگاه فرماندهی را تا رده تیپ (داخل) به این قرارگاه گزارش نمایند.

ج ف قرارگاه مقدم نزاچا در جنوب - سرهنگ ستاد حسینی

طرح‌ها و دستورات عملیاتی / ۱۱۱

به کلی سری

۱۶۶۱-۱-۳۰۰۱-۶/۳/۶۰ قرارگاه مقدم نزاچا دزفول

خرداد ماه ۱۳۶۰

م- ف- ۴۵

طرح عملیاتی آفندی ضربت

مدرک- نقشه ۱/۲۵۰۰۰۰ خوزستان

و دستور عملیاتی خندق

لیست عده‌ها:

قرارگاه موقت نزاچا در جنوب

ل ۱۶ زرهی

ل ۲۱ پیاده

ل ۷۷ پیاده

ل ۹۲ زرهی

تی ۵۵ هوابرد

تی ۸۴ پیاده

تی زرهی قافلانکوه

گروه رزمی البرز

گروه ۲۲ توپخانه

گروه ۵۵ توپخانه

سپاه پاسداران و سایر نیروهای مسلح مردمی منطقه خوزستان

۱- وضعیت:

الف- نیروهای دشمن، برابر گزارشات نوبه‌ای اطلاعاتی (هر ۲۴ ساعت یک‌بار)

ب- نیروهای خودی:

(۱) نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران هرگونه پیشروی عناصر دشمن را در

مواضع کنونی سد نموده و با اجرای تک‌های محدود و محلی و عملیات چریکی و

تک‌های هوایی تلفات و ضایعات موثر به دشمن وارد و با اجرای عملیات کمین و دستبرد و پوشش و فریب و تبلیغات و عملیات روانی روحیه پرسنل دشمن را متزلزل می‌سازد و آماده می‌شود به سمت غرب آفند کند و نیروهای متجاوز بعثی عراق را نابود یا بیرون براند و خط مرز را ترمیم نماید.

(۲) قرارگاه مقدم نزاها در کرمانشاه با یگان‌های زیر امر خود در منطقه مربوطه پدافند نموده و برای انهدام نیروهای دشمن تک‌های محدود و محلی را طرح‌ریزی و اجرا می‌نماید.

(۳) نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران فاقد نیروهای احتیاط جهت واگذاری به قرارگاه مقدم نزاها در جنوب می‌باشد.

(۴) نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران ضمن اجرای مأموریت‌های واگذاری از ستاد مشترک یگان‌های قرارگاه مقدم جنوب را در حدود مقدرات پشتیبانی می‌کند.
پ- زیرامر و جدا شده (برابر لیست عده‌ها)

ت- فرضیات:

(۱) تلفات و ضایعات وارده به دشمن در طول عملیات (۸ ماه گذشته) در اثر تک‌های محدود و عملیات چریکی و تک‌های هوایی و آتش توپخانه زیاد بوده و دشمن را در مقابل حملات خودی آسیب پذیر نموده است.

(۲) استعداد نیروهای خودی در سراسر منطقه تغییرات عمده‌ای ننموده است.

(۳) شرایط جوی برای پشتیبانی‌های توپخانه و هوایی مناسب است.

(۴) شرایط جوی و زمین اجازه مانور یه یگان‌های زرهی و مکانیزه را می‌دهد.

۲- مأموریت: قرارگاه مقدم نزاها در جنوب به یگان‌های زیرامر خود ضمن پدافند در مواضع کنونی (طبق دستور عملیاتی خندق) آماده می‌شود بنابه‌دستور عملیات آفندی را به صورت تدریجی به سمت غرب اجرا کند و نیروهای متجاوز را در خوزستان و قسمتی از استان ایلام (منطقه عملیاتی مربوطه) نابود سازد یا بیرون براند و خط مرز را تامین نماید.

۳- اجرا:

الف- تدبیر عملیات: پیوست الف (کالک عملیات)

(۱) مانور: قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب با تیپ ۸۴ و لشکرهای ۲۱، ۱۶، ۹۲ و ۷۷ به ترتیب از شمال به جنوب در خط عمومی شمال دشت عباس رودخانه کرخه غرب تپه الله‌اکبر غرب سوسنگرد جنوب غربی اهواز خط رودخانه بهمنشیر و اروندرود (جزیره آبادان) پدافند می‌کند و آماده می‌شود به ترتیب ایجاد وضعیت و ایجاد شرایط مناسب در هر قسمت از منطقه عملیات به طور تدریجی به سمت غرب آفند کند و نیروهای دشمن را در منطقه نابود سازد یا بیرون براند و خط مرز را تامین نماید. هریک از مراحل عملیات پیش‌بینی شده برای هر یگان عمده بطور مستقل طرح‌ریزی و اجرا می‌گردد و در صورت همزمان بودن اجرای چند طرح در مناطق مختلف ۷۲ ساعت قبل از زمان اجرا هماهنگی به عمل می‌آید.

(۲) آتش:

(الف) طرح پشتیبانی آتش منطقه عملیات هر لشکر به وسیله قرارگاه لشکر مربوطه تهیه می‌گردد.

(ب) در سازمان و گسترش موجود یگان‌های توپخانه تغییرات مهمی داده نمی‌شود.

(پ) تقدم آتش پشتیبانی هوایی و هوانیروز بر حسب ایجاب وضعیت و ضرورت عملیاتی به لشکرها واگذار می‌گردد.

ب- لشکر ۲۱ پیاده: به ترتیب تقدم برای مأموریت‌های زیر با یگان‌هایی به استعداد ظرفیت منطقه طرح‌های لازم را تهیه و جهت تصویب به این قرارگاه ارسال دارید.

(۱) تک به تپه رادار سرخه و تصرف آن.

(۲) تک به سرخه فیلیه و تصرف آن.

(۳) تک به تپه بلتا و تصرف آن.

پ- لشکر ۷۷ پیاده: به ترتیب تقدم برای مأموریت‌های زیر به یگان‌هایی به استعداد ظرفیت منطقه طرح‌های لازم را تهیه و جهت تصویب به این قرارگاه ارسال دارید.

(۱) ادامه پیشروی به سمت غرب از سوسنگرد به بستان و انهدام نیروهای دشمن.

- (۲) پدافند در جنوب جاده سوسنگرد در منطقه طراح و تهدید نیروهای دشمن در آن منطقه با تظاهر به عملیات آفندی.
- ث- لشکر ۹۲ زرهی: به ترتیب تقدم برای مأموریت‌های زیر به یگان‌هایی به استعداد ظرفیت منطقه طرح‌های لازم را تهیه و جهت تصویب به این قرارگاه ارسال دارید.
- (۱) نفوذ در جنوب اهواز به منطقه اشغالی دشمن و مانع شدن از تغییر مکان نیروهای دشمن در جنوب اهواز و به کار بردن آن در جبهه‌های دیگر.
- (۲) ادامه پیشروی به سمت غرب در الله‌اکبر و تصرف و تامین شهر بستان.
- (۳) پوشش کرانه شرقی رودخانه کارون در منطقه مربوطه به منظور جلوگیری از عبور احتمالی دشمن از رودخانه کارون.
- ج- تیپ ۵۵ هوابرد:
- (۱) تا دستور بعدی زیرامر لشکر ۱۶ باقی بمانید.
- (۲) آماده باشید بنا به دستور زیرامر لشکر ۹۲ قرار گیرید و تامین شهرستان را عهده دار شوید.
- چ- تیپ ۸۴ پیاده: به ترتیب تقدم برای مأموریت‌های زیر با یگان‌هایی به استعداد ظرفیت منطقه طرح‌های لازم را تهیه و جهت تصویب به این قرارگاه ارسال دارید.
- (۱) تک به تپه ۳۵۰ و تصرف آن.
- (۲) تک محدود به عین‌خوش و انهدام نیروهای دشمن و مراجعت به مواضع اولیه.
- (۳) تک محدود به دهلران و انهدام نیروهای دشمن و مراجعت به مواضع اولیه.
- ح- تیپ ۱ زرهی قافلانکوه: به ترتیب تقدم برای مأموریت‌های زیر به یگان‌هایی به استعداد ظرفیت منطقه طرح‌های لازم را تهیه و جهت تصویب به این قرارگاه ارسال دارید.
- (۱) تک به تپه رقابیه و تصرف آن.
- (۲) تک به معبر دوسلک و تصرف آن
- (۳) نفوذ به منطقه غربی میشداغ در جنوب میشداغ به وسیله نیروهای نامنظم.
- خ- گروه ۲۲ توپخانه: در مأموریت جاری گروه تغییری داده نشده است.
- د- گروه ۵۵ توپخانه: در مأموریت جاری گروه تغییری داده نشده است.

ذ- سپاه پاسداران انقلاب و نیروهای مسلح مردمی در منطقه: کلیه این عناصر رزمنده در منطقه هر لشکر یا تیپ مستقل زیرامر لشکرها و تیپ‌ها قرار می‌گیرند.
ر- احتیاط قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب (گروه رزمی البرز): تقدم کاربرد در منطقه لشکر ۲۱ پیاده.
ز- دستورات هماهنگی:

(۱) ساعت (س) روز (ر) هر یک از مراحل عملیات لشکرها و تیپ‌ها جداگانه و بنا به دستور تعیین و حداقل ۷۲ ساعت قبل از اجرای طرح ابلاغ می‌گردد.
(۲) تا پیدایش زمان مناسب برای اجرای هر یک از طرح‌های آفندی پدافند در مواضع کنونی ادامه یابد.

(۳) طرح آفندی هر مرحله به طور مستقل در نظر گرفته شود و هر یگان عمده در یک زمان فقط اجرای یک طرح را در نظر بگیرد.

(۴) استعداد یگان‌هایی که در هر مرحله آفندی شرکت می‌کنند متناسب با استعداد کلی موجود هر یگان عمده طوری در نظر گرفته شود که تک‌ها به صورت عبور از خط اجرا گردد و مواضع پدافندی تا پیروزی نهایی هر مرحله و تحکیم کامل هدف حفظ شود.

(۵) طرح‌های آفندی در نظر گرفته شده برای لشکر و تیپ مستقل تا ۱۰ روز پس از ابلاغ این طرح به قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب ارسال گردد.

(۶) در طرح‌های آفندی به جزئیات و پیوست‌ها نیز توجه شود. به ویژه به نکات اصلی طرح مانور آتش‌های پشتیبانی، آتش و حرکت، روش اشغال هدف، روش تحکیم هدف، پدافند در هدف، روش تدارک مهمات، سوخت و آب، روش تخلیه اسراء و غنایم جنگی و مجروحین و خودروها و یگان‌های مورد نیاز برای تخلیه اقدامات پیشگیری برای خنثی کردن پاتک دشمن در مرحله تحکیم هدف در نظر گرفته شود.

۴- پشتیبانی خدمات رزمی

الف- پشتیبانی‌های خدمات رزمی برابر دستور عملیاتی تهیه شده در هر یگان اجرا می‌شود.

ب- تدارک آماد طبقه ۱ و ۵ سپاه پاسداران و سایر نیروهای غیر نظامی زیر امر هر لشکر و تیپ مستقل با همان یگان خواهد بود.

پ- در مصرف آماد طبقه ۵ حداکثر صرفه‌جویی به عمل آید.

۵- فرماندهی و مخابرات

الف- مخابرات: طبق روش جاری که هم اکنون اجرا می‌شود.

ب- فرماندهی

(۱) پاسگاه فرماندهی قرارگاه مقدم نجا در جنوب در پادگان دزفول مستقر است و گروه فرماندهی این قرارگاه حداقل ۲۴ ساعت قبل از اجرای هر طرح کلی در منطقه لشکر اجرا کننده مستقر می‌شود، ولی طرح‌های جزئی به وسیله خود لشکرها و تیپ‌ها هدایت می‌گردد.

(۲) محل دقیق پاسگاه فرماندهی را تا رده تیپ (داخل) به این قرارگاه گزارش

نمایید.

ج ف نزا جا در جنوب - سرهنگ ستاد حسینی

وصول اعلام دارید.

قسمت چهارم

پیامها، دستورات و هدایت عملیات

از: نزاجا

شماره: ۱۵۴۸۶

به: تیپ ۵۵ هوابرد

تاریخ: ۵۹/۷/۱۸

آگهی به: عملیات جنوب

[اعزام یک گروهان رزمی]

۱- دستور فرمایید با توجه به هماهنگی‌های انجام شده بین سرهنگ وصالی با سرهنگ عبادت یک گردان پیاده هوابرد منهای یک گروهان رزمی به صورت یگان پیاده سازمان داده با کلیه وسایل و تجهیزات و جنگ‌افزارهای سازمانی و بار میناء حداکثر در ظرف ۲۴ ساعت بعد از تاریخ دریافت این امریه به کرمانشاه اعزام تا با راهنمایی قرارگاه مقدم نزاجا به منطقه ایلام اعزام و در آبدانان مستقر گردد.

۲- کاربرد این یگان بنا به دستور عملیات جنوب که در دزفول مستقر می‌باشد خواهد بود.

۳- پشتیبانی منطقه ۱ برابر روش جاری گردان را باید پشتیبانی نماید.

۴- قرارگاه عملیاتی فارس با کمک پشتیبانی منطقه ۲ مرکز زرهی و مرکز پیاده در مورد رفع کسورات گردان اعزامی اقدام می‌نماید به طوری که تأخیری در حرکت گردان حاصل نشود.

۵- قرارگاه مقدم نزاجا بعد از وصول گردان به کرمانشاه با در نظر گرفتن وضعیت منطقه گردان اعزامی را به منطق ایلام هدایت تا در آبدانان مستقر گردد و فقط نظارت می‌نماید که پشتیبانی‌های لازم از این گردان به عمل آید.

۶- ساعت و تاریخ حرکت گردان گزارش گردد.

ف نزاجا

***

از: ف نزاجا

تاریخ: ۵۹/۷/۱۸

به: قرارگاه تاکتیکی مقدم نزاجا در جنوب

[اعزام آتشبار توپخانه ۱۰۵ م م به خرمشهر]

به عرض می‌رساند در کمیسیون مورخه ۵۹/۷/۱۸ که برابر روش جاری در ستاد مشترک تشکیل گردید به علت بحرانی بودن وضع خرمشهر تأکید گردید که هرچه سریع‌تر حداقل باید یک آتشبار توپخانه ۱۰۵ م م با مهمات کافی به خرمشهر اعزام گردد. پیشنهاد می‌گردد در صورت تصویب ف نزاجا یک آتشبار ۱۰۵ م م از ل ۲۱ که در منطقه دزفول مستقر می‌باشد در تاریخ ۵۹/۷/۱۹ به خرمشهر اعزام و اوامر تیمسار فرماندهی به وسیله قرارگاه مستقر در دزفول به لشکر ابلاغ گردد. در صورتی که به این آتشبار نیازمند باشد ۲ بند زیر پیشنهاد می‌گردد:

الف- یک آتشبار از ل ۲۸ یا ۷۷ پیاده برداشته اعزام گردد.

۱۲۰ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

ب- یک آتشبار از لشکر ۲۱ به خرمشهر اعزام، سپس از لشکرهای ۲۸ یا ۷۷ جایگزین شود. راه کار به علت نیاز فوری خرمشهر به توپخانه ارجح تر به نظر می رسد.

ف نزاجا

***

شماره: ۵۰۲

«خ م - آنی»

از: تی ۸۴ خرم آباد

تاریخ:

به: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

۵۹/۷/۲۲

[نیازمندی های تیپ ۸۴]

پیرو ۴۹۲ - ۵۹/۷/۲۶

در ساعت ۱۶۰۰ روز ۷/۲۱ جاری به اتفاق فرماند تیپ ۸۴ از یگان های مستقر در منطقه بازدید به عمل آمد. برای آمادگی رزمی تیپ یاد شده وسایل و تجهیزات مشروحه زیر مورد نیاز فوری می باشد. روحیه پرسنل بسیار خوب بود:

۱- آتشبار توپخانه ترجیحاً ۱۷۵ م

۲- ۲ دستگاه تانکر آب ۷۸۰۰ لیتری

۳- یک دستگاه تانکر سوخت بزرگ با دستگاه تخلیه پر از بنزین

۴- موشک سام ۷ برای هر گردان ۱۵ دستگاه جمعاً ۷۵ دستگاه

۵- تعداد وانت سیمرغ برای حمل نفرات به مواضع مربوطه، کمپرسی ۲۵ دستگاه

۶- لباس کار پرسنل فرسوده و غیر قابل استفاده است. پوتین و لباس کار تعداد کافی برابر آمار مربوطه.

۷- گردان ۲۴۴ تانک فقط ۱۲ دستگاه تانک در موضع فعلی مستقر نموده که برابر اظهارات فرماندهان تانک، فرمانده تیپ و لوله های آن ها خراب، به طور مثال وقتی برد ۷ کیلومتر بسته می شود گلوله در ۶۰۰ متری زمین می خورد و در خرم آباد ۱۳ دستگاه تانک موجود است که با انجام تعمیرات جدید آماده به کار خواهد شد. لذا ضرورت دارد اکیپ تعمیراتی با وسایل کافی برای آماده به کار نمودن تانک های خرم آباد و موجود در منطقه اعزام و سریعاً نسبت به تعمیر و آماده به کار نمودن آن ها اقدام نمایند.

۸- ۸ قبضه توپ ۲۳ م جهت تأمین نقطه آماد مهمات تیپ در آبدانان.

تیپ ۸۴ خرم آباد

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۲۱

شماره: ۱۶۱۷۲

تاریخ: ۵۹/۷/۲۱

از: اهواز

به: قرارگاه تاکتیکی نزاجا مستقر در جنوب

[دشمن در ۲ راهی آبادان - ماهشهر]

تیپ ۶ لشکر ۳ عراق منهای گردان تانک المقداد در حال حاضر در ۲ راهی آبادان ماهشهر به مختصات زیر مستقر و قصد مسدود کردن راه مذکور را دارند. دستور دهید در مورد بالا بررسی و چنانچه مورد تأیید می‌باشد اعلام تا از طریق هوا مورد حمله قرار گیرد. مختصات ۲ راهی ۳۰ درجه ۲۳ دقیقه و ۴۸ درجه ۱۷ دقیقه و ۴۰ ثانیه.

ف اهواز

***

شماره: ۱۶۷۳۲

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

از: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا

به: قرارگاه تاکتیکی نزاجا مستقر در تیپ ۲ دزفول

[دشمن در ۳ محور سرپل ذهاب و گیلانغرب]

برابر اظهارات تلفنی سرکار سرهنگ عطاریان قرار بوده در شب گذشته مورخه ۵۹/۷/۲۳ ساعت ۰۴۰۰ لشکر ۸۱ در ۳ محور اجرای تک نماید و سپاه پاسداران نیز قرار بوده در کنار گردان تانک از محور سرپل ذهاب وارد عمل شود. سپس در ساعت ۰۳۳۰ سپاه اطلاع می‌دهد که به‌علت تصادف یکی از خودروهای واحد نمی‌تواند در عملیات شرکت کند، کاملاً در محل حضور داشته و ناظر کلیه وقایع می‌باشد. بنابراین تک در ۲ محور گیلانغرب و سوم آغاز شده لیکن از طرف سرپل ذهاب به دلیل فوق تک اجرا نگردید و دشمن نیز به‌علت عدم حرکت نیروهای خودی در این محور توانستند تمام نیروها را به جلو گیلانغرب عقب رانده و اکنون احتمال انهدام این نیروها می‌رود و با انگیزه فوق احتمال داده می‌شود که ۲ ستون تک را متوقف و موضعی دفاعی بگیرند. ضمناً مسئولان سپاه پاسداران ابوشریف و برادر حمید می‌باشند. مراتب جهت آگاهی اعلام می‌گردد.

معاون عملیات و اطلاعات نزاجا

***

شماره: ۱۶۷۳۲

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

از: ابودر

به: ل ۱۶ - ل ۲۱

[بازدید فرماندهی کل]

فرماندهی کل در نظر دارند ظرف روز جاری ۵۹/۷/۲۵ از کلیه یگان‌های ل ۱۶ در منطقه بازدید نمایند. دستور دهید مراتب به کلیه یگان‌ها ابلاغ که رأس ساعت ۱۵۰۰ آماده بازدید باشند و

۱۲۲/ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

سرپرست یگان‌های منطقه ساعت ۱۴۳۰ در پایگاه وحدتی حاضر باشند که فرماندهی را به محل یگان‌ها راهنمایی نمایند.

جانشین عملیات سرهنگ ستاد حسینی

***

از: نزاجا (معاونت عملیات و اطلاعات) شماره: ۴۶-۶-۰۸-۲۰۱

به: قرارگاه جنوب تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

آگهی به: سماجا

[نیازمندی پشتیبانی هوایی]

۱- از ساعت ۲۲۰۰ روز ۵۹/۷/۲۲ تا کنون کراراً به لشکر ۹۲ و دسک اهواز از طرق مختلف توصیه و تأکید گردیده که نیازمندی‌های پشتیبانی هوایی خود را برای عملیات روز ۵۹/۷/۲۳ درخواست نماید، ولی تا این لحظه (۰۵۰۰) فقط یک فقره درخواست به مرکز فرماندهی رسیده است.

۲- دستور فرمایید چنانچه درخواست‌های پشتیبانی هوایی برنامه‌ریزی شده برای لشکر ۹۲ کافی است. مراتب را گزارش نمایند، زیرا از شروع روشنایی تا خاتمه آن، لشکر ۹۲ دائماً درخواست پشتیبانی هوایی می‌نماید، ولی برای سماجا علت عدم درخواست به موقع روشن نمی‌باشد.

از طرف ف نزاجا

***

از: قرارگاه نزاجا در جنوب شماره: ۲۶ - ۳۰۱

به: نزاجا - عملیات تاریخ: ۵۹/۷/۲۷

[شهر سوسنگرد زیر آتش دشمن]

۱- برابر گزارش لشکر ۹۲ از ساعت ۱۶۰۰ مورخه ۵۹/۷/۲۶ شهر سوسنگرد از سمت کرخه کور زیر آتش موشک و توپخانه قرار گرفته است.

۲- آتش توپخانه و تانک و خمپاره مواضع دشمن در هم کوبیده شده و به طور کلی تلفات سنگینی به دشمن وارد و ۸ دستگاه تانک دشمن منهدم گردیده است.

سرهنگ ستاد حسینی

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۲۳

شماره: ۳۰۰۱-۶۱

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

به: ف نزاجا (تهران)

[نارسایی در تحویل مهمات]

نارسائی در مورد تحویل مهمات و جنگ‌افزار بسیار نگران کننده است، به طوری که در تاریخ ۵۹/۷/۲۲ حتی یک گلوله ۱۳۰ و ۱۵۵ و تاو در آمادگاه‌های دزفول وجود نداشت و روز مورد بحث یک روز بسیار مهم ارتش جمهوری اسلامی بود.

سرهنگ حسینی

***

شماره: ۱۶۳۹۸

تاریخ: ۵۹/۷/۲۱

از: ف نزاجا

به: ۹۲ اهواز، ۸۱ کرمانشاه، تی ۸۴، قرارگاه مقدم کرمانشاه،

قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

[گزارش نارسایی در تحویل مهمات]

دستور فرمایید در صورتی که نارسایی از نظر تحویل مهمات جنگ‌افزارهای مختلف داشته است، مراتب سریعاً گزارش نمایند.

ف نزاجا

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه خوزستان

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

به: ل ۲۱ پیاده

[آرایش یک خط پدافندی]

بازگشت به ۲ سپار ۵۹/۷/۲۳

همان‌گونه که حضوراً فرماندهی نزاجا دستور داده است اقدام گردد. تلاش شود، با سازمان دادن یگان‌ها یک خط پدافندی مناسب در منطقه سرپل ایجاد و آرایش شود. چنانچه برای لشکر امکان-پذیر نباشد، یک گروهان تانک زیر امر تیپ ۲ زرهی قرار دهید که در خط سرپل باقی بماند. بقیه یگان‌های لشکر را به شرق رودخانه کرخه تغییر مکان دهید و در خط پدافندی شرق رودخانه در پای پل مواضع مناسب اشغال کنید.

ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

از طرف سرهنگ ستاد حسینی

۱۲۴ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

شماره: ۲ سیار

از: ل ۲۱ حمزه

تاریخ: ۵۹/۷/۲۳

به: نزاجا - ستاد تاکتیکی منطقه خوزستان

[تعیین تکلیف عملیات]

پیرو گزارشات ارسالی در مورد وضعیت یگان‌ها، نزاجا چه تصمیماتی برای عملیات گرفته‌اند، مراتب جهت ارسال پاسخ به استحضار می‌رسد.

فرمانده لشکر ۲۱

***

از: م ع ت نزاجا

تاریخ: ۵۹/۷/۲۴

به: ف تی ۸۴

[وضعیت شهر دهلران]

نزاجا طی نامه شماره ۱۷۲۴۰ - ۵۹/۷/۲۴ اعلام کرد که:

- ۱- شهر دهلران در کنترل عناصر ژاندارمری است.
- ۲- برای تقویت نیروی مذکور عناصری به شرح زیر به ایلام اعزام شده‌اند:
الف- ۱۴۸ نفر افراد منقضی خدمت در ایلام تجهیز و به طرف مورموری اعزام تا به تأمین شهر کمک نمایند.
- ب- با جابجایی و ارسال تجهیزات جدید یک تیم تقویت شده به ارتفاعات شمالی دهلران اعزام خواهند شد.
- ۳- دستور فرمایید چگونگی وضع شهر و حضور نیروهای کمکی را گزارش نمایند.

سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۲۰۱-۴۸-۷۴

از: اهواز

تاریخ: ۵۹/۷/۲۴

به: قرارگاه تاکتیکی نزاجا

[گردان‌های مورد نیاز]

ف نزاجا نیروهای زیر مورد نیاز است:

- ۶ گردان تانک، ۶ گردان پیاده مکانیزه به ترتیب: ۱- ۳ گردان تانک و ۳ گردان پیاده مکانیزه در محور اهواز خرمشهر. ۲- ۲ گردان تانک، ۲ گردان پیاده مکانیزه در محور سوسنگرد بستان. ۳- یک گردان تانک و یک گردان پیاده مکانیزه در محور خرمشهر آبادان.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۲۵

شماره: ۳۰۰۱-۱۸

تاریخ: ۵۹/۸/۴

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب (دزفول)

به: ل ۲۱ - ل ۹۲

[گردان ۱۴۸ زیر امر لشکر ۹۲]

پیرو ۴۸-۳۰۰۱-۵۹/۸/۳

گد ۱۴۸ پ لشکر ۷۷ کماکان زیر امر ۹۲ زرهی باقی می‌ماند.

سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۳۰۰۱-۱۷

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب

به: ل ۲۱ - فرماندهی عملیات دزفول. تیپ ۲ دزفول

[تعویض یگان‌ها]

پیرو دستور جزء به جزء شماره ۶

دستور دهید هم‌آهنگی حضوری بین یگان‌های تعویض کننده و تعویض شونده برقرار و با توجه به حساسیت موقعیت کنونی، تعویض یگان‌ها در نهایت اختفا و پوشش انجام گیرد و زمان خاتمه تعویض و تفویض مسئولیت به ساعت ۰۶۰۰ روز ۵۹/۸/۷ تبدیل گردد.

سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۳۰۰۱-۱۶

تاریخ: ۵۹/۸/۴

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب (دزفول)

به: ل ۹۲ اهواز

[امکانات پشتیبانی یگان‌های مستقر در آبادان و خرمشهر]

برابر اعلام نداجا، امکانات پشتیبانی آذوقه یگان‌های مستقر در آبادان و خرمشهر فقط از طریق آب‌راه بهم‌نشیر و به وسیله هاورکرافت میسر است. بنابراین هرگونه نقل و انتقال نیروها و نهادهای انقلابی به خرمشهر و آبادان از طریق بوشهر و یا بندر امام خمینی، به وسیله موتور لنج‌های محلی انجام گردیده تا نداجا کماکان به پشتیبانی در صحنه نبرد ادامه دهد. مراتب را در محل به استحضار جانشین سماجا برسانید.

سرهنگ ستاد حسینی

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه خوزستان

به: سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)

[فعالیت‌های عمده یگان‌های تابعه]

فعالیت‌های عمده عملیاتی یگان‌های تابعه قرارگاه عملیاتی در جنوب از تاریخ ۵۹/۷/۱۶ الی

۵۹/۷/۲۲ به شرح زیر به عرض می‌رسد:

۱- در حمله هوایی مورخه ۵۹/۷/۱۶ به قرارگاه گروه ۵۵ توپخانه اصفهان، ۲ فروند میگ مورد هدف جنگ‌افزارهای ضدهوایی گروه مزبور قرار گرفته و سرنگون گردید. یک جعبه مخصوص مخابرات و یک مسلسل با فشنگ مربوطه از لاشه هواپیما جمع‌آوری گردید.

۲- با نفوذ تیم عملیاتی نیرو مخصوص به منطقه شوش و با همکاری رئیس سپاه پاسداران شوش و چند تن از اهالی بومی منطقه، تعدادی از سربازان عراقی که در رودخانه مشغول آب تنی بوده‌اند با تیر به هلاکت رسیده‌اند. ضمناً با اعزام گشتی نسبت به انهدام ضد هوایی دشمن در کرانه دور رودخانه اقدام و ضدهوایی دشمن مستقر در کرانه رود منهدم شده است.

۳- با اعزام تیم عملیاتی نیرو مخصوص به شوش در تاریخ ۵۹/۷/۲۰ تیم مزبور با استفاده از طناب از رودخانه عبور و در مواضع دشمن نفوذ و ضمن دیدبانی صحیح با اجرای آتش توپخانه و خمپاره‌اندازهای خودی ضایعات و تلفاتی به دشمن وارد و در نتیجه تانک‌های دشمن از مواضع خود در آبادی محل استقرار به نام زعن عقب‌نشینی و ۲ تانک منهدم گردیده است.

۴- با اعزام گشتی رزمی از یگان‌های مستقر در شوش گشتی مزبور موفق به انهدام ۲ دستگاه نفربر دشمن با آرپی جی ۷ شده و به سلامت به قرارگاه خود بازگشته‌اند.

۵- گشتی رزمی از یگان‌های مستقر در شوش با کمک سپاه پاسداران شوش و عناصر مومن و مسلمان انقلابی محلی و با نیروهای دشمن درگیر و با ابراز رشادت و از خودگذشتگی موفق به وارد کردن تلفاتی به دشمن شده و ۲ دستگاه خودرو و ۶ دستگاه تانک دشمن منهدم و سالم به قرارگاه خود مراجعت می‌نمایند.

۶- تیم‌های عملیاتی اعزامی به کرانه دور رودخانه در شوش با اجرای عملیات گشت‌زنی و اعزام گشتی بکاو و بکش موفق با ایجاد رعب و وحشت در دشمن شده و ضمن برآورد تقریبی استعداد نیروهای دشمن در مناطق باعث شده‌اند دشمن وادار به تخلیه جنگل‌های آن سوی رودخانه شود. تیم‌های مزبور در عملیات بعدی خود موفق به از کار انداختن ۳ دستگاه تانک و انهدام ۲ خودرو حامل مهمات و خواروبار شده‌اند.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۲۷

۷- خلبانان گروه هوانیروز مستقر در دزفول همه روزه با اجرای پروازهای شناسایی، هدف‌یابی، درگیری با دشمن، دیدبانی هوایی، تخلیه مجروحین و شهدا و فعالیت آمادگانی موفق شده‌اند با ۲۶۰ ساعت پرواز در ۳۳۰ سورتی خسارات زیر را به دشمن وارد نمایند:

تازک منهدم شده:	۴۲ دستگاه
نفربرهای منهدم شده:	۶ دستگاه
خودروهای مختلف منهدم شده:	۲۴ دستگاه
خودروهای حمل سوخت منهدم شده:	۸ دستگاه
توپ منهدم شده:	۳ قبضه
موضع مستحکم دشمن:	۴ موضع

ضمناً یک دستگاه خودرو مخصوص حمل موشک زمین به زمین با بیسیم کامل توسط گروه مزبور از دشمن به غنیمت گرفته شده و سالم به پایگاه هوایی حمل و تحویل گردیده است. جانشین ف نزاها در عملیات جنوب (دزفول) سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۲۰۱-۰۸-۶-۴۴

تاریخ: ۵۹/۷/۲۲

از: نزاها

به: قرارگاه تاکتیکی نزاها جنوب (دزفول)

آگهی به: ل ۱۶، گروه ۱۱ مراغه

[اعزام آتشبار کاتیوشا]

دستور داده شد که یک آتشبار کاتیوشا از گروه ۱۱ که در قزوین مستقر است در اولین فرصت از قزوین حرکت و در دزفول زیر امر آن قرارگاه قرار گیرد.

ف نزاها: سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: سماجا ۳ (عملیات)

به: نزاها (عملیات)

موضوع: پدافند زمین به هوای دشمن

نیروی هوایی طی گزارشی اعلام نموده است که نیروی هوایی عراق در مناطق اشغالی غرب رودخانه کرخه، پدافند زمین به هوای بسیار شدید مستقر نموده تا فعالیت‌های نیروی هوایی و هوانیروز را در این منطقه مختل نماید و این گونه مواضع دارای استتار کامل می‌باشند و امکان انهدام آن‌ها توسط هواپیما بعید به نظر می‌رسد. دستور فرمایید چنانچه مواضع موشکی دشمن در

برد توپخانه یگان‌های خودی می‌باشد هرچه سریع‌تر در مورد انهدام آن‌ها اقدام نمایند تا نهاجا و هوانیروز بتواند مأموریت‌های واگذاری را به نحو مطلوب انجام دهند.

جانشین رئیس ستاد مشترک: سرتیپ ولی فلاحی

***

از: نزاجا - معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

شماره: ۷-۶-۰۸-۰۱-۲۰۱

به: سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)

تاریخ: ۵۹/۷/۲۵

سماجا ۲

قرارگاه تاکتیکی جنوب پیرو شماره ۵۹/۷/۲۵ - ۵۲-۱۷۰۱-۰۲-۲۸۷۵

[خلاصه وضعیت نیروها]

بازگشت به شماره ۵۹/۷/۲۵ - ۵۲-۱۷۰۱-۲۹/۰۲-۳۹۱۴ و

۵۹/۷/۲۵ - ۵۲-۱۷۰۱-۲۹-۱۲-۳۸۷۵

۱- با وجودی که سماجا ۳ از گسترش یگان‌های نیروی زمینی کاملاً آگاهی دارد و نزاجا از گروه، دسته و پرسنل و جنگ‌افزارها گرفته تا یگان‌های بزرگ‌تر را که از منطقه‌ای به منطقه دیگر تغییر مکان می‌دهند.

مراتب را گزارش می‌نمایند. با وجود این خلاصه از وضعیت نیروها به شرح زیر به عرض می‌رسد:

الف- کلیه یگان‌های گروه‌های توپخانه به مناطق لشکر ۸۱، ۹۲، ۶۴ و ۲۸ اعزام شده‌اند.

ب- گردان‌های پدافند هوایی جهت پوشش هوایی حتی تا یک قبضه در تمام نقاط تقسیم

گردیده‌اند.

پ- لشکر ۱۶ زرهی و لشکر ۲۱ پیاده به منطقه دزفول اعزام گردیده است.

ت- از لشکرهای ۶۴ و ۲۸ نه تنها نمی‌توان برداشت نمود، به علت تهدیدات غرب حتی به

علت تهدید ضد انقلابیون در منطقه با برداشت از سایر یگان‌ها تقویت گردیده است.

ث- از لشکر ۷۷ پیاده چندین گروه رزمی و گردان‌های تانک و مهندس و توپخانه برداشت

گردیده است.

ج- تیپ ۸۴، تیپ ۵۵ و تیپ ۳۷ به کار برده شده است.

چ- فقط از لشکر ۸۸ زرهی مستقر در زاهدان و خاش که استعداد آن هم می‌توان گفت از

یک تیپ رزمی کمتر می‌باشد به علت بعد مسافت و تهدیداتی که اداره دوم از آن اطلاع کامل

دارد برداشت نگردیده.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۲۹

ح- از مراکز فرهنگی و آموزشی ضمن برداشت یگان‌های رزمی نهایت بهره‌برداری از نظر آموزش جنگ‌افزارهای جدید و احتیاط و بسیج و اعزام تیم‌های آموزشی و پرسنلی مورد نیاز استفاده گردیده.

۲- نیروی زرهی مورد نیاز لشکر ۹۲ زرهی فقط در منطقه دزفول می‌باشد که در حال حاضر کلیه رده‌های فرماندهی و مسئولان امر حضور دارند و در جریان اوضاع می‌باشند.

۳- ابلاغ امریه‌های مختلف از طریق سماجا به نزاچا در مورد کمک‌های فوری به خرمشهر و اهواز و آبادان تنها کافی نیست، زیرا نزدیک‌ترین نیروهای در حال حاضر که دارای کاربرد می‌باشد در دزفول مستقر هستند و این مکاتبات جز فرسوده کردن چانل مخابراتی و بودن به فکر مدرک‌گیری نتیجه دیگری ندارد.

استدعا می‌شود مقرر فرمایید جهت اخذ تصمیم فوری و سریع و حیاتی بودن هر ثانیه از زمان پیام‌ها را به قرارگاه تاکتیکی جنوب ارسال تا به عرض فرماندهی برسد. ضمناً نیروی زمینی آمادگی دارد هرگونه جابه‌جایی و ترابری که به نظر سماجا ۳ و سماجا ۲ می‌رسد، ابلاغ تا به مورد اجرا گذارده شود.

از طرف فرمانده نزاچا سرتیپ خزاعی

***

شماره: ۴۰-۳۰۰۱

تاریخ: ۵۹/۷/۲۵

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در منطقه خوزستان

به: گیرندگان مراجعه شود

انکات عملیاتی و آموزشی

۱- درباره برخورد به مواضع موشک‌های ضد تانک دشمن بررسی‌هایی که از نتایج عملیات گذشته به دست آمده نشان می‌دهد که دشمن در مقابل حمله تانک با موشک مقابله می‌کند و کمتر تن به نبرد تانک با تانک می‌دهد.

۲- موشک‌ها ضمن این‌که در صورت ورزیده بودن خدمه، جنگ‌افزار موثری بر علیه تانک هستند، ولی برد آن‌ها محدودیت قطعی دارد، لذا چنانچه قبل از رسیدن به برد موشک‌های دشمن آن‌ها با آتش تانک خنثی شوند، هیچ‌گونه خطری برای تانک‌ها نخواهند داشت.

۳- برد موشک‌های مالیوتکا روی نفربر پی‌ام‌پی سوار است حدود ۳ کیلومتر است، لذا چنانچه تانک‌های خودی مواضع موشک‌ها را قبلاً شناخته باشند می‌توانند تا ۳۵۰۰ متری به آن‌ها نزدیک شوند و از این مسافت با گلوله محترقه شدید دشمن را تحت آتش بگیرند و آن‌ها را نابود یا وادار به ترک موضع نمایند.

۴- در همکاری تانک و پیاده هنگام نزدیک شدن به مواضع آرایش شده دشمن قبل از وصول به برد موشک‌ها پیاده شده و با یک پیاده نظام به مواضع دشمن نزدیک شوند و مواضع موشکی دشمن را مورد حمله قرار دهند.

۵- علاوه بر مسائل بالا، معایب زیر مشاهده شده است:

الف- یگان‌های تک‌کننده آرایش صحیح رزمی نگرفته‌اند و بعضی از یگان‌ها حتی کیسه خواب و پتو را با یگان در خط خود همراه داشته‌اند.

ب- در هنگام پیشروی به سمت هدف که وجود دشمن مبهم است بایستی آرایش ستون یا مثلث گرفته شود، ولی یگان‌ها بیشتر با آرایش خط بوده‌اند و نتیجه در برخورد اولیه با دشمن تلفات زیادی داده‌اند.

پ- استفاده صحیح از زمین به عمل نیامده و یگان‌هایی که در دامنه ارتفاعات حرکت می‌کرده‌اند از حفاظ و جان‌پناه این ارتفاعات استفاده نکرده و وارد دشت باز شده‌اند. کنترل و فرماندهی موثر نبوده است.

ت- پرسنل در مشاهده تلفات خونسردی خود را به نحو مطلوب حفظ نکرده‌اند و به جای ادامه جنگ و حفظ جان خود و همکاران زنده به فکر تخلیه شهدا و مجروحین بوده‌اند.

ج- مهمات خیلی نزدیک یگان رزمی حرکت می‌کرده است، در صورتی که هر تانک با بار مینا می‌تواند حداقل ۳ ساعت بجنگد و بار مینا در جنگ متعادل برای ۲۴ ساعت می‌باشد، لذا در ساعات اولیه نبرد نیازی به مهمات نخواهد بود.

۶- با توجه به موارد یاد شده بالا دستور دهید آموزش‌های زیر سریعاً به کلیه پرسنل داده شود:

الف- هرگونه توقف زمان دار (کوتاه مدت یا دراز مدت) فوراً وضعیت دفاعی مناسب شامل خط دیدبانی، خط پاسدار رزمی، خط پاسدار عمومی یا مواضع اصلی پدافندی انتخاب و گسترش دفاعی با رعایت اصول دفاعی باشد و فاصله بین مواضع اصلی و یدکی و فرعی کلیه جنگ‌افزارها به حداکثر مقدور انتخاب شود تا در مقابل آتش توپخانه دشمن حداقل آسیب‌پذیری را داشته باشد. در هرگونه پیشروی آرایش رزمی مناسب نسبت به مرحله عملیات اتخاذ شود، به نحوی که در شروع عملیات آرایش ستون در برخورد اولیه آرایش مثلث و در هنگام استفاده از موقعیت‌های اولیه آرایش مثلث عکس اتخاذ شود.

ب- بنه رزمی گروهان و گردان حداقل ۵ کیلومتر عقب‌تر از یگان رزمی خیز به خیز حرکت کند.

پ- تا اشغال و تصرف و تحکیم هدف بنه صحرائی از محل اولیه حرکت نکند.

ت- با بار مینای تانک حداقل ۳ تا ۶ ساعت باید جنگید. به طور متوسط هر ۳ تا ۶ دقیقه یک گلوله صرفه‌جویی در مصرف مهمات باید به پرسنل آموزش داد شود.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۳۱

ج- روش تخلیه مجروحین و شهدا از تانک و خودروها و قرار دادن آن‌ها در زمین مناسب و ادامه حرکت پرسنل سالم مسئله حیاتی است.

ج ع قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۳۵-۳۰۰۱

تاریخ: ۵۹/۷/۲۶

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در منطقه خوزستان

به: گیرندگان مراجعه شود

[چگونگی مصرف مهمات]

دستور فرمایید موارد زیر را به کلیه یگان‌های تابعه ابلاغ و اجرای دقیق آن را نظارت نمایند.

۱- در مصرف کلیه مهمات صرفه‌جویی نموده و از مصرف بی‌جهت آن‌ها خودداری نمایند.

۲- برای انهدام وسائط نقلیه دشمن که در خط نیروهای خودی قرار می‌گیرد از نارنجک

تفنگی و یا تی‌ان‌تی استفاده نمایند و از مصرف آرپی‌جی ۷ در این‌گونه موارد خودداری نمایند.

۳- در مواقع ترک اضطراری جنگ‌افزار و وسائط خود به منظور جلوگیری از استفاده احتمالی

دشمن آن‌ها را با پیش‌بینی لازم به وسیله نارنجک آتش‌زا غیر قابل استفاده نمایند.

ج عملیات قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره:

تاریخ: ۵۹/۷/۲۶

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در منطقه خوزستان

به: ف نزاچا (معاونت عملیات و اطلاعات)

[گسترش یگان‌های دشمن]

برابر آخرین تجزیه و تحلیلی که به عمل آمده تا ساعت ۰۸۳۰ روز ۵۹/۷/۲۶ گسترش یگان‌های

دشمن حدود ۲۵ کیلومتر به عرض ۱۶ تا ۲۰ کیلومتر، شمالاً دامنه‌های جنوبی ارتفاعات خَرولی و

اسکندر خندان و غرباً در تپه‌های شاوریه و علی‌گره‌زد و جنوباً از غرب تپه رادار تا حوالی مغرب شوش و

شرقاً حدود ۲ تا ۳ کیلومتر مغرب رودخانه کرخه شامل ۳ گردان تانک، ۲ گردان پیاده مکانیزه (یک تیپ

تقویت شده) برآورد می‌شود.

ج اطلاعات قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب سرهنگ ستاد امین

گیرندگان:

۱- ل ۲۱ حمزه

۲- تی ۲ دزفول

۳- ل ۱۶

۴- عملیات

۵- گروه ۵۵ توپخانه

شماره: ۵۰-۳۰۰۱

تاریخ: ۵۹/۷/۲۷

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه خوزستان

به: گیرندگان مراجعه شود (تا رده گروهان)

موضوع: اقدامات عملی و تهاجمی

به طوری که از نوع فعالیت یگان‌ها مشاهده می‌گردد، اغلب تلاش یگان‌ها صرف امور اداری و مذاکرات و مباحثات بی نتیجه می‌گردد که در این شرایط حساس زمان جز اتلاف وقت، نتیجه‌ای نخواهند داشت. لذا به کلیه یگان‌ها و حتی به پرسنل ابلاغ شود که از حرف زدن کم کنند و به عمل بیفزایند؛ اعمالی که باید فعالانه و مداوم ۲۴ ساعته انجام گیرد شامل نکات زیر باشد:

۱- هر نفر حتی افسران در هر محلی که قرار دارند برای خود سنگر جان پناه تهیه کنند و با دست و بیل و کلنگ انفرادی زمین را بکنند.

۲- برای کلیه خودروها مواضع مناسب انتخاب و زمین از لحاظ حفاظت آماده شود.

۳- شناسایی‌های عملی در منطقه استقرار و منطقه عملیات کنونی و احتمالی آینده هر یگان به وسیله کلیه رده‌ها از فرمانده لشکر تا سربازان با رفتن روی زمین انجام شود.

۴- از هر فرصت مناسب برای اجرای آموزش پرسنل به وسیله فرماندهی از فرمانده گروه تا فرمانده لشکر اجرا گردد و آموزش‌ها به صورت تمرکزی نباشد. حداکثر در رده دسته باشد.

۵- در اجرای آموزش‌ها به آموزش شناسایی با رزم جنگ علیه مواضع دشمن، روش‌های پیشروی تک و پیاده، برخورد به مواضع آرایش یافته دشمن و روش عکس‌العمل مناسب و سایر مسائل تاکتیکی مهم توجه شود.

۶- دیدبانی و گزارش کردن وظیفه هر فرد نظامی است. لذا به کلیه پرسنل این روش آموزش داده شود که پاسخ، ۶ سوال: کی، کجا، چه، چطور، چرا، به وسیله هر سربازی که دشمن را می‌بیند به رده بالاتر خود گزارش نماید.

۷- به طور کلی همه فعالیت‌ها بایستی با روش رزم‌جویی و تهاجمی طرح‌ریزی و اجرا گردد تا از رکود ایجاد حالت بی تفاوتی در یگان‌ها جلوگیری شود و همه یگان‌ها با تمام قوای خود آماده دفاع در محل گسترش کنونی و حمله در مناطقی که برابر طرح‌های کلی تهیه و ابلاغ می‌گردد باشند.

ج ع قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه جنوب سرهنگ ستاد حسینی

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۳۳

شماره: ۱۶۴۲۴

تاریخ: ۵۹/۷/۲۷

از: مد عملیات

به: ق ت نزاچا در جنوب

[وضعیت یگان‌های ژاجا]

- برابر اعلام نزاچا وضعیت یگان‌های تابعه ژاجا تا ساعت ۱۳۰۰ روز ۵۹/۷/۲۱ به شرح زیر می‌باشد:
- ۱- پاسگاه شور شیرین کانی سخت و تپه‌های اطراف سد کنجان‌چم درگیر و تحت فشار هستند.
  - ۲- ژاندارمری و مردم در دهلران و دوراهی دهلران موسیان مستقر می‌باشند و همکاری ارتش با ژاندارمری در صالح‌آباد و ارتفاعات سر کنجان‌چم مطلوب می‌باشد.
  - ۳- در روز ۵۹/۷/۲۱ هیچ پاسگاه یا قرارگاهی سقوط نکرده است.
  - ۴- بستان در محاصره شدید بوده و خطوط مواصلاتی قطع و حمل غذا و مهمات مقدور نیست. دشمن از طرف سعیدیه نیز پل زده و به طرف بستان پیش می‌رود و در گمرک خرمشهر و سلیمانیه درگیری نزدیک و شدید وجود دارد. در بقیه جاها آتش توپخانه وجود دارد و حدود ساعت ۱۵۰۰ حوالی پل چادری چهارم یک منطقه را بمباران و تلفات احتمالی هنوز دقیقاً در دست نیست. در ضمن یک دستگاه گاز ۶۶ در روی پل در اهواز مورد اصابت راکت قرار گرفته و سرنشینان آن از پرسنل ژاجا بوده‌اند. دستور فرمایید صحت و سقم مراتب بالا را از یگان‌های در خط سوال و نتیجه را اعلام نمایند. ضمناً وضعیت و موقعیت یگان‌های در خط به خصوص تیپ‌ها را گزارش نمایند.

***

شماره: ۳۰۰۱-۹۲

تاریخ: ۵۹/۷/۲۸

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در خوزستان

به: عملیات و اطلاعات تهران

[گردان ۱۳۵ پیاده هوابرد]

بازگشت به شماره ۱۳-۱۹-۰۳-۱۰۶۲۰-۵۹/۷/۲۷

گردان ۱۳۵ پیاده هوابرد اعزامی از شیراز به آبدانان زیر امر تیپ ۸۴ پیاده قرار می‌گیرد، ولی کاربرد تاکتیکی آن بنا به دستور قرارگاه مقدم نزاچا در جنوب خواهد بود.

ف نزاچا سرتیپ ظهیرنژاد

۱۳۴ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

شماره: ۳۰۰۱-۹۰

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه خوزستان

تاریخ: ۵۹/۷/۲۸

به: ف تی ۸۴ خرم‌آباد

[۲ قبضه هویتزر گردان ۳۲۰ توپخانه]

برابر گزارش لشکر ۹۲ زرهی، ۲ قبضه هویتزر گردان ۳۲۰ که جهت تقویت پاسگاه مرزی چیلات اعزام شده بود، بین آبدانان و ایلام بدون سوخت و آذوقه و مهمات سرگردان است. دستور فرمایید سریعاً پرسنل و تجهیزات گردان مورد بحث را جمع‌آوری و به نزدیک‌ترین یگان هدایت نمایند.

جانشین عملیات قرارگاه تاکتیکی نزاجا در منطقه خوزستان سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۵۰۱-۱۷۰-۸۱

از: ل ۹۲ اهواز

تاریخ: ۵۹/۷/۲۷

به: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

[جاده حمیدیه - سوسنگرد]

با اجرای آتش توپخانه و مانور تانک‌های تیپ ۳ با هم‌آهنگی ژاندارمری در ساعت ۱۷۵۰ مورخه ۵۹/۷/۲۷ چندین تانک و کامیون دشمن منهدم و آرایش دشمن به هم خورده و در نتیجه جاده بین حمیدیه و سوسنگرد باز گردید.

ف ل ۹۲

***

شماره: ۸۶۲۳

از: ستون عملیاتی فارس

تاریخ: ۵۹/۷/۲۹

به: ف نزاجا معاونت عملیات س نزاجا

آگهی به: عملیات آمادگاه (ف)

[تعویض گروهان ۲ گردان ۱۹۱]

برابر گزارش گروه رزمی تیپ ۳۷ گروهان دوم گردان ۱۹۱ مرکز پیاده آن یگان در حدود ۵۰ درصد ضایعات پرسنلی داشته و بقیه پرسنل تا حدی فرسوده شده‌اند. فرمانده مرکز پیاده تقاضا دارد گروهان مزبور را با یک گروهان دیگر از مرکز پیاده تعویض و گروهان تعویض شونده جهت آمادگی مجدد برای رزم مدتی در پادگان دزفول به حالت تجدید سازمان و استراحت درآید. مقرر فرمایند اوامر عالی را ابلاغ تا اقدام گردد.

ف ستون عملیاتی فارس

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۳۵

شماره: ۳۰۰۱-۵۳

تاریخ: ۵۹/۸/۳

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب

به: ف لشکر ۲۱ پیاده

موضوع: جنگ‌افزار ۲۳ مم پدافند هوایی

آگهی به: ل ۹۲ زرهی جهت آگاهی و اقدام، معاونت عملیات و اطلاعات جهت آگاهی

دستور فرمایید ۲ قبضه جنگ‌افزار ۲۳ مم پدافند هوایی از ۴ قبضه موجود در آتشبار ۳ را با خدمه مربوطه به اهواز اعزام نمایند تا پدافند هوایی نیروگاه حرارتی رامین را برقرار نمایند.

ج ع قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۳۰۰۱-۵۰

تاریخ: ۵۹/۸/۳

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب

به: معاونت آموزشی

آگهی به: ل ۱۶

[وسایل تست موشک بی‌ام‌پی ۱]

دستور فرمایید وسایل تست موشک بی‌ام‌پی ۱ و متخصصین مربوطه سریعاً به دزفول اعزام نمایند تا مشکل لشکر ۱۶ زرهی را در تیراندازی موشک برطرف نمایند.

ج عملیات قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

***

شماره: ۳۰۰۱-۵۷

تاریخ: ۵۹/۸/۱

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در منطقه خوزستان

به: گیرندگان مراجعه شود

موضوع: کاربرد تانک‌ها

بررسی‌هایی که به وسیله یکی از افسران به عمل آمده نشان می‌دهد خدمه تانک‌های چیفتن به علت اعتماد کافی به کارایی تانک‌های چیفتن روح سلحشوری کامل مانند خدمه تانک‌های ام-۶۰ و ام-۴۷ از خود نشان نمی‌دهند و به بهانه‌های مختلف تانک‌ها را در معرض تعمیر قرار می‌دهند. این افسر پیشنهاد کرده است که تدابیری اتخاذ شود حتی‌المقدور در عملیات تعرضی تانک‌های ام-۶۰ و ام-۴۷ در خط مقدم و یگان‌هایی که به تانک‌های چیفتن مجهز هستند در خط دوم تک قرار گیرند و بیشتر از قدرت آتش تانک‌های چیفتن استفاده شود و تحرک آن‌ها در تقدم بعدی مورد توجه باشد. اگرچه یگان‌های تانک مستقر در خوزستان اصولاً به تانک چیفتن مجهز هستند و فقط یک گردان ام-۶۰ لشکر ۹۲ زرهی و یک گروه رزمی تیپ ۳۷ و یک گردان تانک ام-۴۷ لشکر مشهد

۱۳۶ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

مجهز به تانک‌های ام-۶۰ و ام-۴۷ می‌باشد. مع‌الوصف دستور فرمایید این موضع در کاربرد تاکتیکی یگان‌های تانک در حدود امکانات مورد توجه قرار گیرند.

ج عملیات قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

گیرندگان:

ف ل ۹۲، ل ۱۶، ل ۲۱، تیپ ۲ ل ۹۲

***

شماره: ۱۳۳-۱۷۰-۵۰۱

از: اهواز ل ۹۲

تاریخ: ۵۹/۸/۱

به: ق ت ع نزاجا در جنوب

[دشمن در منطقه دارخوین]

تیمسار ف نزاجا، برابر اطلاع واصله تعداد زیادی تانک و خودرو دشمن در منطقه دارخوین روبروی انرژئ اتمی در فاصله ۱۰ الی ۱۲ کیلومتری در غرب رودخانه کارون در نزدیکی جاده آسفالته اهواز خرمشهر در وسعت ۲ تا ۳ کیلومتر می‌باشد.

اهواز ل ۹۲

***

شماره: ۱۴۵۰

از: دزفول

تاریخ: ۵۹/۸/۳

به: عملیات و اطلاعات نزاجا

آگهی به: ل ۱۶ قزوین

[اعزام باقیمانده لشکر ۱۶]

دستور فرمایید سرکار سرهنگ سپهر به قزوین عزیمت و ترتیب اعزام باقیمانده لشکر ۱۶ زرهی را بدهید.

ف ق م ل دزفول

***

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) «خیلی محرمانه» شماره: ۱۷۵-۶-۰۸-۲۰۱

تاریخ: ۵۹/۸/۵

به: قرارگاه مقدم نزاجا (کرمانشاه)، ل ۲۸، ل ۶۴، ل ۸۱، ل ۹۲

آگهی به: قرارگاه تاکتیکی جنوب (دزفول)

[مرکز تطبیق آتش‌های پشتیبانی]

اغلب یگان‌ها قبل از این که از آتش‌های پشتیبانی موجود خود (خمپاره‌انداز - توپخانه - موشک‌ها) استفاده نمایند، درخواست پشتیبانی هوایی می‌نمایند. این موضوع نه تنها بر خلاف اصول و قواعد تاکتیکی می‌باشد، بلکه باعث خواهد شد که توانایی نه‌اجا برای انجام مأموریت‌هایی که در

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۳۷

خور نیروی هوایی می‌باشد، کاهش دهد. لذا دستور فرمایید با توجه به هدف‌های موجود و نیازمندی حجم آتش مورد نیاز برای منهدم کردن هدف‌ها حداکثر استفاده از آتش‌های پشتیبانی یگان‌های سازمانی و زیر امر به عمل آمده و در این مورد مرکز تطبیق آتش‌های پشتیبانی مسئول هماهنگی و درخواست می‌باشد. اگر یگانی بدون تشکیل مرکز تطبیق آتش‌های پشتیبانی خواسته باشد وارد رزم شود امکان استفاده کامل از تمام امکانات آتش غیر مقدور خواهد بود.

ف نزا جا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: سماجا ۲ مرکز فرماندهی «آنی» شماره: ۶۸۴۵-۲۹/۰۲-۶۵/۱۷۰۱

تاریخ: ۵۹/۸/۱۰

به: نزا جا

[باز نمودن دریچه سد]

برابر اعلام شهربانی آبادان در صورت باز نمودن یکی از دریچه‌های سد، کلیه قسمت اعظم دشت خوزستان که در حال حاضر در تصرف نیروهای دشمن است زیر آب فرو خواهد رفت و دشمن را فلج خواهد ساخت. دستور فرمایید که موضوع بررسی و اقدام لازم با نظر فرمانده نیروهای مسلح و تیمسار جانشین در محل به عمل آید.

ج ر سماجا سرتیپ فلاحی

از طرف سرهنگ جلوگر

***

از: ل ۱۶ رکن ۳

به: تیپ ۲

آگهی به: ف قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب

[اعزام گروه رزمی به حوالی شوش]

۱- پیرو توجیه ساعت ۰۸۰۰ مورخه ۸/۱۱ روز جاری فرماندهان، دستور فرمایید سریعاً یک

گروه رزمی آن تیپ در حوالی شوش در کنترل عملیاتی فرمانده عملیات قرار دهند.

۲- قبل از اعزام گروه رزمی فرمانده تیپ و ف گروه رزمی شخصاً به محل مورد نظر عزیمت

هماهنگی لازم در مورد تعیین محل استقرار یگان با ف تیپ ۲ لشکر ۲۱ به عمل آورده و نتیجه را

گزارش نمایند.

ل ۱۶

۱۳۸ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب (دزفول)
به: نزاجا (مد عملیات) «خیلی فوری-خیلی محرمانه»
شماره: ۵۰-۳۰۰۱
تاریخ: ۵۹/۸/۳
[متخصص جنگ روانی]

برای اجرای جنگ‌های روانی در منطقه دشمن نیاز به یک نفر متخصص و مبتکر می‌باشد که بتواند کاریکاتورهای مناسب نقاشی کند و با جملات موثر به زبان عربی کاریکاتورها را گویا نماید. خواهشمند است دستور فرمایید در صورت امکان اوراق تبلیغاتی در تهران تهیه و برای انتشار به دزفول ارسال شود یا این‌که متخصص مربوطه برای مدت ۵ روز به دزفول اعزام شود و با راهنمایی قرارگاه تاکتیکی اوراق تبلیغاتی را تهیه و برای چاپ آماده سازد.

ق ت نزاجا - دزفول

***

از: ق تاکتیکی ل ۱۶ (۳ - ر)
به: ف عملیات جنوب
موضوع: پدافند هوایی
شماره: ۳/۷۰ - م
تاریخ: ۵۹/۹/۱۶

بازگشت ۱۵-۳۰۰۱-۱۱/۹/۱۳۵۹

استحضاراً به عرض می‌رسد که یگان پدافند هوایی لشکر دارای ۱۱ دستگاه توپ می‌باشد که به شرح زیر مستقر گردیده‌اند. مقرر فرمایند اوامر عالی‌را در مورد تخلیه هرکدام از جنگ‌افزارهای مزبور را ابلاغ فرمایند تا ۲ قبضه به دوکوهه اعزام گردد.

ف ل ۱۶ - سرهنگ لطفی

یک دستگاه در ترمینال راه‌آهن اندیمشک

یک دستگاه در پاسگاه فرماندهی ل ۱۶

۳ دستگاه زیر امر تیپ ۱

۲ دستگاه زیر امر تیپ ۲

۲ دستگاه زیر امر تیپ ۳

۲ دستگاه زیر امر گد ۲۵۳ سوار زرهی مستقر در شوش

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۳۹۱

شماره: ۱۲۵-۱۷۰-۵۰۱

تاریخ: ۵۹/۹/۱۵

از: ل ۹۲ زرهی (ر ۲)

به: ت ف نزاجا - مد عملیات

آگهی به: ف ق مقدم نزاجا - در دزفول

[وضعیت روز جاری]

۱- از ساعت ۰۷۰۰ روز ۱۳۵۹/۹/۱۵ مواضع تیپ ۲ زیر آتش شدید توپخانه دشمن می‌باشد که متقابلاً آتش ضد آتشبار به روی مواضع دشمن اجرا می‌شود.

۲- از ساعت ۰۹۳۰ روز ۱۳۵۹/۹/۱۵ نقاط مسکونی شهر اهواز زیر آتش توپخانه دشمن قرار گرفت. ضایعات و تلفات به عرض خواهد رسید.

ف ل ۹۲ - سرهنگ ستاد قاسمی

***

شماره: ۱۹۱۸

تاریخ: ۵۹/۸/۱۴

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

به: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا

[محدودیت شدید مهمات کاتیوشا]

بازگشت به شماره ۲۷-۷-۰۸-۲۰۱-۲۰۱-۵۹/۸/۱۲

خواهشمند است دستور فرمایید با توجه به محدودیت شدید مهمات کاتیوشا از اعزام آتشبارهای مورد بحث به مناطق عملیات خودداری نمایند.

اعزام آتشبار کاتیوشا پس از رفع محدودیت با نظر و تصویب شخص فرماندهی نزاجا خواهد

بود.

ج ف نزاجا در امور عملیات سرهنگ ستاد حسینی

***

[از قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب]

[اظهارات اسرای عراقی]

تاریخ: ۵۹/۸/۱۴

مواردی که ۳ سرباز اسیر عراقی در مورخه ۵۹/۸/۱۲ در مسجد سلیمان اظهار داشته‌اند

۱- یگانی که ۳ سرباز جمعی آن بوده‌اند در ۱۵ کیلومتری غرب اهواز مستقر است.

۲- استعداد یگان یاد شده حدود ۲۵ دستگاه تانک و یک قبضه توپ ضد هوایی می‌باشد.

۳- ارتش عراق در خوزستان اقدام به ساختن چندین جاده نموده که ساختمان زیرسازی آن

به پایان رسیده، به طوری که بزرگراهی آسفالتی، بصره را به کوشک متصل و سپس چند جاده

فرعی کوشک را به محل استقرار یگان‌های ارتش عراق در منطقه اهواز مربوط می‌سازد.

۴- نقطه آماد مهمات دشمن در شمال بصره و حوالی مرز در منطقه «الدیر» می‌باشد.

- ۵- نقطه تدارکاتی دشمن در حوالی کوشک می‌باشد.
- ۶- پیام امام خمینی در بین مردم شهرهای بصره، کربلا، نجف، کاظمین بسیار موثر بوده، به طوری که مردم در این شهرها اقدام به تظاهرات نموده و حزب الدعوه اسلامیه که مخالف رژیم عراق می‌باشد در شهرهای مذکور فعالیت‌های چشمگیری داشته است.
- ۷- از نظامیان مصری به جای پرسنل کشته شده عراقی بهره‌برداری می‌شود، البته بیشتر در درجات بالای ارتش.
- ۸- کشور عربستان سعودی و اردن کمک‌های نظامی به عراق می‌کنند، اما کویت حالت بی‌طرفی به خود گرفته است.
- ۹- چند روز پیش در بغداد یک فروند میگ عراقی را اشتبهاً سرنگون کرده‌اند و همچنین روز گذشته یک فروند میگ عراقی‌ها را در منطقه خوزستان اشتبهاً سرنگون نموده‌اند و قبلاً هم ۴ فروند میگ در عراق اشتباهی مورد اصابت ضد هوایی‌های پدافند هوایی عراق قرار گرفته است.
- ۱۰- اکثر پیام‌های مخابراتی ایرانی‌ها به وسیله عراقی‌ها استراق سمع می‌شود.
- ۱۱- مردم عراق شدیداً با جنگ مخالف هستند.
- ۱۲- ارتش عراق سعی می‌کند که بیشتر شب‌ها یگان‌های خود را جابه‌جا نماید.

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب «خیلی محرمانه» شماره: ۲۲۱۰
به: ف نزا جا تهران تاریخ: ۵۹/۸/۱۹
آگهی به: تیمسار ریاست سماجا تهران

خلاصه وضعیت عملیاتی منطقه دزفول در روز ۵۹/۸/۱۹ به شرح زیر بوده است:

- ۱- آتش توپخانه‌های خودی و دشمن متقابلاً اجرا می‌گردید بر مبنای گزارش دیدبانان خودی یک آتشبار توپخانه دشمن خنثی شد، توپخانه خودی تلفاتی نداشته است.
- ۲- دشمن در منطقه پای پل کرخه در مقابل نیروهای خودی حرکاتی انجام داد که بر اثر آتش مستقیم نیروهای خودی، ۲ دستگاه تانک دشمن منهدم گردید.
- ۳- وضعیت رودخانه کرخه که از روز ۵۹/۸/۱۸ طغیانی است و شدت جریان آب رودخانه پل شناور احدائی را از جا کنده است هنوز به علت شدت جریان آب احداث پل مجدد میسر نشده، ولی پل فلزی ثابت سالم است. میزان آب رو به کاهش است.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۴۱

۴- ظرف روز جاری با مقامات مسئول سازمان آب و راه و ترابری دزفول مذاکره شد که پل فلزی موجود به نحوی تقویت گردد که برای عبور تانک‌ها نیز قابل استفاده باشد. فعالیت برای این منظور از طریق سازمان‌های مربوطه آغاز گردید.

ف نزا جا   سرتیپ ظهیرنژاد
از طرف   سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب (دزفول) «خیلی فوری-خیلی محرمانه» شماره: ۲۲۵۶
به: مرکز زرهی شیراز تاریخ: ۵۹/۸/۲۱

[اعزام مربی سمیلاتور مالیوتکا]

به منظور تربیت تیرانداز موشک مالیوتکا نفربرهای بی‌ام‌پی ۱ یگان‌های اخیر، سمیلاتور م ن اف ۰۶۶ که به وسیله زیل ۱۳۱ حمل می‌گردد تحویل شده ولیکن پرسنل دوره دیده و مربی در اختیار یگان‌ها نمی‌باشد. خواهشمند است دستور فرمایید سریعاً در مورد اعزام مربی از مرکز زرهی شیراز به این قرارگاه اقدام لازم معمول نمایند.

سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا در جنوب «سری» شماره: ۳۰۰۱-۴۲
به: گیرندگان مراجعه شود تاریخ: ۵۹/۹/۲۲

[آسیب‌ها و ضعف‌های دشمن]

به طوری که در جلسات منعقد در حضور ریاست جمهوری و فرمانده کل نیروهای مسلح به اطلاع اذهان رسانیده‌ام بزرگترین آسیب‌پذیری‌های دشمن که بایستی مورد بهره‌برداری قرار گیرد به شرح زیر است:

پرسنل: بار جنگی که یک سرباز عراقی متحمل می‌شود با توجه به مدت خدمت وظیفه سربازان عراقی (۳ سال) و مدت خدمت سربازان ایرانی (۱۸ ماه) و در نظر گرفتن جمعیت ۲ کشور به طور متوسط معادل فشاری است که به ۸ سرباز ایرانی وارد می‌شود. بنابراین اثر صدمات وارده به یک سرباز عراقی برای ارتش عراقی برابر مجموعه اثرات ناشی از ۸ نفر تلفات رزمی ارتش ایران است. به این ترتیب در تمام طرح‌های عملیاتی اعم از رزمی، پشتیبانی رزمی، نامنظم، توپخانه، هوانیروز و نیروی هوایی ایراد تلفات پرسنلی به دشمن بایستی در تقدم یکم قرار گیرد.

لجستیک: دشمن به علت طولانی شدن خطوط آمادی خود و نامساعد بودن فصل پاییز برای نقل و انتقال لجستیکی، از نظر رساندن تدارکات صرف نظر از تهیه آن با مشکلات جدی مواجه

۱۴۲/ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

است. بنابراین در کلیه طرح‌های عملیاتی اعم از کوچک و بزرگ وارد کردن خسارات لجستیکی به دشمن به خصوص در مورد اقلام طبقه ۱ و ۳ و ۵ بایستی از تقدم خاصی برخوردار باشد. علیهذا دستور فرمایید در کلیه عملیات آن یگان اجرای دستورات بالا مورد توجه و تأکید قاطع قرار گیرد.

ف نزا جا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: نزا جا معاونت عملیات و اطلاعات
به: سماجا ۳ (عملیات)
آگهی به: قرارگاه تاکتیکی جنوب دزفول
[متخصص جنگ روانی]

شماره: ۳۰۰۱-۱۵
تاریخ: ۵۹/۹/۲۸

بازگشت به شماره ۲۳۱۴ - ۵۹/۸/۲۳

قرارگاه تاکتیکی جنوب جهت اجرای جنگ‌های روانی در منطقه دشمن نیاز به یک نفر متخصص و مبتکر که بتواند کاریکاتورهای مناسب نقاشی کند و با جملات موثر به زبان عربی کاریکاتورهای را گویا نماید، دارد. برابر اظهار ف تیپ نوهده، استوار دوم نصرت‌الله آشوری اخگر جمعی تیپ ۲۳ نوهده (گروهان عملیات روانی) تجربیاتی در این زمینه دارد که قبلاً این چنین اوراق را تهیه در تمرینات به کار برده است. درجه‌دار یاد شده هم اکنون به طور مأمور در سازمان بسیج مستضعفین زیر نظر حجت‌الاسلام امیرمجد انجام وظیفه می‌نماید. خواهشمند است مقرر فرمایید نامبرده برای مدت ۵ روز به دزفول اعزام تا با راهنمایی‌های قرارگاه تاکتیکی اوراق تبلیغاتی را تهیه و برای چاپ آماده نماید.

ف نزا جا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: ق م نزا جا
به: نزا جا مد عملیات
آگهی به: ف قرارگاه تاکتیکی جنوب در دزفول
[عملیات تعرضی قرارگاه غرب]

شماره: ۴۱۵۲
تاریخ: ۵۹/۸/۲۴

بازگشت به شماره ۴۱-۱-۰۸-۲۰۷-۵۹/۸/۲۲

پیرو شماره ۴۱-۱-۰۸-۲۰۱-۵۹/۸/۲۲

این قرارگاه در نظر دارد بر مبنای دستورالعمل شماره ۲ که شماره ۹-۵۹-۰۲-۶۰۲ - ۵۹/۸/۱۲ تقدیم گردیده است عملیات تعرضی خود را در زمان مناسب آغاز نماید. مستدعی است تصویب اجرا ابلاغ فرمایید.

سرهنگ عطاریان

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۴۳

شماره: ۲۴۷۸
تاریخ: ۵۹/۸/۲۵

از: قرارگاه تاکتیکی نزاچا در جنوب (دزفول)
به: قرارگاه مقدم نزاچا - کرمانشاه
[اعلام آخرین وضعیت]

بازگشت به شماره ۴۱۵۲ - ۵۹/۸/۲۴

دستور فرماید آخرین وضعیت نیروهای خودی و دشمن را اعلام تا چنانچه مرزهای قانونی کشور تأمین شده باشد در مورد شروع عملیات تعرضی وسیله آن قرارگاه تصمیمات لازم اتخاذ گردد، زیرا در مرحله یکم پاک نمودن خاک ایران از لوٹ وجود متجاوز اولین وظیفه است.

ف نزاچا سرتیپ ظهیرنژاد
از طرف سرهنگ ستاد حشمت

***

از: معاونت عملیات و اطلاعات نزاچا (مد عملیات)
به: سماجا ۳ (عملیات)
طرح شماره ۲ قرارگاه مقدم (کرمانشاه)

پیرو شماره ۱۶۳-۶-۰۸-۰۱-۲۰۱ - ۵۹/۹/۳

استحضاراً به عرض می‌رساند:

قرارگاه تاکتیکی جنوب طی شماره ۳۰۰۱-۷۷-۵ - ۵۹/۹/۵ به قرارگاه مقدم (کرمانشاه) دستور داده است:

- ۱- هرگونه عملیات نظامی که برای بازپس گرفتن مناطق اشغالی از دشمن متناسب با توانایی یگان‌های تحت کنترل عملیاتی و وضعیت دشمن طرح‌ریزی و هدایت شود مورد موافقت نیروی زمینی می‌باشد و یگان بدون انتظار دستور رأساً می‌تواند انجام دهد.
- ۲- در مورد دستورالعمل شماره ۳ کالک وضعیت دشمن و کالک عملیاتی برای بررسی و اظهار نظر ضرورت دارد.

ف نزاچا سرتیپ ظهیرنژاد

۱۴۴ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا دزفول «آنی» شماره: ۲۵-۳۰۰۱
به: نزاجا مد عملیات تاریخ: ۵۹/۹/۵
[حملات هوایی دشمن]
برابر اعلام تیپ ۸۴

۱- در ساعت ۱۱۵۰ روز ۵۹/۹/۴ آبادی زراب باغ واقع در مختصات ۴۲۴۵ جی بی ۱ - ۲۵۰۰۰ دهلران مورد بمباران ۲ فروند میگ عراقی قرار گرفته که در نتیجه ۵ نفر از اهالی کشته و ۸ نفر نیز مجروح گردیدند.

۲- در ساعت ۱۶۴۵ روز ۵۹/۹/۴ یک فروند میگ عراقی به قرارگاه فرماندهی حمله که در اثر تیراندازی شدید ضد هوایی‌های تیپ هواپیمای مهاجم فراری و تعداد ۵ عدد راکت به اطراف قرارگاه پرتاب می‌نماید که هیچ‌کدام از راکت‌ها عمل نکردند. مراتب جهت آگاهی اعلام می‌گردد.
سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا «آنی - خیلی محرمانه» شماره: ۱۳-۳۰۰۱
به: نزاجا عملیات تاریخ: ۵۹/۹/۲
[اعزام گردان ۱۳۵ هوابرد به دزفول]

پیرو شماره ۱-۳۰۰۱ - ۵۹/۹/۲
برابر اعلام تیپ ۸۴ گردان ۱۳۵ هوابرد تیپ ۵۵ نوه در ساعت ۱۰۰۰ روز ۵۹/۹/۲ به سمت دزفول حرکت نمود. مراتب جهت آگاهی اعلام می‌گردد.

سرهنگ ستاد حسینی

شماره: ۳۷-۳۰۰۱

«سری»

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

تاریخ: ۵۹/۹/۸

به: گیرندگان مراجعه شود

موضوع: دستورالعمل فرماندهی اروند

۱- کلیات

الف- سوابق

(۱) در تاریخ ۵۹/۷/۲۷ یک دستور عملیاتی در اهواز از طرف ستاد مشترک صادر گردید که طی آن سرکار سرهنگ حسینعلی فروزان فرمانده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، فرماندهی عملیات را عهده‌دار می‌گردد. در این دستور عملیاتی روابط یگان‌های شرکت کننده از نیروی زمینی با این فرماندهی و همچنین روابط وی با نیروی زمینی که قسمتی از مسئولیت‌های سرزمینی نیرو را عهده‌دار شده بود تعیین نگردیده بود.

(۲) در تاریخ ۵۹/۸/۲۰ دستورالعمل دیگری برای تشکیل یک فرماندهی مخصوص با تصویب ریاست جمهوری و فرمانده کل قوا به نیروی زمینی صادر گردید که مأموریت فرماندهی اروند را عهده‌دار گردد. در ابتدا مقرر گردید که فرماندهی این فرماندهی مخصوص نیز به عهده فرماندهی ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران محول گردد. ولیکن چون فرمانده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، قبول این فرماندهی در تابعیت نیروی زمینی امتناع نمودند، هدایت عملیات این فرماندهی به لشکر ۷۷ پیاده که سازماناً فرماندهی عمده قوای مستقر در آبادان و خرمشهر را به عهده داشتند واگذار گردید که دستورالعمل تشکیل آن ضمن دستورالعمل شماره ۸ (طرح کلی دفاعی خوزستان) صادر شده از قرارگاه تاکتیکی رده مقدم نیروی زمینی در جنوب به نام فرماندهی جلال (ماهشهر) تهیه گردید. این دستورالعمل به علت عدم شرکت فرماندهی ژاندارمری جمهوری اسلامی مورد تصویب قرار نگرفت. یک نسخه از این دستورالعمل به پیوست است.

(۳) بالاخره ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران طی شماره ۲ سیار - ۵۹/۸/۲۷ سومین دستورالعمل تشکیل فرماندهی اروند را منتشر نموده است که اینک این دستورالعمل مبتنی بر دستورالعمل مزبور تهیه و منتشر می‌گردد.

ب- انگیزه تشکیل فرماندهی اروند اشغال بخش غربی خرمشهر و محاصره آبادان به وسیله دشمن، اهمیت سیاسی، روانی، اقتصادی و نظامی خرمشهر - آبادان و اروندرود. ضرورت واگذاری مأموریت بازپس گرفتن خرمشهر، شکستن محاصره آبادان، پاکسازی منطقه از عناصر ضد انقلاب داخلی و خارجی از مرزهای کشور در منطقه و سایر مسئولیت‌های

سرزمینی در منطقه به فرماندهی جدید که از طریق نیروی زمینی در تابعیت فرماندهی نیروهای مسلح خواهد بود.

پ- نوع فرماندهی اروند روشن نشده است.

ت- منطقه مسئولیت فرماندهی خط مرزی از فاو تا کیلومتر ۲۵، سلیمانیه، شادگان، بندر ماهشهر و بندر امام خمینی (داخل) و خط مرزی دربرگیرنده آب‌های ساحلی تا فاو.

ث- فرماندهی و کنترل، روابط و مسئولیت‌ها

(۱) فرماندهی: از طرف ستاد مشترک فرماندهی اروند به عهده سرکار سرهنگ حسینعلی فروزان فرمانده ژاندارمری جمهوری اسلامی محول گردیده است.

(۲) روابط فرماندهی اروند با نیروهای دریایی و هوایی مانند یگان‌های همجوار.

(۳) روابط فرماندهی اروند با نیروی زمینی چنین عنوان شده است: «فرماندهی اروند از طریق نیروی زمینی در تابعیت فرماندهی نیروهای مسلح خواهد بود.» چون این نوع روابط در علوم نظامی تعریف نشده است و شامل کلیه یگان‌های سازمانی، زیر امر، کنترل عملیاتی نیروی زمینی هم می‌گردد. از ستاد مشترک درخواست می‌شود که منظور خود را هرچه باشد در قالب روابط و مناسبات تعریف شده «سازمانی، زیر امر و منتصب، کنترل عملیاتی، عمل مانند یگان‌های همجوار» هرچه زودتر بیان نماید تا مسئولیت‌ها و تکالیف در پرده ابهام باقی نماند و باعث بروز اختلافات و بلا متصدی ماندن مسئولیت‌ها نگردد.

(۴) نظر به سابقه موجود از تاریخ ۵۹/۷/۲۷ تا کنون که فرماندهی اروند مستقیماً در زیر امر ستاد مشترک انجام وظیفه، در هر یک از طرح‌ریزی‌ها و عملیات عملاً ستاد مشترک و فرماندهی اروند توأماً عمل نموده و قرارگاه نیروی زمینی را به غیر از موارد به درخواست یگان و درخواست نیازمندی‌های لجستیکی، در هیچ یک از طرح‌ریزی‌ها و عملیات دخالت نداده‌اند. لذا تا زمانی که ستاد مشترک روابط و مناسبات فرماندهی بین فرماندهی اروند و نیروی زمینی را مبتنی بر یکی از انواع روابط و مناسبات تعریف شده در علوم نظامی، روشن و ابلاغ نماید. نیروی زمینی این فرماندهی را (بنا به عملکردی که تا کنون انجام شده است) یک فرماندهی تابع ستاد مشترک و جدا از نیروی زمینی تلقی خواهد نمود که قسمتی از توانایی نظامی و مسئولیت سرزمینی نیروی زمینی به آن اختصاص داده شده است.

(۵) کلیه عناصر نیروی زمینی که به فرماندهی اروند اختصاص داده می‌شود، در کنترل عملیاتی فرماندهی مزبور قرار می‌گیرند، به جز عامل هوانیروز که در پشتیبانی این فرماندهی عمل خواهد نمود. در همه حال ستاد مشترک اختیار تنبیه و تشویق کلیه پرسنل

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۴۷

جمعی یگان‌های کنترل عملیاتی را به فرمانده فرماندهی اروند تفویض نموده است. از ستاد مشترک درخواست می‌شود یک نسخه از پیوست دستورالعمل تشکیل فرماندهی اروند (سازمان برای انجام مأموریت) را که گواهی شده است، پس از امضاء به این قرارگاه ارسال نماید.

۲- دوره عمل فرماندهی اروند از نظر مدت و زمان

این فرماندهی از روز ۵۹/۷/۲۷ تشکیل شده و طول مدت دوم آن برابر مفاد دستورالعمل تشکیل فرماندهی اروند (صادره از ستاد مشترک) از زمان تشکیل تا زمان انجام مأموریت‌های واگذاری (مندرجه در بند ماده ۱ این دستورالعمل) خواهد بود.

۳- پشتیبانی‌های لجستیکی

الف- نیروی زمینی فقط عنصر نیروی زمینی فرماندهی اروند را پشتیبانی خواهد نمود.
ب- فرماندهی پشتیبانی لشکر ۷۷ مسئولیت پشتیبانی کلیه یگان‌های نیروی زمینی موجود در فرماندهی اروند را به عهده خواهد داشت.
پ- فرماندهی پشتیبانی لشکر ۷۷ قرارگاه فرمانده فرماندهی اروند را به ترتیب زیر پشتیبانی خواهد نمود:

(۱) درخواست نیازمندی‌های قرارگاه را از فرمانده واحد قرارگاه که قبلاً توسط فرماندهی عملیات اروند معرفی شده است دریافت نموده و به سرعت از فرماندهی لجستیکی نزاجا یا فرماندهی منطقه و یا آمادگاه‌های تابعه و یا نقاط آمادی و یا سایر مناطق تهیه می‌نماید.

(۲) اقلام تدارکاتی تهیه شده را برابر روش‌های تدارکاتی به واحد قرارگاه اروند می-فرستد.

(۳) علاوه بر این، فرماندهی اروند می‌تواند وسایل مورد نیاز خود را از طریق ف لوج ژاجا به صورت امانی از ف لوج نزاجا درخواست نماید.

(۴) عملیات پشتیبانی باید طوری انجام گیرد که:

(الف) نیازمندی‌ها در حد مقدمات تهیه و تحول گردد.

(ب) حساب و کتاب در هر زمان روشن و قابل ارائه باشد.

(پ) پس از خاتمه دوره عمل فرماندهی اروند، اموال و تجهیزات وسایل داده شده به مخازن مربوطه قابل برگشت باشد.

(ت) هرگونه ابتکار برای سرعت بخشیدن به فعالیت‌های لجستیکی به طوری که موارد بالا را تضمین نماید قابل اجرا است.

(ث) فرماندهی لجستیکی و سایر تأسیسات مربوطه تقدم پشتیبانی‌ها را به فرماندهی یگان اروند اختصاص خواهد داد و این موضوع به این معنی نیست که کلیه و یا قسمت عمده تدارکات محدود به فرماندهی اروند گشته و یگان‌های دیگر از دریافت آن محروم بمانند، بلکه واگذاری تقدم پشتیبانی لجستیکی به فرماندهی اروند بایستی به ترتیب زیر انجام بگیرد:

((۱)) تدارکاتی که محدود نیستند ابتدا درخواست فرماندهی اروند انجام می-

پذیرد، سپس درخواست یگان‌های دیگر.

((۲)) تدارکاتی که محدود هستند باید سهمیه هر عنصر و یا هر سلاح تعیین

گردد ابتدا سهمیه فرماندهی اروند توزیع می‌گردد سپس سایر یگان‌ها.

((۳)) در تدارکات بسیار محدود که مثلاً فقط تدارکات سهمیه یک روز یک

عامل موجود است در این موقع این سهمیه روزانه فقط در اختیار یگان‌های فرماندهی اروند قرار خواهد گرفت.

((۴)) به هیچ عنوان سهمیه و یا تجهیزات سازمانی یک واحد چه به صورت

موجود در مخازن و چه در اختیار یگان به عنوان تقدم پشتیبانی در اختیار یگان-

های فرماندهی اروند قرار نخواهد گرفت، مگر به دستور قرارگاه نیروی زمینی.

ت- در لحظات نبرد فقط به رساندن تدارکات به دست یگان‌های درگیر مورد توجه است،

نه انجام کارهای حسابداری و روش‌های تدارکاتی و سهمیه‌بندی و غیره. به شرطی که

بلافاصله پس از خاتمه درگیری اعمال حسابداری و سهمیه‌بندی و روش‌های تدارکاتی مورد

عمل قرار گرفته، خسارات و ضایعات روشن و گزارش شده و مورد عمل قرار گیرد.

ث- هدف از تعیین و یادآوری نکات و مقررات قبول شده لجستیکی فقط برای این است

که تسهیلات لازم برای پشتیبانی لجستیکی فرماندهی اروند و سایر یگان‌های نیروی زمینی

در نبرد با دشمن از طریق عمل با روش‌های ثابت و یکنواخت و معلوم بودن تکالیف و وظایف

عوامل درخواست‌کننده و تدارک‌کننده فراهم آید.

۴- عنصر نیروی زمینی در فرماندهی اروند (پیوست الف)

۵- متفرقه:

الف- قسمت‌های مالی و پولی نیروی زمینی و یگان‌های مربوطه بایستی دقیق در جریان امر قرار گرفته و کلیه استحقاق و اعتبارات سهمیه یگان‌ها را از طریق فرماندهی پشتیبانی لشکر ۷۷ در اختیار یگان‌های تابعه خود قرار دهند. از هیچ‌گونه تعللی در رساندن استحقاقی و اعتبارات یگان و نفر چشم‌پوشی نخواهد شد.

ب- نیروی زمینی از یگان‌های تابعه خود در فرماندهی اروند انتظار دارد که:

(۱) کفایت رزمی و سلحشوری و دلاوری خود را در مقابل دشمن میهن‌مان، ارتش بعثی عراق مزدور، آلت دست و جیره‌خوار محافل و دولت‌های امپریالیستی و صهیونیستی جهان به نحو بارزی نشان دهند.

(۲) حیثیت رزمندگان نیروی زمینی را در میان عناصر سایر نیروهای فرماندهی اروند به نحو چشم‌گیری بالا ببرند.

ف نزا جا سرتیپ ظهیرنژاد

گیرندگان:

قرارگاه نیروی زمینی (م عملیات و اطلاعات) جهت آگهی و اقدامات بعدی

پیوست ب

گسترش یگان‌ها در منطقه قرارگاه عملیاتی اروند

الف - آبادان:

- ۱- قرارگاه تی ۲ ل ۷۷ پیاده مشهد
- ۲- گد ۱۲۹ پیاده ل ۷۷ مشهد
- ۳- گد ۱۲۶ پیاده ل ۷۷ مشهد
- ۴- گد ۱۵۳ پیاده ل ۷۷ مشهد
- ۵- گد ۳۶۸ توپخانه ۱۰۵ م م ل ۷۷ مشهد
- ۶- یک آتشبار ۱۳۰ م م از گد ۳۴۱ گروه ۲۲ توپخانه
- ۷- یک آتشبار کاتیوشا از گد ۳۶۹ گروه ۲۲ توپخانه
- ۸- یک آتشبار پدافند هوایی ۲۳ م م از گد ۳۲۲ گروه ۲۲ توپخانه
- ۹- یک آتشبار پدافند هوایی ۲۳ م م از ل ۲۱ پیاده از گد ۳۵۱
- ۱۰- یک آتشبار پدافند هوایی ۲۳ م م از گروه ۵۵ توپخانه از گد ۳۰۷

ب - دارخوین:

- ۱- یک گروهان تانک چیفتن از مرکز زرهی شیراز
- ۲- یک آتشبار ۱۳۰ م م از گروه ۵۵ توپخانه از گد ۳۹۹
- ۳- یک آتشبار ۱۰۵ م م از ل ۷۷ پیاده از گد ۳۱۵
- ۴- یک گروهان پاسدار انقلاب
- ۵- یک گروهان ژاندارمری

پ - شادگان:

- ۱- گد ۱۴۴ پیاده (-) از ل ۲۱
- ۲- یک گروهان ژاندارمری
- ۳- یک دسته تانک از ل ۹۲
- ۴- ۲۵ دستگاه نفربر زرهی

ت - ماهشهر:

- ۱- قرارگاه عملیاتی اروند
- ۲- گد ۲۰۱ امداد ژاندارمری
- ۳- گد ۲۰۲ امداد ژاندارمری

- ۴- گد ۲۴۶ تانک ام-۴۷ ل ۷۷
  - ۵- قرارگاه گروه ۲۲ توپخانه
  - ۶- یک آتشبار ۱۳۰ مم از گد ۳۴۱ گروه ۲۲ توپخانه
  - ۷- یک آتشبار ۱۳۰ مم از گد ۳۹۹ گروه ۵۵ توپخانه
  - ۸- یک آتشبار ۱۳۰ مم از گد ۳۴۲ گروه ۳۳ توپخانه
  - ۹- بهبهان: مهندسی لشکر ۷۷
- ث: رامشیر (اردوگاه استراحت)
- ۱- گد ۱۵۱ دژ (-) ل ۹۲ زرهی
  - ۲- گد ۱۶۵ پیاده مکانیزه ل ۹۲ زرهی
  - ۳- گد ۲۳۲ تانک ل ۹۲ اهواز

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) «خیلی محرمانه-آنی» شماره: ۳۱۶-۶-۰۸-۲۰۱
به: قرارگاه تاکتیکی جنوب (دزفول)
آگهی به: سماجا ۳
[حرکت کلیه یگان‌های تیپ ۵۵ هوابرد]

برابر اطلاع تلفنی به وسیله فرمانده تیپ ۵۵ هوابرد دستور داده شده که کلیه یگان‌های تیپ مزبور به دزفول حرکت نمایند. خواهشمند است مقرر فرمایید آمادگی رزمی این یگان را از فرمانده مربوط خواستار و سپس چگونگی را به قرارگاه مرکزی نزاجا اعلام دارند.
ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا جنوب «خیلی محرمانه -آنی» شماره: ۲۱-۳۰۰۱
به: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات مد عملیات
آگهی به: تیپ ۸۴
[تعویض گردان ۱۳۹ از پاهو]

برابر اعلام تی ۸۴ گردان ۱۳۹ پیاده تقویت شده مدت ۴ ماه است که به مأموریت پاهو اعزام و تاکنون تعویض نگردیده است. با نگرش به طولانی بودن زمان مزبور و همچنین تقویت روحیه پرسنل یگان، نسبت به تعویض یگان مورد نظر اقدام تا پس از تجدید سازمان و رسیدگی دقیق به آمادگی رزمی آن بتوان همراه یگان سازمانی خود به منطقه عملیاتی اعزام گردد.
ج ع ف نزاجا سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا جنوب شماره: ۷-۳۰۰۱
به: ف تیپ ۸۴ خرم‌آباد
[تشکیل یک گردان پیاده]

هنگامی که گزارش سرهنگ ستاد عیسی افرائی دایر بر تمایل تشکیل یک گردان پیاده از طرف آن تیپ جهت تعویض تدریجی یگان‌های در خط به عرض رسید مقرر فرمودند:
۱- یک گردان را تشکیل دهند، تیپ می‌تواند پرسنل را منهای وسایل، تعویض نماید.
۲- در صورتی که بتواند این گردان را با وسایل باقیمانده در تیپ خرم‌آباد مجهز نماید بسیار بهتر خواهد بود.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۵۳

دستور فرماید با استفاده از پرسنل و وسایل موجود تیپ و وسایلی که امکان دریافت آن وجود دارد، سریعاً نسبت به تشکیل یک گردان پیاده در خرم‌آباد اقدام و نتیجه را اعلام نمایند تا در اسرع وقت به تدریج یگان‌های در خط را تعویض نمایند.

ج ف نزا جا در امور عملیات سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزا جا دزفول
به: قرارگاه مقدم نزا جا کرمانشاه
آگهی به : نزا جا عملیات، تیپ ۸۴
[تغییر مکان یگان‌های تیپ ۸۴]

بازگشت به شماره ۴۶۵۰ - ۵۹/۹/۱۳

با وجود اینکه در روز چندان خطری نداشته و اکثر یگان‌ها نیز در خوزستان روزانه تغییر مکان می‌یابند، لذا حرکت یگان‌های تیپ ۸۴ خرم‌آباد از کنجان‌چم به آبدانان در شب از نظر این قرارگاه مانعی ندارد. دستور فرماید برابر تدبیر آن فرماندهی اقدام نمایند.

ج ع ف نزا جا سرهنگ ستاد حسینی

***

از: سماجا ۲ (عملیات-گروه بررسی مسائل عملیاتی) «سری»
به: نزا جا (عملیات)
[گزارشات اثرات آتش توپخانه خودی]

برابر گزارش اداره دوم:

۱- تیپ ۱۷ لشکر ۱۰ که در برابر یکی از یگان‌های لشکر ۲۱ خودی در حوالی دزفول مستقر می‌باشد، مدعی است که در تاریخ ۱۳۵۹/۹/۲۰ تعداد ۱۳۰۰ گلوله توپ و خمپاره از سوی نیروهای ایرانی به مواضع آن تیپ شلیک و خسارات مشروحه زیر را وارد نموده است:

الف- زخمی شدن استوار عبدالرسول کاظم راننده زره‌پوش

ب- آسیب به یک زره‌پوش از نوع بی ام - پی ۱

پ- انهدام یک سکوی موشک

ت- آسیب رساندن به یک دستگاه خودرو گاز

ضمناً تیپ مزبور اظهار خوشوقتی نموده که با شلیک ۱۳۰۰ گلوله توپ فقط خسارات

فوق را متحمل شده‌اند.

۲- دستور فرماید با توجه به گزارشات بالا نکات زیر روشن و اعلام گردد:

الف- آیا در روز ۵۹/۹/۲۰ شلیک ۱۳۰۰ گلوله توپ و خمپاره به وسیله یگان‌های لشکر ۲۱ مستقر در منطقه تیپ ۱۷ دشمن تأیید می‌شود یا خیر؟
ب- در صورت مثبت بودن بند الف لازم است چگونگی مورد بررسی قرار گرفته و علل عدم آسیب‌پذیری دشمن تعیین و تصحیحات لازم در نحوه تیراندازی‌های توپخانه و خمپاره صورت پذیرد.

مضافاً تعداد گلوله اعلام شده به نظر زیادتر از معمول در عملیات ثابت پدافندی است.
جانشین رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران - سرتیپ ولی فلاحي
از طرف
سرهنک ...

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب «سری» شماره: ۵۱-۳۰۰۱
به: ف ل ۲۱، ل ۹۲، تی ۸۴، ف ل ۱۶ تاریخ: ۵۹/۹/۲۸
دستورالعمل شناسایی با رزم

به منظور کسب اطلاعات از استعداد و گسترش و روحیه قدرت رزمی دشمن، لازم است عملیات شناسایی با رزم را به شرح زیر به عمل آورند:

۱- طرح عملیات در رده لشکر و تیپ تهیه شود و با یگان‌های همجوار پشتیبانی هماهنگ گردد.

۲- استعداد یگان‌های شناسایی با رزم حداقل یک دسته و حداکثر یک گردان منظور شود.
۳- مأموریت یگان‌های شناسایی با رزم پیدا کردن محل استقرار عناصر تأمین دشمن و درگیر شدن با آن‌ها و وارد کردن خسارات و تلفات قابل ملاحظه به دشمن منظور شود.
۴- این یگان‌ها حتماً باید تا زمان و مکان برخورد به دشمن در منطقه پیشروی نمایند.
۵- قبل از اعزام هر یگان آموزش‌های تاکتیکی لازم به وسیله فرماندهان ارائه گردد.

۶- پیش‌بینی‌های تقویتی برای رها کردن یگان اعزامی از درگیری قطعی با دشمن به عمل آید، به نحوی که یگان شناسایی اجباراً و به طور جدی با دشمن درگیر شد، یگان مانور تقویتی و آتش پشتیبانی برای رهایی او وارد عمل شود.

۷- فرماندهان در نظر داشته باشند که با اجرای این عملیات رزمی می‌توانند روح جنگجویی و تجربه و کارایی پرسنلی پرسنل را به نحو مطلوب افزایش دهند.

۸- گردان‌های سوارزرهی مناسب‌ترین یگان شناسایی با رزم می‌باشند، ولی یگان‌های مکانیزه و تانک نیز باید با طرح‌ریزی‌های دقیق در این مأموریت شرکت داده شوند.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۵۵

۹- یگان‌های پیاده معمول با نفربرهای بی‌ام‌پی ۱ می‌توانند این مأموریت را به نحو مطلوب انجام دهند.

۱۰- انتظار از کلیه فرماندهان این است که قبل از آغاز تعرض عمومی و همه جانبه نزاجا با اجرای عملیات رزمی محلی و محدود کارایی یگان‌ها را افزایش دهند و با ضربات محدود و متناوب به دشمن تلفات و خسارات قابل ملاحظه‌ای به دشمن وارد سازند و روحیه پرسنل او را تخریب و در مجموع توان رزمی خود را افزایش و توان رزمی دشمن را به تدریج کاهش دهند.
ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

شماره: ۱۷۱۷

از: لشکر ۱۶

تاریخ: ۵۹/۹/۲۷

به: تیپ ۱ و ۲ و ۳ و گد مخ و گد ۴۴۶ مهن و توپخانه لشکری

آگهی به: ق ت نزاجا

[احضار فرماندهان برای شناسایی]

دستور آگهی لشکر بنا به دستور به منطقه اهواز حرکت می‌نماید. فرماندهان مشروحه زیر جهت شناسایی از منطقه رأس ساعت ۰۷۰۰ روز ۹/۲۸ جاری در قرارگاه لشکر حضور یابند. ضمناً نیازمندی ترابری یگان‌ها را به رکن چهارم لشکر گزارش نمایند. سرهنگ هوشیار، سرهنگ دوم محبوبی، سرهنگ دوم رضایی، فرمانده پشتیبانی لشکر، فرمانده گد ۴۴۶، ف گد مخابرات، سروان اقبالی، سرگرد شهرگان، سرگرد عباس، ف قرارگاه لشکر.

ف ل ۱۶

***

شماره: ۳۰۰۱-۱۵

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا (دزفول) «خیلی محرمانه-آنی»

تاریخ: ۵۹/۹/۲۸

به: ف ل ۹۲

[گزارش اثرات ضد تانک خودی]

پیرو شماره ۲۵-۳۰۰۱-۵۹/۹/۲۴

دستور فرماید نتیجه اثرات جنگ‌افزارهای ضد تانک خودی را بر روی ادوات زرهی دشمن به خصوص تانک‌های تی-۶۴ یا تی-۷۲ که قرار بود در میدان تیر دشت آزادگان مورد آزمایش قرار گیرد در اسرع وقت به قرارگاه تاکتیکی نزاجا در دزفول اعلام نمایند.

ج ع ف نزاجا سرهنگ ستاد حسینی

۱۵۶ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) شماره: ۲۰۱-۰۸-۶-۴۱
به: قرارگاه تاکتیکی جنوب (دزفول) تاریخ: ۵۹/۱۰/۳
آگهی به: قرارگاه تاکتیکی مقدم نزاجا (کرمانشاه) - قرارگاه تیپ ۸۴ خرم‌آباد
[رهایی گردان ۱۸۲ (-)]

در بازدیدی که اخیراً از تیپ ۸۴ خرم‌آباد و یگان‌های لشکر ۸۱ زرهی مستقر در ایلام به عمل آمد، ملاحظه شد که مسئولیت منطقه بین مهران و دهلران به طور کامل مشخص نمی‌باشد و گردان ۱۸۲ (-) تیپ ۸۴ خرم‌آباد که در زمین آباد مستقر می‌باشد باید هرچه سریع‌تر تعویض و بازسازی گردد، تا تیپ ۸۴ بتواند مأموریت‌های محوله را با توجه به عرض و عمق منطقه واگذاری و اجرا نماید.

استدعا می‌شود مقرر فرمایید نظریه عالی را امر به ابلاغ فرمایند. ضمناً در مورد رهایی گردان مورد بحث با فرماندار ایلام آقای حیدری مذاکره به عمل آمد.

ج ت ف نزاجا سرتیپ خزاعی

***

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) شماره: ۲۰۱-۰۸-۶-۳۳
به: سماجا ۳ (عملیات) تاریخ: ۵۹/۱۰/۲
[ورود اشیاء مشکوک از هواپیماهای دشمن]

پیرو شماره ۲۳۵-۶-۲۰۱-۰۸-۶-۵۹/۹/۳۰

قرارگاه تاکتیکی نزاجا (دزفول) مستند به گزارش ل ۹۲ زرهی اعلام داشته است که در حیطة هواپیماهای عراقی در ۵۹/۹/۲۶ به منطقه بید بلند گهرفنج دشمن اقدام به ریختن اشیاء مشکوکی نظیر بادکنک نموده و این پروازها تلفات و ضایعاتی نداشته است. احتمال می‌رود این عمل به منظور کور کردن رادارهای آن منطقه انجام گرفته باشد. مراتب جهت آگاهی به عرض می‌رسد.

ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: سماجا ۳ عملیات شماره: ۳۷-۲۰۱-۶-۲۰
به: گیرندگان مراجعه شود تاریخ: ۵۹/۱۰/۴
[برنامه‌های نظامی آمریکا علیه ایران]

بدین‌وسیله خبر واصله از خبرگزاری پارس جهت بهره‌برداری به شرح زیر ارسال می‌گردد.
یکی از روزنامه‌های چاپ دمشق در شماره امروز خود مقاله‌ای به عنوان آمریکا حمله نظامی جدید علیه ایران بعد از شکست صدام برای سرنگونی دولت انقلابی ایران است. یکی دیگر از توطئه‌های

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۵۷

امپریالیسم آمریکا علیه ایران فاش کرد و گفت: آشکار است که حکومت واشنگتن اکنون در صد فراهم کردن افکار عمومی آمریکا برای انجام دادن واکنش‌های نظامی وسیعی در خلیج فارس علیه ایران به بهانه آزادسازی گروگان‌های آمریکایی برآمده است. عملیات نظامی مذکور به عهده ژنرال آلکساندر هیک وزیر امور خارجه جدید حکومت رونالد ریگان واگذار گردیده است. سری اجتماعاتی که بین مقامات اداره حکومت کارتر و ریگان برای هماهنگی عملیات مذکور با سازمان جاسوسی سیا که اخیراً برگزار شد، حقیقت این موضوع را آشکار می‌سازد. روزنامه مذکور در جای دیگر می‌افزاید: عملیات نظامی آمریکا در خلیج فارس بعد از شکست صدام تکریتی برای سرنگونی دولت انقلابی ایران در آینده نزدیک حتماً اجرا خواهد شد و تحرک آشکار نیروها و ناوگان‌های آمریکا در منطقه اجرا خواهد شد و تحرک آشکار نیروها و ناوگان‌های آمریکا در منطقه و برپایی پایگاه‌های نظامی در کشورهای مصر و عمان و سومالی برای تسهیل نقل و انتقالات نیروهای ویژه خود به نام نیروهای دخالت سریع بر ضد ملت‌های منطقه یکی از دلایل آشکاری است بر مقاصد تجاوزگرانه آمریکا علیه انقلاب اسلامی.

ج ر سماجا سرتیپ فلاحی
از طرف سرهنگ ستاد صفاپور

***

شماره: ۵۴۶-۷۷-۱۷۰-۲۰۱

تاریخ: ۵۹/۱۰/۳

از: نزاجا (معاونت عملیات و اطلاعات)

به: ف قرارگاه تاکتیکی نزاجا در دزفول - ل ۹۲

آگهی به: قرارگاه مقدم نزاجا در کرمانشاه

[اقدامات نظامی و فریبنده عراقی‌ها]

برابر اعلام سماجا ۳ مستند به اطلاع واصله از یک منبع موثق:

۱- عراقی‌ها نیروهای خود را جمع‌آوری کرده و قصد دارند روز ۵۹/۱۰/۳ تعرض وسیعی را در سراسر خوزستان آغاز نمایند و از سوی دیگر عراقی‌ها چند روزی است که از پخش اعلامیه‌های نظامی به طور وسیع خودداری کرده و بیشتر سرود و آوازهای میهنی و شاد پخش می‌نماید. این مطلب می‌تواند خبری باشد که موید خبر بالا است.

۲- مأموران نظامی چند روزی است سخت در تلاش خرید و جمع‌آوری لاستیک‌های مستعمل در کویت هستند. منظور از خریدن این لاستیک‌ها آتش زدن آن‌ها در اطراف پادگان‌ها و پایگاه‌های تأسیسات مهم است که بدین وسیله خلبانان ایرانی را فریب دهند.

مراتب جهت آگاهی و هرگونه اقدام لازم اعلام می‌گردد.

ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

۱۵۸ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: سماجا ۳ (عملیات) شماره: ۲۰۱-۴۲-۵۴۹

به: نزاجا (معاونت عملیات و اطلاعات - مد عملیات) تاریخ: ۵۹/۱۰/۲

موضوع: مسیر نفوذی هواپیماهای عراقی

۱- یک برگ کالک مربوطه به مسیر هواپیماهای شکاری بمباران دولت بعث عراق که توسط نهاجا مشخص و ترسیم گردیده به پیوست فرستاده می‌شود.

۲- مسیرهای نفوذی طوری از طرف دشمن انتخاب گردیده که هواپیماهای متجاوز از دید رادارهای زمینی و احياناً هواپیماهای اف - ۱۴ در منطقه مخفی بمانند.

۳- خواهشمند است دستور فرمایید به یگان‌های آن نیرو ابلاغ نمایند با هم‌آهنگی سایر یگان‌ها و سازمان‌ها با حداکثر استفاده از دیدبانی بصری جهت اعلام خطر به موقع در مسیرهای مزبور اقدام فرمایند.

ر سماجا ۳ (عملیات) سرهنگ ستاد هوشنگ معینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا (دزفول) شماره: ۳۰۰۱-۱۱

به: قرارگاه مقدم نزاجا (کرمانشاه) تاریخ: ۵۹/۱۰/۵

[منطقه مسئولیت لشکر ۸۱ و تیپ ۸۴]

بازگشت به شماره ۵۰۴۸ - ۵۹/۱۰/۴

تیپ ۸۴ پیاده در حال حاضر فقط ۲ گروهان و یک گردان تانک (-) در اختیار داشته و مابقی یگان‌های تیپ در منطقه عملیاتی ل ۸۱ مستقر و هم اکنون منطقه مسئولیت تیپ به عرض حدود ۲۰۰ کیلومتر می‌باشد. ضمناً رودخانه چنگوله خط حد طبیعی است که برای تیپ ۸۴ عبور کردن از آن و وارد عمل شدن در دشت مهران مقدور نمی‌باشد و لشکر ۸۱ نیز عملاً فقط محور مهران - صالح‌آباد و ارتفاعات مشرف به آن را پوشش و تأمین می‌نماید و برای پوشش معابر نفوذی دیگر در دشت مهران به سمت ارتفاعات بایستی از ژاندارمری و نیروهای مردمی به وسیله ل ۸۱ استفاده گردد. دستور فرمایید مراتب را به همین نحو اجرا نمایند.

ج ع ف نزاجا سرهنگ ستاد حسینی

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۵۹

شماره: ۱۴۱-۸۴-۴۰۱-۱۸

تاریخ: ۵۹/۱۰/۳

از: فرماندهی عملیات ارونند ر ۲

به: ت ج ر سماجا (مرکز فرماندهی)

نیازمندی‌های پرسنلی فرماندهی عملیات ارونند]

پیرو شماره ۱۲۷-۸۴-۴۰۱-۱۷ - ۵۹/۹/۲۸

با توجه به شماره ۵۰-۴۸-۲۰۱ - ۵۹/۹/۲۹ اج سماجا، خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به واگذاری نیازمندی‌های فرماندهی عملیات ارونند اقدام لازم معمول دارند.

فرمانده عملیات ارونند سرهنگ ستاد فروزان

گیرنده: ت ف نزاجا پیرو شماره بالا جهت آگهی و اقدام لازم

***

شماره: ۸۵-۶-۰۸-۲۰۱

تاریخ: ۵۹/۱۰/۶

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

به: ف گروه ۳۳ توپخانه تهران

آتشبار ۱۳۰ م

برابر اعلام قرارگاه تاکتیکی نزاجا در دزفول جهت پشتیبانی آتش از طرح‌های عملیاتی آینده تیپ ۸۴ خرم‌آباد مستقر در مورموری به یک آتشبار ۱۳۰ م توپخانه صحرائی نیازمند می‌باشد. دستور فرمایید با توجه به هم‌آهنگی تلفنی قبلی که با معاونت طرح و برنامه به عمل آورده‌اید از باقیمانده یگان‌ها و توپ‌های موجود یک آتشبار ۱۳۰ م تشکیل و در اسرع وقت به منطقه مذکور اعزام دارند. همچنین پیشرفت کار را گزارش نمایند.

ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

گیرندگان:

۱- معاونت لجستیک نزاجا (مد آماد) جهت پشتیبانی آتشبار مذکور در تکمیل تجهیزات

گروه مذکور.

۲- معاونت لجستیک نزاجا (مد تعمیر و نگهداری) جهت پشتیبانی گروه مذکور در تعمیر و

نگهداری وسایل مربوطه.

۳- قرارگاه تاکتیکی نزاجا (دزفول) بازگشت به شماره ۱۶-۳۰۰۱-۳۰ - ۵۹/۹/۳۰

۱۶۰ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) شماره: ۲۰۱-۰۸-۶-۱۱۰-۱۱۰
به: ف مقدم نزاجا (کرمانشاه) تاریخ: ۵۹/۱۰/۸
آگهی به: ف قرارگاه تاکتیکی جنوب دزفول، قرارگاه تاکتیکی تیپ ۸۴ و قرارگاه مقدم ل ۸۱
[منطقه مسئولیت تیپ ۸۴]

بازگشت به رمز ۵۰۴۸ - ۵۹/۱۰/۴، پیرو رمز ۳۰۰۱-۱۱-۵ - ۵۹/۱۰/۵

قرارگاه تاکتیکی جنوب

هم اکنون منطقه مسئولیت تیپ ۸۴ خرم‌آباد به عرض حدود ۲۰۰ کیلومتر است. ضمناً رودخانه چنگوله نیز خط حد طبیعی تیپ با ل ۸۱ تعیین گردیده و برای تیپ ۸۴ عبور از رودخانه چنگوله و وارد عمل شدن در دشت مهران مقدور نیست. دستور فرمایید نقاط اشغال شده توسط گد ۱۸۲ پ جمعی تیپ ۸۴ را به نیروهای ژاندارمری و مردمی گروهان به گروهان واگذار و یگان مذکور را رها نمایند. ضمناً در حال حاضر واگذاری یگان جدید به ل ۸۱ نیز مقدور نمی‌باشد.
ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا عملیات دزفول شماره: ۳۰۰۱-۳
به: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات تاریخ: ۵۹/۱۰/۴
[تعویض گردان ۱۸۲]

بازگشت به ۴۱-۶-۰۸-۲۰۱-۳ - ۵۹/۱۰/۳

۱- خط حد بین تیپ ۸۴ با فرماندهی غرب، رودخانه چنگوله تعیین و ابلاغ گردیده است.
۲- درباره تعویض گد ۱۸۲ مانند سایر یگان‌ها است. فعلاً یگان دیگری در دسترس نیست.
بایستی گردان، گروهان به گروهان تعویض انجام گیرد.

سرهنگ ستاد حسینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب «آنی» شماره: ۳۰۰۱-۲۰
به: ت ف نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات مد عملیات تاریخ: ۵۹/۱۰/۱۸
[دفع تک دشمن]

بازگشت به شماره ۳۰۷ - ۵۹/۱۰/۱۸

برابر اعلام ل ۲۱ تک دشمن در بعد از ظهر روز ۵۹/۱۰/۱۷ انجام گردید که تک مزبور دفع و در حال حاضر وضعیت دشمن تثبیت می‌باشد.

ج ع نزاجا سرهنگ ستاد حسینی
از طرف سرهنگ ستاد سعادت اختر

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۶۱

از: قرارگاه تاکتیکی جنوب «خیلی محرمانه» شماره: ۳۰۰۱-۱۱

به: ف تیپ ۸۴ خرم‌آباد تاریخ: ۵۹/۱۰/۱۷

آگهی به: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا «مد عملیات»

[عدم امکان واگذاری گردان‌های درخواستی]

بازگشت به شماره ۳۰۷ - ۵۹/۱۰/۳ و پیرو شماره ۳-۳۰۰۱ - ۵۹/۱۰/۱۷

چون در شرایط فعلی امکان واگذاری گردان‌های درخواستی مقدور نیست لذا دستور فرمایید در مناسب‌ترین مواضع پدافند نمایند.

ج.ع.ف. نزاجا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

از طرف سرهنگ ستاد سعادت اختر

***

از: قرارگاه ت نزاجا در جنوب «آنی» شماره: ۳۰۰۱-۳

به: نزاجا مد عملیات تاریخ: ۵۹/۱۰/۱۷

آگهی به: گروه فرماندهی نزاجا مستقر در ل ۹۲ و تیپ ۸۴

[اظهارات اسیر جنگی]

بنا به اظهار یک نفر اسیر جنگی که در بازجویی اعلام داشته فرمانده یگان‌های منطقه دزفول و دهلران و دشمن در عین‌خوش مستقر و به علت تک‌های شدیدی که تیپ روی آن‌ها اجرا نموده از صدام حسین اجازه حمله به تیپ را گرفته‌اند.

تیپ تقاضای تقویت با ۲ گردان پیاده از تیپ ۵۵ هوارد را دارد.

ج ع نزاجا در جنوب سرهنگ ستاد حسینی

از طرف سروان زمانی

***

از: ق تاکتیکی نزاجا در جنوب «محرمانه - خیلی فوری» شماره: ۳۰۰۱-۱۱

به: معاونت عملیات و اطلاعات مد عملیات تاریخ: ۵۹/۱۰/۱۷

[کاربرد یگان‌های ژاندارمری]

بازگشت به شماره ۱۷۲-۶-۰۸-۲۰۱ - ۵۹/۱۱/۲

۱- این قرارگاه دستور ویژه‌ای در مورد کاربرد یگان‌های ژاندارمری مستقر در منطقه دهلران به فرماندهی منطقه اعلام ننموده است.

۲- طی نامه شماره ۴۴-۲۰۰۱ - ۵۹/۱۰/۲۹ به قرارگاه مقدم نزاجا در کرمانشاه و تیپ ۸۴ خرم‌آباد ابلاغ گردید تغییر مکان یگان‌های ژاندارمری مستقر در منطقه مورد تأیید نمی‌باشد.

سرهنگ ستاد حسینی

از: سماجا ۳ - عملیات «خیلی محرمانه-فوری» شماره: ۲۰۱-۰۶-۱۰۱-۳۰
به: نزاجا - عملیات تاریخ: ۵۹/۱۱/۱

[چگونگی ابلاغ دستورات به یگان‌های ژاندارمری]

ژاجا طی شماره ۱۳۸-۱۲۹-۰۹-۶۰۶-۵۹/۱۱/۱ به ف ناحیه ژ کرمانشاه اعلام نموده که نظر ژاجا این است که گروهان ژ دهلران و پاسگاه‌های تابعه کماکان استقرار یافته و پرسنل آن با پشتیبانی مردم و نهادهای انقلابی تا آخرین نفس از سرزمین نگهبانی خود دفاع نمایند. علی‌هذا دستور فرمایید در صورتی که از طریق نزاجا دستورات غیر از موارد بالا به فرماندهی منطقه عملیات ابلاغ گردیده اعلام فرمایند تا به ژاجا ابلاغ شود.

ج ر سماجا سرتیپ فلاحی
از طرف سرهنگ معینی

***

از: قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب (عملیات) «سری» شماره: ۸-۳۰۰۱
به: قرارگاه جنگ‌های نامنظم تاریخ: ۵۹/۱۱/۱۰

موضوع: امکانات پروازی هوانیروز

۱- از بدو جنگ ایران و عراق یگان هوانیروز جمعاً ۱۵۱۹۶ ساعت پرواز انجام داده است و با احتساب ۴۲۹۹ ساعت پرواز در شهریور ماه، ساعت انجام شده هوانیروز تا پایان آذرماه ۵۹ معادل ۱۹۵۹۵ ساعت بوده است.

۲- هوانیروز طی شماره ۷۶-۷-۰۲-۱۴۲-۵۹/۶/۲ گزارشی به نزاجا داده و اعلام داشته که با توجه به شرایط و محدودیت فنی و کمبود قطعات یدکی، هوانیروز می‌تواند حدود ۴۰ هزار ساعت پرواز بدون انجام پشتیبانی‌های مختلف چه از نظر فنی و چه از نظر قطعات یدکی انجام دهد و این بستگی به نظر نزاجا دارد که این تعداد ساعت پرواز در یک ماه مصرف نماید و بعداً هوانیروز موجود نداشته باشد و یا با اعمال روش و سیاستی تا چندین سال از این واحد استفاده نماید.

۳- در حال حاضر از ۴۰ هزار ساعت پرواز پیش‌بینی شده حدود ۲۰ هزار ساعت دیگر بیشتر باقی‌مانده و این تعداد ساعت پرواز نیز در صورتی قابل ارائه می‌بود که تعداد ۳۹ فروند هلی-کوپتر خسارت و ۲۷ فروند منهدم شده و ۳ فروند اسارت گرفته شده تا پایان آذر ماه وجود نمی‌داشت و امکانات پروازی آنها منظور می‌گردید و در نتیجه وضع موجود در ۲۰ هزار ساعت پرواز باقی‌مانده تأثیر کلی به جا خواهد گذاشت.

۴- تعداد ۴۵ نفر از خلبانان شهید و بیش از ۲۰ نفر از خلبانان مصدوم و معلول شده‌اند و این تعداد نیز از توانایی هوانیروز در حد محسوسی کاسته است.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۶۳

۵- اقلام عمده مهمات از قبیل موشک در شرف اتمام است و پس از دریافت گزارش هوانیروز به کلیه مقامات سماجا و نزاچا منعکس گردید و از نظر راکت، ۷۵ درصد نیز محدودیت وجود دارد که بایستی تهیه و در اختیار گذاشته شود.

۶- با امکانات باقی‌مانده هوانیروز قادر است کما فی السابق احتیاجات عملیاتی و تاکتیکی نزاچا را انجام و قادر است جابجایی عناصر مقدم یک تیپ پیاده را در هر منطقه عملیاتی در مدت کوتاهی طرح‌ریزی و اجرا نماید.

۷- در مورد کمبود قطعات و یا هلی‌کوپترها نیاز شدید به جایگزینی دارد تا توان رزمی یگان حفظ شود.

۸- با توجه به گزارش فوق و ساعت پروازی موجود که به منزله قطرات خون باقی‌مانده برای ادامه حیات مملکت و ملت می‌باشد دستور فرمایید:

الف- هلی‌کوپترها منحصراً در عملیات رزمی به کار برده شوند و از ترابری اشخاص و یا مقامات به صورت جدی به منظور صرفه‌جویی در ساعت پرواز باقی‌مانده جلوگیری شود.

ب- پرواز هلی‌کوپترهای فرماندهی و اداری مطلقاً قطع شود.

پ- پروازهای داخلی هوانیروز نیز به حداقل ممکن کاهش داده شود. هیچ نوع پرواز آموزشی و الزامات جز برای خلبانان منتخب عملیاتی انجام نگردهد.

ت- فرماندهان قرارگاه‌های تاکتیکی نزاچا و فرماندهان لشکرها که هلی‌کوپتر در اختیار دارند اهمیت امکانات پروازی با تمام هلی‌کوپترهای هوانیروز را برای مسئولان تشریح و تأکید نمایند در صورتی که این تعداد ساعت پرواز به صورت بی‌رویه سریعاً اتمام پذیرد. در آینده هیچ نیروی ضربتی هوایی برای نیروی زمینی باقی نخواهد ماند و یگان‌ها مجبور خواهند شد بدون عامل هوانیروز به صورت ۱۰۰ درصد تنها عمل نمایند.

۱۶۴ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)
به: ف مقدم نزاجا (کرمانشاه)
موضوع: آمادگی هلی کوپترها

شماره: ۱۸۳-۱-۰۴-۱۲۰۷
تاریخ: ۵۹/۱۱/۱۹

«خیلی محرمانه - اقدام سریع»

مبنی بر آخرین آمار رسیده از هوانیروز، آمار هلی کوپترهای آماده به کار و اعزام شده به مأموریت این یگان برابر جدول زیر جهت استحضار به عرض می‌رسد.

نوع هلی کوپتر	آماده به کار در یگان‌ها	مأموریت
۲۰۵	۲۳ فروند	۸ فروند
۲۰۶	۴۶ فروند	۲۰ فروند
کبرا	۱۶ فروند	۴۸ فروند
۲۱۴	۱۱۲ فروند	۳۶ فروند
شنوک	۹ فروند	۱۰ فروند
جمع	۲۰۶ فروند	۱۲۲ فروند

ج ف نزاجا سرتیپ خزاعی

***

از: ژاجا ر ۲ عملیات
به: ت ر سماجا ۳
آگهی به: ت ر نزاجا معاونت اطلاعات و عملیات پیرو شماره ۱۷۷-۱۵۸-۰۹-۶۰۶-۰۹-۱۰۰-۰۶-۰۶
موضوع: وضعیت منطقه مهران

پیرو شماره ۵۸-۱۰۰-۰۹-۶۰۶-۰۹-۱۰۰-۰۶-۰۶ و ۵۹/۱۱/۲۰-۱۷۷-۱۵۸-۰۹-۶۰۶-۰۹-۱۰۰-۰۶-۰۶

گزارش ناحیه از کرمانشاه گویا است:

۱- مأموریت یگان‌های ناحیه مذکور در کنترل عملیاتی تیپ ۸۴ و تیپ ۱ لشکر ۸۱ قرار دارد روشن نگردیده و به همین علت هنگ ژ ایلام نمی‌داند به چه نحو و چگونه کدام مأموریت را انجام دهد.

۲- در جناح چپ تیپ ۱ لشکر ۸۱ از امیر آباد تا سمت راست رودخانه چنگوله که حد لشکر ۸۱ تعیین شده، نیروی منظم وجود ندارد و در این منطقه حساس تاکنون فقط گروهان ژ مهران در ارتفاعات ملکشاهی قرار داشته است.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۶۵

۳- لشکر ۸۱ برای پوشش این منطقه تقاضای یک گروه رزمی از قرارگاه مقدم را نموده است که تا کنون اقدامی در مورد اعزام و استقرار چنین نیرویی به عمل نیامده، ولی قبلاً یک آتشبار ۱۲۰ مم به منطقه اعزام شده است.

۴- در مورد جابجایی گردان ۱۸۲ که در حال انجام است، در منطقه آن گردان فقط پاسگاه نصریان، قرارگاه گروهان دهلران و پاسگاه پهلہ زرین آباد وجود دارد که مسلماً توان رزمی گردان را نداشته و نمی‌تواند مأموریت گردان را انجام دهد.

۵- ناحیه مذکور پیشنهاد نموده است:

الف- برای پوشش این مناطق از طریق نزاجا نیروی مناسب با تهدید استقرار داده شود.
ب- نیروهای ژاجا که در کنترل عملیاتی تیپ مشهد و تیپ ۱ لشکر ۸۱ قرار دارد کاملاً رها و ضمناً تقویت آن‌ها با آتش‌های پشتیبانی به استناد حداقل یک آتشبار توپخانه ۱۳۰ مم برای هر کدام مأموریت پوشش جناح چپ تیپ ۱ و اشغال مواضع گردان ۱۸۲ به ناحیه مذکور واگذار گردد. علی‌هذا به طوری که استحضار دارند ژاجا در حال حاضر بیش از آن‌چه در مأموریت‌های واگذاری تصریح شده، واحد در اختیار نزاجا قرار داده که با توجه به مأموریت اصلی ژاجا و وضع فعلی کشور و فعالیت ضد انقلاب در مناطق مختلف و با توجه به درگیری نزاجا و عدم امکان پشتیبانی آن نیرو از ژاجا درگیری‌های داخلی درگیری واحدهای ژاجا در مناطق غرب و جنوب کشور بیش از این صلاح به نظر نمی‌رسد. گو این‌که در حال حاضر نیز بایستی تعدادی از واحدهای غیر سازمانی نواحی درگیر در غرب و جنوب را که از نواحی دیگر به این مناطق آمده‌اند، از درگیری خارج و به نواحی اصلی برگردانده شوند. مقرر فرمایید:

(الف) مأموریت‌های واگذاری به نواحی دیگر را صریح و روشن و متناسب با استعداد و توان رزمی یگان ژاندارمری مستقر در منطقه به آنان واگذار نمایند.

(ب) قرارگاه مقدم دزفول و کرمانشاه در مورد حفظ جناح تیپ ۱ و لشکر ۸۱ اقدام نمایند.

(پ) قبل از جابجایی گردان ۱۸۲ ابتدا واحد مناسب دیگری را در محل جایگزین نموده و سپس گردان ۱۸۲ عمل جابجایی را انجام دهد.

ف ژاجا سرهنگ ستاد فروزان
از طرف سرهنگ ستاد اخیانی

از: قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب (ر ۳)

شماره: ۱۶۷۷-۱-۳۰۰۱

به: گیرندگان مراجعه شود

تاریخ: ۶۰/۳/۷

موضوع: میل به جنگ و مبارزه جویی تا نابودی دشمن

بررسی‌هایی که درباره چگونگی تلاش ۸ ماهه یگان‌ها برای نابود کردن یا بیرون راندن ارتش متجاوز بعث عراق از خاک کشور عزیزمان ایران به عمل آوردم، به این نتیجه رسیدم که کلیه یگان‌های مستقر در خوزستان در ماه‌های اول نبرد تلاش کرده‌اند تا پیشروی دشمن را در یک خط قابل دفاع متوقف سازند و به این هدف نیز رسیده‌اند و دشمن متجاوز بعد از تصرف سرپل در شمال آبادان که در اواخر مهرماه ۵۹ اتفاق افتاد، هیچ‌گونه موفقیتی در پیشروی نداشته و در تمام جبهه‌ها به حالت دفاعی درآمد و متحمل تلفات قابل ملاحظه‌ای نیز گردیده است.

از دی‌ماه سال ۵۹ نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران تعرض متقابل را به طور تدریجی و محدود آغاز کرده و موفقیت‌هایی نصیب یگان‌ها شده است و هر موفقیتی که نصیب یگانی شده، ثمره روح مبارزه‌جویی و میل به جنگ و قبول خطر و حرکت به سمت دشمن و نبرد رویاروی و تن به تن با دشمن بوده است. چنانچه وقتی که آمار اسیران دشمن با تلفات پرسنلی نیروهای خودی را مقایسه می‌کردم متوجه شدم یگان‌هایی که تحرک داشته‌اند و با دشمن رویاروی و در ستیز بوده‌اند تعداد قابل ملاحظه‌ای از نیروی دشمن را اسیر کرده و قطعاً تعداد قابل ملاحظه‌ای را نیز کشته یا از صحنه نبرد خارج کرده‌اند. ضمن این موفقیت، تعداد معدودی نیز تلفات داده‌اند که در مقایسه حتی با اسیران گرفتار شده اندک می‌باشد. در مقابل یگان‌هایی هم بوده‌اند که در طول مدت عملیات تحرکی نداشته، نه آسیب گرفته و نه تلفاتی دیده‌اند اگر تلفاتی هم داشته‌اند بر اثر ترکش گلوله‌های دشمن در مواضع دفاعی بوده است. به عنوان نمونه از یگانی که در خط مقدم جبهه بود بازدید کردم. فرمانده مربوطه اظهار ناراحتی از مزاحمت دشمن می‌کرد. سوال کردم چه مدتی است در آن محل مستقرند؟ گفت: حدود ۲ ماه. گفتم چند نفر تلفات داشته‌اید؟ گفت: هیچ. پرسیدم چند نفر اسیر گرفته‌اید؟ گفت: هیچ. پرسیدم چند بار به دشمن حمله کرده‌اید؟ گفت: هیچ، فقط گاه گاهی گشتی می‌فرستیم که البته مواضع دشمن از روبرو کاملاً مشخص بود و نیازی به اعزام گشتی نبود. لازم است به کلیه فرماندهان یادآور شوم که موفقیت در جنگ جز با تک و رفتن به سوی دشمن امکان‌پذیر نخواهد بود. در داخل پناه‌گاه‌ها نشستن و به انتظار موفقیت یگان‌های دیگر بودن افتخار و غروری برای آن یگان ایجاد نخواهد کرد. باید کلیه فرماندهان قبول خطر کنند و در پرسنل میل به جنگ و روح مبارزه‌جویی را تقویت کنند و طرح‌های تعرضی در حدود توانایی یگان حتی با اعزام ۲ نفر جانباز تهیه و اجرا نمایند تا بدین‌وسیله اراده نیروهای مسلح ما مبنی بر ادامه ستیز با دشمن

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۶۷

متجاوز نشان داده شود و به دشمن بفهمانیم که ما تا انهدام کامل نیروهای بعث عراق و تأمین تمامیت ارضی کشورمان دست از مبارزه نخواهیم کشید. امیدوارم در این هدف مقدس خداوند یار و یاور همه رزمندگان ما باشد.

جانشین ف نزاجا در قرارگاه مقدم جنوب سرهنگ ستاد حسینی

گیرندگان:

کلیه یگان‌های زیر امر، معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا (مد عملیات)

***

شماره: ۱۷۱۳-۰۱-۳۰۰۱

از: قرارگاه مقدم نزاجا در جنوب (ر ۳)

تاریخ: ۶۰/۳/۷

به: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا (مد عملیات)

موضوع: سقوط هواپیما

ساعت ۰۷۱۵ روز ۶۰/۳/۷ تعداد ۴ فروند هواپیمای خودی در آسمان منطقه تی قافلانکوه در حال پرواز بودند که در اثر اصابت موشک دشمن، یک فروند هواپیما به خلبانی ستوانیکم ارزاقی سقوط و به علت باز نشدن چتر نجات خلبان مذکور شهید گردید. به علت تیراندازی شدید دشمن و دور بودن از یگان خودی ساعت ۱۸۳۰ روز ۶۰/۳/۷ خلبان نامبرده بالا به وسیله تلاش پرسنل گردان ۱۱۴ تخلیه گردید. مراتب جهت آگاهی اعلام می‌گردد.

جانشین ف نزاجا در قرارگاه مقدم جنوب سرهنگ ستاد حسینی

تاریخ: ۶۰/۳/۷

نامه ستاد مشترک به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

۱- همانگونه که استحضار دارید ایجاد هماهنگی در جهت پیش‌بینی امکانات دشمن، آگاهی به وضعیت برآورد منابع و تأمین نیازمندی‌ها، آتش و حرکت، ترکیب جنگ‌افزارها، تمرکز نیرو و همچنین رعایت برخی از الزامات در کلیه امور به ویژه در عملیات، به هنگام اتخاذ تدابیر عملیاتی و سازمان‌دهی موثر بوده و یکی از عوامل مشخصه آن کاهش آسیب‌پذیری نیروهای خودی در برابر تهدیدات دشمن و افزایش پایداری خواهد بود.

۲- با وجود آگاهی از واقعیت یاد شده معهداً گزارشات واصله حاکی است که به سبب عدم رعایت اصل یاد شده (هماهنگی) و اتخاذ تصمیمات بی مطالعه و اقدامات عجولانه و احتمالاً خارج از مسئولیت، موجب فاجعه و در نهایت شهادت برادران گردیده است که امکان جبران آن به هیچ‌وجه مقدور نخواهد بود.

۳- غالب موارد مشهوده نظیر نتایج عملیات زیان بار در مهاباد، قبول تلفات در عملیات غرب و جنوب و همچنین اختلالاتی که اخیراً در منطقه تیپ پیرانشهر به وجود آمده همگی ناشی از عدم هماهنگی سپاه پاسداران با مقامات مسئول نظامی منطقه و عدم توجه به توصیه و دستورات ایمنی و خارج از کنترل عملیاتی بوده است.

۴- ارتش جمهوری اسلامی با آگاهی به هدف مقدس این نهاد معتقد است، ضمن اینکه عملیات اجرایی باید قرین موفقیت باشد، تلفات و ضایعات کمتری نیز به یگان‌ها و ارگان‌های شرکت‌کننده در عملیات وارد شود. علی‌هذا توصیه می‌نماید هرگونه اقدامات تاکتیکی و فعالیت‌های عملیاتی با هماهنگی ارتش صورت گرفته تا با بررسی برآورد همه جوانب (مأموریت، جو، زمین، دشمن و وضعیت خودی) در ثانی اقدام به مشارکت و عمل نمود. بدیهی است چنانچه پشتیبانی نیاز به آتش توپخانه باشد خود مستلزم آمادگی و تغییر مکان توپخانه بوده و یا لازمه پشتیبانی هوایی، آگاهی و اطمینان از عوامل متعددی، از قبیل وضعیت جوی، چگونگی پدافند هوایی دشمن و کیفیت گسترش نیروهای خودی است.

۵- برای ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران قابل قبول نیست که در هر روز عملیات، تعدادی از برادران عزیز و جان بر کف خود را به علت عدم رعایت یک فعالیت بسیار ساده (هماهنگی) که نیازی نه به وقت زیاد و نه صرف منابع هنگفتی دارد از دست بدهد و برادران عزیز پاسدار باید قبول نمایند که چنانچه این عمل ساده به موقع انجام نشود، به طور یقین فرصت برای پشتیبانی برادران درگیر نخواهد بود و قبول این تعهد کاری بس مشکل است و این احتمال وجود دارد که به علت کمی وقت، ارتش نیز متحمل تلفات جبران‌ناپذیر گردد.

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۶۹

۶- خواهشمند است دستور فرمایید در زمینه موارد پیشنهادی فوق، اقدام مقتضی معمول و از نتیجه ستاد مشترک را آگاه سازید.

جانشین رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران سرتیپ فلاحی

***

از: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا (مد عملیات)
به: معاونت پرسنلی نزاجا (مد کارگزینی افسران)
موضوع: عزیمت سرهنگ ستاد حسینی

پیرو شماره ۴۴۹-۶-۲۰۱-۰۸-۲۰۱۲-۱۳۶۰/۳/۱۲ صادره به دایره اداری معاونت پرسنلی نزاجا در اجرای امریه پیروی فوق، سرکار سرهنگ ستاد یعقوب حسینی در تاریخ ۶۰/۲/۱۳ به دزفول و پس از مراجعت تیمسار جانشین نزاجا از مورخه ۶۰/۲/۱۴ مسئولیت اداره عملیات در خوزستان را عهده‌دار گردید، مراتب جهت آگاهی و ثبت در سوابق و اقدام مقتضی اعلام می‌گردد.
معاون عملیات و اطلاعات نزاجا سرهنگ ستاد سپهر

***

عملیات کلی جنوب «سری»

ریاست ستاد قرارگاه تاکتیکی مقدم جنوب
رکن ۱- ۲- ۳- ۴-
۶۰/۱۲/...

۱- سد کردن پیشروی دشمن برای مدت ۶ ماه مستلزم تلاش و کوششی افتخار آمیزی است که پرسنل یگان‌های درگیر رزم با مزدوران عراقی از خود نشان داده‌اند ولی برای بیرون راندن دشمن کافی نبوده است.

۲- این کافی نبودن بایستی در این ستاد و یا سایر ستادهای هدایت کننده عملیات بررسی شده و علل آن به عرض مقامات مسئول کشور برسد تا در آینده ملت ایران در اثر تبلیغات سوء خائنین نسبت به خدمت‌گزاران خود (یا نظامیان) بی مهر نشوند.

۳- آنچه مسلم است دشمن با ۱۲ لشکر مجهز و آموزش دیده به ۸ لشکر مضمحل شده حمله خود را آغاز نموده و قسمتی از خاک وطن ما را متصرف شده است. (این موضوع را تیمسار فرماندهی در سخنرانی‌های پر مغز خود برای تمام پرسنل تشریح نمودند.) ما بایستی دشمن را از سرزمین خود بیرون کنیم و این امر مقدور نیست مگر با عملیات تعرضی.

۴- ما نمی‌گوییم برای ما هم که می‌خواهیم عمل تعرضی کنیم ۳ برابر نیروی دشمن پرسنل و وسیله در اختیار بگذارند، ولی حداقل بایستی مساوی با آن را در اختیار داشته باشیم و آن تشکیل حداقل ۳ لشکر پیاده و یک لشکر زرهی است.

۱۷۰/ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

۵- این نیازمندی را همراه با طرح بیرون راندن دشمن بایستی تهیه و از طریق سلسله مراتب به عرض امام امت، فرماندهی کل قوا، مجلس شورای اسلامی و هیئت دولت برسانیم تا هر چه زودتر مسئولان امر برای احضار پرسنل، خرید وسایل و تأمین بودجه آن اقدام عاجلی معمول و الا فردا هم ادعا خواهند کرد که نیروی زمینی در بیرون راندن دشمن از خاک وطن کوتاهی کرده است.

۶- به عنوان مبنا می‌توانیم از طرحی که سرکار سرهنگ منظوری تهیه نموده است استفاده نماییم و نیازمندی را بدون در نظر گرفتن امکانات سایر نهادها دقیقاً تعیین و پس از تصویب تیمسار فرماندهی گزارش کنیم.

۷- برای جواب دادن به هرگونه سوالی که باشد آماده‌ام که مذاکره نموده و هم فکری کنیم.
سرتیپ خزاعی

***

شماره: ۲ سیار

تاریخ: ۶۰/۱/۲۲

از: سماجا ۲ مد تشریفات و روابط خارجی

به: تیمسار فرماندهی نزاجا

موضوع: مسافرت وزرای خارجی کشورهای غیر متعهد

پیرو تلکس شماره ۱ سیار مورخه ۶۰/۱/۲۲

به فرموده تیمسار جانشین ریاست ستاد مشترک

خواهشمند است مقرر فرمایید ترتیب بازدید وزرای امور خارجه کشورهای غیر متعهد و همراهان را در تاریخ یکشنبه ۶۰/۱/۲۳ فقط برای شهرهای آبادان و اهواز و احتمالاً دزفول و کارخانه نورد اهواز پیش‌بینی و ضمناً پس از صرف ناهار طوری به تهران مراجعت نمایند که در ساعت ۱۵۳۰ در تهران باشند.

ج اداره دوم سرهنگ ستاد کتیبه

از طرف سرهنگ ستاد طباطبایی

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

به: ف ت جنوب (دزفول)

تاریخ: ۶۰/۱/۲۱

[جلوگیری از گلوله باران شدن شهرها]

بازگشت به ۷۲۷-۱-۳۰۱ - ۶۰/۱/۲۲

ارتش جمهوری اسلامی فاقد جنگ‌افزار هسته‌ای می‌باشد و نیروی زمینی با نظریه آن قرارگاه در مورد حداقل استفاده از هواپیما و هلی‌کوپتر به علت وجود جنگ‌افزارهای پدافند هوایی دشمن هماهنگی دارد. هدف نزاجا این است که یگان‌ها در منطقه مسئولیت خود با انهدام توپخانه دشمن حداقل از گلوله باران شدن شهرها که منجر به شهید و زخمی شدن غیر نظامیان می‌گردد ممانعت

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۷۱

آید. خواهشمند است دستور فرمایید با در نظر گرفتن مقدرات نیروهای خودی و دشمن، راه کارهای پیشنهادی آن قرارگاه را به نزاجا اعلام فرمایند.

معاون عملیات و اطلاعات نزاجا سرهنگ ستاد سپهر

***

شماره: ۲۱۳-۶-۱۰۰۱

تاریخ: ۶۰/۱/۲۸

از: رکن یکم قرارگاه تاکتیکی نزاجا در جنوب

به: معاونت پرسنلی نزاجا (مد کارگزینی افسران)

آگهی به: معاونت عملیات و اطلاعات نزاجا

ف م ر ۰۱ و ف ق ع نامنظم

[قسمت جنگ‌های نامنظم]

با توجه به این‌که تیپ نوهده مسئولیت جنگ‌های نامنظم را برعهده خواهد گرفت و پرسنل مأمور فعلی در قرارگاه مذکور رها شده و به یگان‌های اولیه برگشت داده می‌شوند، خواهشمند است دستور فرمایید از اعزام سرهنگ ۲ پیاده جواد وفایی شلمانی که به عوض سرهنگ ۲ محمد نبی افشین تعیین گردید قویاً خودداری نمایند.

رئیس ر ق ت نزاجا در جنوب سرهنگ ستاد فاوجی

***

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

تاریخ: ۶۰/۱/۲۶

به: ق ت نزاجا (دزفول)

[یگان‌های ژاندارمری در کنترل عملیاتی]

بازگشت به پیام ۸۱۹-۱-۳۰۰۱-۶۰/۱/۲۶

در مناطقی که یگان‌های نیروی زمینی عمل می‌نمایند، واحدهای ژاندارمری در کنترل عملیاتی یگان‌های نزاجا قرار خواهند داشت.

ت ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

شماره: ۵۶-۲۰۱-۰۶-۱

تاریخ: ۱۳۶۰/۱/۲۹

از: سماجا ۳ (عملیات)

به: نهاجا - معاون عملیاتی (دفتر ویژه)

[پیش‌بینی حملات دشمن]

بازگشت به شماره ۲۰۱/۰۶/۴/۱۱۰ و ه-۳-۱۳۶۰/۱/۲۸

۱- سماجا ۳ بنابر اطلاعات واصله، حمله دشمن را در رقابیه، غرب دزفول و آبادان پیش‌بینی نموده است.

- ۲- سماجا ۲، حمله قریب‌الوقوع دشمن را به آبادان پیش‌بینی نموده که قسمتی از بررسی و توصیه‌های منظور در متن نامه شماره ۱۰۶/۵/۲۰۱/۳۵-ف/۱۳۶۰/۱/۲۸ سماجا ۳ را شامل می‌گردد.
- ۳- امکان وقوع حمله دشمن به منطقه به طور مجزا یا همزمان وجود دارد.
- ۴- وظیفه نهاجا در وضعیت‌های فوق پشتیبانی از نیروهای سطحی (پشتیبانی نزدیک و شناسایی می‌باشد).

ج ر سماجا- سرتیپ ولی فلاحی
سرهنک ستاد هاشمی روان

گیرندگان:

- ۱- نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات) عطف به شماره منظور در ماده ۲ و نامه شماره ۱۳۶۰/۱/۲۸-۱۲۱۷/۱۹۵۲ سماجا ۲ جهت آگاهی و هرگونه پیش‌بینی‌های لازم.
- ۲- نداجا معاون عملیاتی (مد عملیات) عطف به شماره منظور در ماده ۲ و نامه شماره ۱۲۱۷/۱۹۵۲-۱۳۶۰/۱/۲۸ سماجا ۲ جهت آگاهی و هرگونه پیش‌بینی‌های لازم.
- ۳- زاجا ر ۳- عملیات عطف به شماره منظور در ماده ۲ و نامه شماره ۱۲۱۷/۱۹۵۲-۱۳۶۰/۱/۲۸ سماجا ۲ جهت آگاهی و هرگونه عملیات لازم.
- ۴- سماجا ۲ (م- ۱۳۲) بازگشت به شماره منظور در ماده ۱ گیرندگان جهت آگاهی و ارسال اخبار تکمیلی.

خیلی محرمانه

***

از: نزاجا معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

به: قرارگاه تاکتیکی جنوب (دزفول) قرارگاه مقدم نزاجا کرمانشاه
آگهی به: ستاد عملیاتی لشکر ۷۷ ماهشهر- لشکرهای ۱۶، ۲۸، ۲۱، ۶۴، ۸۱، تی ۸۴، تی ۵۵ هوابرد
آگهی سماجا ۳ عملیات
[دستورات تأییدی و تأکیدی]

اکنون که برای انجام مأموریتی به خارج از کشور عزیمت می‌نمایم مراتب زیر را به عنوان یک دستور تأییدی و تأکیدی جهت اجرا به فرماندهان ابلاغ می‌دارد.

۱- مفاد تدبیر عملیاتی نیروی زمینی در طرح بدر که شامل متوقف کردن دشمن و تضعیف وی و بالاخره انهدام نیروهای وی و بیرون راندن آن از سرزمین وطن اسلامی می‌باشد، همچنان به شدت اجرا گردد. اکنون که در مرحله تضعیف دشمن هستیم، حملات محلی محدود شبانه و روزانه

پیام‌ها، دستورات و هدایت عملیات / ۱۷۳

عملیات چریکی، حملات هوایی به وسیله جنگنده‌های هوانیروز، شکاری‌های نیروی هوایی و آتش‌های توپخانه تا حد لازم توأم با تبلیغات روانی واقعی ادامه یابد.

۲- در حال حاضر عملیات اصلی، عملیات تدافعی در معابر است. در میان این معابر، معبر عین خوش دزفول و معبر دوسلک، تنگ رقابیه، عبدالخان و همچنین دفاع کامل از جزیره آبادان در تقدم ۱ قرار دارد. اگر این دو منطقه مورد تهدید قرار گیرند، هر گونه عملیات تعرضی در نقاط دیگر متوقف و نیروهای متعرض، نیروهای مدافع این ۲ منطقه را تقویت نمایند. به هر قیمتی که تمام شود دشمن از کرخه نباید عبور کند و جزیره آبادان همچنان باید در دست نیروهای ما باشد.

۳- در منطقه غرب پدافند و نگهداری میمک حیاتی است. ارتفاعات بازی‌دراز در آن قسمتی که دست دشمن است باید با آتش کنترل شود و یا اشغال گردد، دفاع در معابر سرپل ذهاب، گیلانغرب، سومار و ایلام همچنان ادامه یابد. عملیات تضعیف دشمن طرح‌ریزی و اجرا گردد.

۴- لشکرهای ۲۸ و ۶۴ عملیات پدافند داخلی و ترمیم خط مرز را در منطقه و هدایت ضربات محلی بر آن سوی مرز را ادامه دهد.

۵- بر حسب اقتضای شرایط، دستورات دیگر توسط قرارگاه رده مقدم نزاجا در جنوب و غرب قرارگاه اصلی صادر خواهد شد.

۶- قرارگاه‌های رده مقدم نزاجا در جنوب و در غرب، جزئی از قرارگاه اصلی نیروی زمینی در تهران می‌باشد. دستورات داده شده از این قرارگاه‌ها مبتنی بر تدابیر فرمانده نیروی زمینی است و همگی در حکم واحد بوده و به هیچ‌وجه یک سلسله مراتب خاصی بین لشکرها و قرارگاه اصلی نیروی زمینی به حساب نمی‌آید.

ف نزاجا سرتیپ ظهیرنژاد

***

از: ق م نزاجا در جنوب (ر ۴)

به: ت ف نزاجا - معاونت لجستیکی - مد آماد

تاریخ: ۶۰/۶/۱۴

موضوع: مهمات

پیرو شماره ۳۳۲۰-۴۰۰۴-۶۰/۶/۶ و ۳۳۲۱-۴۰۰۴-۶۰/۶/۶ و ۲۴۴۶-۴۹-۲۰۱-۶۰/۶/۱۴ ل ۶۰/۶/۱۴ ۹۲

۱- کمبودهای مهماتی و انواع مهمات تند مصرف یگان‌ها در منطقه، طی پیروی شماره‌های بالا گزارش گردید. با اینکه این گزارشات در سطح مقام‌های مملکتی نیز مطرح شده، معهذاتا کنون خواسته‌های یگان‌ها از نظر مهمات که بتواند جوابگوی مأموریت‌های محوله باشد، برآورده نشده است. ضمناً با همه صرفه‌جویی‌هایی که در مصرف مهمات به عمل آمده است، ذخیره بسیاری از مهمات موجود یگان‌ها در چند روز اخیر به مصرف رسیده به طوری که تعدادی از یگان‌ها از بار

مبنای خود نیز مصرف کردند و به علت موجود نبودن این نوع مهمات در منطقه نتوانسته‌اند کسری بار مینا را تأمین نمایند، لذا هر یک از یگان‌های درگیر عملیات با ارسال گزارشی به علت عدم جایگزین مهمات هشدار داده‌اند که عدم واگذاری و یا تأخیر در تأمین مهمات ممکن است موجب فاجعه غیر قابل جبرانی گردد.

۲- خواهشمند است دستور فرمایند به منظور تأمین مهمات یگان‌های مستقر در منطقه، اقدام عاجلی به عمل آید تا نیازمندی مهماتی یگان‌ها به خصوص مهمات بار مبنای یگان‌ها تأمین تا در صورت واگذاری هرگونه مأموریت یگان‌ها بتوانند مأموریت محوله را به نحو شایسته‌ای انجام داده و در دفع حملات احتمالی دشمن موفقیت حائز نمایند.

جانشین ف نزا جا سرتیپ خزاعی

از: ق م نزا جا در جنوب (ر ۳)

تاریخ: ۶۰/۶/۲۷

به: نزا جا - معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

[مشکلات کمبود مهمات و راه حل‌ها]

بازگشت به شماره ۳۲۰-۰۸-۲۰۱-۶۰/۶/۲۶

و پیرو شماره ۸۲۷۱-۱-۳۰۰۱-۶۰/۶/۱۵

با توجه به نامه پیروی فوق، تدبیر کلی تیمسار فرماندهی بر این بوده است که $\frac{1}{3}$ مهمات بار مینا، جوابگوی نیازمندی نیست. همچنین فرمودند مراتب در تهران از طریق سماجا ۳ پیگیری گردد. مقرر فرمایند با نگاه به مراتب فوق در ثانی نظریه اعلام دارند.

ج ف نزا جا سرتیپ خزاعی

***

شماره: ۲۵۷۵-۱-۳۰۰۱

از: قرارگاه مقدم نزا جا در جنوب (ر ۳)

تاریخ: ۶۰/۴/۱۳

به: ت ف نزا جا - معاونت عملیات و اطلاعات (مد عملیات)

موضوع: مهمات

۱- از تاریخ ۶۰/۲/۱۳ که من به عنوان جانشین تیمسار فرماندهی نزا جا در جنوب مشغول انجام وظیفه شدم، متوجه کمبود مهمات حساس به ویژه توپخانه و خمپاره‌انداز ضد تانک شدم و دستورات کتبی مبنی بر صرفه‌جویی از ستاد نزا جا ابلاغ گردید که با رعایت اثرات سوء ناشی از آن به فرماندهان لشکرها ابلاغ شد.

۲- تیمسار جانشین ریاست مشترک در جلسه مورخه ۶۰/۳/۳۱ در اهواز با حضور تیمسار فرماندهی نزا جا و وزیر دفاع حجت‌الاسلام اشراقی نماینده اعزامی امام برای بررسی وضعیت عملیاتی منطقه جنوب و شهید مرحوم دکتر چمران و فرماندهان لشکرها صراحتاً بیان فرمودند که به طور

کلی ارتش ما فقط برای ۲۴ روز نبرد مهمات دارد و امیدی به دریافت مهماتی که قرارداد آن‌ها با کشورهای فروشنده بسته شده است چندان قطعی نمی‌تواند باشد که بنابراین بیانات تیمسار تقریباً برای ۱۰ روز دیگر مهمات قابل پشتیبانی خواهد بود.

۳- این قرارگاه با مسئولان پشتیبانی مهمات به طور مداوم در تماس است، ولی تا کنون خبر خوشحال‌کننده‌ای دریافت نشده است و بنا به اظهار یکی از این مسئولان احتمالاً در نظر است موضوع محدودیت مهمات در محضر امام امت مطرح شود.

۴- از مواضع تیپ ۱ لشکر ۲۱ پیاده مستقر در پای پل کرخه بازدید می‌کردم، آتش شدید دشمن به روی مواضع اجرا می‌شد که من شخصاً ناظر و شاهد در معرض خطر آن بودم، ولی توپخانه‌های ما به علت محدودیت مهمات خاموش بودند و گاه گاهی تک تیری رها می‌کردند. این وضع در روحیه یگان‌های در خط اثر بسیار بدی داشت. تعدادی از پرسنل یگان در خط با نگرانی و ناراحتی به من گفتند: اگر ما مهمات نداریم چگونه می‌خواهیم جنگ را ادامه دهیم و پیروز شویم.

۵- با تماسی که با فرمانده آمادگاه دوکوهه گرفته شد، موفق شدیم قول دریافت تعداد ۲ هزار گلوله توپ ۲۰۳ مم از ایشان بگیریم که دستور دادم توپخانه‌های مستقر در منطقه دزفول دریافت کنند و روزانه ۱۰۰ گلوله در شرایط حساس تیراندازی کنند و با این مقدار مهمات وضع موجود را تا ۲۰ روز حفظ کنیم.

۶- با مسئولان تدارک مهمات مذاکره شد و طبق اطلاع مهمات خریداری شده از کره شمالی هنوز به مناطق عملیاتی حمل نشده و کارخانجات صنایع نظامی ارتش جمهوری اسلامی ایران نیز فعالیت چشم‌گیری در تهیه مهمات جنگ‌افزارهای ساخت کشورهای غربی ندارند، به طوری که به جای این‌که شبانه‌روز کار کنند، هفته‌ای ۲ روز تعطیلی دارند (پنجشنبه و جمعه) در صورتی که در شرایط موجود مملکت باید بدون وقفه و ۲۴ ساعته کار کنند، حتی کارخانجات غیرنظامی نیز باید به تولید وسایل و تجهیزات نظامی اختصاص داده شوند.

۷- موضوع کمبود مهمات به علت تذکرات مداومی که به یگان‌ها داده شده به اطلاع کلیه پرسنل رسیده و در روحیه پرسنل اثر نامطلوبی گذاشته است و نگرانی در اغلب جبهه‌ها مشاهد می‌گردد و این نگرانی خطرات فوق‌العاده و جبران‌ناپذیری را در نظر فرماندهان مجسم می‌سازد و آن این‌که ممکن است اعتماد پرسنل به قدرت پشتیبانی آتش از بین برود و در نتیجه قدرت مقاومت آنها را در مقابل فشارهای دشمن متزلزل سازد، لذا به نظر می‌رسد مسئله مهمات چه از نظر روانی و چه از نظر پشتیبانی آتش برای حفظ مواضع پدافندی و اجرای عملیات آفندی به

مرحله حساس نزدیک می‌شود و چنانچه هر چه زودتر تدابیر منطقی و چاره ساز عملی برای این موضوع اتخاذ نشود، ممکن است عواقب بسیار خطرناکی در بر داشته باشد.

۸- با توجه به نکات معروضه فوق پیشنهادات زیر تقدیم می‌گردد: خواهشمند است مقرر فرمایند به هر نحو مقتضی تدابیری برای تأمین مهمات مورد نیاز اتخاذ گردد و چنانچه تأمین مهمات به سادگی امکان‌پذیر نیست، با واقع‌بینی به خطرات احتمالی ناشی از کمبود مهمات توجه شود و قبل از اینکه مهمات آنچنان محدود شود که ادامه مبارزه را به طور جدی به خطر اندازد، اقدامات پیشگیری و پیش‌بینی به عمل آید:

الف- کارخانجات صنایع نظامی ایران ۲۴ ساعته در ۳ شیفت بدون تعطیلی کار کنند و مهمات توپ ۱۰۵ و ۱۵۵ م م و خمپاره‌انداز ۱۲۰ م م و موشک آرپی جی ۷ و مهمات جنگ‌افزار دیگری که امکان تهیه آن است به سرعت تهیه و در اختیار واحدها قرار دهند.

ب- با توجه به امکان ادامه جنگ حداقل برای یک سال دیگر با در نظر گرفتن تعداد جنگ‌افزارهای موجود و جنگ‌افزارهایی که بایستی برای یگان‌های تازه تأسیس خریداری شود، مهمات برآورد و از هر منبعی که امکان تهیه آن وجود دارد با برنامه زمان‌بندی ۴ ماهه تهیه و در دسترس قرار گیرد.

پ- کارخانجات مهمات سازی سریعاً توسعه داده شود و کلیه انواع مهمات جنگ‌افزارها در داخل کشور تأمین گردد.

ت- با اتخاذ تدابیر منطقی، تاکتیکی قابلیت انعطاف در جبهه‌ها ایجاد شود و عرض جبهه‌ها حتی‌الامکان کمتر شود تا امکان پشتیبانی آتش کافی به وجود آید.

با در نظر گرفتن کلیه عوامل مثبت و منفی موثر در تهیه مهمات یک برآورد وضعیت لجستیکی واقع بینانه و دقیق حساب شده به وسیله ستاد نزاجا و ستاد مشترک انجام شود و راه‌کارهای قابل اجرا و قابل پشتیبانی برای ادامه جنگ به مقامات تصمیم‌گیرنده ارائه گردد تا از هر گونه غافلگیر شدن در اشتباه محاسبات در مجموع جوانب جنگ تحمیلی حکومت مزدور امپریالیسم بعث عراق به ایران جلوگیری به عمل آید. ضمناً یک نسخه آخرین آمار وضعیت مهمات که در دسترس این قرارگاه می‌باشد جهت مبنای تصمیم‌گیری به پیوست تقدیم می‌گردد.

ج ف نزاجا در ق م جنوب سرهنگ ستاد حسینی

«خیلی محرمانه»

مهمات جنوب - ۶۰/۴/۱۳

ردیف	شرح مهمات	ذخیره ۱۰ روز عملیاتی	موجودی دوکوهه	موجودی نقاط	جمع موجودی نقاط با دوکوهه	روز مصرف
۱	فشنگ ۲۰ مم شدید آتش‌زا رسام ام ۱۴ (در نوار)	۳۶۸۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۴۸۹۴۸۶	۵۰۵۴۸۶	۱/۴
۲	فشنگ ۲۳ مم شدید آتش‌زا	۱۰۶۲۳۰	۱۳۴۶۷۱	۱۴۹۱۶۴	۸۳۸۳۵	۲/۵
۳	فشنگ ۲۳ مم شدید آتش‌زا سام ثاقب	۷۰۸۴۰	۷۲۹۹۰	۶۲۳۳۴	۱۳۹۳۲۴	۲۰
۴	نارنجک ۷۳ مم با ماسوره	۲۰۸۰۰۰	۲۴۵۳	۱۶۵۳۷	۱۸۹۹۰	۰/۹
۵	فشنگ ۷۶ مم شدید از سر له‌شونده (اسکورپیون)	۲۸۸۰۰	۳۴۱۴	۱۳۹۶۷	۱۷۳۸۱	۶
۶	فشنگ ۷۶ مم افشان	۴۸۰۰	-	۵۴۶	۵۴۶	۱/۵
۷	فشنگ ۷۶ مم اسکورپیون ل ۴۲۴	۲۱۶۰۰	۷۹۲۲	۸۴۴۶	۶۳۶۷۸	۷/۵
۸	فشنگ ۷۶ مم دودانگیز اسکورپیون	۷۲۰۰	۴۶۵	۸۶۴۷	۹۱۱۲	۱۲/۶
۹	خمپاره ۸۱ مم شدید کوتاه تسلیحاتی و آمریکایی	۲۵۵۱۳	۱۰۰۰	۵۸۶۶۷	۵۹۶۶۷	۲۳/۴
۱۰	خمپاره منور تسلیحاتی	۱۴۵۰۰	--	۷۱۶۳	۷۱۶۳	۵
۱۱	خمپاره ۸۱ دودانگیز تسلیحاتی	۲۰۲۹۰	۳۶۰۶	۶۴۰۳	۱۰۰۰۹	۴/۹
۱۲	فشنگ ۹۰ مم ثاقب رسام	۹۷۱۰	۷۴۶	۱۱۳۲۷	۱۲۷۳	۱۲/۴
۱۳	فشنگ ۹۰ مم شدید برای تانک ام-۴۷	۸۵۷۰	۸۵۶	۲۱۳۰۰	۲۲۱۵۶	۲۵
۱۴	فشنگ ۹۰ مم ضد تانک رسام	۸۵۷۰	۲۲۷۵	۱۴۸۶۳	۱۷۱۳۸	۱۹/۱
۱۵	فشنگ ۹۰ مم دودانگیز فسفر	۳۴۰۰	-	۱۸۸۴	۱۸۸۴	۶
۱۶	فشنگ ۱۰۵ مم منور هویتزر	۱۲۰۰	--	۶۴۲	۶۴۲	۴/۲
۱۷	فشنگ ۱۰۵ مم هویتزر با ماسوره ام ۵۱ آ ۵	۱۰۸۸۴	۱۰۶۴۶	۱۷۳۰۵	۲۷۹۵۱	۵
۱۸	فشنگ ۱۰۵ مم هویتزر با ماسوره زمانی	۱۰۷۵۵۰	۲۰۰۶	۱۱۳۴۷	۱۳۳۵۳	۱/۲۴
۱۹	فشنگ ۱۰۵ مم هویتزر شدید ضد تانک رسام تانک ام-۶۰ بلند ایرانی	۲۷۸۷۰	۲۸۸۰	۷۶۱۶	۱۰۴۹۶	۳/۸
۲۰	فشنگ ۱۰۵ آبی دی اس تانک ام-۶۰	۷۸۷۰	۳۶۷۵	۵۷۰۲	۸۸۳۸	۱۱/۳
۲۱	فشنگ ۱۰۵ مم رسام فسفر سفید	۱۸۴۸۰	۱۱۰۰	۱۷۸۸۰	۱۸۹۸۰	۱۰/۲
۲۲	فشنگ ۱۰۶ مم شدید ضد تانک بدون عقب‌نشینی	۸۴۵۰۰	۱۵۸۴	۹۴۲۱	۱۱۰۰۵	۱/۳

۱۷۸ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

۰/۵	۳۰۰۸۲	۲۷۸۶۶	۲۱۸۶ تعمیری	۸۴۵۰۰	فشنگ ۱۰۵ شدید پلاستیکی ضد نفر	۲۳
۰/۵	۱۱۱۷۵	۴۶۵۶	۶۵۱۹	۱۰۵۰۸۰	خمپاره ۲۰ شدید (ایرانی، کره‌ای)	۲۴
۰/۲۲	۶۷۳	۵۸۲	۹۱	۲۹۶۰۰	خمپاره ۲۰ (شدید با خرج موشکی)	۲۵
۳/۰۶	۱۸۱۲	۱۲۱۰	۶۰۲	۵۹۲۰	خمپاره ۱۲۰ دودانگیز فسفر سفید	۲۶
۱/۱۶	۸۶۱	۳۹۳	۴۶۸	۷۴۰۰	خمپاره ۱۲۰ منور	۲۷
۱۸/۲	۶۸۷۰	۶۴۵۸	۴۱۲	۳۷۶۰	گلوله ۱۲۰ مم چیفتن از سر له شونده رسام	۲۸
۸/۹۲	۲۵۷۱۲	۲۲۹۲۰	۱۲۷۹۲	۴۰/۰۰۰	گلوله ناقب رسام جدا شونده	۲۹
۳/۱۷	۶۷۶۷	۵۵۰۷	۱۲۶۰	۳۱۰۸۰	فشنگ ۱۳۰ مم شدید با خرج قوی روسی	۳۰
۲/۵	۸۷۲۰	۸۱۱۲	۶۰۸	۲۹۶۰۰	فشنگ ۱۳۰ مم با خرج ضعیف روسی	۳۱
۲۹/۴	۳۲۷۲	۳۰۷۲	۲۰۰	۲۴۶۰۰	گلوله ۱۵۵ شدید همه نوع	۳۲
۳/۳	۴۸۸۱	۴۲۴۲	۶۳۹	۱۴۷۶۰	گلوله ۱۵۵ منور	۳۳
۹/۱	۱۱۴۶۸	۷۹۶۸	۳۵۰۰	۱۲۶۰۰	گلوله ۱۷۵ شدید آمریکایی	۳۴
-	-	-	-	۱۲۶۰۰	گلوله ۱۷۵ سب کالیبر شدید اسرائیلی	۳۵
۲/۵	۸۷۰۲	۵۵۷۲	۳۱۳۰	۳۴۹۲۰	گلوله ۲۰۳ مم شدید	۳۶
۱/۰۹	۱۷۰۸۷	۱۱۲۵۹	۵۸۲۸	۱۵۷۰۸۰	نارنجک آریبی جی ۷ ضد تانک روسی سهند	۳۷
۰/۹۹	۴۹۶	۴۹۶	--	۵۰۰۰	موشک سهند ۳	۳۸
۰/۵۷	۱۲۶	۹۰	۳۶	۲۱۹۰	موشک دراگون	۳۹
۰/۷	۹۴	-	۹۴ هوانیروز	۱۴۵۰	موشک تاو	۴۰
۳/۱۷	۴۲۲۴	۳۶۵	۳۸۵۹	۱۳۳۰۰	موشک مالیوتکا	۴۱
۱/۹	۶۸۶۶	۴۹۶۲	۱۹۰۴	۳۶۴۰۰	موشک کاتیوشا	۴۲
۱۴	۶۲۳۲	۵۲۶۰	۹۷۲	۴۴۴۰	فشنگ ۱۳۰ مم ناقب روسی با خرج	۴۳
۲/۱۷	۴۱۳۰	۴۱۳۰	-	۱۸۹۵۶	موشک ۲/۷۵ فلشت ضد نفر اچ ۴۵۹	۴۴
۱/۲۶	۳۴۹۶	۳۴۹۶	-	۲۷۷۲۳	موشک ۲/۷۵ فلشت ضد نفر اچ ۴۹۰	۴۵
۰/۷۲	۴۱۴۷	۴۱۴۷	-	۵۶۸۹۰	موشک ۲/۷۵ فلشت ضد نفر اچ ۸۲۶	۴۶
۲/۳۷	۲۵۰۱	۲۵۰۱	-	۱۰۵۴۰	موشک ۲/۷۵ فلشت ضد نفر اچ ۴۸۸	۴۷
بدون محدود	۱۶۵۸۲	۵۶۷۸	۹۰۴	-	فشنگ ۵۷ شدید آمریکایی	۴۸

قسمت پنجم

بررسی و تجزیه و تحلیل

توجه: قبل از بررسی مسائل مورد نظر در این قسمت لازم به یادآوری است که این قسمت شرح جریان نبرد ویژه‌ای نیست، بلکه خلاصه‌ای از چگونگی کلیات طرح‌ریزی و هدایت جنگ در یک سال اول در صحنه عملیات خوزستان می‌باشد، زیرا شرح عملیات طرح‌ریزی و هدایت هر یک از نبردهای اجرا شده در خوزستان در کتاب‌های جداگانه تهیه و تدوین گردیده است و برای بررسی نبردها لازم است به کتاب مربوطه مراجعه شود.

۱- کلیات

از آغاز جنگ تحمیلی ایران و عراق صحنه عملیات به دو صحنه مستقل تقسیم گردید که یک قسمت به نام صحنه عملیات غرب و قسمت دیگر به نام صحنه عملیات جنوب نامیده شد. صحنه عملیات جنوب از کرانه خلیج فارس و اروند رود در جنوب شروع می‌شد و تا غرب دهلران و رودخانه چنگوله ادامه پیدا می‌کرد و صحنه عملیات غرب از رودخانه چنگوله و شرق دشت مهران شروع می‌شد تا دالامپرداغ در مرز مشترک ایران و عراق و ترکیه امتداد می‌یافت که شامل منطقه مرزی ایران و عراق در استان ایلام باختران کردستان و قسمتی از استان آذربایجان غربی می‌گردید.

در این بررسی فقط خلاصه عملیات نیروهای مسلح ایران در صحنه عملیات جنوب مورد نظر می‌باشد و مسائل مربوطه به منطقه غرب در کتاب‌های جداگانه‌ای تدوین می‌گردد.

۲- خلاصه وضعیت عملیات قبل از آغاز جنگ در مهر ماه ۱۳۵۹

شروع جریان وضعیت عملیات قبل از آغاز جنگ در کتاب مقدمات جنگ تحمیلی گردآوری و تدوین شده است و خلاصه وقایع جنگ چنین بوده که نیروهای متجاوز بعث عراق از اوایل فروردین ماه سال ۱۳۵۹ اقدامات خصمانه در نزدیکی مرز بین دو کشور آغاز کردند، به نحوی که ارتش جمهوری اسلامی ایران، از جانب ارتش عراق احساس خطر نمود. در ۲۱ فروردین ماه ۱۳۵۹ آماده باش کامل به کلیه یگان‌ها داده شد. در این موقع در صحنه عملیات جنوب فقط لشکر ۹۲ زرهی استقرار داشت، این لشکر نیز به حالت آماده باش کامل درآمد و قسمتی از یگان‌های این لشکر به مواضع پدافندی نزدیک مرز اعزام شد.

تحریکات مرزی نیروهای متجاوز عراق در حوالی پاسگاه‌های ژاندرمری مرزی به وقوع پیوست.

در اوایل خرداد ماه ۵۹ درگیری مرزی در منطقه مهران شدیدتر شد و پاسگاه‌های مرزی در این قسمت زیر آتش جنگ‌افزارهای سنگین دشمن قرار گرفت و عناصر مانوری نیروهای عراقی در نزدیکی مرز مستقر گردید و نیروهای عراقی تلاش کردند قسمتی از ارتفاعات مرزی شمال غربی مهران را که شامل تپه ۳۴۳ نیز می‌شد، اشغال کنند. لشکر ۹۲ زرهی در اجرای دستور نیروی زمینی یک واحد زرهی و مکانیزه در حدود یک گردان به مهران اعزام کرد و نبرد نسبتاً جدی بین نیروهای ایرانی و عراقی در گرفت و نیروهای عراقی مجبور به عقب‌نشینی از نزدیکی مرز شدند. ولی تحریکات نیروهای عراقی از نقاط دیگر خوزستان به خصوص غرب دهلران آغاز شد. عناصر ژاندرمری از لشکر ۹۲ زرهی درخواست اعزام نیروی تقویتی کردند و لشکر عنصری از تیپ ۲ دزفول را برای تقویت پاسگاه‌های مرزی عین خوش و موسیان اعزام کرد. این حوادث مرزی به مرور شدت یافت و از دهه دوم شهریور ماه به صورت برخوردهای جدی محلی در حوالی پاسگاه‌های چیلات و بیات و فکه و سمیده و صفریه و سوبله و طلایه و کوشک و کرانه نهر خین درآمد. از ۳۱ شهریور ماه با مباران نیروی هوایی متجاوز عراق در شهرهای خوزستان تبدیل به جنگ عمومی بین نیروهای مسلح ایران و عراق گردید.

در این مرحله از عملیات که بیش از ۵ ماه ادامه داشت، رهبری عملیات منطقه جنوب از مهران در شمال تا دهانه اروند رود در خلیج فارس (دهانه فاو) با فرماندهی لشکر ۹۲ زرهی بود و فقط عناصر سازمانی و زیر امر لشکر ۹۲ زرهی در خوزستان حاضر و آماده برای مقابله با تهدید ارتش عراق بود. در این مدت ۵ ماه فقط یک تیم زرهی از عناصر تیپ ۳۷ زرهی مرکز زرهی و ۳ گردان توپخانه سنگین برای تقویت لشکر ۹۲ زرهی به خوزستان اعزام شد. در اواخر شهریور، تیپ ۸۴ پیاده نیز در منطقه دهلران تا مهران مسئولیت پدافند جناح شمالی صحنه عملیات خوزستان را عهده‌دار گردید.

لشکر ۹۲ زرهی با داشتن چنین مأموریت خطیری در وضعیت آمادگی رزمی مناسبی نبود و استعداد رزمی لشکر به حدود ۶۰ درصد استعداد سازمانی تقلیل یافته بود.

در تیر ماه سال ۱۳۵۹ توطئه کودتای نافرجام در یگان‌های ارتش از جمله لشکر ۹۲ زرهی کشف شد و تعدادی از افسران فرمانده یگان‌های این لشکر از جمله فرمانده لشکر و ۳ فرمانده تیپ به اتهام شرکت در کودتا بازداشت شدند یا فرار کردند و اختلال بیشتری در آمادگی رزمی این لشکر به وجود آمد. با این وجود اقدام مؤثری برای بالا بردن استعداد رزمی این لشکر به عمل نیامد حتی تا شروع جنگ تحمیلی افسری برای فرماندهی لشکر و فرماندهان تیپ تعیین نگردید.

این لشکر با این شرایط مختل در آغاز جنگ در مقابل حمله ۲ لشکر زرهی و ۲ لشکر مکانیزه دشمن که از هر لحاظ مجهز و آماده بودند، قرار گرفت و در حد توانایی خود در مقابل تهاجم نیروهای متجاوز، عملیات تأخیری انجام داد. در یک هفته اول جنگ با همین توان ضعیف موفق شد پیشروی دشمن را در کرانه غربی رودخانه کرخه و غرب الله اکبر و بستان و جنوب غربی اهواز و کرانه رودخانه کارون و حاشیه غربی خرمشهر متوقف سازد. مشروح این عملیات تأخیری و پدافندی لشکر ۹۲ زرهی در ۴ جلد کتاب جداگانه برای منطقه غرب دزفول و شوش و جنوب غربی اهواز و دشت آزادگان و منطقه خرمشهر و آبادان بیان شده است.

۳- هدایت عملیات جنوب بعد از آغاز جنگ تحمیلی تا تشکیل قرارگاه مقدم

بعد از آغاز تجاوز عمومی ارتش متجاوز عراق به خوزستان، ستاد مشترک و نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران به فکر تجدید سازمان رزمی در خوزستان و اعزام لشکرهای دیگر به این صحنه عملیات و تشکیل یک قرارگاه مقدم در این منطقه افتاد. به لشکرهای ۲۱ پیاده حمزه و ۱۶ زرهی قزوین دستور داد از پادگان‌های مربوطه به دزفول تغییر مکان کنند. به گروه‌های ۱۱ و ۲۲ و ۳۳ و ۴۴ و ۵۵ توپخانه و گروه ۴۱۱ مهندسی رزمی نیز این دستور ابلاغ شد. از اوایل مهر ماه عناصر لشکرها و گروه‌های توپخانه و گروه مهندسی یاد شده به تدریج به اندیمشک تغییر مکان کردند.

برای فرماندهی لشکر و تیپ‌های لشکر ۹۲ زرهی، تعدادی افسر تعیین و به خوزستان اعزام شدند، که سرهنگ زرهی ستاد غلامرضا قاسمی‌نو فرمانده لشکر ۸۸ زرهی زاهدان به اهواز اعزام شد و فرماندهی لشکر ۹۲ زرهی را از سوم مهر ماه به عهده گرفت. حدود ۲۰ نفر

سرهنگ زرهی از افسران، تعدادی را برای فرماندهی و معاون تیپ و افسر ستاد لشکر تعیین کرد و سازمان فرماندهی یگان‌های عمده لشکر از ۵ مهر ماه تا حدودی تشکیل گردید. در این موقع واحدهای لشکر ۹۲ زرهی به کرانه‌های کرخه و کارون عقب رانده شده و نیروهای متجاوز به هدف‌های اولیه خود رسیده بودند.

عرض جبهه لشکر ۹۲ زرهی از غرب دهلران تا دهانه فاو حدود ۴۸۰ کیلومتر بود. این جبهه ۵ قسمت کاملاً مستقل و مجزا داشت که پشتیبانی متقابل در هیچ یک از این قسمت‌ها امکان‌پذیر نبود. قرارگاه لشکر با آن وضعیت نابسامانی که داشت قادر به هدایت عملیات این جبهه وسیع نبود.

رئیس ستاد مشترک و فرمانده نیروی زمینی هر کدام جداگانه، تصمیم گرفتند سازمان فرماندهی مناسبی برای صحنه عملیات خوزستان تعیین کنند. در آن موقع من (سرهنگ حسینی گردآورنده این مطالب) در شرف بازنشستگی بودم و به حالت انتصاب بودم و شغلی نداشتم. از جمله افسرانی که برای سازمان فرماندهی صحنه عملیات خوزستان در نظر گرفته شد، من بودم. لذا لازم می‌دانم برای ثبت در تاریخ، چگونگی تشکیل این سازمان را بیان کنم:

برابر تصمیم مقامات فرماندهی ارتش، من و تعدادی دیگر از افسران زرهی از اول مهر ماه ۱۳۵۹ بازنشسته شده بودیم. در دومین روز آغاز جنگ که روز سه شنبه بود و طبق روش جاری بایستی افسران منتسب برای اعلام حضور و دریافت دستورات به قرارگاه نیروی زمینی می‌رفتند، به قرارگاه نیروی رفتم و با احساس مسئولیتی که در مقابل میهن اسلامی خود می‌کردم، همراه سرهنگ زرهی ستاد رسول حشمت دهکردی که مانند من بازنشسته شده بود، پیش سرتیپ شرفخواه معاون هماهنگ‌کننده نیروی زمینی رفتیم و آمادگی داوطلبانه خود را برای رفتن به جبهه جنگ به ایشان ابراز کردیم. چون هنوز برای لشکر ۹۲ زرهی فرماندهی تعیین نشده بود و من بیش از ۱۱ سال در آن لشکر خدمت کرده بودم، داوطلبی خودم را برای فرماندهی آن لشکر اظهار کردم. ولی سرتیپ شرفخواه اظهار کرد که سرهنگ قاسمی برای فرماندهی لشکر ۹۲ تعیین شده و از زاهدان به مقصد خوزستان حرکت کرده است. از من و سرهنگ حشمت به خاطر ابراز احساس مسئولیتی که در مقابل میهن اسلامی خود نشان دادیم، اظهار تشکر کرد. ولی من احساس کردم حداقل ایشان مایل

به قبول پیشنهاد من به عنوان فرماندهی لشکر نیست. بعد از یک هفته مجدداً در روز سه شنبه برای تعیین تکلیف بازنشستگی خود مانند سایرین به لویزان رفتم. در این روز، یعنی ۸ روز پس از آغاز جنگ، افسر کارگزینی نیروی زمینی (سرهنگ امامی) به من ابلاغ کرد که فرمانده نیروی زمینی و رئیس ستاد مشترک دستور داده‌اند بازنشستگی من و تعدادی از افسران، معوق بماند و برای قبول مسئولیت در قسمتی از صحنه عملیات جنگ آماده شوم. من همان روز به معاونت عملیات و اطلاعات نیروی زمینی مراجعه کردم و دیدم به ۳ نفر افسر زرهی دیگر که سرهنگ زرهی ستاد فریدون شهلاهی و سرهنگ زرهی ستاد رسول حشمت دهکردی و سرهنگ زرهی ستاد غلامرضا پور موسی بودند، ابلاغ شده است که در این معاونت، با من جلسه‌ای برای بررسی مسئله جنگ تشکیل شود. ما این جلسه را تشکیل دادیم، من از معاون عملیات و اطلاعات نیرو سؤال کردم هدف از احضار ما چیست؟ ایشان اظهار بی‌اطلاعی کرد و گفت فرمانده نیروی زمینی و رئیس ستاد مشترک دستور داده‌اند، شما ۴ نفر افسر زرهی آماده باشید به خوزستان بروید و برای هدایت عملیات جنگ مسئولیتی را عهده‌دار شوید. ضمناً اجازه داده‌اند چنانچه افسران دیگری را معرفی کنید، برای همکاری در اختیار شما قرار داده شود. من و افسران دیگر از همان لحظه شروع به برآورد وضعیت و تهیه طرح‌های مقدماتی کردیم و با اطلاعاتی که معاونت عملیات و اطلاعات در اختیار ما گذاشت، یک طرح عملیاتی کلی تهیه کردیم. ضمناً متوجه شدیم که متأسفانه نیروی زمینی و ستاد مشترک یک طرح عملیاتی قابل اجرا تهیه نکرده و تقریباً یک حالت بلا تکلیفی برای هدایت جنگ حکم فرماست. فقط طرح عملیاتی ابوذر تهیه و ابلاغ شده بود که آن هم با تعرض همه جانبه دشمن، ارزش عملیاتی خود را از دست داده بود.

طرحی که من تهیه کردم این بود که هرچه زودتر یگان‌های نیروی زمینی که در مناطق غیر عملیاتی هستند به خوزستان تغییر مکان کنند. ابتدا سعی شود پیشروی دشمن در همان مواضعی که رسیده‌اند سد گردد. با اقدامات پدافندی مؤثر و فعال وضعیت جبهه‌های نبرد تثبیت شود. پس از متوقف کردن کامل پیشروی دشمن، با توجه به امکانات و شرایط میدان‌های نبرد، طرح‌های تعرضی متقابل تهیه و اجرا گردد و نیروهای متجاوز از خاک میهن اسلامی ما بیرون رانده شوند.

در ۱۲ مهر ماه به گروه ما ابلاغ شد، در روز ۱۳ مهر ماه به دزفول برویم. همان روز از ستاد مشترک تلفنی به نیروی زمینی ابلاغ شد که تیمسار فلاحی جانشین ستاد مشترک دستور داده‌اند من با ۳ نفر افسر زرهی دیگر به ملاقات ایشان برویم. این ملاقات در بعد از ظهر روز ۱۲ مهر انجام شد. من طرح تهیه شده را ارائه دادم ولی مورد پسند تیمسار فلاحی قرار نگرفت. ایشان اظهار کرد که نظرش از احضار ما این است که ما ۴ نفر به خوزستان برویم و هرکدام فرماندهی یک منطقه نبرد خوزستان را که دزفول و اهواز و دشت آزادگان و خرمشهر بود به عهده بگیریم و با همان نیروهای باقیمانده لشکر ۹۲ زرهی نیروهای متجاوز را از خاک ایران بیرون برانیم. حتی ایشان معتقد بود که بیرون راندن نیروهای متجاوز آن قدر مشکل نیست که نیازی به صرف ماه‌ها وقت و اعزام نیروهای زیاد به خوزستان باشد که البته این طرز فکر برای من بسیار عجیب بود. به هر حال ایشان که از قصد رفتن ما به دزفول آگاه شد، گفت بروید با فرمانده نیرو نیز مذاکره کنید و به تهران برگردید، تا من دستور کار را بدهم. من از همان ابتدا متوجه شدم که همکاری و همفکری و اتفاق نظر بین جانشین رئیس ستاد مشترک و فرمانده نیروی زمینی وجود ندارد.

گروه ما در ۱۳ مهر با یک فروند هواپیمای سی ۱۳۰ که حامل سربازان دژبان به دزفول بود عازم دزفول گردید. فقط به منظور روشن شدن وضعیت ارتش در آغاز جنگ، این خاطره تلخ را نیز بیان می‌کنم. در آن روز ما ۳ نفر افسر ارشد و همه داوطلب برای به عهده گرفتن مسئولیت‌های بزرگ جنگی به خوزستان می‌رفتیم، ولی متأسفانه در فرودگاه برخورد پرسنل مسئول فرودگاه با ما چندان مؤدبانه نبود. ما را سوار هواپیمایی کردند که پر از سرباز و بار بود. وقتی که ما افسران پیر وارد هواپیما شدیم، هیچ‌یک از سربازان از جایی که نشسته بودند تکان نخوردند. همه ما الزاماً با وضع نه چندان مناسب در روی بارها نشستیم و به دزفول رفتیم. در حالی که سربازان جوان در صندلی‌های هواپیما لم داده بودند. با ورود به دزفول با فرمانده نیروی زمینی ملاقات کردیم و من جریان تهیه طرح و ملاقات با تیمسار فلاحی را به فرمانده نیرو گفتم، ایشان هم طرح را نپذیرفت و یا بهتر است بگویم اصلاً توجهی به آن نکردند. درباره مسئولیت گروه ما در خوزستان گفت: هدف از احضار ما این است که به وسیله ما یک قرارگاه مقدم نیروی زمینی در دزفول تشکیل شود و فعالیت ستادی نیروی زمینی برای هدایت عملیات جنوب به وسیله این قرارگاه اجرا گردد. در

حقیقت به جای استفاده از افسران سازمانی ستاد نیروی زمینی، ما افسران بدون شغل و منتصب، مسئولیت ستادی منطقه جنگ را عهده‌دار شویم. فرمانده نیروی زمینی در همان روز ۴ نفر از این افسران را به عنوان جانشین خود تعیین کرد که به ترتیب زیر بود:

الف- سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی، جانشین عملیاتی و رئیس ستاد هم‌آهنگ کننده قرارگاه مقدم.

ب- سرهنگ توپخانه ستاد منصور امین جانشین اطلاعاتی

پ- سرهنگ زرهی ستاد فریدون شهلائی جانشین پرسنلی

ت- سرهنگ زرهی ستاد رسول حشمت دهکردی جانشین لجستیکی

علت تعیین مقام جانشینی این بود که فرمانده نیروی زمینی اختیارات فرماندهی خود را به ما تفویض کرد، تا بتوانیم در نبودن ایشان دستورات لازم را شخصاً به واحدها بدهیم. به من به عنوان معاون هم‌آهنگ کننده اختیار داد که سازمان ستاد را شخصاً ترتیب دهم این ستاد سازمان داده شد و در زیر زمین کارخانه لاستیک سازی پادگان دزفول مستقر گردید. از روز ۱۵ مهر، موجودیت آن به یگان‌های رزمنده صحنه عملیات خوزستان ابلاغ شد و بدین ترتیب از روز ۱۵ مهر صحنه عملیات خوزستان دارای یک قرارگاه هدایت کننده گردید.

۴- هدایت عملیات جنوب به وسیله قرارگاه مقدم نیروی زمینی

استنباط اولیه من از تشکیل قرارگاه مقدم نیروی زمینی در جنوب این بود که این قرارگاه طرح‌ریزی و هدایت عملیات کلیه عناصر رزمنده ارتشی و غیر ارتشی مستقر در خوزستان را به عهده خواهد داشت، ولی عملاً چنین نشد و از همان آغاز تشکیل قرارگاه مقدم متوجه شدم که نظرات تیمسار فلاحی مبنی بر تفکیک مسئولیت فرماندهی مناطق عملیاتی دزفول اهواز و خرمشهر اجرا می‌شود. زیرا پس از تشکیل قرارگاه مقدم نیروی زمینی، اظهار کرد که این قرارگاه فعلاً فقط طرح‌ریزی و هدایت عملیات منطقه غرب شوش و دزفول را عهده‌دار گردد و فرماندهی منطقه اهواز و دشت آزادگان و خرمشهر کماکان در اختیار فرمانده لشکر ۹۲ زرهی باقی بماند. این امر برای من بسیار عجیب بود. زیرا شخص فرمانده نیروی زمینی در صحنه عملیات جنوب بود، چگونه امکان داشت یک لشکر آن هم با آن وضع فلاکت باری که داشت، مستقلاً مسئولیت $\frac{۲}{۳}$ منطقه عملیات را عهده‌دار شود. ولی به

مرور متوجه شدیم که به علت عدم سازمان دهی مناسب اولیه و به علت شرایط ویژه‌ای که شرکت سازمان‌های غیر ارتشی در جنگ به وجود آورده بود، چنین حالت فرماندهی خود به خود ایجاد شده بود و صحنه عملیات خوزستان به سه منطقه جدا و مستقل تقسیم گردیده بود. منطقه عملیات دزفول در کنترل فرماندهی فرمانده نیروی زمینی قرار داشت و منطقه عملیات اهواز تحت کنترل فرماندهی دکتر چمران و مهندس غرضی استاندار خوزستان و تا حدودی سرتیپ فلاحی جانشین رئیس ستاد مشترک بود. منطقه عملیات خرمشهر تقریباً بلا تکلیف بود. زیرا ظاهراً فرماندهی اروند مستقر در خرمشهر زیر امر لشکر ۹۲ زرهی بود، ولی عملاً لشکر هیچگونه نفوذی در عملیات آن جبهه نداشت و تیمسار فلاحی و مقامات غیر نظامی می‌خواستند در خرمشهر و آبادان نیز یک فرماندهی مستقل به فرماندهی ژاندارمری کشور تشکیل شود که این کار نیز از اواخر مهر ماه صورت گرفت. عملاً صحنه عملیات خوزستان به ۳ منطقه مستقل با ۳ فرماندهی مستقل تجزیه گردید. در نتیجه فرمانده نیروی زمینی و قرارگاه مقدم جنوب فقط در عملیات منطقه دزفول و شوش اعمال نفوذ می‌کردند. نیروی زمینی، منطقه اهواز و خرمشهر را فقط پشتیبانی لجستیکی می‌کرد. حتی در دو ماه اول جنگ، لشکر ۹۲ زرهی و تا پایان سال ۵۹ فرماندهی اروند، گزارش عملیات خود را به قرارگاه مقدم جنوب نمی‌دادند، اگر هم می‌دادند به صورت یک واحد همجوار بود. به این دلیل حوادث و اتفاقات عملیاتی که در منطقه اهواز و خرمشهر رخ می‌داد، مستقیماً به ستاد مشترک یا قرارگاه اصلی نیروی زمینی در تهران مخابره می‌شد. قرارگاه مقدم جنوب به واسطه از جریانات مطلع می‌گردید. از بعضی حوادث نیز اطلاعی پیدا نمی‌کرد.

به هر حال با این شرایط، قرارگاه مقدم جنوب از ۱۵ مهر ماه در صحنه عملیات خوزستان در منطقه دزفول و شوش فعال شد و فرمانده نیروی زمینی شخصاً فرماندهی آن را به عهده گرفت. هدایت عملیات جنوب از طریق این قرارگاه آغاز گردید که برای سادگی امکان بررسی عملیات اجرا شده به صورت ماهیانه و به شرح زیر بیان می‌شود:

۵- عملیات و حوادث مهم مهر ماه ۱۳۵۹

استقرار قرارگاه مقدم جنوب در دزفول هنگامی انجام شد که یورش اولیه نیروهای متجاوز عراق در مواضع پدافندی غرب رودخانه کرخه و کارون سد شده بود و یگان‌های

موجود در خوزستان که عمدتاً عناصر لشکر ۹۲ زرهی و تعدادی یگان‌های توپخانه تقویتی و نیروهای سپاه پاسداران و بسیج مردمی بودند، موفق شده بودند پیشروی دشمن را مهار کنند و او را وادار به توقف و اتخاذ حالت پدافندی نمایند. فقط در جبهه خرمشهر تلاش شدید دشمن برای تصرف شهر خرمشهر ادامه داشت. ضمناً عناصر اصلی لشکر ۲۱ پیاده حمزه به اندیمشک تغییر مکان کرده بود. و عناصر لشکر ۱۶ زرهی نیز در حال تغییر مکان به منطقه دزفول و اندیمشک بودند. یک گردان تانک و یک گردان پیاده لشکر ۷۷ پیاده نیز از مشهد به اندیمشک و اهواز انتقال داده شده بودند. لذا در جبهه دزفول و اهواز حمله دشمن از دورافتاده و متوقف گردیده بود و نیروهای تقویتی خودی نیز به جبهه دزفول وارد شده بودند. بنابراین شرایط نسبی برای تعرض متقابل ایران به وجود آمده بود.

فرمانده نیروی زمینی و جانشین رئیس ستاد مشترک و همچنین مقامات غیر نظامی فعال در هدایت عملیات علاقه‌مند بودند هرچه زودتر تعرض متقابل نیروهای مسلح ایران آغاز شود و قبل از آن که نیروهای متجاوز فرصت داشته باشند، مواضع پدافندی خود را در مناطق اشغالی تحکیم کنند، از خاک میهن اسلامی ما بیرون رانده شوند. اما درباره انتخاب محل آغاز تعرض متقابل بین مقامات تصمیم‌گیری، هم‌آهنگی کامل وجود نداشت.

مقامات غیر نظامی نسبت به منطقه خرمشهر حساسیت بیشتری داشتند و علاقمند بودند با استفاده از یگان‌های تازه نفس وارد شده به خوزستان، به محاصره خرمشهر شکسته شود و شهر خرمشهر در مقابل تهدید و اشغال دشمن محافظت گردد. جانشین رئیس ستاد مشترک نیز با این موافق بود، ولی نظر فرمانده نیروی زمینی این بود که باید تقدم هرگونه عملیات پدافندی و آفندی به منطقه دزفول داده شود. زیرا اندیمشک و دزفول گلوگاه حیاتی خوزستان است و چنانچه این گلوگاه به وسیله دشمن قطع شود، خود به خود تمام غرب خوزستان از قسمت‌های مرکزی ایران جدا می‌گردد و هرگونه تلاش، حتی مثبت در منطقه اهواز و خرمشهر بی‌نتیجه می‌ماند و نیروهای مصرف شده در آن مناطق به هدر می‌رود. در این برخورد فکری فرمانده نیروی زمینی برنده شد و عمده قوای ارتش ایران که به خوزستان حرکت کرد، در منطقه اندیمشک دزفول مستقر گردید. فرمانده نیروی زمینی تصمیم گرفت هرچه زودتر یک حمله متقابل در پای پل کرخه انجام دهد و نیروهای متجاوز را در منطقه عملیاتی غرب دزفول و شوش عقب براند. برای این عملیات ابتدا لشکر زرهی در نظر گرفته

شده بود که برابر طرح عملیاتی ابوذر پس از وارد شدن به منطقه اندیمشک بایستی این حمله متقابل را اجرا می‌کرد، ولی ۲ عامل سبب شد که این حمله به وسیله لشکر ۲۱ پیاده اجرا شود و آن‌ها عبارت بودند از:

(۱) حمله متقابل موفقیت آمیز تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی در پای پل کرخه که در ۱۱ مهر ماه با یک واحد ضعیف با یک گروهان تانک تقویت شده اجرا شد، بر خلاف انتظار، نیروهای دشمن را به طور قابل ملاحظه‌ای از منطقه پل عقب راند و سر پل را در غرب کرخه تصرف و تأمین کرد. نیروی متجاوز با داشتن ۲ لشکر زرهی و مکانیزه نتوانست این گروهان ما را از سر پل عقب براند، لذا به نظر رسید که دشمن ترسو تر از آن است که تصور می‌رفت و چنانچه با یک واحد بزرگ‌تر حمله شود، به احتمال زیاد نیروهای دشمن تا عین خوش و دوسلک عقب‌نشینی خواهند کرد.

(۲) دلیل دیگر این بود که به علت محدودیت وسایل ترابری راه‌آهن و خودروهای تانک‌بر تغییر مکان لشکر ۱۶ زرهی به کندی انجام می‌گرفت. ممکن بود طولانی شدن زمان به نیروهای متجاوز فرصت بیشتری دهد تا مواضع اشغالی را مستحکم نماید.

با توجه به ۲ دلیل یاد شده فرمانده نیروی زمینی تصمیم گرفت هر چه زودتر حمله متقابل را با لشکر ۲۱ پیاده که با ادغام لشکرهای ۱ و ۲ پیاده مرکز سازمان یافته بود اجرا کند. به فرمانده لشکر ۲۱ پیاده، سرهنگ پیاده ورشوساز دستور داد، آماده برای اجرای این مأموریت شود. لازم به یادآوری است که در روزها و هفته‌های اول جنگ، برآورد فرماندهان رده‌های بالا از قدرت رزمی ارتش ایران و عراق خیلی منطقی نبود. آن‌ها تصور می‌کردند که ارتش عراق فقط از برتری کامل اولیه خود استفاده کرده و توانسته است در ظرف کمتر از ۱۰ روز به کرانه کرخه و کارون برسد و چنانچه ارتش ایران، یک حرکت متقابل نشان دهد ارتش عراق یارای مقاومت نخواهد داشت و فرار خواهد کرد. این طرز فکر در اوایل جنگ به قدری شدید بود که فرماندهان رده بالا برآورد وضعیت و تهیه طرح‌های حساب شده را چندان مورد توجه قرار نمی‌دادند. بر این اساس حمله لشکر ۲۱ پیاده طرح‌ریزی و اجرا شد. نظر فرمانده نیروی زمینی این بود که ابلاغ یک دستور مأموریتی به صورت پیام کتبی به لشکر ۲۱ پیاده کافی است، ولی به هر حال یک دستور جزء به جزء مختصر تهیه و برای اجرا ابلاغ شد. نظر فرمانده نیروی زمینی، اجرای حمله در ۱۹ مهر بود که در آن موقع هنوز

قسمتی از یگان‌های لشکر ۲۱ به اندیمشک نرسیده بودند. با اصرار فرمانده لشکر حمله ۷۲ ساعت به تأخیر افتاد و به ۲۳ مهر موکول گردید. در این تاریخ اولین حمله متقابله نیروهای مسلح ایران در پای پل کرخه به وسیله لشکر ۲۱ پیاده اجرا شد، ولی متأسفانه با شکست مواجه گردید. لشکر قسمت قابل ملاحظه، از جمله حدود ۶ دستگاه تانک خود را در این حمله از دست داد. شرح جریان این حمله در کتاب مربوطه بیان شده است.

در همان موقع که ارتش ایران در جبهه دزفول آماده برای حمله متقابله در منطقه دزفول بود، ارتش متجاوز عراق شدیدترین فشارها را در خرمشهر به رزمندگان ما وارد می‌کرد. نیروهای متجاوز عراق در ۱۹ مهرماه موفق شدند از غرب رودخانه کارون به شرق رودخانه عبور کنند و محورهای مواصلاتی جزیره آبادان را در محور اهواز آبادان و ماهشهر آبادان قطع کنند و جزیره آبادان خرمشهر را از راه ارتباطی زمینی در محاصره کامل قرار دهند. در جبهه اهواز و دشت آزادگان نیز فشار دشمن برای محاصره اهواز و سوسنگرد به شدت ادامه داشت، ولی تلاش اصلی نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران در منطقه دزفول وارد عمل شده بود و اعزام نیروهای تقویتی موثر برای منطقه اهواز خرمشهر میسر نگردید. تا اواخر مهرماه، نیروهای متجاوز موفق شدند، قسمت عمده شهر خرمشهر را اشغال کنند و محاصره خرمشهر و آبادان را تکمیل نمایند. در جبهه غرب دشت آزادگان نیز نیروهای تیپ ۳ لشکر ۹۲ زرهی را در ارتفاعات الله‌اکبر عقب راندند و از شمال رودخانه کرخه، شهر بستان و سوسنگرد را در کنترل خود درآوردند، ولی در جبهه اهواز و دزفول خط تماس در غرب رودخانه کرخه و جنوب‌غربی اهواز محفوظ باقی ماند.

۶- عملیات و حوادث مهم در آبان ۱۳۵۹:

مهم‌ترین حادثه اوایل آبان‌ماه سقوط خرمشهر به دست متجاوزان مزدور عراقی بود. با همه تلاش‌ها و فداکاری‌ها و جانبازی‌هایی که رزمندگان ایثارگر ما در شهر خرمشهر انجام دادند، به علت عدم توازن استعداد رزمی و برتری مطلق نیروهای متجاوز و عدم اعزام نیروهای تقویتی موثر، خرمشهر به اشغال متجاوزان درآمد. رزمندگان ما با دادن تلفات نسبتاً سنگین مجبور به عقب‌نشینی به جزیره آبادان شدند، ولی توانستند در کرانه شمالی رودخانه کارون از جزیره دفاع کنند و مانع عبور نیروهای متجاوز از پل خرمشهر و ورود به جزیره

آبادان گردند. در همان روز سوم آبان که رزمندگان مدافع خرمشهر تحت فشار شدید دشمن مجبور به عقب‌نشینی به جزیره آبادان بودند، در محور ماهشهر - آبادان، فرماندهی اروند برای وارد کردن فشار متقابل به دشمن یک حمله متقابل محدود به سر پل دشمن در شرق رودخانه کارون کرد، اما برتری کامل نیز با دشمن بود و این حمله به وسیله یک گردان پیاده تقویت شده با یک گروهان تانک به یک لشکر مکانیزه دشمن اجرا شد و نتیجه طبیعی آن عدم موفقیت بود. مشروح جریان این حوادث در کتاب‌های مربوط به عملیات فرماندهی اروند بیان شده است.

در منطقه اهواز در آبان ماه حوادث مهمی رخ نداد و هر دو طرف متخاصم به تقویت مواضع پدافندی پرداختند. در منطقه دشت آزادگان جبهه فعال نیروهای دشمن که از پیشروی مستقیم در محور خرمشهر اهواز برای وصول به شهر اهواز ناامید شدند، تلاش کردند اهواز را از سمت غرب دور بزنند و محور اندیمشک اهواز را قطع کنند و شهر اهواز را مانند خرمشهر و آبادان محاصره نمایند. لذا تلاش دشمن برای تصرف حمیدیه و محاصره و اشغال سوسنگرد و کنترل گرفتن تمام منطقه غربی اهواز صرف گردید. نیروهای متجاوز چندین بار به حمیدیه و سوسنگرد یورش بردند، ولی با مقاومت سرسختانه و دلیرانه رزمندگان ما مواجه گردیدند و مجبور به عقب‌نشینی به جنوب کرخه کور و مواضع جنوب غربی اهواز شدند.

آخرین تلاش دشمن در این منطقه نبرد در ۲۳ آبان به مرحله اجرا گذاشته شد و نیروهای متجاوز با استفاده از ضعف توان نیروهای ما در منطقه پدافندی خط حمیدیه سوسنگرد، موفق شدند به جاده حمیدیه سوسنگرد برسند و این محور را قطع و شهر سوسنگرد را از سمت شرق در محاصره قرار دهد. رزمندگان جانباز ما در شهر سوسنگرد به مدت ۳ روز در محاصره باقی ماندند، ولی تسلیم نشدند و مردانه ایستادگی کردند و اجازه ندادند دشمن متجاوز شهر را اشغال کند.

در ۲۶ آبان تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی با افراد سپاه پاسداران و گروه نا منظم دکتر چمران در محور حمیدیه سوسنگرد حمله متقابل کرد و موفق شد خط محاصره سوسنگرد را بشکند و سوسنگرد را آزاد سازد. مشروح جریان این نبرد در کتاب آزادسازی سوسنگرد بیان شده است.

در آبان ۱۳۵۹ در جبهه دزفول و شوش حادثه مهم، حمله لشکر ۱۰ زرهی تقویت شده با یک تیپ نیروی مخصوص عراق در ۹ آبان به سر پل لشکر ۲۱ پیاده، در غرب پای پل کرخه و مقاومت دلیرانه عناصر لشکر ۲۱ و شکست حمله دشمن بود. لازم به یادآوری است که از ۷ آبان ماه مسئولیت عملیاتی منطقه غرب دزفول و شوش به لشکر ۲۱ پیاده محول شد و عناصر لشکر ۹۲ زرهی از این منطقه رها گردیدند. نیروهای متجاوز در این منطقه متوجه این تعویض شدند و با توجه به شکست لشکر ۲۱ پیاده، در حمله ۲۳ مهرماه تصور کردند که افراد این لشکر کارایی رزمی ندارند، لذا دشمن تصمیم گرفت به لشکر ۲۱ پیاده فرصت ندهد مواضع خود را تحکیم کنند. یک روز بعد از استقرار لشکر در منطقه سر پل، اقدام به حمله کرد، ولی سر دشمن به سد محکم دلاوران لشکر ۲۱ برخورد و بعد از ۱۲ ساعت نبرد سخت، دشمن مجبور به عقب‌نشینی به مواضع اولیه خود گردید. این حمله دشمن آخرین زورآزمایی وی برای عقب راندن نیروهای ما از غرب رودخانه بود.

در طول مدت آبان ماه، تغییر مکان عمده نیروهای ما از مناطق داخلی به منطقه خوزستان تکمیل شد، کلیه عناصر لشکر ۲۱ پیاده و لشکر ۱۶ زرهی و گروه‌های توپخانه و قسمتی از عناصر لشکر ۷۷ پیاده به خوزستان تغییر مکان داده شدند و توازن نسبی قوا بین نیروهای ما و دشمن برقرار گردید. در مقابل ۲ لشکر زرهی و ۲ لشکر مکانیزه دشمن که در صحنه عملیات خوزستان وارد شده بودند، ۲ لشکر زرهی و حدود ۲ لشکر پیاده صف آراایی کردند. علاوه بر عناصر نیروی زمینی رزمندگان غیر نظامی، شامل سپاهیان پاسدار، گروه نا منظم دکتر چمران، نیروهای بسیج مردمی، تشکیلات سازمانی نسبتاً منظم‌تری یافتند. نیروهای مسلح ایران حالت بهت و غافلگیری را از سر گذراندند، به جبهه‌های جنگ سازمان و گسترش و رهبری نسبتاً مناسبی داده شد، ضمناً ارتش متجاوز عراق در مدت ۲ ماه جنگ قسمتی از توازن رزمی خود را از دست داد. با شکست‌هایی که از اوایل آبان‌ماه در تمام جبهه در عملیات تعرضی نصیبش شد، روح تهاجمی خود را نیز از دست داد و رویای قادسیه صدام برای تصرف خوزستان در مدت کمتر از یک هفته به یأس مبدل گردید. ارتش متجاوز عراق مجبور به قبول پدافند در تمام جبهه‌های نبرد خوزستان گردید، لذا در اواخر آبان نیروهای هر دو طرف متخاصم به حالت پدافندی کامل درآمدند.

اما نبردهای مهر و آبان، فرماندهان رده‌های بالای ما را نیز متوجه کمبودهای اصولی نیروهای ما کرد و آن تصور نادرستی را که از ضعف فوق‌العاده ارتش عراق داشتند روشن

ساخت. لذا از اواخر آبان الزاماً اتخاذ حالت پدافندی را تا احراز آمادگی کافی برای تعرض متقابل قبول کردند و تدبیر کلی فرماندهی با مدت زمان محدود بر اساس جنگ فرسایشی قرار گرفت. فرماندهی نیروی زمینی درباره اثرات مثبت جنگ فرسایشی به نفع نیروهای ما، برآوردی کرد. در این برآورد چنین نتیجه گرفت که به علت برتری فوق العاده نیروی انسانی ما نسبت به جمعیت عراق که حدود ۳ برابر می‌باشد و با توجه به عوامل سربازگیری و مدت خدمت نظام وظیفه، مقدمات پرسنلی نیروهای مسلح ایران ۸ برابر ارتش عراق می‌باشد و در مقابل هر یک رزمنده عراقی می‌تواند ۸ نفر رزمنده وارد میدان نبرد سازند و با این تعادل نیروی انسانی، ارتش عراق نمی‌تواند تلفات پرسنلی را برای مدت طولانی تحمل کند. بنابراین جنگ فرسایشی در نهایت به نفع کشور ما تمام خواهد شد، لذا تدبیر اتخاذ حالت پدافندی و اجرای نبردهای محدود و محلی و ادامه جنگ فرسایشی برای وارد کردن تلفات پرسنلی به دشمن مورد قبول قرار گرفت و به مرحله اجرا گذاشته شد. اولین دستور عملیاتی پدافندی به نام دستورالعمل شماره ۸ در ۲۱ آبان تهیه و منتشر شد و بعد از ۲ ماه نبرد، سازمان رزمی برای صحنه عملیات خوزستان مشخص و اجرا گردید.

۷- عملیات و حوادث مهم آذر ۱۳۵۹:

با توجه به این که تدبیر کلی پدافند برای مدت محدود مورد قبول قرار گرفت، در آذر ماه تلاش عمده نیروهای مسلح ایران صرف تقویت و تحکیم مواضع پدافندی و تکمیل تغییر مکان یگان‌های باقیمانده در مناطق داخلی به خوزستان و طرح‌ریزی و اجرای تک‌های محدود و محلی گردید. تیپ ۵۵ هوابرد به منطقه عملیاتی دزفول تغییر مکان کرد. فرماندهی اروند در منطقه ماهشهر آبادان متشکل‌تر گردید. یگان‌های رزمی و پشتیبانی کافی در اختیار این فرماندهی قرار داده شد. فعالیت‌های ستادی شکل منظم‌تری پیدا کرد و به اصطلاح تمام یگان‌ها در مناطق مسئولیت خود جا افتادند. گسترش و استقرار یگان‌های رزمی و پشتیبانی حالت منطقی و متناسب با نیاز عملیاتی پیدا کرد. نیروی زمینی دارای یک احتیاط قوی به استعداد یک لشکر زرهی گردید و در هر منطقه نبرد نیروی متناسب و کافی برای مقابله با حملات احتمالی دشمن مستقر شد. برآوردهای ستادی برای شروع آفند متقابل با لشکر ۱۶ زرهی که در احتیاط بود آغاز شد.

برای آغاز تعرض متقابل، ۳ راه‌کار به نظر رسید که عبارت بودند از:
الف- حمله در منطقه عملیاتی غرب دزفول برای عقب راندن نیروهای متجاوز و دور کردن دشمن از اندیمشک و دزفول.

ب- حمله در منطقه عملیاتی اهواز برای دور کردن تهدید دشمن از شهر اهواز.
پ- حمله در منطقه سرپل اشغالی دشمن در شمال آبادان و شکست محاصره آبادان و آزاد کردن محورهای اهواز آبادان و ماهشهر آبادان.

نظر فرمانده نیروی زمینی بیشتر برای اجرای راه‌کار الف بود، زیرا معتقد بود کلید صحنه نبرد خوزستان این منطقه است و بایستی هرچه بیشتر نیروهای دشمن را از این منطقه حیاتی عقب راند. ولی تیمسار فلاحی و سایر مقامات تصمیم‌گیری رده بالا معتقد بودند، به علت حساسیت خاصی که محاصره آبادان در ملت ایران به وجود آورده و رهبر کبیر انقلاب فرمان داده است که حصر آبادان باید شکسته شود، لازم است تقدم تلاش‌های آفندی برای عقب راندن نیروهای دشمن از شرق رودخانه کارون و آزاد کردن آبادان داده شود.

درباره راه‌کار ب حساسیت ویژه‌ای وجود نداشت. اما اجرای راه‌کار ب و پ مستلزم اعزام لشکر ۱۶ زرهی به آن منطقه نبرد و کم کردن استعداد رزمی منطقه حساس دزفول بود. لذا در اوایل آذرماه بررسی‌های ستادی و مشاوره‌های عملیاتی در رده نیروی زمینی و بالاتر، صرف تجزیه و تحلیل راه‌کارهای یاد شده گردید و طرح‌های مقدماتی تهیه شد، اما در اواسط آذرماه در منطقه عملیاتی اهواز، احساس خطر شد، زیرا برآوردهای اطلاعاتی نشان داد که ممکن است دشمن عملی را که در منطقه آبادان انجام داد و از رودخانه کارون عبور کرد و آبادان را از طرف شمال و شرق محاصره کرد و در جنوب‌غربی اهواز نیز از کارون عبور کند و شهر اهواز را از شرق محاصره کند و راه مواصلاتی اهواز شوش و اهواز سربند را قطع نماید. برای مقابله با این تهدید احتمالی، تیپ ۱ لشکر ۱۶ زرهی به اهواز اعزام شد و در ارتفاعات شرقی اهواز مستقر گردید، زیرا لشکر ۹۲ زرهی هیچ‌گونه امکانی برای مقابله با این تهدید احتمالی نداشت.

با اعزام یک تیپ زرهی از لشکر ۱۶ زرهی که احتیاط نیز بود، این لشکر تجزیه شد و تمرکز استعداد رزمی آن از بین رفت. الزاماً حمله در منطقه عملیاتی دزفول یعنی راه‌کار الف منتفی گردید و امکان حمله در منطقه اهواز آبادان تقویت و نظر جانشین رئیس ستاد

مشترک و فرماندهی اروند این بود که تیپ زرهی اعزامی به اهواز برای حمله به منطقه سرپل دشمن در شمال آبادان وارد عمل گردد. اما برتری عددی قابل ملاحظه دشمن و ضعف توان رزمی نیروهای ما و نبودن نیروی احتیاط کافی در مناطق مختلف نبرد و کمبود روز افزون مهمات و عوامل نامساعد، سبب ایجاد تردید در مقامات فرماندهی نظامی برای آغاز تعرض متقابل بود و تصمیم‌گیری برای قبول خطر، احتمال عدم موفقیت و عکس‌العمل شدید دشمن را با مشکلاتی مواجه کرده بود. ولی در ملت ایران و مقامات غیرنظامی یک حالت التهاب برای آغاز تعرض متقابل و بیرون راندن نیروهای دشمن از میهن اسلامی ما و یا حداقل زدن یک ضربت نسبتاً محکم به نیروی دشمن به منظور بهره‌برداری از نتیجه روانی آن ایجاد شده بود و فرماندهان نظامی نمی‌توانستند در مقابل این احساس ملت ایران و مقامات مسئول غیرنظامی بی توجهی بیش از اندازه نشان دهند. بایستی در حد مقدور به خواسته ملت ایران توجه می‌کردند. بر این اساس جانشین فرمانده کل قوا (بنی صدر) و جانشین رئیس ستاد مشترک، کتباً به فرمانده نیروی زمینی ابلاغ کردند که باید در یکی از مناطق نبرد ترجیحاً منطقه غرب اهواز آفند متقابل نیروهای مسلح آغاز گردد. این دستور مبنای عملیات نصر (کرخه کور) گردید. (شرح این نبرد در کتاب مربوطه بیان شده است.) از اواخر آذرماه عناصر لشکر ۱۶ زرهی، به استثنای تیپ ۲ زرهی از منطقه اندیمشک و دزفول به منطقه اهواز انتقال یافتند و آماده برای اجرای عملیات نصر شدند.

از جمله عملیات مهم در آذرماه، تلاش‌های موثر برای حاضر به کار کردن وسایل و تجهیزات از کار افتاده به خصوص تانک‌ها و نفربرها و خودروها و آموزش دادن و جذب کردن نفربرهای زرهی پی‌ام‌پی ۱ مجهز به موشک‌انداز مالیوتکا بود. لازم به یادآوری است که ارتش ایران در سال قبل از پیروزی انقلاب، قریب ۸۰۰ دستگاه نفربر پی‌ام‌پی ۱ مجهز به موشک‌انداز ضد تانک مالیوتکا از کشور شوروی خریداری کرده بود. در آغاز حرکت انقلابی ملت ایران، این نفربرها به بعضی از یگان‌های مکانیزه تحویل داده شده بود، ولی به علت جریان انقلاب و تغییرات پرسنلی وسیع در ارتش بعد از انقلاب، جذب این وسایل در سازمان‌ها عملی نشده بود و تقریباً این وسایل بدون وارد شدن به سازمان‌گردان‌های مکانیزه بلااستفاده مانده بود. در صورتی که ارتش عراق از همین نوع نفربرها را در اختیار داشت، در اوایل جنگ با استفاده از موشک مالیوتکای این نفربرها که ضمناً پایه پرتاب زمینی آن‌را نیز

داشت بیشترین تلفات زرهی ما را به وجود آورد. پس از حمله ناموفق لشکر ۲۱ پیاده در ۲۳ مهرماه، نیروهای ما متوجه ارزش رزمی این موشک ضدتانک شدند و تلاش‌های وسیع برای حاضر به کار کردن و آموزش دادن و وارد عمل کردن این نفربرها و موشک مالیوتکا انجام دادند. در اواخر آذرماه تعداد قابل ملاحظه‌ای از این نفربرها وارد عمل گردید.

۸- عملیات و حوادث مهم دی ۱۳۵۹:

مهم‌ترین و وسیع‌ترین عملیات آفندی نیروهای مسلح ایران در یک سال اول جنگ، در این ماه اجرا شد که عبارت است از عملیات نصر در منطقه کرخه کور و عملیات توکل در شمال آبادان بود. مشروح این عملیات‌ها در کتاب مربوطه بیان شده است. به منظور یادآوری، خلاصه آن‌ها در این مبحث تشریح می‌گردد.

همان‌گونه که در بیان حوادث آذرماه گفته شد، علاقه کلی و عمومی ملت ایران این بود که هرچه زودتر پاسخ جسارت حکام متجاوز عراق با زدن ضربت‌های شکننده به ارتش عراق داده شود و تعارض متقابل نیروهای مسلح ایران آغاز گردد. برای همین علاقه، فرماندهان نظامی تصمیم گرفتند به هر نحو مقدور به این خواسته ملت ایران پاسخ مثبت دهند. طرح حمله در منطقه کرخه کور برای این منظور در نظر گرفته شد. مرحله آمادگی، برای حمله اول دی ماه آغاز گردید. عناصر لشکر ۱۶ زرهی به منطقه سوسنگرد و هویزه تغییر مکان کردند. مرحله تغییر مکان و آمادگی بیش از ۱۰ روز طول کشید و از ۱۲ دی‌ماه کلیه عناصر شرکت‌کننده در این عملیات که شامل لشکر ۱۶ زرهی، لشکر ۹۲ زرهی، سپاه پاسداران، گروه نامنظم دکتر چمران و نیروهای بسیج مردمی بود، آمادگی کامل پیدا کردند. زمان حمله برای ۱۵ دی‌ماه تعیین شد. حمله طبق طرح اجرا گردید، ولی به علت طول مدت زمان مرحله آمادگی ما، نیروهای متجاوز اطلاعات کافی از آماده شدن نیروهای ما پیدا کرده بودند و خود را برای غافلگیر کردن نیروهای ما آماده نموده بودند. لذا از روز دوم حمله عکس‌العمل شدید در مقابل نیروهای ما نشان دادند و حمله متقابل شدید کردند و تلاش نمودند لشکر ۱۶ زرهی را به دام اندازند.

نبرد سختی به مدت ۴ روز بین رزمندگان ما و نیروهای متجاوز جریان یافت و بالاخره لشکر ۱۶ زرهی با دادن تلفات سنگین، مجبور به عقب‌نشینی به مواضع پدافندی به شمال

کرخه کور گردید، ولی موفق شد این مواضع را حفظ کند و مانع پیشروی نیروهای متجاوز به سمت شمال و قطع محور حمیدیه سوسنگرد گردد.

در این نبرد نیروهای ما حدود ۱۰۰ دستگاه تانک از دست دادند. البته در روزهای اول نبرد به تیپ ۳۵ و ۴۳ زرهی لشکر ۹ زرهی دشمن تلفات سنگینی وارد شد و بیش از ۸۰۰ نفر از افراد دشمن به اسارت لشکر ۱۶ زرهی درآمدند. در نتیجه، نیروهای دشمن نیز آسیب سختی دیدند و توان ادامه پیشروی به سمت شمال کرخه کور را از دست دادند. این نبرد یکی از بزرگترین نبردهای زرهی جنگ ایران و عراق و شاید یکی از نبردهای زرهی بزرگ بعد از جنگ جهانی دوم بود که در آن ۲ لشکر زرهی ایران و ۲ لشکر زرهی و مکانیزه ارتش عراق در یک منطقه نبرد با یکدیگر جنگیدند. این نبرد بدون ایجاد تغییراتی در منطقه عملیات اهواز و سوسنگرد، در اواخر دی‌ماه پایان یافت. خط تماس نیروهای ما با نیروهای متجاوز در همان خطی که قبل از اجرای این حمله بود تثبیت گردید.

همزمان با طرح‌ریزی و آمادگی اجرای عملیات نصر در منطقه اهواز و سوسنگرد، فرماندهی اروند نیز که مستقل و جدا از نیروی زمینی، عملیات منطقه ماهشهر آبادان را طرح و اجرا می‌کرد، طرح عملیات توکل را تهیه کرد و آماده اجرای آن گردید. هدف این عملیات راندن نیروهای دشمن از سرپل شرف کارون در شمال آبادان به غرب این رودخانه بود.

ابتدا در نظر بود همزمان با عملیات نصر، عملیات توکل نیز شروع شود، ولی به علت نامعلومی، فرماندهی اروند، عملیات توکل را همزمان با عملیات نصر، آغاز نکرد و پس از بروز آثار عدم موفقیت عملیات نصر تصمیم به اجرای عملیات توکل گرفت. در ۲۰ دی ماه این عملیات شروع شد ولی عملیات توکل نیز با عدم موفقیت مواجه گردید و حتی در مقایسه وسعت عملیات و استعداد رزمی نیروهای شرکت کننده در این دو عملیات تلفات نسبی و درصد عملیات توکل، بیش از عملیات نصر بود. اما نکته جالب این بود که عملیات نصر انعکاس زیادی در ایران و عراق و حتی در دنیا داشت. اغلب رسانه‌های گروهی مهم جهان درباره آن بحث کردند، در صورتی که عملیات توکل اصلاً انعکاسی در محافل داخلی و خارجی پیدا نکرد.

از حوادث دیگری که در دی ماه رخ داد، حمله نیروهای متجاوز عراق در منطقه پای پل کرخه به مواضع لشکر ۲۱ پیاده در ۱۸ دی ماه بود. نظر به اینکه فرمانده نیروی متجاوز در

عملیات نصر متوجه وارد عمل شدن لشکر ۱۶ زرهی در این نبرد گردید، مطمئن شد که نیروی احتیاط ما از دزفول به منطقه اهواز سوسنگرد تغییر مکان یافته و در نتیجه قدرت دفاعی ما در منطقه دزفول ضعیف شده است به علاوه نیروهای ما در منطقه کرخه کور به شدت درگیر بودند و کلیه مقدرات پشتیبانی هوایی و هلی کوپتر ما در منطقه نبرد کرخه کور وارد عمل شده بود. نیروی متجاوز تصمیم گرفت از این فرصت استفاده کند و در منطقه عملیاتی دزفول وارد عمل گردد و موفقیتی به دست آورد. خوشبختانه عناصر لشکر ۲۱ پیاده در همان ساعات اول نبرد عکس العمل بسیار خوبی در مقابل دشمن نشان دادند و نیروهای دشمن را وادار به عقب‌نشینی به مواضع اولیه خود کردند.

با پایان یافتن عملیات نصر و توکل از اواخر دی‌ماه، وضعیت صحنه عملیات خوزستان مجدداً به حالت زمان قبل از آغاز این نبردها در آمد و هر دو طرف متخاصم در مواضع پدافندی قبلی تثبیت شدند. مجدداً رکود در میدان‌های نبرد برقرار شد. این نبردها تعادل نسبی توازن رزمی نیروها دو طرف را نشان داد و هر دو طرف متوجه شدند در شرایط موجود آن موقع، توانایی اجرای عملیات آفندی در مقیاس وسیع را ندارند. به نظر رسید که فرماندهی ارتش متجاوز عراق تصمیم گرفت به حفظ مناطق اشغالی نیروهای خود اکتفا کند و از موقعیت‌های نظامی که به دست آورده، برای پشتیبانی اقدامات سیاسی خود، هدف‌های استراتژیکی سیاسی و ارضی خود را به ملت ایران تحمیل نماید. اما ملت ایران و مقامات مسئول سیاسی و نظامی ایران به هیچ وجه نمی‌توانستند اجازه تثبیت چنین موقعیتی را به حکام خائن عراق بدهند. بایستی به هر طریق ممکن دست می‌زدند تا مانع تحکیم موقعیت نظامی و سیاسی حکومت عراق شوند. اما به علت ضعف قدرت نظامی موجود و به خصوص با تلفاتی که بعد از عملیات به نیروهای ما وارد شد، ارتش ایران مجبور بود تا زمان به دست آوردن برتری رزمی نسبی، حالت پدافندی را بپذیرد و برای به دست آوردن برتری به نحوی که موثر باشد اقدام کند.

۹- عملیات و حوادث مهم بهمن ۱۳۵۹

با توجه به مطالبی که درباره عملیات آبان ماه بیان شد، نیروهای مسلح ایران ضمن تحکیم مواضع پدافندی اقدامات پیگیر برای بسیج نیروهای بیشتر و تهیه جنگ‌افزار و

مهمات و بالا بردن آمادگی رزمی کردند. از جمله اقداماتی که برای تحکیم مواضع پدافندی و کم کردن عرض جبهه به عمل آمد، طرح و اجرای برنامه‌های استفاده از آب رودخانه‌های کرخه کور، کرخه، کارون و دریاچه سد دز و جاری کردن این آب‌ها به دشت جنوب اهواز و حمیدیه و سوسنگرد و باتلاقی کردن منطقه و ایجاد مانع آبی در مقابل پیشروی احتمالی دشمن به سمت اهواز و سوسنگرد و حمیدیه بود. شرح جریان این اقدامات در کتابی به نام ایجاد آبگرفتگی منطقه و سیل مصنوعی بیان شده است.

جریان این اقدامات بود که نیروهای متجاوز بعد از توقف اجباری کامل در منطقه خرمشهر و دزفول، تلاش خود را در منطقه اهواز و سوسنگرد به کار بردند. نظر به اینکه عرض این جبهه از رودخانه کارون در شرق و تا حوالی بستان در غرب حدود ۱۲۰ کیلومتر بود و تمام منطقه باز و قابل عبور بود، پوشش و دفاع در تمام عرض جبهه با توان رزمی کمی که عناصر لشکر ۱۶ و ۹۲ زرهی به آن منطقه اختصاص داده بودند، برای مقابله در مقابل حمله سنگین نیروهای متجاوز کافی نبود. به خصوص بعد از عدم موفقیت عملیات نصر و از دست دادن قسمتی از توان رزمی لشکر ۱۶ زرهی، نگرانی نگهداری از این منطقه نبرد شدیدتر شد. تیپ ۵۵ پیاده هواپرد که در منطقه دزفول مستقر بود به سوسنگرد اعزام شد و زیر امر لشکر ۱۶ زرهی قرار گرفت. برای کم کردن عرض جبهه و ایجاد مزاحمت برای نیروهای دشمن، تصمیم گرفته شد آب رودخانه‌های منطقه به دشت جنوب‌غربی اهواز و جنوب جاده حمیدیه سوسنگرد هدایت شود. این کار با احداث سدهای خاکی در کرخه و کرخه کور و حفر کانال انشعابی از کارون در شمال و غرب اهواز و باز کردن دریچه‌های سد دز امکان پذیر بود. به همین ترتیب اقدامات اولیه از آذرماه شروع شد و در بهمن ماه به طور جدی پیگیری گردید. در پایان بهمن ماه این طرح‌ها آماده بهره‌برداری شد که در اسفند ماه عمل گردید.

برای تقویت استعداد رزمی نیروهای خودی، اقدامات فعال جهت خرید جنگ‌افزار و مهمات و سایر تجهیزات نظامی در سطح بین‌المللی به عمل آمد و هیئت‌هایی برای خرید وسایل نظامی به کشورهای فروشنده اعزام شد که از جمله این هیئت‌ها، هیئتی بود که برای خرید تانک به کشورهای اروپایی غربی اعزام شد و من (سرهنگ حسینی گردآورنده این مطالب) عضو این هیئت بودم و برای بررسی امکانات خرید تانک به کشورهای اسپانیا و

پرتقال و آلمان غربی رفتیم. این هیئت‌های اعزامی از جمله هیئتی که من عضو آن بودم موفقیت چندانی در خرید تجهیزات نظامی از کشورهای اروپای غربی نداشتند، زیرا آن کشورها، ایران را تحریم اقتصادی کرده بودند، و درباره جنگ تحمیلی ایران و عراق نیز ظاهراً اعلام بی طرفی کرده بودند، ولی عملاً نمایندگان کشورهای دیگر عربی به جای عراق، هر وسیله‌ای را که می‌خواستند می‌خریدند. حتی در کشور پرتقال هنگامی که ما مشغول مذاکره با شرکتی بودیم، یک هیئت عراقی نیز در همان موقع در آن کشور بود، اما از جمله شرایط خرید وسایل نظامی از این کشورها این بود که هنگام خروج وسایل خریداری شده از کشور فروشنده، این وسایل بایستی به نام یک کشور ثالثی خارج می‌شد که ظاهراً بی طرفی کشورهای اروپای غربی حفظ می‌گردید. تمام کشورهای عربی به خصوص عربستان سعودی و اردن نقش کشور ثالث را برای عراق ایفا می‌کردند. اما در آن موقع روابط خارجی ایران با هیچ یک از کشورهای دیگر در سطحی نبود که با اعتماد متقابل کامل، نقش کشورهای ثالث را برای خریدهای نظامی ایران ایفا کنند و این مشکل سبب خسارات مالی زیادی برای ایران شد که یک نمونه آن اختلاس ۵۶ میلیون دلار از اعتبارات نظامی ایران در فرانسه به وسیله یک شرکت قلابی بود که تصادفاً اولیای آن شرکت قلابی به عنوان طرف اصلی فراهم کردن خرید تانک برای هیئت نظامی که من عضو آن بودم، بود. ولی با دقت و احساس مسئولیت و بینش کافی که من به عنوان نماینده نیروی زمینی و سرهنگ ستاد اکبر حاتمی نماینده وزارت دفاع در مذاکرات با این شرکت به خرج دادیم، اعضای این شرکت موفق نشدند ما را فریب دهند و حتی ما متوجه شارلاتانی آن‌ها شدیم و تلگرافی و تلفنی خطرات احتمالی را به مقامات مسئول وزارت دفاع و ستاد مشترک گزارش دادیم، ولی قبل از بررسی و ترتیب اثر دادن به گزارشات ما، آن شرکت کذایی، ۵۶ میلیون دلار را از بانک فرانسه گرفته و مفقودالاثر شده بود. با توجه به مشکلات بین‌المللی که ایران با کشورهای غربی داشت، وقوع این گونه ضربت زدن‌ها به وسیله امپریالیسم جهانی بر ملت انقلابی ایران غیر منتظره نبود، ولی کم تجربگی مقامات مسئول نیز اثرات مهمی در این گونه حوادث داشت. به هر حال با تلاش‌هایی که به عمل آمد، مقدار قابل ملاحظه‌ای جنگ‌افزار از کشورهای فروشنده بلوک شرق و غرب خریداری شد و جایگزین مهمات مصرف شده و وسایل از دست رفته تا حدودی تهیه گردید.

اقدام بسیار مهم برای بالا بردن توان رزمی، نیروهای رزمنده بسیج نیروهای مردمی و حاضر شدن بیشتر مردم در صحنه نبرد بود. بعد از عملیات دی‌ماه، برای فرماندهان نظامی مشخص گردید که نیروهای موجود توان رزمی کافی برای تعرض متقابل در مقیاس وسیع را ندارند. ضمناً با وجود برنامه‌ریزی‌هایی که برای تشکیل واحدهای جدید در نیروی زمینی ایجاد شد، اجرای این برنامه‌ها حداقل ۶ ماه زمان لازم داشت. ضمن اینکه احضار به خدمت افراد خدمت منقضی و استخدام و تربیت افراد فنی و متخصص و خرید وسایل و تجهیزات مورد نیاز و آموزش و سازمان‌دهی یگان‌های جدیدالتأسیس خالی از اشکال نبود و ساده‌ترین و سریع‌ترین وسیله برای تقویت قدرت نظامی، فعال‌تر شدن سپاه پاسداران و بسیج مردمی در مقیاس وسیع‌تر بود که از بهمن‌ماه آغاز شد.

۱۰- عملیات و حوادث مهم اسفند ۱۳۵۹

در اسفند ماه حوادث مهم صحنه عملیات خوزستان، اجرای طرح‌های استفاده از آب رودخانه‌ها برای آبگرفتگی منطقه و سیل مصنوعی و عملیات رقابیه در منطقه غرب شوش بود. خلاصه برنامه استفاده از آب رودخانه‌ها در عملیات بهمن ماه بیان شد. درباره عملیات رقابیه مشروح جریان این عملیات در کتاب مخصوص بیان شده است. خلاصه جریان عملیات این بود که در اوایل اسفند ماه امکانات تعرضی در تمام مناطق نبرد خوزستان شامل آبادان، اهواز، سوسنگرد، دشت آزادگان و دزفول از دشمن سلب گردید و اقدامات سیاسی حکام مزدور عراق نیز برای وادار کردن ایران به قبول آتش‌بس و مذاکرات سیاسی جهت خاتمه دادن به جنگ با شکست مواجه شد، لذا حاکم عراق به ارتش آن کشور فشار آورد که از رکود جبهه‌های نبرد جلوگیری کنند و نیروهای ایرانی را در مناطق پدافندی تحت فشار قرار دهند. تنها محلی که بدون نیروی مدافع در تمام صحنه عملیات خوزستان وجود داشت، منطقه غرب و جنوب‌غربی شوش بین رودخانه کرخه در شرق و ارتفاعات میشداغ در غرب بود که این منطقه به عرض قریب ۶۰ کیلومتر و عمق ۴۰ کیلومتر خالی از هرگونه نیروی نظامی بود. واحدهای ارتش متجاوز عراق که در تهاجم اولیه می‌توانستند این منطقه را اشغال کنند، به علت عرض زیاد جبهه و وسعت زیاد منطقه آن را اشغال نکردند. نیروهای ما نیز پس از عقب‌نشینی به شرق رودخانه کرخه، توانایی کافی برای

اعزام نیرو و اشغال و نگهداری آن را نداشتند. ولی عملاً این منطقه در کنترل واحدهای گشتی و شناسایی ما بود و عناصر گشتی لشکر ۲۱ پیاده بدون برخورد به عوامل دشمن به طور متناوب تا دامنه شرقی ارتفاعات میشداغ رفت و آمد می کردند. هلی کوپترهای ما تقریباً هر روز در فضای این منطقه بدون احساس خطر ضد هوایی دشمن پرواز می نمودند.

در اواسط اسفند ماه نیروهای متجاوز تصمیم گرفتند این منطقه را تحت کنترل خود درآورند. به این منظور عناصری از یگانهای دشمن از تپه رقابیه (جنوب دوسلک) به سمت کرانه رودخانه کرخه پیشروی کردند و یک واحد هلی برن دشمن نیز واحد گشتی لشکر ۲۱ پیاده را در قسمت جنوب شرقی ارتفاعات میشداغ محاصره کردند. این عملیات تعرضی دشمن سبب شد، تیپ ۲ زرهی لشکر ۱۶ زرهی که در منطقه دزفول در احتیاط نیروی زمینی بود، در حوالی عبدالخان از رودخانه کرخه بگذرد و نیروهای دشمن را تا تپه رقابیه عقب براند. عملیات تیپ ۲ لشکر ۱۶ زرهی با پشتیبانی لشکر ۲۱ پیاده با موفقیت انجام شد. عناصر دشمن به مواضع اولیه خود در منطقه رقابیه و دوسلک عقب نشینی کردند. در ضمن تیپ ۲ زرهی نیز اجباراً در این منطقه درگیر شد و تنها واحد احتیاط نیروی زمینی در صحنه عملیات خوزستان نیز از دسترس خارج گردید.

از حوادث مهم دیگر اسفند ماه تغییر مکان عناصر باقیمانده لشکر ۷۷ پیاده از مشهد به ماهشهر و انتقال فرماندهی منطقه عملیات ماهشهر آبادان از فرماندهی اروند به لشکر ۷۷ پیاده بود که از روزهای آغاز جنگ مورد نظر فرمانده نیروی زمینی بود.

۱۱- عملیات و حوادث مهم فروردین ۱۳۶۰

۶ ماهه اول جنگ تحمیلی در شرایطی به پایان رسید که خط پدافندی نیروهای ما در خوزستان به این ترتیب بود: تیپ ۸۴ پیاده جناح شمالی خوزستان را در ارتفاعات شمال دهلران عین خوش دشت عباس پوشش کرده بود، لشکر ۲۱ پیاده در مواضع پدافندی غرب و شرق رودخانه کرخه در منطقه عملیاتی دزفول و شوش اشغال و تحکیم نموده بود.

تیپ ۲ لشکر ۱۶ زرهی در شرق رقابیه و جنوب شرقی میشداغ جلو پیشروی دشمن را سد کرده بود. لشکر ۹۲ زرهی در جنوب غربی اهواز و دشت آزادگان پدافند می کرد. لشکر ۱۶ زرهی و تیپ ۵۵ هوایرد در مواضع پدافندی منطقه حمیدیه و سوسنگرد مستقر بودند

و لشکر ۷۷ پیاده مسئولیت هدایت عملیات منطقه پدافندی دارخوین ماهشهر و جزیره آبادان را به عهده گرفته بود.

ارتش متجاوز عراق مجبور به توقف و قبول پدافند در تمام مناطق نبرد گردیده بود. قدرت تعرضی خود را به کلی از دست داده بود و با درگیری که در منطقه رقابیه بین نیروهای ایرانی و عراقی در اواخر اسفند سال ۱۳۵۹ به وجود آمد، مشخص گردید که ارتش عراق قادر به اجرای عملیات آفندی نیست. این عملیات تا حدودی اطمینان خاطر برای فرماندهان یگان‌های نیروهای مسلح ما ایجاد کرد، اما مسئله اصلی برای ملت ما و نیروهای مسلح ما، بیرون کردن نیروهای متجاوز از خاک میهن اسلامی ما بود. تثبیت شرایط پدافندی در مواضعی که نیروهای متجاوز بیش از ۱۰ هزار کیلومتر مربع از خاک میهن اسلامی ما را اشغال کرده بود، نمی‌توانست هدف اصلی ما باشد. بنابراین ملت ما و نیروهای مسلح ما مجبور بودند مانع تثبیت این شرایط شوند. برای این منظور بایستی در هر مقیاس مقدور، عملیات تعرضی را برای عقب راندن و یا حداقل ناراحت کردن پرسنل دشمن و وارد کردن تلفات در هر حد ممکن، حتی یک نفر یا یک وسیله به مرحله اجرا درآوردند.

و اما نیروهای مسلح ما در آن موقع دارای آن چنان استعداد رزمی نبودند که بتوانند عملیات تعرضی وسیعی را طراحی و اجرا کنند. مجبور بودند بر مبنای اصل کلی از ساده به مشکل، عملیات تعرضی را از اعزام گشتی‌های رزمی و اجرای تک‌های محدود و محلی آغاز کنند. این روش از اوایل فروردین ۱۳۶۰ در منطقه عملیاتی غرب دزفول آغاز شد و تیپ ۱ پیاده لشکر ۲۱ در منطقه سرپل غرب کرخه برای تصرف تپه چشمه که کنترل مناسب به جاده پای پل - دهلران داشت، یک تک محدود اجرا کرد و موفق شد این تپه را تصرف و تأمین کند. متعاقب آن تیپ ۲ پیاده این لشکر نیز در دهه سوم فروردین در غرب شوش (غرب کرخه) در حوالی آبادی زعن و شلیبه تک محدود اجرا کرد و نیروهای دشمن را عقب راند. با وجود اینکه یک لشکر زرهمی و یک لشکر مکانیزه دشمن در این مناطق عملیاتی مستقر بودند، نتوانستند ۲ گروهان حمله‌ور لشکر ۲۱ پیاده را از هدف‌های تصرف شده عقب برانند. این وضع نشان داد که قدرت رزمی پرسنلی ارتش متجاوز عراق رو به زوال است. پرسنل ارتش عراق در طول ۶ ماه جنگ خسته و فرسوده شده‌اند. با توجه به اینکه، به احتمال قریب به یقین، اکثر آنان متوجه نیات و مقاصد پلید امپریالیسم جهانی در شعله‌ور

ساختن این جنگ ویرانگر شده بودند، اگر در آغاز جنگ تعدادی از افراد عراقی فریب تبلیغات رهبران خود را خورده بودند، بعد از ۶ ماه نبرد بی حاصل، متوجه بی اساس بودن آن تبلیغات شدند. این عوامل سبب شد پرسنل ارتش عراق میل به رزم جویی و روحیه خود را از دست بدهند. بالعکس افراد نیروهای مسلح ما با تحمل شرایط و مصائب جنگ، به اولین هدف خود که فرسوده کردن افراد دشمن بود دست یافتند.

در فروردین ماه، علاوه بر تک‌های محدود لشکر ۲۱، لشکرهای دیگر نیز برای فرسوده‌تر کردن دشمن، اقدامات محدود می‌کردند. استفاده از جاری کردن آب رودخانه‌ها به مواضع دشمن ادامه یافت. حملات هوایی و هلی‌کوپتر ما بر نیروهای دشمن از دور نیفتاد. بر خلاف انتظار دشمن که تصور می‌کرد مهمات جنگ‌افزارهای سنگین ما به زودی تمام خواهد شد، زیرا قطعاً کشورهای غربی فروشنده این جنگ‌افزارها اطلاعات دقیق در اختیار حکومت عراق گذاشته بودند. اما کمبود مهمات تا حدودی جبران گردید و توپخانه‌های ما همچنان مواضع دشمن را زیر آتش داشتند. به افراد دشمن ثابت کردند در تحمیل این جنگ به ملت ایران رهبران و فرماندهان عراقی دچار اشتباه بزرگی شده‌اند.

۱۲- عملیات و حوادث مهم اردیبهشت ۱۳۶۰

با آغاز حرکات تعرضی محدود و موفق در فروردین ماه، اعتماد بیشتری در نیروهای مسلح ما بر زوال توان رزمی دشمن و به وجود آمدن برتری رزمی نسبی برای نیروهای خودی ایجاد شد. این اعتماد سبب تقویت روحیه رزمندگان ما گردید. با توجه به فرمول مورد قبول در تاکتیک نظامی که روحیه را $\frac{۳}{۴}$ قوا می‌داند و با توجه به اصل بیان شده در قرآن مجید که قدرت یک رزمنده با ایمان را ۱۰ برابر یک رزمنده بی ایمان ابلاغ می‌کند. این برتری برای نیروهای مسلح ما حاصل شد، لذا از اردیبهشت ۱۳۶۰ طرح‌ریزی و اجرای عملیات نسبتاً وسیع آغاز گردید. قرارگاه مقدم نیروی زمینی به لشکرها و تیپ‌ها دستور داد، عملیات آفندی محدود را در تمام میدان‌های نبرد طرح و در فرصت مناسب اجرا کنند و اجازه ندهند دشمنی که در حال نابودی و اضمحلال است، در سنگرها و پناه‌گاه‌ها آسوده بخواهد. برای این منظور لشکرها طرح‌های آفندی را تهیه و اجرا کردند و به طور چشمگیری بالا رفتن توان رزمی نیروهای مسلح ما و ضعیف‌تر شدن قدرت رزمی دشمن آشکار شد.

در اردیبهشت ماه اولین عملیات تعرضی متقابل نسبتاً وسیع برای منطقه دشت آزادگان طرح‌ریزی شد که چون برای بازپس گرفتن تپه الله‌اکبر در شمال غربی سوسنگرد اجرا گردید، به نام عملیات الله‌اکبر نام‌گذاری شد. مشروح جریان این عملیات در کتاب جداگانه به همین نام تدوین گردیده است. خلاصه جریان این عملیات چنین بود که از اوایل اردیبهشت، فرماندهان رده بالا تصمیم گرفتند در یکی از مناطق عملیاتی خوزستان، یک عملیات تعرضی در سطح نسبتاً وسیع و به صورت یک حمله تطبیق شده طرح و اجرا کنند. در آن موقع فرمانده قرارگاه مقدم جنوب سرتیپ خزاعی جانشین سازمانی فرمانده نیروی زمینی بود. در آن موقع من (سرهنگ حسینی گردآورنده این مطالب) که از مأموریت خرید تجهیزات از اروپای غربی به ایران برگشته بودم به علت نداشتن شغل سازمانی (حالت انتساب) بدون شغل بودم. اما علاقمند بودم که در آن موقعیت کشور در حد توانم خدمتی انجام دهم. برای این منظور به فرمانده نیروی زمینی مراجعه کردم و داوطلبی مجدد خود را برای رفتن به صحنه عملیات خوزستان به ایشان گفتم. فرمانده نیروی زمینی بعد از چند روز به من اطلاع داد آماده شوم و به خوزستان بروم و به جای تیمسار خزاعی به صورت غیر سازمانی به عنوان جانشین فرمانده نیروی زمینی در قرارگاه جنوب، رهبری واحدهای مستقر را به عهده بگیرم. زیرا قرار بود تیمسار سرتیپ ظهیرنژاد فرمانده نیروی زمینی برای مذاکره با رهبران کره شمالی جهت خرید تجهیزات نظامی به آن کشور مسافرت کند. لازم بود جانشین سازمانی نیروی زمینی در تهران باشد.

من در ۱۳ اردیبهشت ماه به خوزستان رفتم و از ۱۴ اردیبهشت ماه مسئولیت هدایت عملیات را به عهده گرفتم. اولین مسئله‌ای که با آن مواجه شدم عملیات الله‌اکبر بود که مقدمات آن در زمان فرماندهی تیمسار خزاعی فراهم شده بود. من فرماندهان لشکرها و تیپ‌ها و گروه‌های توپخانه را جمع و تدبیر کلی خودم را که آغاز عملیات تعرضی متقابل با هر مقیاس و هر قیمت بود برای آنان گفتم، زیرا طول ۷ ماه جنگ ثابت کرده بود که بیرون کردن متجاوز از خاک میهن اسلامی ما جز با تعرض امکان‌پذیر نیست و دفاع تنها، به هیچ‌وجه موفقیت‌نهایی در بر ندارد. ضمناً این نکته را هم برای فرماندهان آینده بیان می‌کند که آن قدر که شرایط میدان نبرد در هر نظامی که در خاک میهن خود می‌جنگد، اضطراب و نگرانی ایجاد می‌کند، ده‌ها برابر آن، نگرانی در افراد دشمن اشغال‌گر ایجاد می‌شود. با توجه

به این که ارتش متجاوز عراق قسمتی از خاک میهن ما را اشغال کرده بود ما باید از این حقیقت روانشناسی استفاده می کردیم و از نقاط ضعف دشمن استفاده می نمودیم و نیروهای اشغالگر را از میهن مان بیرون می راندیم.

با در نظر گرفتن این مسائل، تدبیر کلی عملیات تعرضی پذیرفته شد و طرح عملیات الله- اکبر در تقدم ۱ تکمیل گردید. در ۲۱ اردیبهشت ماه با شرکت عناصر لشکر ۱۶ و ۹۲ زرهی در شمال و جنوب رودخانه کرخه در دشت آزادگان اجرا شد. تیپ ۳ لشکر ۹۲ زرهی در شمال کرخه به سمت غرب پیشروی کرد و موفق شد تپه الله اکبر را تصرف کند و دشمن را تا شمال بستان به حوالی تنگ چزابه عقب براند. لشکر ۱۶ زرهی و تیپ ۵۵ پیاده هوارد در غرب سوسنگرد و جنوب رودخانه کرخه حمله کرد و نیروهای دشمن را تا ۶ کیلومتری غرب سوسنگرد عقب راند. این عملیات با موفقیت کامل و برابر طرح عملیاتی پیش بینی شده اجرا گردید. در حقیقت اولین عملیات تعرضی متقابل موفقیت آمیز نیروهای مسلح ما انجام شد.

همزمان با حمله لشکر ۱۶ و ۹۲ زرهی در منطقه دشت آزادگان، تیپ ۲ لشکر ۲۱ پیاده در غرب شوش حوالی آبادی انگوش حمله کرد و یک گردان دشمن را نابود نمود. هدف های پیش بینی شده را تصرف و تأمین کرد. لشکر ۷۷ پیاده نیز عملیات شناسایی با رزم انجام داد و وحشتی در نیروهای دشمن در سرپل اشغالی شمال آبادان ایجاد کرد. این عملیات نیروهای مسلح ایران که عناصر سپاه پاسداران و گروه نامنظم دکتر چمران در آن سهم به سزایی داشتند، آغازگر پیشروی نیروهای ما به سمت غرب و بیرون راندن نیروهای متجاوز از خوزستان گردید.

۱۳- عملیات و حوادث مهم خرداد ۱۳۶۰

عملیات تعرضی آغاز شده در اردیبهشت ماه، در خرداد ماه نیز دنبال شد. اعتماد رزمندگان ما به توانایی خودشان بیشتر شد و برعکس ضعف و زبونی دشمن بیشتر مشخص گردید. در اوایل خرداد برای پاک کردن منطقه هدف، عملیات الله اکبر اقدام شد و تپه شهیطیه در غرب تپه الله اکبر تصرف و تأمین گردید. تحکیم مواضع الله اکبر و غرب سوسنگرد به وسیله لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی اقدام شد. لشکر ۱۶ زرهی در غرب سوسنگرد تلاش کرد خط پدافندی را در بین رودخانه کرخه در شمال و رودخانه مالکیه در جنوب در امتداد

آبادی‌های احمیر، سویدانی و چولانه تحکیم کند و با یک پیشروی مجدد آبادی‌های بردیه ۱ و ۲ و احمیر را تصرف نمود.

قرارگاه مقدم جنوب برای مشخص کردن مأموریت‌های تعرضی لشکرها و تیپ‌های مستقل، طرح عملیاتی ضربت را تهیه و به یگان‌های ذی‌نفع ابلاغ کرد. هدف از این طرح عملیاتی، دادن مأموریت رسمی تعرضی به لشکرها و وادار کردن آن‌ها به حرکت و پیشروی بود. در این طرح مأموریت لشکر ۲۱ پیاده توسعه سرپل غرب کرخه تا تپه ابوصلیبی خات و ایستگاه رادار دهلران، مأموریت لشکر ۱۶ زرهی پیشروی به سمت جنوب برای تصرف و تأمین کرانه شمالی رودخانه کرخه و پیشروی در غرب سوسنگرد برای عقب راندن دشمن به غرب پل الوان در رودخانه و پل سابله در نهر سابله بود و لشکر ۹۲ زرهی بایستی در تپه الله‌اکبر پیشروی می‌کرد، تا دشمن را به تدریج به غرب بستان عقب می‌راند. بالاخره لشکر ۷۷ پیاده در منطقه سرپل دشمن در دارخوین و شمال بهمنشیر پیشروی می‌کرد و نیروهای دشمن را به غرب کارون عقب می‌راند. در حقیقت ۳ هدف اصلی برای این عملیات پیش‌بینی شده بود که عبارت بودند از: در منطقه دزفول تصرف ایستگاه رادار، در منطقه دشت آزادگان و سوسنگرد، تصرف بستان و در منطقه آبادان پاک کردن شرق کارون از نیروهای اشغالگر دشمن.

در بررسی‌هایی که در قرارگاه مقدم جنوب با فرماندهان لشکرها به عمل آمد، چنین نتیجه گرفته شد که برای رسیدن به یک پیروزی چشمگیر که ارزش تبلیغات بین‌المللی داشته باشد، بایستی یک حمله قاطع برای تصرف یک هدف مهم اجرا شود. برای این منظور ۲ هدف مهم در نظر گرفته شد که شهر بستان و سرپل اشغالی دشمن در شمال آبادان بودند، اما به علت استقرار ۲ لشکر زرهی (۱۶ و ۹۲) در منطقه دشت آزادگان، حمله به بستان مناسب‌تر تشخیص داده شد. طرح عملیاتی بستان به وسیله قرارگاه مقدم جنوب تهیه و به لشکرهای ۱۶ و ۹۲ زرهی ابلاغ گردید. ولی فرمانده نیروی زمینی پس از مراجعت از مسافرت کره شمالی، اجرای عملیات تعرضی گسترده را تأیید نکرد و دستور داد تا حصول برتری رزمی کافی، همان تک‌های محدود و محلی اجرا گردد. لذا اجرای طرح عملیاتی بستان متوقف شد و دستور داده شد، مأموریت‌های تعیین شده در طرح عملیاتی ضربت در هر فرصت مناسب، به وسیله تیپ ۸۴ پیاده برای تصرف تپه ۳۵۰ در شمال شاوریه و دشت

عباس و تپه رادار به وسیله لشکر ۲۱ و تپه رقابیه به وسیله تیپ ۲ زرهی زنجان و آبادی‌های حسن صالح و جابر همدان در شرق بستان به وسیله لشکر ۹۲ زرهی و پل الوان به وسیله لشکر ۱۶ زرهی و خاک‌ریزهای دشمن در جنوب دارخوین و شمال بهمنشیر به وسیله لشکر ۷۷ پیاده اجرا گردد. در اجرای این دستور، اولین پیشروی به وسیله سپاه پاسداران دارخوین و عناصر لشکر ۷۷ پیاده در جنوب دارخوین اجرا شد. این عملیات در ۲۱ خرداد انجام گردید که در آن نیروهای متجاوز از جنوب آبادی سلمانیه و محمدیه در شرق کارون عقب رانده شدند و نیروهای ما حدود ۲ کیلومتر به سمت جنوب پیشروی کردند و منطقه سرپل اشغالی دشمن را کمتر و محدودتر کردند. شرح این عملیات در کتاب مربوطه بیان شده است.

در همین ماه، پیشروی عناصر سپاه پاسداران و لشکر ۷۷ پیاده در شمال بهمنشیر نیز اجرا شد و نیروهای دشمن تا ۵۰۰ متری جنوب جاده ماهشهر آبادان عقب رانده شدند. به طور کلی هرگونه حرکات تعرضی نیروهای مسلح ما با موفقیت نسبی همراه بود.

در دهه سوم خرداد حوادث مهمی رخ داد. بنی‌صدر از مقام فرماندهی کل قوا عزل شد. گرچه عزل وی هیچ‌گونه تأثیر منفی در روند عملیات نداشت. حتی از نظر انسجام رزمندگان غیر ارتشی و ارتشی مفیدتر هم بود، زیرا اصولاً روابط فرماندهی بنی‌صدر با رزمندگان غیر ارتشی چندان حسنه نبود. ولی به هر حال یک تحول بزرگ در کادر فرماندهی نیروهای مسلح ما ایجاد شد که اثرات این تحول در نتایج عملیات رزمی و در میدان‌های نبرد منفی نبود و عملیات تعرضی نیروهای مسلح ما که از اردیبهشت ماه آغاز شده بود، با سرعت و وسعت بیشتر به سمت پیروزی‌های بزرگ‌تر، مانند عملیات ثامن‌الائمه (ع) و شکستن محاصره آبادان و فتح بستان پیش رفت. حادثه مهم دیگر که در آخر خرداد به وقوع پیوست، شهادت اسف بار دکتر چمران بود که بعد از تصرف روستای دهلاویه به وسیله گروه نامنظم اتفاق افتاد. مشروح جریان این واقعه در کتاب عملیات لشکر ۱۶ زرهی در طراح و غرب سوسنگرد بیان شده است.

عزل بنی‌صدر از فرماندهی کل قوا ایجاب می‌کرد، وضعیت جبهه‌های جنگ و چگونگی ادامه جنگ مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد و تدابیر عملیاتی مناسب که برای حفظ دور عملیات تعرضی آغاز شده بود، اتخاذ گردد. برای این بررسی مرحوم حجت‌الاسلام اشراقی از طرف رهبر کبیر انقلاب و فرماندهی کل قوا به خوزستان آمد و در قرارگاه لشکر ۹۲ زرهی

در اهواز شورای فرماندهان با حضور ایشان و شهید چمران و جانشین ستاد مشترک و فرمانده نیروی زمینی و فرماندهان لشکرهای ۱۶، ۲۱، ۷۷ و ۹۲ تشکیل شد. مباحثاتی برای ادامه عملیات تعرضی انجام شد. من (سرهنک حسینی) علاقمند به اجرای عملیات بستان بودم، ولی فرمانده نیروی زمینی معتقد به ادامه عملیات محدودتر بود و تقدم را به عملیات طراح و پاک کردن شمال کرخه کور از وجود عناصر دشمن داد. متأسفانه شهادت دکتر چمران در آخر خرداد ماه سبب شد، این کمیسیون متوقف گردد. ولی اساس تدبیر مورد قبول این شد که در هر منطقه نبرد، عملیات تعرضی محدود ادامه یابد و از توقف و رکود جبهه‌ها جلوگیری گردد.

۱۴- عملیات و حوادث مهم تیر ۱۳۶۰

در تیر ۱۳۶۰، اقدامات تعرضی مهمی به عمل نیامد و صحنه عملیات خوزستان تقریباً آرام و پدافند نیمه فعال بود. مشکل اساسی که برای نیروهای ما به وجود آمده بود، کمبود مهمات به خصوص مهمات جنگ‌افزارهای ساخت کشورهای غربی بود. برای حل این مشکل برآوردهای ستادی تهیه می‌شد و به رده‌های بالاتر گزارش می‌گردید و به یگان‌های اجرایی تأکید می‌شد که حداکثر صرفه‌جویی در مصرف مهمات به عمل آورند. ضمناً در رده‌های بالاتر اقدامات فعالی برای خرید مهمات از کشورهای مختلف و بالا بردن سطح تولید کارخانجات مهمات سازی داخلی به عمل آمد.

در تیرماه درباره طرح‌های عملیاتی پیش‌بینی شده و با توجه به مذاکرات و مشاوراتی که در خرداد ماه به عمل آمده بود، تقدم اجرای عملیات آفندی به منطقه طراح در شمال کرخه کور داده شده بود، لذا فعالیت ستادی و طرح‌ریزی در منطقه لشکر ۱۶ زرهی بیش‌تر بود. این بررسی‌ها تا اواخر دهه دوم تیرماه ادامه یافت و قرارگاه جنوب به کلیه یگان‌های تابعه ابلاغ کرد، بر اساس طرح عملیاتی ضربت که در آن هدف‌های محدود برای هریک از لشکرها و تیپ‌های مستقل تعیین شده بود، طرح‌های عملیاتی را تهیه و به قرارگاه جنوب ارسال نمایند. تقدم عملیات به منطقه لشکر ۱۶ زرهی و تیپ ۸۴ پیاده داده شده بود، ولی تا آخر تیرماه در هیچ یک از مناطق نبرد خوزستان عملیات آفندی مهمی اجرا نشد. بروز ضعف در نیروهای دشمن هرچه بیشتر مشهود گردید و میل به اجرای عملیات تعرضی در

یگان‌های ما بیشتر شد. اما عامل بازدارنده مهم، کمبود مهمات بود و یگان‌های ما مجبور بودند تا تأمین مهمات کافی از دست زدن به عملیات تهاجمی خودداری کنند، زیرا بعد از هر عملیات آفندی نیروهای ما، نیروهای متجاوز پاتک شدید می‌کردند و برای دفع این پاتک‌های دشمن، نیروهای ما مجبور بودند آتش شدید توپخانه و جنگ‌افزارهای دیگر را اجرا کنند، در نتیجه مصرف مهمات بالا می‌رفت.

۱۵- عملیات و حوادث مهم در مرداد ۱۳۶۰

در بررسی‌ها و برآورد وضعیتی که در تیرماه انجام شد، از مرداد ماه به مرحله اجرا گذاشته شد. در مرداد ماه ۲ حمله محدود در خوزستان اجرا شد که یک حمله به وسیله لشکر ۱۶ زرهی در منطقه طراح و یک حمله به وسیله تیپ ۸۴ پیاده در منطقه شمال و دشت عباس و تپه ۳۵۰ اجرا گردید. شرح این عملیات در کتاب‌های جداگانه به نام عملیات لشکر ۱۶ زرهی در طراح و غرب سوسنگرد و کتاب عملیات تیپ ۸۴ پیاده گردآوری و تدوین گردیده است.

۱۶- عملیات و حوادث مهم در شهریور ۱۳۶۰

مهم‌ترین حادثه در شهریور ماه، ادامه عملیات لشکر ۱۶ زرهی در غرب سوسنگرد و منطقه طراح بود که شرح این عملیات در کتاب مربوطه بیان شده است. اما در ادامه حرکت و پیشروی نیروهای ما در صحنه عملیات خوزستان، مسئله مورد نظر اصلی، اجرای یک عملیات مهم و سرنوشت‌ساز حداقل در یک منطقه نبرد بود. برای این منظور ۳ هدف کلی در خوزستان در نظر گرفته شده بود که عبارت بودند از: تصرف تپه رادار در غرب شوش، تصرف بستان در غرب سوسنگرد، عقب راندن نیروهای متجاوز از شرق رودخانه کارون در شمال بهمنشیر و شکستن محاصره آبادان. این ۳ موضوع در تمام طول تابستان سال ۶۰ تحت مطالعه و بررسی بود، تا اینکه بالاخره در شهریور ماه نیروی زمینی تصمیم گرفت عملیات سرنوشت‌ساز را در شمال بهمنشیر برای شکستن محاصره آبادان اجرا کند. طرح عملیاتی لشکر ۷۷ پیاده برای اجرای این مأموریت بررسی و تهیه گردید و به نام عملیات ثامن‌الائمه (ع) منتشر شد. این طرح در ۵ مهرماه ۱۳۶۰ با موفقیت اجرا گردید و یک سال

اول جنگ با موفقیت نسبی به پایان رسید. در حالی که وضعیت توان رزمی نیروهای ما نسبت به آغاز جنگ بسیار خوب شده بود. فرماندهی و کنترل در کلیه یگان‌های ارتشی و نیروهای مردمی و سپاه پاسداران منسجم‌تر و متشکل‌تر شده بود. نیروی متجاوز برعکس، قسمت قابل ملاحظه‌ای از توان رزمی خود را از دست داده بود. پرسنل آن فرسوده شده بودند و رویای قادسیه صدام بر باد رفته بود. یأس و ناامیدی در نیروهای دشمن و ایمان و اعتقاد و جرأت و شهامت بر نیروهای ما مستولی شده بود.

والسلام

نمایه

ا	آ
ابوصلیبی خات، ۸۲، ۸۳، ۱۰۸	آبادان: شهر، ۹، ۲۰، ۲۶، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷
ارتفاعات الله اکبر، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۳	۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۶۵، ۶۶، ۶۷
۱۱۴، ۱۹۱، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸	۷۰، ۷۲، ۷۸، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۵
ارتفاعات دوسلک، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۱۴	۱۰۶، ۱۱۳، ۱۲۱، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹
اردن، ۱۴۰، ۲۰۱	۱۳۷، ۱۴۵، ۱۵۰، ۱۶۶، ۱۷۰، ۱۷۱
اروند: فرماندهی عملیات، ۱۰، ۶۵، ۷۲، ۱۴۵	۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۳، ۱۸۸، ۱۹۱، ۱۹۲
۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۸۸، ۱۹۲	۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۲
۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۳	۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱
اروند رود، ۶۷، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۳، ۱۴۵، ۱۸۱	آبدانان، ۶۵، ۷۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۳۴
۱۸۲	۱۵۳
اسپانیا: کشور، ۲۰۰	آب گرفتگی، ۵۲، ۵۳، ۲۰۰، ۲۰۲
اشراقی: حجت الاسلام، ۱۷۴، ۲۰۹	آتشبار ۳۷۲ توپخانه کاتیوشا، ۸۹
اصفهان، ۱۳	آتشبار ۳۸۸ توپخانه ۱۷۵ م، ۸۹
اقبالی: سروان، ۱۵۵	آتشبار توپخانه ۱۰۵ م، ۹، ۱۱۹
امین: منصور؛ سرهنگ توپخانه ستاد، ۸۵	آتشبار کاتیوشا، ۹، ۸۷، ۱۲۷
اندیمشک، ۸۷، ۹۲، ۹۵، ۹۶، ۹۷	آذربایجان غربی، ۳۴، ۷۱، ۷۳، ۱۸۱
اهواز، ۹، ۱۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۲	آراسته: ناصر؛ سرتیپ، ۴، ۱۶
۴۷، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۷۰، ۷۷، ۷۸، ۹۱	آرپی جی ۷، ۶۱، ۱۲۶، ۱۳۱، ۱۷۶، ۱۷۸
۹۲، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۴	آلمان غربی: کشور، ۲۰۱
۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۱	آمدگاه ۵۷۱ دزفول، ۹۲، ۹۳، ۹۴
۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۳	آمریکا، ۱۱، ۱۵۶
۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۵۱	

۲۱۴/ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

ت	۱۵۵، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷
تنگه هرمز، ۷۲	۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۸، ۱۹۹
توپ ۲۳ مم پدافند هوایی، ۱۲۰	۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۱۰؛ شهر، ۱۳
تیپ ۲ ل ۱۶ (فافلانکوه)، ۱۰۳، ۱۰۷، ۱۰۸	ایلام، ۸۴، ۱۱۲
تیپ ۲ لشکر ۹۲، ۵۸، ۷۷، ۸۸، ۹۷، ۱۹۰	ب
۱۹۲، ۲۲۴	بستان: شهر، ۳۴، ۳۵، ۴۷، ۱۱۳، ۱۱۴
تیپ ۲۳ نوهد، ۷۳، ۷۵، ۱۴۲	۱۲۴، ۱۳۳، ۱۸۳، ۱۹۱، ۲۰۰، ۲۰۷
تیپ ۳ زرهی لشکر ۱۶، ۵۸، ۱۳۸	۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱
تیپ ۳ لشکر ۹۲، ۱۳۴، ۱۹۱، ۲۰۷	بصره، ۴۸، ۱۳۹، ۱۴۰
تیپ ۳۷ زرهی شیراز، ۲۶، ۴۴، ۴۵، ۱۲۸	بندر امام خمینی (ره)، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۱۲۵
۱۳۴، ۱۳۵، ۱۸۲	۱۴۶
تیپ ۵۵ پیاده هوایرد، ۲۱، ۲۶، ۱۱۹، ۱۲۸	بنی صدر، ۱۹۶، ۲۰۹
۱۴۴، ۱۵۲، ۱۶۱، ۱۹۴، ۲۰۰، ۲۰۳	بی‌سیم جی آر سی ۱۰۶: ۹۸، ۹۹
۲۰۷	بی‌سیم وی آر سی ۳۴: ۹۸
تیپ ۸۴ پیاده، ۹، ۱۱، ۲۶، ۶۵، ۶۶، ۶۹	پ
۷۰، ۷۱، ۷۶، ۸۴، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۱۳	پاوه، ۱۱، ۱۵۲
۱۱۴، ۱۲۰، ۱۲۸، ۱۳۳، ۱۴۴، ۱۵۲	پای پل، ۸۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۷
۱۵۳، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱	پرتقال: کشور، ۲۰۱
۱۶۴، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۱	پل شناور، ۵۸، ۱۴۰
تیربار ۷/۶۲ م.م، ۶۱	پل نادری، ۸۲، ۸۳
ج	پورموسی: غلامرضا؛ سرهنگ زرهی ستاد، ۱۸۵
جزیره خارک، ۳۴، ۳۷	
جزیره سیری، ۳۷	
جزیره لاون، ۳۷	

خ

خامنه‌ای: سید علی؛ آیت الله، ۶
 خرم آباد، ۳۴، ۷۷، ۷۹، ۸۴، ۹۶
 خرمشهر، ۹، ۲۶، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۷،
 ۶۵، ۶۷، ۷۰، ۷۲، ۱۰۱، ۱۰۴، ۱۱۹،
 ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۶،
 ۱۴۵، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۹، ۱۹۱،
 ۱۹۲، ۲۰۰؛ شهر، ۲۰
 خزاعی: قاسم؛ سرتیپ، ۳۳، ۱۲۹، ۱۵۶،
 ۱۶۴، ۱۷۰، ۱۷۴، ۲۰۶
 خلیج فارس، ۷۲، ۱۵۷، ۱۸۱، ۱۸۲
 خوزستان، ۱، ۷، ۹، ۱۳، ۲۵، ۲۶، ۲۹، ۳۰،
 ۳۴، ۳۷، ۴۷، ۶۵، ۶۶، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۹۱،
 ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۲۳، ۱۲۴،
 ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴،
 ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۵۳،
 ۱۵۷، ۱۶۶، ۱۶۹، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳،
 ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹،
 ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۹، ۲۰۲، ۲۰۳،
 ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱

د

دارخوین: منطقه، ۱۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۶،
 ۱۰۸، ۱۳۶، ۱۵۰، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۰۹
 دب حردان: منطقه، ۳۴، ۷۷

جلوگر: سرهنگ، ۱۳۷

جنگ روانی، ۱۰، ۱۳۸، ۱۴۲
 جنگ‌های نامنظم، ۱۲، ۱۷۱
 جوادی: سرهنگ پیاده ستاد، ۶۶

چ

چمران: مصطفی؛ دکتر، ۱۰۲، ۱۷۴، ۱۸۸،
 ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۷، ۲۰۷، ۲۰۹، ۲۱۰

ح

حاتمی: اکبر؛ سرهنگ ستاد، ۲۰۱
 حسینی: سید یعقوب؛ سرهنگ زرهی ستاد،
 ۱، ۲، ۵، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۲۲، ۲۹،
 ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۲، ۱۲۳،
 ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۴،
 ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۴، ۱۵۲،
 ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۷،
 ۱۶۹، ۱۷۶، ۱۸۴، ۱۸۷، ۲۰۰، ۲۰۶، ۲۱۰
 حسینی، سید ناصر؛ سرتیپ ستاد: ۴
 حسینیه: جاده اهواز-خرمشهر، ۹۲
 حشمت دهکردی: رسول؛ سرهنگ زرهی
 ستاد، ۲۹، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۷
 حمیدیه: شهر، ۱۰، ۱۰۶، ۱۳۴
 حیدری: فرماندار ایلام، ۱۵۶

۱۳۱۶ عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

۱۴۴، ۱۵۶، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۸۱،	دچه: منطقه، ۷۱، ۸۱
۱۸۲، ۱۸۴، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۸	دزفول: شهر، ۱۰، ۲۹، ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵،
ر	۳۶، ۴۷، ۴۸، ۵۱، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۱، ۶۵،
رادار، ۱۱۳، ۱۳۱، ۲۰۹، ۲۱۱	۶۶، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۷، ۷۹، ۸۰،
رامشیر، ۱۵۱	۸۱، ۸۷، ۹۱، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷،
رضایی: سرهنگ دوم، ۱۵۵	۱۰۰، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۱،
رقابیه، ۱۰۷، ۱۱۴	۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۷،
رودخانه بهمنشیر، ۴۰، ۴۷، ۶۷، ۱۰۵، ۱۰۶،	۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶،
۱۱۳، ۱۲۵، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۱	۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳،
رودخانه چنگوله، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۸۱	۱۴۴، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷،
رودخانه کرخه، ۲۵، ۶۲، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۷۴،	۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۶۶،
۸۲، ۹۳، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۳، ۱۲۳، ۱۲۷،	۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۵، ۱۸۲،
۱۳۱، ۱۴۰، ۱۸۳، ۱۸۸، ۱۹۱، ۲۰۲،	۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۱،
۲۰۳، ۲۰۷، ۲۰۸	۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۹، ۲۰۰،
رودخانه کرخه کور: ۴۹، ۱۲۲، ۱۹۲، ۱۹۷،	۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۸
۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۱۰	دژیان، ۹۵، ۹۶، ۱۸۶
رودخانه کارون، ۲۵، ۳۳، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۵،	دشت آزادگان، ۱۵۵، ۱۸۳، ۱۸۶، ۱۸۷،
۵۲، ۶۷، ۶۸، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۰۸،	۱۹۱، ۱۹۲، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷،
۱۱۴، ۱۳۶، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۹۰،	۲۰۸
۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۸،	دشت عباس، ۷۶، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۱۳، ۲۰۳،
۲۰۹، ۲۱۱	۲۱۱، ۲۰۹
ز	دوسلک: منطقه، ۷۱، ۷۳، ۱۷۳، ۱۹۰، ۲۰۳،
زغن: آبادی، ۱۲۶، ۲۰۴	دوکوهه، ۷۹، ۱۷۷
	دهلران: شهر، ۹، ۳۴، ۵۷، ۵۸، ۶۵، ۶۶، ۷۶،
	۸۱، ۸۲، ۸۴، ۹۶، ۱۱۴، ۱۲۴، ۱۳۳،

ش	زمانی: سروان, ۱۶۱
شادگان, ۴۳, ۱۰۱, ۱۴۶, ۱۵۰	زنجان, ۲۰۹
شرفخواه: سرتیپ, ۱۸۴	ژ
شکیبا: حمید؛ سرتیپ ۲, ۴	ژاندارمری (ژاجا), ۱۱, ۱۲, ۲۰, ۱۶۱, ۱۶۲,
شلمچه, ۳۵, ۳۹, ۴۱, ۴۷	۱۷۱
شلیبه: آبادی, ۲۰۴	س
شوش: شهر, ۱۰, ۵۷, ۷۱, ۸۱, ۸۲, ۸۳,	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی, ۱۲, ۲۰, ۲۶,
۱۰۴, ۱۰۶, ۱۰۸, ۱۲۶, ۱۳۱, ۱۳۷,	۳۷, ۴۵, ۶۵, ۶۸, ۷۰, ۱۰۲, ۱۰۳, ۱۰۷,
۱۳۸, ۱۸۳, ۱۸۷, ۱۸۸, ۱۸۹, ۱۹۳,	۱۰۹, ۱۱۱, ۱۱۵, ۱۱۶, ۱۲۱, ۱۲۶,
۱۹۵, ۲۰۲, ۲۰۳, ۲۰۴, ۲۰۷, ۲۱۱	۱۶۸, ۱۸۹, ۱۹۲, ۱۹۷, ۲۰۲, ۲۰۷,
شوشتر: شهر, ۷, ۳۳, ۷۷, ۹۶	۲۰۹, ۲۱۲
شهربانی آبادان و خرمشهر, ۲۶, ۱۳۷	سپهر: سرهنگ ستاد, ۱۳۶, ۱۶۹, ۱۷۱
شهرگان: سرگرد, ۱۵۵	سرپل ذهاب: شهر, ۹, ۱۲۱, ۱۷۳
شهلائی: فریدون؛ سرهنگ زرهی ستاد, ۲۹,	سرخه مُشَطَط, ۸۲, ۸۳
۱۸۵	سعادت اختر: سرهنگ ستاد, ۱۶۰, ۱۶۱
شیراز, ۹۶	سلمانیه: منطقه, ۴۱, ۴۲, ۴۴, ۴۵, ۲۰۹
ص	سوسنگرد, ۹, ۱۰, ۳۴, ۳۵, ۱۰۴, ۱۰۵,
صادقی‌گویا: نجاتعلی؛ سرتیپ ۲, ۴, ۵	۱۱۳, ۱۱۴, ۱۲۲, ۱۲۴, ۱۳۴, ۱۹۱,
صالح‌آباد: شهر, ۱۳۳, ۱۵۸	۱۹۲, ۱۹۷, ۱۹۸, ۱۹۹, ۲۰۰, ۲۰۲,
صفا پور: سرهنگ ستاد, ۱۵۷	۲۰۳, ۲۰۶, ۲۰۷, ۲۰۸, ۲۰۹, ۲۱۱
صیاد شیرازی: علی؛ سرهنگ, سپهبد شهید,	سومار: شهر, ۴۸, ۱۷۳
۲, ۵, ۶, ۱۳	سه راهی دهلران, ۹۶
	سه راهی قهوه‌خانه, ۸۲, ۸۳

ط	ف
طباطبایی: سرهنگ ستاد, ۱۷۰	فارسیات: منطقه, ۵۱, ۵۲
	فاضل: سرهنگ, ۱۵
ظ	فاو, ۱۴۶, ۱۸۲, ۱۸۴
ظهیرنژاد: قاسمعلی؛ سرتیپ, ۳۰, ۵۹, ۷۰,	فاوجی: سرهنگ ستاد, ۱۷۱
۸۰, ۹۶, ۱۰۰, ۱۰۲, ۱۲۳, ۱۲۷, ۱۳۳,	فدائیان اسلام, ۲۶
۱۳۷, ۱۴۱, ۱۴۲, ۱۴۳, ۱۴۹, ۱۵۲,	فرانسه, ۲۰۱
۱۵۵, ۱۵۶, ۱۵۷, ۱۵۹, ۱۶۰, ۱۷۱,	فروزان: حسینعلی؛ سرهنگ پیاده ستاد,
۱۷۳, ۲۰۶	۱۴۵, ۱۴۶, ۱۵۹, ۱۶۵
ع	فلاحی: ولی؛ سرتیپ, ۳۷, ۱۳۷, ۱۵۴, ۱۵۷,
عبدالخان, ۱۷۳, ۲۰۳	۱۶۲, ۱۶۹, ۱۷۲, ۱۸۶, ۱۸۷, ۱۸۸, ۱۹۵
عربستان سعودی, ۱۴۰, ۲۰۱, ۱۳۱	فولی آباد, ۹۲, ۱۰۶, ۱۰۸
علی‌گره‌زد, ۷۶, ۷۷, ۸۲, ۱۰۷	ق
عملیات الله‌اکبر, ۲۰۶	قاسمی: غلامرضا؛ سرهنگ زرهی ستاد, ۶۶,
عملیات توکل, ۱۹۷, ۱۹۸	۱۳۹, ۱۸۴
عملیات چریکی, ۷۸, ۸۱, ۱۰۴, ۱۰۵, ۱۰۹,	قایقهای هجومی, ۵۲
۱۱۱, ۱۱۲	قرارداد الجزایر, ۱۳
عملیات نامنظم, ۵۳, ۶۱, ۶۲, ۶۴, ۶۶, ۶۷,	قرارگاه مقدم نیروی زمینی: اکثر صفحات
۷۰, ۷۱	ک
عملیات نصر, ۱۹۶, ۱۹۷, ۱۹۸, ۱۹۹, ۲۰۰,	کاظمین, ۱۴۰
عین خوش, ۷۱, ۷۶, ۸۴, ۱۰۴, ۱۰۷, ۱۷۳,	کربلا, ۱۴۰
۱۸۲, ۱۹۰, ۲۰۳	کمیته‌های انقلاب اسلامی, ۲۶

گردان ۳۱۳ توپخانه, ۸۸	ک
گردان ۳۱۵ توپخانه, ۱۵۰	کرمانشاه, ۱۰۴, ۱۱۲
گردان ۳۲۰ توپخانه, ۱۰, ۱۳۴	کُنجان چم, ۱۳۳, ۱۵۳
گردان ۳۲۲ توپخانه پدافند هوایی, ۱۵۰	کوت کاپن: منطقه, ۸۱, ۸۲, ۸۳
گردان ۳۲۳ توپخانه, ۸۹	
گردان ۳۲۷ توپخانه, ۸۸	گ
گردان ۳۴۱ توپخانه, ۱۵۰	گردان ۱۲۶ پیاده, ۱۵۰
گردان ۳۴۲ توپخانه, ۱۵۱	گردان ۱۲۹ پیاده, ۱۵۰
گردان ۳۴۳ توپخانه, ۸۸	گردان ۱۳۵ پیاده: تیپ ۵۵, ۱۰, ۱۳۳, ۱۴۴
گردان ۳۴۷ توپخانه, ۸۸	گردان ۱۳۹ پیاده, تیپ ۸۴, ۱۱, ۱۵۲
گردان ۳۵۰ توپخانه, ۸۸	گردان ۱۴۴ پیاده, ۱۵۰
گردان ۳۵۱ توپخانه پدافند هوایی, ۱۵۰	گردان ۱۴۸, ۹, ۱۲۵
گردان ۳۵۹ توپخانه, ۸۸	گردان ۱۵۱ دژ, ۱۵۱
گردان ۳۶۸ توپخانه, ۱۵۰	گردان ۱۵۳ پیاده, ۱۵۰
گردان ۳۶۹ توپخانه, ۱۵۰	گردان ۱۶۵ پیاده مکانیزه, ۱۵۱
گردان ۳۹۹ توپخانه, ۱۵۰, ۱۵۱	گردان ۱۸۲ پیاده: تیپ ۸۴, ۱۱, ۱۵۶, ۱۶۰, ۱۶۵
گردان ۴۴۶ مخابرات, ۱۵۵	
گروه ۰۱ مخابرات, ۲۶, ۹۸	گردان ۱۹۱ پیاده, ۱۰, ۱۳۴
گروه ۱۱ توپخانه, ۱۲۷	گردان ۲۰۱ امداد ژاندارمری, ۱۵۰
گروه ۲۲ توپخانه, ۶۵, ۶۸, ۱۰۳, ۱۰۷	گردان ۲۰۲ امداد ژاندارمری, ۱۵۰
۱۵۱, ۱۵۰, ۱۱۴, ۱۱۱	گردان ۲۳۲ تانک, ۱۵۱
گروه ۳۳ توپخانه, ۱۵۱, ۱۵۹	گردان ۲۴۴ تانک, ۱۲۰
گروه ۴۱۱ مهندسی, ۲۶, ۱۸۳	گردان ۲۵۳ سوار زرهی, ۱۳۸
گروه ۴۴ توپخانه, ۱۸۳	گردان ۳۰۵ توپخانه, ۸۸
	گردان ۳۰۷ توپخانه پدافند هوایی, ۱۵۰

۱۳۲۰ / عملیات کلی سال اول جنگ تحمیلی در خوزستان

لشکر ۷۷ پیاده، ۲۶، ۲۹، ۶۵، ۶۶، ۷۴، ۷۵،
 ۱۲۵، ۱۲۸، ۱۴۵، ۱۴۷، ۱۴۹، ۱۷۲،
 ۱۸۹، ۱۹۳، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۰۸،
 ۲۰۹، ۲۱۱

لشکر ۸۱ زرهی، ۱۱، ۷۳، ۷۵، ۱۲۱، ۱۲۸،
 ۱۵۶، ۱۶۴، ۱۶۵،
 لشکر ۸۸ زرهی، ۱۲۸، ۱۸۳

لشکر ۹۲ زرهی، ۹، ۱۰، ۱۳، ۷۷، ۹۴، ۹۵،
 ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۱۴، ۱۲۵،
 لطفی: سرهنگ زرهی ستاد، ۶۶، ۱۳۸

م

مارد، ۳۹
 ماهشهر: بندر، ۹، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۶۵، ۶۶،
 ۶۷، ۷۲، ۱۰۶، ۱۲۱، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۵۰،
 ۱۷۲، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۸،
 ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۹

محبوبی: سرهنگ دوم، ۱۵۵
 مسجد سلیمان، ۳۴، ۱۳۹
 معینی: هوشنگ؛ سرهنگ ستاد، ۱۵۸
 منظوری: سرهنگ زرهی ستاد، ۵۳، ۱۷۰
 مواضع سد کننده، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷
 موشک سه‌پند ۳، ۳۷، ۱۷۸
 موشک پی‌ام‌پی ۱، ۱۰، ۱۳۵
 موشک تلو، ۹۲، ۱۷۸

گروه ۵۵ توپخانه، ۵۸، ۶۲، ۶۵، ۶۹، ۸۳،
 ۸۷، ۸۸، ۹۱، ۹۹، ۱۰۳، ۱۰۷، ۱۱۱،
 ۱۱۴، ۱۲۶، ۱۳۱، ۱۵۰، ۱۵۱
 گروه رزمی ۲۴۶ زرهی، ۴۴، ۴۵
 گروه نامنظم دکتر چمران، ۱۹۷، ۲۰۷، ۲۰۹
 گروهان ژاندارمری، ۱۵۰
 گیلانغرب: شهر، ۱۲۱، ۱۷۳

ل

لشکر ۱۶ زرهی، ۱۰، ۱۱، ۲۵، ۵۸، ۶۵، ۶۶،
 ۶۷، ۶۹، ۷۱، ۷۴، ۷۵، ۷۷، ۸۷، ۸۸، ۸۹،
 ۹۱، ۹۸، ۹۹، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۱۴،
 ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۵۵، ۱۸۹، ۱۹۰،
 ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹،
 ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰،
 ۲۱۱

لشکر ۲۱ پیاده، ۹، ۲۵، ۵۷، ۵۸، ۶۵، ۶۶،
 ۶۸، ۶۹، ۷۱، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۸۲، ۸۳،
 ۸۷، ۸۸، ۹۸، ۹۹، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷،
 ۱۰۸، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۸،
 ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۵، ۱۸۹،
 ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۳، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹،
 ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹
 لشکر ۲۸ پیاده، ۷۳، ۷۵، ۱۲۸، ۱۳۶
 لشکر ۶۴ پیاده، ۷۱، ۷۳، ۱۲۸، ۱۳۶

نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

(نداجا), ۲۰

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

(نهایجا), ۲۰, ۸۸, ۱۰۵, ۱۰۸, ۱۱۲, ۱۲۷

و

ورشوساز: زین العابدین؛ سرهنگ پیاده ستاد,

۶۶, ۱۹۰

هـ

هاشمی: سید حسام؛ سرتیپ ستاد, ۴

هوشیار: سرهنگ, ۱۵۵

موشک دراگون, ۱۷۸

موشک مالیوتکا, ۱۰, ۱۴۱, ۱۷۸

مهران: شهر, ۱۱, ۳۴, ۴۸, ۸۴, ۱۵۶, ۱۵۸,

۱۶۰, ۱۶۴, ۱۸۱, ۱۸۲

میرانی: عباس؛ سرهنگ ستاد, ۶۴

میشداغ, ۱۱۴

ن

نجف, ۱۴۰

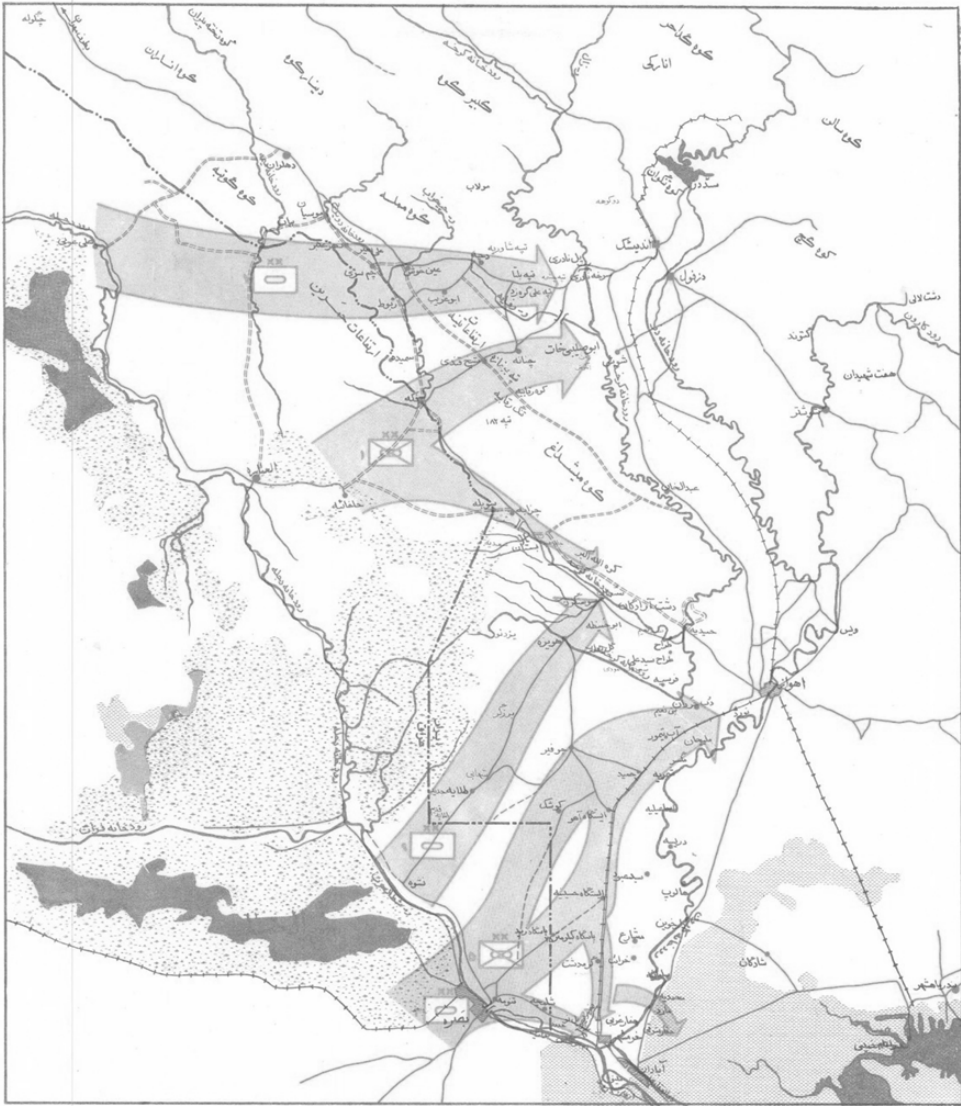
نیروهای بسیج مردمی, ۲۶, ۱۸۹, ۱۹۳,

۱۹۷, ۲۰۲

نیروهای مردمی و عشایری, ۷۱

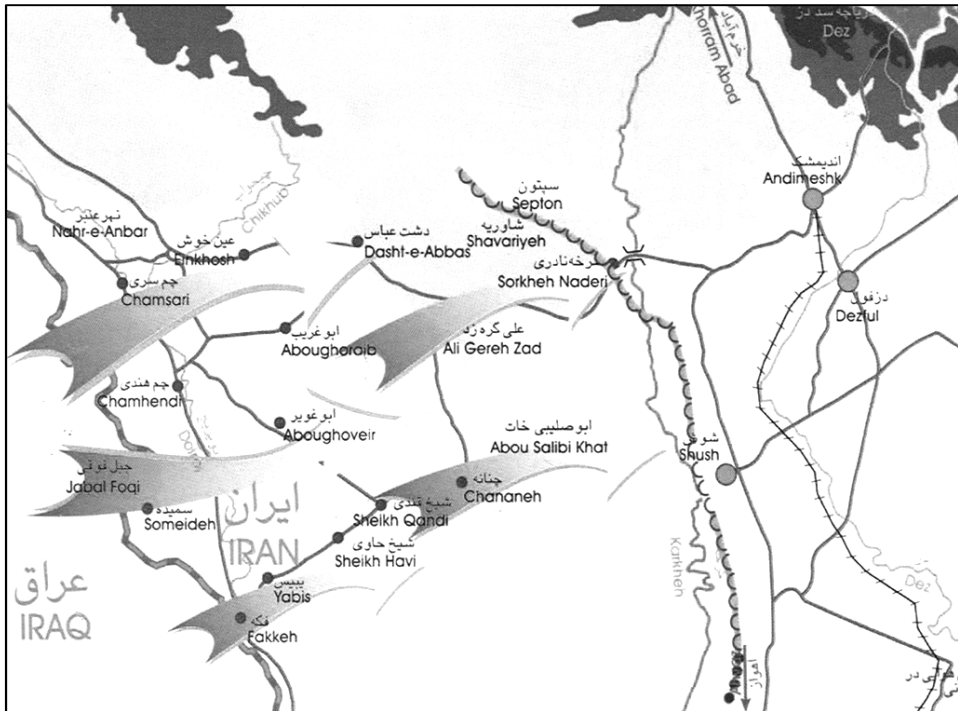
نقشه‌ها

منطقه عمومی خوزستان و محورهای پیشروی نیروهای عراقی

منبع: ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس، جلد ۲، سازمان عقیدتی سیاسی آجا، تهران، ۱۳۷۳.

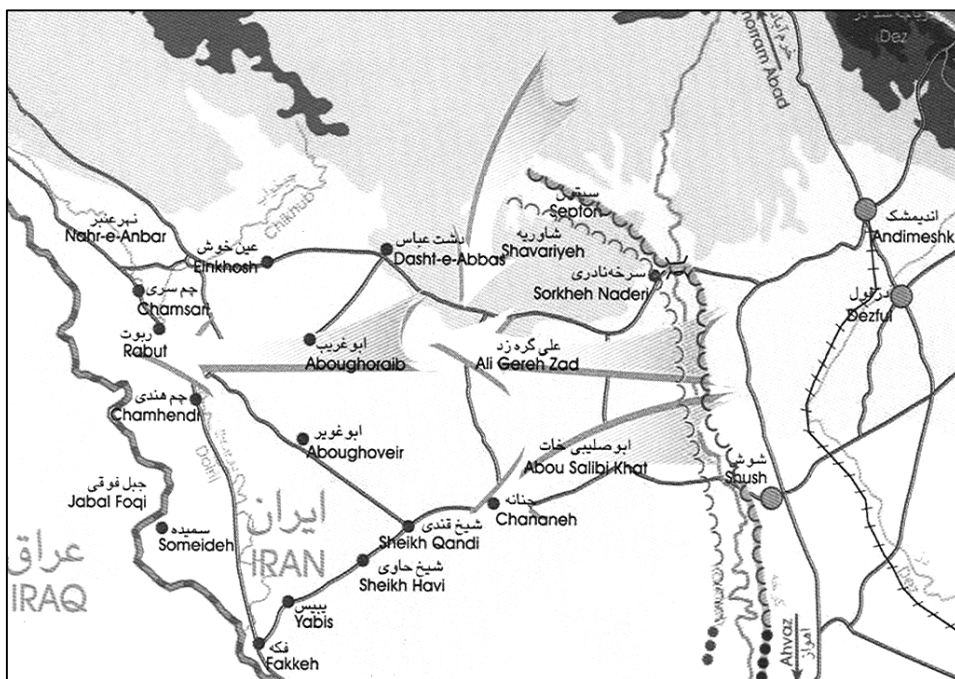
نقشه شماره ۲

عملیات پدافندی تیپ ۲ لشکر ۹۲ زرهی در برابر تک دشمن در منطقه پای پل کرخه (۱۳۵۹/۶/۳۱)

منبع: اطلس نبردهای ماندگار، انتشارات سوره سبز؛ تهران، ۱۳۸۹، صفحه ۲۲.

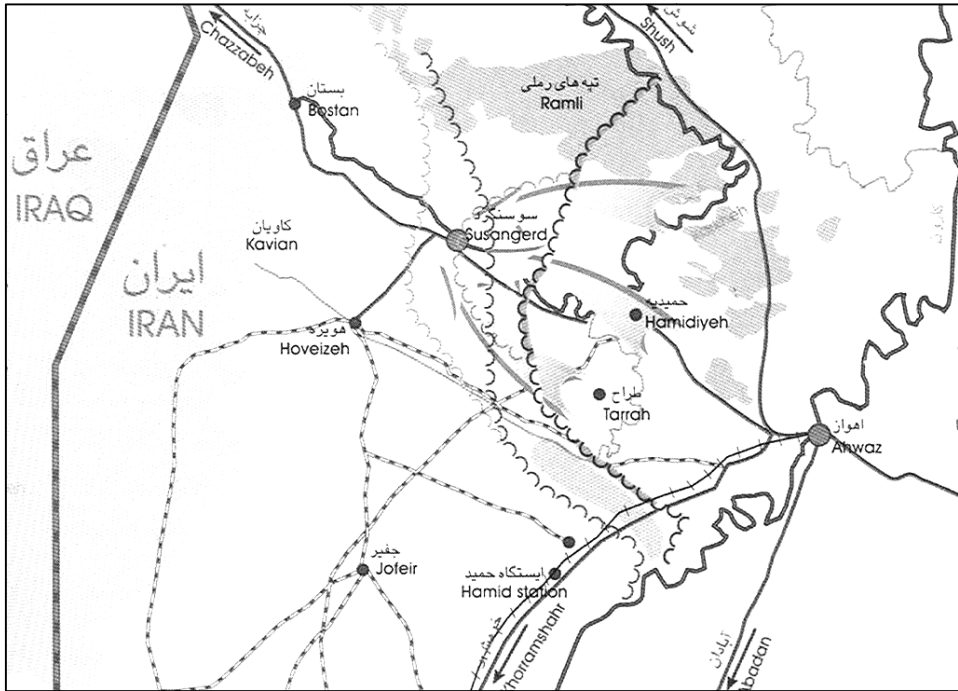

عملیات آفندی لشکر ۲۱ پیاده در غرب دزفول (پای پل کرخه ۲۳ مهرماه ۱۳۵۹)

منبع: اطلس نبردهای ماندگار .... صفحه ۲۶.

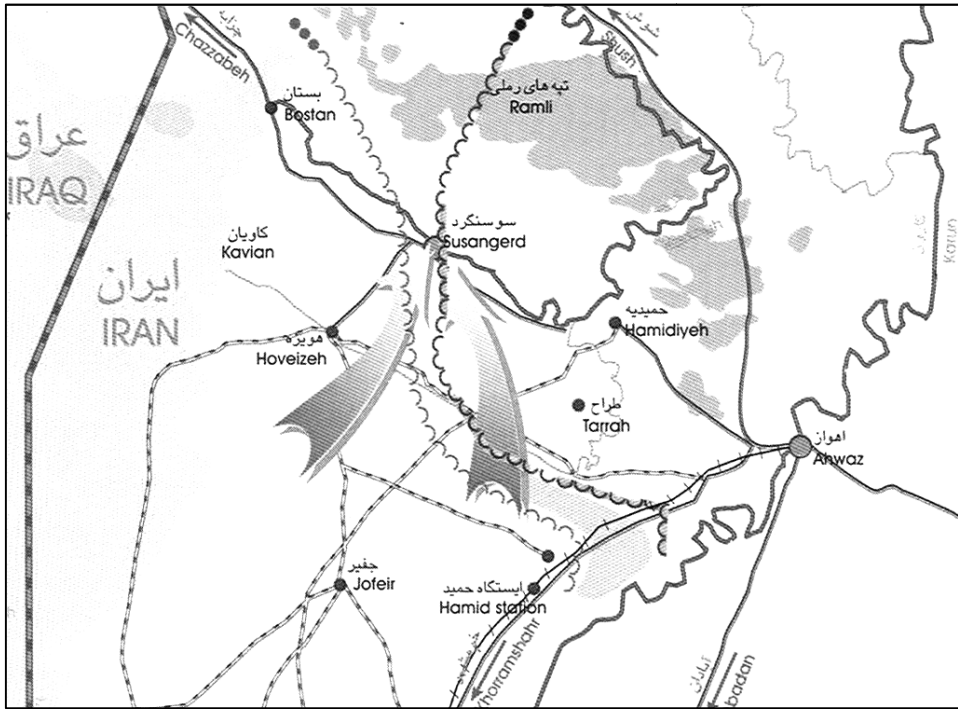

پدافند لشکر ۲۱ پیاده حمزه در برابر تک دشمن (پل کرخه ۱۳۵۹/۸/۹)

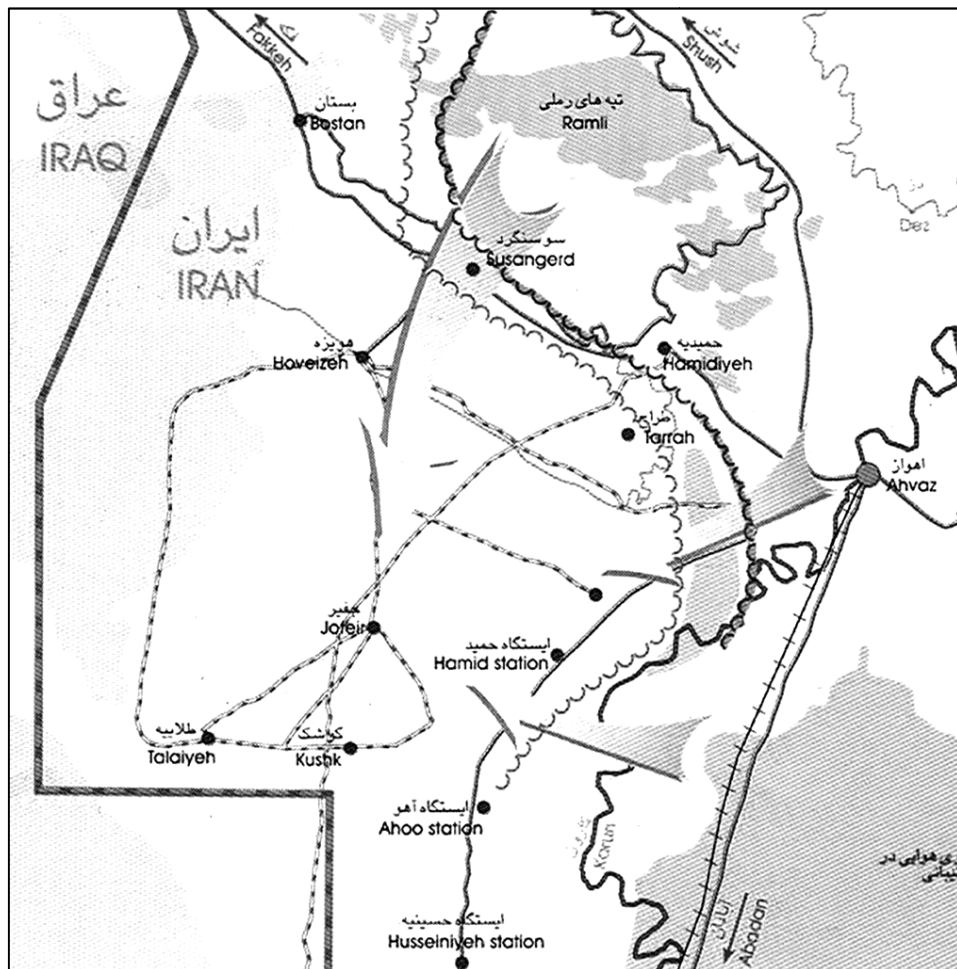

عملیات آفندی آزادسازی سوسنگرد (۵۹/۸/۲۶)

منبع: اطلس نبردهای ماندگار .... صفحه ۳۰

عملیات پدافندی سوسنگرد (۱۳۵۹/۹/۲)

عملیات آفندی نصر (۱۳۵۹/۱۰/۱۵)

عملیات آفندی توکل (۱۳۵۹/۱۰/۲۰)

هیئت معارف جنگ
شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

Amaliyate Koli Sale Avale Jang Dar Khoozestan

Col. Seyed Yaghub Hoseini

**War Cognizance Committee Of
Martyr Lieutenant General Ali Sayyad Shirazi**